Markopaşa Gerçeği

Mehmet Saydur

Mehmet Saydur Markopaşa Gerçeği

çınar

Markopaşa Gerçeği'nin Birinci Basımı İçin Yazılanlardan Alıntılar

"Belki de bugünlere geldiğimiz noktanın mihenk taşıdır 1946-50'li yıllar.. Rejimin baskısı altında muhalefet yapabilmek ancak mizah dergileriyle olabiliyordu. Sorunları ortaya koyabilme açısından 'Markopaşacılar' önemli bir görev yapmışlardır. Muhalefetin olmadığı yerde aydının, işçinin ve halkın sözcüsü olmuşlardır..."
Yalçın Bayer, *Hürriyet*, 04.11.2001

"Ne zaman başladı çöküşümüz? 1945'ten sonra, ne zamanki ABD yardımını seve seve aldığımız günden beri. (...) Alın, okuyun Markopaşa Gerçeği'ni... Yarım yüzyıl öncesinin kirli aynasından gerçek yüzünüzü görün!.."
Oktay Akbal, *Cumhuriyet*, 08.11.2001

"Ne yazılıyordu Markopaşa'da? Kitapta önemli yazıların tümü bulunuyor. Benim inancıma göre günümüzde yazılanların onda, yüzde, binde değil, belki milyonda biri..."
Yalçın Pekşen, *Akşam Online*, 16.11.2001

"Geçen yaz kitap henüz çıkmamışken sözünü etmiştik... Mehmet Saydur'un 'Markopaşa Gerçeği' yayınlandıktan sonra ise söz etmeye fırsat olmadı... Belki de kalıcı bir eser olduğu için... Saydur, (...) bir döneme damgasını vuran siyasi gülmece dergisi Markopaşa'nın öyküsünü büyük bir titizlikle hazırlamış; dergi kapatıldıkça yerini alan öteki 'paşa' ve 'baba'larla ortaya bir belgesel çıkartmış. Hem öyle bir belgesel ki sanki bugünü yansıtıyor..."
Deniz Som, *Cumhuriyet*, 28.12.2001

"Kitapta, Markopaşa'nın geçirdiği evreler ve yaşanan tartışmalar yer alıyor. Markopaşa Gerçeği yoğun bir emeğin ürünü..."
Aydınlık, 20.01.2002

"Saydur'un 'Markopaşa' araştırması yarım yüzyıldan beri, nereden nereye geldiğimizin ya da gelemediğimizin resmidir..."
Hasan Pulur, *Milliyet*, 27.01.2002

"Teşekkürler Saydur, eline sağlık. Böylesine belgesel bir eseri hem okurlara kazandırdın hem de Rıfat Hoca'nın ruhunu rahat ettirdin."
Bartın, 31.01.2002

"Yapıt, en zor dönemde canlarını dişlerine takarak demokrasi savaşımı verenlerin, yaşamları egemenlerce karabasana döndürülenlerin kafa ve yürek imecelerini tüm sıcaklığıyla yansıtıyor. Demokrasi tarihimiz açısından kaynak kitap niteliğinde. Nerelerden geçip nereye geldiğimizin acı belgeseli. (...) Herkesin okuması gereken bir yapıt bu..."
Mehmet Başaran, *Müdafaa-i Hukuk*, Şubat 2002

"1949'dan bugüne değişen ne? Yalnızca 'birtakım gazeteciler, muharrirler ve siyaset adamları'nın adları ve yüzleri..."
Işık Kansu, *Cumhuriyet*, 05.02.2002

"Mehmet Saydur'dan Markopaşa mizah dergisinin yaşamöyküsünü dinliyorum. (...) Onlar bizim kalbimizde, sevgi içinde yaşıyor... Biz ise bugünlere gelmişiz ve İMF'ye hayır diyebiliyoruz..."
Duygu Asena, *Cumhuriyet*, 14.07.2002

"Çileli bir savaşımın onurlu aşamalarını belgeleyen Markopaşa Gerçeği belgesel olmakla kalmıyor, o dönemin kimi olaylarına yeniden eğilmenin kapısını aralıyor. Hayır, araştırıcıları zorluyor..."
Emin Değer, *Yeni Hayat*, Nisan-Mayıs 2003

"Bu eser, Köy Enstitülerine düşman muamelesi yapan güçlerin; (...) Markopaşa gazetesini de hedef aldıkları ve yok etmeye çalıştıklarının belgeleriyle dolu... (...) Bu gazete yazarlarının başlarına gelenler bilinmedikçe, neden gerçekten demokratik bir ülke olmadığımız ve bu gidişle hiçbir zaman olamayacağımız, hatta Ergenekon soruşturma ve kovuşturmaları anlaşılamaz ve doğru dürüst değerlendirilemez inancındayım..."
Vural Savaş, *Sözcü*, 16.04.2010

Markopaşa Gerçeği

Mehmet Saydur

Sevgili Hasan'a

Aydın Ağa

15.11.2016

İstanbul
2013

Mehmet Saydur, 1958 yılında Kastamonu Ortaköy'de doğdu. Öğretmen okulunu bitirerek 1976 yılında başladığı ilkokul öğretmenliği görevini 12 yıl sürdürdü. Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünü 1985 yılında bitirdi. 1988 yılından beri eğitim müfettişliği görevini sürdürmektedir.

Çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayımlandı. *Markopaşa Gerçeği* kitabının dışında *Bir Tonguç Okulu: Göl Köy Enstitüsü, Rıfat Ilgaz'lı Yıllar* ve *Biz de Yaşadık* adlı kitapları bulunmaktadır.

Markopaşa Gerçeği
Mehmet Saydur

1. Baskı: 2001
2. Baskı: Ocak 2013

Baskı: Özal Matbaası (Tel: 0212 565 25 99)

ISBN: 978-975-348-159-5

© Çınar Yayınları, 2001
Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Çınar Yayınları
Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi
Batıköy Mah. Mustafa Kemal Bulvarı Marine Park No: 25-A6
Mimaroba Büyükçekmece/İstanbul
Sertifika No: 11084
Telefon: (0212) 528 71 40 • Faks: (0212) 528 71 43
cinar@cinaryayincilik.com.tr
www.cinaryayincilik.com.tr
www.rifatilgaz.net
www.hababamsinifi.com.tr
www.markopasa.org

İçindekiler

Önsöz • 7
Sunu • 9
Markopaşa Düşüncesinin Doğuşu • 13
Markopaşa Çıkıyor • 16
Markopaşa'nın İlk Sayısı • 19
Markopaşa'nın Muhalifliği • 26
Markopaşa Çalışanları • 29
Markopaşa Soyundan Gazeteler • 33
Markopaşa Dizisinin Çıkış Sırası • 35
Sayı Sayı Markopaşa ve Soyundan Gazeteler • 38
Markopaşa Kapatılıyor • 98
Markopaşa Taklitçiliği Tırmanıyor • 104
Baskılar... Sıkıntılar... • 112
Markopaşa Uydurmacılığı Yaygınlaşıyor • 132
Merhumpaşa'dan Alibaba'ya... • 149
Markopaşacıların Başlarına Gelenler • 164
Markopaşa'nın II. Dönemi • 167
Markopaşa'nın III. Dönemi • 230
Sonsöz Yerine... • 288
Ek 1: Markopaşa Yazarları Yargılanma Cetveli • 295
Kaynakça • 297

ÖNSÖZ

Rıfat Ilgaz'ın onlarca kez içeriye girip çıkmasına neden olan *Markopaşa*'larla ilgili yıllarca basında yazılar çıktı. Onun sağlığında üzülerek izlediği yazılar... Bana anlattıkları, elde belge olmadığı için hep sözde kalırdı. "Belge olmadan bir şeyi anlatmak, hamamda türkü söylemeğe benzer" derdi. Ne var ki bu türkü hariçten sürekli söylendi.

Markopaşa hakkında yazılan yazılar ve kitaplar incelendiğinde, belgeye dayanmadığı görülüyordu. *Markopaşa* serüveni gerçek yüzüyle anlatılamamıştı. Hatta son zamanlarda çıkan bir iki kitabın yazarı, "tesir altında kalmamak için" konu ile ilgili bilgiye sahip kişilerle görüşmediğini itiraf etmiştir. Bu nasıl araştırmacılık ve nesnellktir ki elinde belgeler olan kişi veya kişilerle konuşurlarsa "etki altında" kalırlarmış...

Birkaç yerde yaptığım anı türündeki söyleşilerimde, gazeteleri yayımlanış sırasına göre söylemediğim için suçlandım; "Yedi-Sekiz Hasan Paşa"yı, "Yedi-Sekiz Paşa" dediğim için de eleştirildim. Bu araştırma sonunda, bulduğumuz gazeteleri sırası ile üst üste koyduğumuzda doğruları gördük. Bu belgelerin olmayışı nedeniyle yıllardır yanıt veremedik, gereksiz tartışmaya girmedik. On yılı aşan bir zamandır *Markopaşa*'ları araştırdık. Mehmet Saydur konuya duyarlılık gösterdi. Titiz ve sabırlı bir araştırma yaparak Rıfat Ilgaz'ın kaynak gösteremediği sayıları onun ölümünden sekiz yıl sonra bir araya getirebildik. Aziz Nesin ve Asım Bezirci belgeliklerinden geniş ölçüde yararlandık. Devlet arşivi ve kütüphanelerinde bulamadığımız belgeleri, halkımız bize sundu.

Rıfat Ilgaz'ın sağlığında göremediği, içinde dert olarak kaldığı *Markopaşa* belgeselini, doğumunun 90. yaşına rastlayan 2001 yılına yetiştirdik. Böylece vasiyeti yerine gelmiş oldu.

Çınar Yayınları'nın editörü olarak altı yıldır resmi ve özel belgelerde çalışarak ve her sayfasını satır satır inceleyerek "Markopaşa Gerçeği"ni ortaya çıkaran Mehmet Saydur'a teşekkür ediyorum.

Kitabı, yayın dünyamıza kazandırmanın da mutluluğunu yaşıyoruz.

Aydın Ilgaz

SUNU

Bugün sokaktaki insana "Markopaşa size neyi anımsatıyor?" diye sorsanız, yarıdan çoğunun yanıtı "Gazete!" veya "Dergi!" olacaktır. Üstelik bu insanların çoğu *Markopaşa* çıkarken henüz doğmamıştır. Hiçbir yayın organı yoktur ki halkın gönlünde bu kadar yer edinmiş olsun... Oysa *Markopaşa* ile uğraşan ne bakanların ne valilerin ne emniyet müdürlerinin ne savcıların ne de yargıçların adı kaldı. *Markopaşa*'yı ise herkes tanıyor.

Markopaşa Gerçeği birçok açıdan önem taşıyordu. Bunlardan biri ülke olarak bugün geldiğimiz nokta... Gelinen noktanın asıl kökleri çoğunlukla 1946'lara dayanıyor. Atatürk'ün sağlığındaki devrimler coşkusunun durdurulması ve Ulusal Kurtuluş Savaşı kültüründen kopmaya başlayış bu yıllarda oldu. Karşıdevrim tohumlarını bu yıllarda attı. Bu yıllarda bir avuç aydının ve onların önde gelenlerinden olan Markopaşacıların canları pahasına mizah silahıyla yaptıkları uyarılar bugün daha da önem kazandı. Yeniden bağımlı duruma sokulduğumuz günümüz sorunlarına, köklerine inmeden çözüm bulmak olası değil. Sorunları saptama açısından "Yanlış ne, nereden ve nasıl başlatıldı?" sorularına en güzel yanıtı Markopaşacılar vermişlerdir. Kitabı okurken bu soruların yanıta kavuşacağını ve günümüze taşınacağını umuyorum. Ayrıca neyin, ne yönde değiştiği ve kaç arpa boyu yol aldığımız da zaman zaman ortaya çıkacak ve bizi düşündürecek...

Çıkardıkları yıllardan sonra yazarları, *Markopaşa*'ları bir arada bir daha göremediler. 1995'lerde başladığımız *Markopaşa* araştırmasında gazeteyi en çok bir arada bulduğumuz sevgili Asım Bezirci'nin belgeliği oldu. Kitapta okuyacağınız "malûm" nedenler yüzünden kendileri biriktiremediler. Milli Kütüphane de içinde olmak üzere tanınmış çoğu kütüphanede tek bir sayısı bile yok. Yalnızca birkaçında bir-iki sayı... 1995 yılından bu kitabın yazıldığı 2001 Şubatına kadar yetmiş sayıyı bir araya getirebildik. Nereden mi? Halktan! "Belgelik" denince halkımız için genelde

olumlu düşünmeyiz. Ne bir soyağacımız vardır ne de dedemizin dedesinden kalan belge, bilgi, yazma, anı... Oysa, *Markopaşa*'dan bakınca şaşırtıcı bir şekilde halkımız "arşivci". Neyi saklayacağını biliyor demek ki... Çıkınlarda tapu, altın, *Markopaşa*... Şimdilik ulaşamadığımız *Hür Markopaşa*'ya ait toplam yedi sayı kaldı. Bu sayıları da ikinci basıma kadar okurlarımızın yardımlarıyla bulacağımızı umuyoruz.

Bu kitap yazılırken asıl kaynak olan *Markopaşa*'ları konuşturmak amaçlandı. Yöntem olarak bu ilkeye baştan sona uyuldu. Çeşitli kaynaklarda yer alan kısır tartışmalardan ve öznel durumlardan uzak durulmaya çalışıldı. Bu yüzden yorum daha çok okura bırakıldı. Alıntılarda yazım yanlışlarına dokunulmadı. Zor koşullarda çıkmasının tipik kanıtları olan bu noktalama yanlışlarının o günlerin havasını ve dilin gelişimini okuyucuya yaşatacağı düşünüldü.

Araştırmada eksiklerin olduğunu biliyorum. *Markopaşa* ve soyundan gelen gazetelerin ulaşılan sayılarıyla araştırmamız sınırlı tutuldu. Bu sınırlılık yüzünden 1946'ların politik bir değerlendirilmesi de yapılamadı. Kitabın, kapsadığı yıllara ilişkin bir tartışma yaratması sevindirici olur. Sınırlılıklar içinde kalan tüm yanlışlar ve eksikler bana aittir. Bu basımı inceleyen M. Emin Değer'e, Hüseyin Özbek'e ve Ahmet Kahveci'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Tüm *Markopaşa* yazar, çizer ve yöneticilerinin anılarına saygılarla...

Mehmet Saydur
Zeytinburnu, 08.10.2001

İKİNCİ BASIM İÇİN

Birinci basımdan sonra *Hür Markopaşa*'nın 11 ile 12. sayılarına da ulaştık. Ayrıca *Hür Makro Paşa* adıyla ve adının altında "Yeni Seri" notuyla 15. sayı olarak yeni bir sayı bulduk. Bu sayılara da yeri geldiğinde yer verdik.

Kitabın birinci baskısından sonra hakkında pek çok yazı çıktı. Hepsini saygıyla karşılıyoruz. Çıkan yazılardan kimi alıntıları bu kitabın başında sunduk.

Tüm okuyucularımıza teşekkürlerle...

Mehmet Saydur
Kastamonu, 12.07.2011

I

MARKOPAŞA DÜŞÜNCESİNİN DOĞUŞU

Sabahattin Ali 1945 yılında konservatuvardaki görevinden ayrıldı, bakanlık emrine alındı. Bu sırada Cami Baykurt ile 1 Aralık 1945'te Yeni Dünya gazetesini çıkarmaya başladılar. Aziz Nesin o sırada Tan gazetesinde fıkra yazıyordu. Gazetenin basıldığı Tan Matbaası 4 Aralık 1945 günü büyük bir saldırıya uğradı; bu yüzden Yeni Dünya ve Tan yayınına son vermek zorunda kaldı. Böylece Sabahattin Ali ve Aziz Nesin ortada kaldılar. Aynı günlerde Rıfat Ilgaz hapishaneden çıkmış, sanatoryumdan taburcu edilmişti. Olaylar, bu üçlünün şurada burada ama genellikle Esat Adil Müstecaplı'nın[1] evinde buluşmalarını doğuruyordu.

Buluşmalardaki konuşmalar sonucunda önce *Gün* dergisini, ardından Temmuz 1946'da *Gerçek* gazetesini çıkarmaya başladılar.[2] Günlük olan gazete 25 sayı çıkabildi. Celal Bayar'ın İzmir'deki seçim konuşmasını yayımladıkları için sıkıyönetim komutanlığınca kapatıldı.[3]

Üçlünün yılması olası değildi. Son olaydan sonra vardıkları sonuç *Markopaşa* adında bir mizah gazetesi çıkarmaktı.[4] Bu kararın başlangıcı, *Markopaşa* düşüncesinin ortaya atılışı konusundaki

---

1 Türkiye Sosyalist Partisi kurucusu.

2 Kemal Bayram [Çukurkavaklı], *Sabahattin Ali Olayı*, Yenigün Yayınları, Ankara, 1978, s. 17.

3 *Medet*, 23.4.1950, Sayı: 1.

4 Marko Paşa (?-1889), Osmanlı döneminin tanınmış hekimlerindendir. Zarifliği, hastalarına büyük ilgi göstermesi bakımından hızla yükselerek tıp fakültesi dekanlığına getirilir. Kendisine başvuranları özenle dinler, dinlemese bile dinlediğine inandıracak bir tavır takınır. Dertlerini anlatanlar uzun süre beklemelerine karşın sonuç alamasalar da üzülmezler. Bu nedenle II. Abdülhamit zamanındaki oyalama siyasetinin simgesi olur. Kızılay'ın kuruluşunda da katkıları olan Marko Paşa öldüğünde âyan meclisi üyesi ve tıbbiye nazırıdır.

yorumlar özde bir, ayrıntıda farklılıklar taşımaktadır. *Markopaşa* düşüncesinin ortaya çıkışı konusunda Aziz Nesin şunları söylüyor:

> ... Gerçek kapandıktan sonra işsiz kaldım. (...) Esat Adil'e haftalık bir mizah gazetesi çıkarmayı teklif ettim. (...) Parti bu parayı sağlayacak, ben emeğime karşılık ayda yüz lira alacaktım. Kârın üst tarafı da partiye kalacaktı. Parti üyeleri, imkânları kadar beşer, onar lira vererek gazetenin sermayesine ortak olacaklardı. (...) Partili arkadaşlar zaten az gelirli işçiler olduklarından bu iki ayda ancak iki yüz altmış lira toplanabilmiştir. Gazeteye, halk kitlesi tarafından benimsenmiş ve tutulmuş bir isim bulmak gerekiyordu. Gerçek gazetesinde yazdığım fıkralardan birinin başlığı "Markopaşa'ya Şikâyet" idi. İşte bu fıkranın hatırasıyla "Markopaşa" ismini teklif ettim. Birçok isimler arasında Partili arkadaşlar bu ismi uygun buldular. Bu sıralarda partiden istifa ederek ayrılmak zorunda kaldım. Gerek istifa edişim, gerek yedi yüz liranın bir araya getirilemeyişi yüzünden Markopaşa'yı çıkaramadım...[5]

Rıfat Ilgaz'ın anlattıklarına gelince:

> ... Biz partinin [Türkiye Sosyalist Partisi] lokaline gidip gelmeye başladık. (...) Kahveye, pastaneye gidecek paramız olmadığı için bu sefer Sosyalist Partinin lokaline gidip oturuyoruz. (...) Ne Aziz Nesin'de ne bende böyle kahve köşelerinde harcayacak para yok. (...) Parti lokaline gidip gelen işçi arkadaşlarımız da bizi habire sıkıştırıyorlar. "Bir mizah gazetesi çıkarın" diyorlar. (...) Biz konuşmalar sırasında soruyoruz onlara: "Ne çıkaralım?" "Mizah dergisi çıkarın." "Adı ne olsun?" "Markopaşa olsun." (...) Zeki usta, Rıza usta, Hüsamettin Özdoğu gibi işçi arkadaşlar. Konuşuyorlar, teklif ediyorlar, "para da toplayalım" [diyorlar]. Hatta duvara "Markopaşa siyasi mizah gazetesi yakında çıkıyor" diye yazılar asıldı, duyuru şeklinde. O günkü koşullara göre iyi sayılan bir para da toparlandı...[6]

5 *Medet*, Sayı: 1, s. 3.

6 Çukurkavaklı, s. 18.

O sıralarda Sabahattin Ali, ailesinin oturduğu Ankara ile İstanbul arasında gidip gelmektedir. Esat Adil ile Türkiye Sosyalist Partisi'ni kurmuştur. Esat Adil'in evinde Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin ile bir araya gelmektedirler. Bu nedenle *Markopaşa* olayının gelişiminden Sabahattin Ali'nin de bilgisi olması kaçınılmazdır.

II

MARKOPAŞA ÇIKIYOR

Türkiye Sosyalist Partisi üyesi işçilerin topladıkları 260 lira, gazetenin çıkması için yeterli değildi. En az 700 liraya gereksinim vardı. Çözüm Sabahattin Ali'den geldi. Aziz Nesin olayın bu bölümünü şöyle anlatmaktadır:

> ... Sabahattin Ali bir mizah gazetesi çıkaracağını duymuş. (...) Markopaşa'yı beraber çıkaralım, ben sermayesini veririm, dedi. Teklifini memnunlukla karşıladım. Tekrar konuşmak üzere ayrıldık. Beyoğlu Balıkpazarı Cumhuriyet Lokantasında buluştuk. (...) Gazetenin sermayesi olarak bin lira verecekti...[7] Bana şöyle dedi:
>
> "Senin mali durumun benimkinden çok bozuk. Eğer gazete ayda yüz elli liradan az kâr getirirse, bu para tamamen senin olsun, yüz elliden fazlasına ortağız."
>
> İkinci konuşmamızı Tepebaşı'nda Cumhuriyet Gazinosunda yaptık. Sabahattin gazetenin sahibi olacak, ben de yazı işleri müdürü olacaktım. Başyazıları Sabahattin yazacak, gazetenin öbür yönetim ve yazı işleri benim üzerimde kalacaktı. Sabahattin benim fazla heyecanlı olduğumu söyleyerek, yazdığım yazıları gözden geçirmemi istiyordu.[8] Kendisini haklı buldum ve razı oldum. Buna karşılık ben de onun başyazılarından seçtiklerimi gazeteye koyacaktım. Üçüncü buluşmamızda gazetenin imtiyazını almak için beyanname aldık. Babıâli yokuşundan çıkarken Sabahattin Ali'ye,
>
> "Senin sahip, benim de yayın müdürü olmam doğru değil, sahip ve yayın müdürlüğünün bir kişide bulunması daha doğru olur" dedim.
>
> Sabahattin, hem sahip hem de yayın müdürü kendisinin olmasını istedi. Sabahattin o gün bana bin lira verdi.

7 *Medet*, Sayı: 1, s. 3.

8 Aziz Nesin mizah yazılarına ilk olarak *Markopaşa*'da başlayacaktır.

Aramızda hiçbir mukavele yoktu. Sonuna değin de böyle bir şeye gerek görmedik. Ne o bana hesap ve yönetime değgin tek bir şey sordu, ne ben onun ne kadar para çektiğini hesapladım.

Sabahattin'den aldığım bin lira üzerimde taşınması pek zor bir sorumluluk gibiydi. Onun bana güveni, bu parayı ziyan edeceğim korkusunu büsbütün artırıyordu. Vilayet karşısındaki İzzettin hanında yönetimevi olarak bir oda tuttum. En ekonomik yoldan bir de afiş yaptırdım.[9]

Bu sıralarda Rıfat Ilgaz yine hastalandı. Haseki Hastanesine yattı. Taburcu olunca, atıldığı öğretmenliğe yeniden dönmek için Ankara'ya gitti. Bir iki hafta atamayla uğraştı. Bu arada Sabahattin Ali ile karşılaştılar.

... Sabahattin Eyuboğlu, Necati Cumalı ve ben, Şükran Kıraathanesinde toplandık. Çevremizdeki kişiler konuşmaya dalınca, Sabahattin Ali bana "Rıfat iş ciddileşti" dedi. "Ne işi" dedim. "Hani şu sizin Markopaşa işi vardı ya, o işi biz yürürlüğe koyduk" dedi. (...) Aziz Nesin'i görmüş, işçilerle buluşmuş. "Haberin olsun, biz Markopaşa'yı çıkarıyoruz, söyleyeceğin var mı?" dedi. "Benim pek söyleyeceğim bir şey kalmamış, başarılar dilerim size" dedim.[10] Markopaşa için tasarılarını anlatmıştı. Gereken parayı kendisi bulacaktı, dergi yayını için. Sahibi olacaktı Markopaşa'nın. Gerekirse makine de getirecekti. Başyazıları kendisi yazacaktı...[11]

Gazetenin üç bin satacağı hesaplandığı için altı bin basacaklardı. Olayı Aziz Nesin'den dinlemeyi sürdürelim:

... Fazla para harcamamak için, hamallık parasından bile kısmak amacıyla kâğıtları ve basılmış gazeteleri gece karanlığında kendim basımevinden yönetimevine taşıdım.

---

9 Ali Nesin, *Gömüyü Arayan Adam*, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1998.

10 Çukurkavaklı, s. 19-20.

11 Rıfat Ilgaz, *Sarı Yazma*, Çınar Yayınları, İstanbul, 1990, s. 306.

Markopaşa'ya karikatür gerekiyordu. Çok eski arkadaşım olan Faris Erkman'a rica ettim. Faris "Yaparım" dedi, ancak çok işi olduğunu, o sırada bir harita üzerinde geçici olarak ve çok az parayla çalışan Mustafa Uykusuz'un çalışmasının daha doğru olacağını söyleyerek Uykusuz'u önerdi.

Uykusuz'u Gün dergisinde çıkan iki üç karikatüründen tanırdım. Akhisarlı tütün işçisi bu halk çocuğunun sanat yeteneği bu birkaç karikatüründe belli olmuştu. Kendisinden daha da büyük gelişmeler beklenebilirdi.

İşte böylece Uykusuz da Markopaşa ailesine katıldı. İlk zamanlar başka karikatürler de alıyorduk, sonraları Uykusuz büyük bir ilerleme göstererek hak ettiği değeri kazandı.

Gazete daha basılmadan iki gün önce, gazete bayilerinden Fazıl'a gittim. Markopaşa'nın dağıtma işini kendisine önerdim, kabul etti. Gazete basılıp yönetimevine gelmişti. Katlanması gerekiyordu. Hiçbir çıkar beklemeden büyük iyilik ve yardımlarını gördüğüm Haluk Yetiş benimleydi. Birlikte gazete kırdık. Gece saat 1'den sonra Haluk evine gitti...[12]

12 Ali Nesin, s. 107-108.

III

MARKOPAŞA'NIN İLK SAYISI

Markopaşa'nın tasarlanan ilk sayısı 25 Kasım 1946 Pazartesi günü çıktı. Haftalık siyasi mizah gazetesi olarak sunulan *Markopaşa* 26x41 cm boyutlarında ve 4 sayfa olarak çıkarıldı. Gazete adının ortasına konmuş olan Marko Paşa'nın resmi, *Ulus* gazetesi arşivinden alınmıştı.

İlk sayı 6.000 basıldı.[13] İkinci sayfadaki kimlik bölümünde "Halk için Haftalık SİYASİ MİZAH Gazetesi" yazılı *Markopaşa*'nın fiyatı 10 kuruştu. Sürdürüm ücretleri üç aylık 120 kuruş, altı aylık 240 kuruş, bir yıllık 450 kuruş idi. "Sahibi ve Yazı işlerini fiilen idare eden: S. Ali" olan gazetenin yönetim yeri, "Ankara Caddesi Vilayet karşısında İzzettin Han No: 23" idi. Gazetenin ilk sayısı "EMEK Basım ve Yayın Evi"nde basılmıştı.

> ... Vilayet lokantası var ya, vilayet binasının tam karşısında, yıkılmadan önce yanındaki yapı İzzettin Han idi. Şimdi oradan yol geçiyor...[14]

İlk sayıda *Markopaşa* başlığıyla gazetenin çıkış haberi ile amacı verilirken mizah anlayışı da açıkça sergilenmişti:

> ... Bir mevsimi baharına geldik ki âlemin, bülbül dertli, havuz dertli, gülistan dertli. Kimden derdimize derman dilesek, o bizden daha dertli çıkıyor. Bununla beraber derdini söylemeyen derman bulamazmış. Dertler de öyle başımızdan aşkın ki "Marko Paşa"dan gayrı dinleyecek kimsemiz kalmadı.
>
> Haftalık siyasi mizah gazetesi olarak sunduğumuz "Marko Paşa"da okuyucularımız alışılmış olandan ayrı bir mizah bulacaklardır.

13 Çukurkavaklı, s. 90.

14 Aynı, M. Uykusuz'la söyleşisinden, s. 104.

Maksadımız, sadece gülmek için gülmek değildir. Gülerek düşünmek ve faydalı olmaktır. "Marko Paşa" bu dileğini en mükemmel şekilde yaptığına kani değildir. Fakat her hafta daha güzel ve mükemmel olmağa gayret edecektir.

Markopaşa'yı çıkaranlar ileride başlarına gelecekleri görerek bunu daha ilk sayıda okuyucuya ustaca sezdirmişlerdi. Birinci sayfada "Şakalar" köşesindeki "Hakkınızı Helâl Edin Dostlar!" başlığı ile verilen yazıda dostlarla, komşularla, babayla, oğulla, eşle helalleşildikten sonra ilerisinde nedeni şöyle açıklanmaktadır:

– Sefere mi çıkıyorum böyle?
– Hayır.
– Savaşa mı böyle gidişim?
– Hayır.
– Azrail mi bekliyor başucumda?
– Hayır.
– İntihara mı karar verdim yoksa?
– Hayır.
– Ya ne?
– "Markopaşa" nam bir ceride [gazete] çıkarmış... Bir fıkracık istediler Abdi âcizden. Evvel Allah sonra Matbuat kanununa sığındım. Ne olur ne olmaz? Dostlar, komşular ve hanem halkı! Şişede de durduğu gibi durmaz kâfir; cepte durduğu gibi durmaz kalem. Helal edin hakkınızı, sayei kanunu matbuatta fıkra yazmağa gidiyorum.

İlk sayı çıktı çıkmasına ama çıkar çıkmaz dağıtım güçlükleri baş gösterdi. Sorunu ve çözümü Haluk Yetiş'ten dinleyelim:

Bayi Fazıl Ünverdi, Aziz'le anlaşmış. (...) Sabahleyin kendisine teslim edildi. Fakat gazeteler kapıda, yağmurun altında, hiç açılmadan olduğu gibi kaldı. Bayi dağıtmadı. Çünkü bayi Fazıl Ünverdi o zamanlar İstanbul'da Halk Partisi'nin birinci adamlarından birisi olarak görünüyordu. Daha doğrusu o zamanki Ulus

Marko paşa

Yıl: 1 — Sayı 1 — HAFTALIK SİYASİ MİZAH GAZETESİ — 25 Kasım 1946 Pazartesi

İSTİKLAL

Evet, Mustafa Kemâl'in kurduğu Türkiye Cümhuriyetinin Birleşmiş Milletler Kurulundaki muvaffakiyet, Ördü'nün her bakımdan müstakil ve tam manasiyle bir olduğunu, hemen Birleşmiş Milletler Kuruluna katılmasının gerekliğini ileri sürmüş. Bu münasebet Mustafa Kemâl'in genç arkadaşlarından rahmetli Reşit Galip'in de kardeşidir.

Ama bizim bildiğimize göre bundan yirmi beş sene kadar önce Mustafa Kemâl, Ördü şeklinde bir istiklal ve hürriyeti kabul etmediği için Türk milletinin başına geçip silâha sarılmıştı. Halbuki o zaman bize teklif edilen sulh şartları, bugün Ördü'nün elde ettiği istiklal şartlarından çok daha hafifti.

Çünkü bizim bildiğimize göre, müstakil bir memleketin toprakları üzerinde, ister general olsun ister teknisyen; ister üniforma giysin, ister sivil; ister yaya dolaşsın, ister jeep otomobiline binsin, yabancı bir devletin ordusuna mensup birlikler, devamlı vazife ile bulunamazlar.

Bizim bildiğimize göre müstakil bir memleketin topraklarından bir karışı bile askeri maksatlarla kullanılmak için, yani üs olarak, sulh zamanında yabancı bir devletin kara, deniz, hava kuvvetlerinin veya teknik personelinin emrine verilemez.

Sizce müstakil bir memleketin başında bulunanlar oraya yabancılar tarafından değil, ister kral, ister cumhur başkanı olsun, o memleketin tesanüdü veya o memleketin tarihi tarafından getirilirler.

Halbuki gene bizim bildiğimize göre, müstakil Ördü'nde, nufusunun yarısı kadar sayıda yabancı işgal ordusu vardır. Bu müstakil memlekette kendi ordusunun, candarmasının, polisinin masrafları yabancı bir devlet tarafından ödenir: bu müstakil devletin topraklarından, yabancı bir devletin üsleşmek, askeri hava meydanları ile kaplıdır. Bu müstakil memlekette başındaki adam, yabancı bir devlet tarafından kurul ilân edilmiştir.

Acaba Mustafa Kemâl'in memleketinde bu kadar kısa zamanda istiklâl anlayışı bu kadar kökten değişmeler mi geçirdi?

Acaba bu memlekette Ördü'nündekine benziyen bir istiklâlî soğuk kanlılıkla karşılayacak olan kimseler mi türedi?

On sekiz milyon insan, Ördü gibi müstakil olmamak için gene silâha sarılmıya her an hazırdır. Bu milletin emperyalistler elinde bir kere daha oyuncak olmıya hiç niyeti yoktur. Aksini düşünenler, Damat Ferit'in huzuruna uğramaya mahkûmdurlar.

BİR DARGELİRSİZİN İSTİDASI

Medeeed Ya Recep Peker Meded!

Kar yağdı ciğerlerin üstüne... Bir bocalarım kaldı yakacak. Titriyor mahdum kölemiz. Titriyor kerime cariyemiz ve titriyorum bendeniz. Medeeed, meded ya Recep Peker meded.

Haltetmiş söyleyen Şair:
«Olamaz bir hanede mâtemsiz mihmân üstüne.»
Gel gör bizim hanayi ne; Kayasanın basını, ben kayasının, çocuk annesi, anası dedesinin üstünde, ığne atsan yere düşmez odasında.
Medeeed! Meded ya Recep Peker meded

İllâs etmiş bütçeye dönüp de fakirhane Sıçan düşse, başı yarılır. Satacak sayacak bir cenmiz kaldı. Eskiciler de gayri uğramıyor kapımıza. Bâdisabâ yüz çevirmez oldu hanemizden yana. Medeeed! Meded ya Recep Peker meden.

Meydan muharebesi var evimizde, gırtlak gırtlağa milletçe, meded. meded yüz bin kere meded!

Bir odayı bile çok gördü bize ev sahibi, öte yanda bayımın şambrı, rop dö şambrı, dam dö şambrı, fam dö şambrı, şambr ouvarı, şambr benyan, hulâsa şambr üstüne şambrı var; kimisinin de kamburu üstüne kamburu var.

Amaaan, olamaaan ya Recep Peker.

Gariki bahri sefaletiz
Dahilek ya Recep Peker
Medeeeed, medet.

Markopaşa

Bir mevsimi bahârına geldik bi âlemin, bâhçeli dairtli, havuz dertli, gölgeli dertli. Kimden dertlimiz derman dilenek, o bâzdan daha dertli değiliz. Bununla beraber dertlini söyleyeceğimiz derman bulamazsınız. Dertler de öyle başımızdan aşkın bi nâzarın peşine dan gayri dinleyecek kimsemiz kalmadı.

Haftalık siyasi mizah gazetesi olarak sendeşiniz. «Marko paşa» da okuyucularımız alâkalarını eksik etmeden eyri bir mizah bulacaklardır.

Muhakkımız, sadece gülmek için gülmek değildir. Uğurda ölmek ve hayatı feda etmektir. «Marko paşa» bu düşünü en mükemmel şekilde yansıtmaya kadir olmağa gayret edecektir.

ANKARA DAVASI

Boluya yaya olarak husust surette gönderdiğimiz muhabirimiz telsiziyonla ahıyor:

Bolu mahkemesini gözlemli dört açarak takip ettim. Bütün gazetecileri toker tekar atlattım. Bazan Haşmettin kölâhının içine girdim. Bazan Reis masasının altına girlendim. Bazan Haşmettin sandalyasının altına saklandım. Şimdiye kadar aldığım malûmat şunlardır:

Ankara. Doktor Neşet Naci, Dan dan dan, imdaaad! Sultan, Reşit Mercan, Polis, Celâdet, Orfan Titiz, reçete, tabanca, karakol, Vali, tabanca kılıfı Nevzat Tandoğan, gölük, Haşmet Orbay, mermi, Feridun Söğütlüoğil, Mahkeme, Celâl Yardımcı, on sekiz sene, Müşerref, Hâmit Şevket İnce, asker, şapka, beş bin defa sayın bayan, namütenahi Kemal Bora, Büyük millet meclisi, Fürüzan, muzaffer, Bolu, gazeteci, Temyiz, rüşvet, Çiftlik, otomobil, Bakan, falan ve idaaam! Ve..

Elgaybi illallah ve Hövelbaki.

Yeni tesettür modası icad eden Fatih Rıfkı ve Nihat Erim'in «Hürriyet heykeli» ne Şal çektiklerinin resmidir

Geçmişte bugün

Geçmiş zaman olur ki hayali beş para etmez

Milâttan 134 yıl evvel bu güne veya bu güne benzer günlerden bir gün, Romada halk hâkimi seçilen Tiberiyüs Grakün, halkın sefaletini şöyle tasvir ederek bağırıyordu:

«İtlaya topraklarında yaşayan vahşi hayvanlar bile yiyecek bir şeye maliktir. Yalnız İtalya için döğüşen ve ölen insanlar, hava gibi, aydınlık gibi hesaba katılmıyorlar. Bunlar, otsuz, ocaksız, karısız ve çocuklarıyle birlikte memleket içinde işsiz, güçsüz gezmektedirler. Generallerimiz iyi harbetmek için onları teşvik ederken, düşmanlara karşı, ocaklarını ve sedaflarının mezarlarını müdafaa etliklerini ifade ederek yalan söyleyorlar. Çünkü onlardan hiç birisi, bir avuçya malik değildir. Ve yine her birisi cedadının mezarlarını göstermez. Hakikatta, başkalarının servetini müdafaa için teremet. Hakikatta, başkalarının servetini müdafaa için dökmeleri ve ölmeleri isteniyor. Onlar onlardan kan dökmeleri ve ölmeleri isteniyor. Fakat hiç birisi dünyanın efendisi temsiye olmuyorlar. Fakat hiç birisi bağısı koyabilecek kadar bir toprak yığınına malik değildir.

Hakkınızı helâl edin Dostlar!

Tatlı acı günler geçirdik dostlar, belki kırdık birbirimizi, hakkımızı helâl edin dostlar.

Kompular! Birbirimize hakkımız geçti. Helâl edin hakkınızı siz.

Çok sevgili babam! helâllaşalım seninle ve affet oğlunu sen.

Gelin öpeyim çocuklar sizi; belki göremezsiniz babanızı bir daha. gidiş var... Geliş varmı bilmem?

Gel benim hayat yoldaşım. Ne olur, ne olmaz. Ölüm var, kalım var, helâl et hakkımı sen.

— Sefero mi çıkıyorsun böyle?
— Hayır.
— Savaşa mı böyle gidiğin?...
— Hayır.
— Azrail mi Thakliyor başucunda?
— Hayır.
— İstihara mı karar verdin yoksa?
— Hayır.
— Ya ne?
— «Markopaşa» nın bir ceride çıkarmış... Bir fıkra... çık istediler Abdi Ipekten. Evvel Allah soura Matbuat kanununa sığındım. Ne olur ne olmaz? Dostlar, kompular ve hanem hakkı! Şüphede durduğu gibi durmaz kâfir; cepte durduğu gibi durmaz kalem. Helâl edin hakkımızı, sayei kanunu matbuatta fıkra yazmağa gidiyorum.

Bu günkü Demokratlar, dün neler söylemişler, neler yazmışlardı?

Bu enteresan yazı serisine gelecek sayıda başlayacağız

gazetesini İstanbul'da dağıtan kişi idi. (...) Nitekim Markopaşa muhalif bir mizah gazetesi olduğu için onların [Halk Partililerin] etkisiyle dağıtmadı...[15]

Olayın bu bölümünü bir de Aziz Nesin'den dinleyelim:

Sabahın dörtbuçuğuna dek gazeteleri ellişer ellişer paketledim. İkibin Anadolu'ya ayırıp dörtbin tanesini omzuma aldım, bayi Fazıl'ın dükkânına götürdüm. Fazıl gazetelere şöyle bir bakıp,

– Kusura bakma, ben bu gazeteyi dağıtamayacağım, dedi.

Nedenini söylemiyordu. Fazıl ricalarıma kulak bile asmıyor, o saatlerde pek fazla meşgul olan her bayi gibi öbür gazeteleri dağıtmakla uğraşıyordu.

Markopaşa'nın o gün çıkacağı afişlerle ilan edilmişti. Ve hepsinden beteri de, Sabahattin'in bin lirası, altı bin tane işe yaramaz iade kâğıdı haline gelmişti. Bunları kiloya versek elli lira bile tutmazdı. Fazıl'ın dükkânının kapısında beynimden vurulmuşa döndüm. Gazeteleri yeniden kucaklayıp başka bir bayiye götürdüm. O da bu gazeteleri satamayacağını, kendisine boşuna yük olacağını söyledi, almadı. Dört bayiye daha gittim. Onlar da, "Satılmaz" ya da "Geç kaldı, dağılmaz" diye direttiler. Gazeteleri yönetimevine geri getirdim, başına oturup düşünmeye başladım. Sabahattin, bana güvenerek bin lira vermiş, işte ben de o parayı bu hale getirmiştim. Saat onda Sabahattin otomobille geldi. Hiçbir gazeteci ve tütüncüde Markopaşa'yı arayıp bulamayınca "Niye dağıtmadın" diye sordu. Haklı olarak pek çok hiddetlendi. Ben her kabahatli insan gibi alttan aldım.

– Merak etme, biraz burada otur, şimdi satarım, dedim.[16]

Bu durumda *Markopaşa* ne olacaktır? Nasıl satılacaktır? Seslendiği kesime nasıl ulaşacaktır? Yoksa elde mi kalacaktır? O günün

15 Çukurkavaklı, s. 90-91.
16 Ali Nesin, s. 108-109.

zor koşullarında bu zor durumun nasıl çözüldüğünü Aziz Nesin şöyle anlatıyor:

Birdenbire o anda aklıma bir düşünce gelmişti. Kolumun altına ikibin gazeteyi alıp sokağa çıktım. Markopaşa'yı kendim satacaktım. Ancak bütün çabama karşın "Markopaşa" diye bağırmaya utandım. Eminönü meydanına gelince gözümü kapayıp "Markopaşa" diye avazım çıktığınca bağırmaya başladım. Gazete adeta kapışılıyordu. Köprüde, partiden tanıdığım işçi arkadaşlara rastladım, beni ayıplıyorlar gibi geldi. Beyoğlu'na doğru çıktım, her gazeteci, tütüncü dükkânına beşer onar bırakıyordum. Bir bölümü, "Satılmaz, sekiz sayfalık gazeteler bile satılmıyor" diye almak istemiyordu. Onlara rica ediyordum:

– Zararı yok, siz alın şöyle bir asıverin, diyordum, satılmazsa istemem...

Taksim'e geldiğimde, dükkânlara bıraka bıraka, bi yandan sata sata, ikibine yakın gazeteyi bitirdim. Yönetimevine dönüp ikibin gazete daha aldım. Bunları da Beyazıt, Fatih, Edirnekapı taraflarına dağıttım. Böylece dörtbin gazeteyi bütün İstanbul'a dağıttım, ikibin gazeteyi de taşraya yolladım.

Gazetenin çıktığından iki gün sonra hiçbir gazetecide Markopaşa kalmamıştı, hepsi satılmıştı. Taşradan, il ve ilçelerden, "100 daha gönderin", "200 daha gönderin" diye mektup ve telgraflar yağıyordu.[17]

İlk sayının dağıtımı konusunu Haluk Yetiş de şunları anlatıyor:

... Aziz'le beraber gittik, ikinci sınıf bir bayi olan Kambur Hüseyin vardı, Kambur Hüseyin'e Markopaşa'nın dağıtımını verdik. O da kabul etti. Üsküdarlı Deli Bahaettin vardı. O da Üsküdar'da bayilik yapıyordu. (...) Fazıl Ünverdi'nin dağıtmadığı birinci sayısı ertesi gün öylesine bir dağıtıldı ki adeta ortalık birbirine girdi. Sandığımızdan çok büyük bir ilgi görmüştü.

17 Aynı, s. 109-110.

Nitekim bu ilk sayı üçüncü gün karaborsaya düştü. On kuruşluk dergi işittiğimize göre bir liradan alıcı bulmuştu. Bu sayının hiç iadesi gelmedi. Reklâm, ilân, duyuru yapılmamıştı. Ama elden ele dolaşan baskı ve kulaktan kulağa söylenenler umulanın üstünde okur bulmuştu.[18]

Aziz Nesin ile Haluk Yetiş bir taraflarda gazetenin dağıtımı ile uğraşırken Sabahattin Ali de boş duracak değildi. Artık işin başa düştüğünü, diğerleri gibi o da anlamıştı. 26 Kasım 1946 tarihli, eşine yazdığı mektupta olanları şöyle anlatıyordu:

... Bu iş beni bir hayli yordu. Hele dün, yani gazetenin çıktığı pazartesi sabahı çok alçakça bir oyunla karşılaştık. Gazeteyi İstanbul'a ve Ankara'ya tevzi işini üzerlerine alan bayiler, son dakikada sabotaj yaptılar. Biz bu gazeteyi dağıtmayız! dediler. Bunun üzerine Aziz Nesin ile ben gazeteleri toplatıp kendimiz tevzi ettik. Bununla beraber Markopaşa bir gün içinde satıldı. Herkes tarafından aranıyor, fakat mevcudu kalmadı. Zaten 6000 nüsha basmıştık. İkinci nüshayı daha fazla basmayı düşünüyoruz. Ben aralık ayının ortalarına doğru Ankara'ya döneceğim. Şimdilik işleri tek başına Aziz Nesin'in üzerine bırakmama imkân yok. Henüz siyasi bakımdan da, mizah seviyesi bakımından da kontrole muhtaç. Hiç olmazsa dört nüshayı ben çıkaracağım.[19]

Okurun gösterdiği ilgi, gazetenin ulaşabildiği Anadolu kentlerinde de aynıydı. O sırada Boğazlıyan'da öğretmen olan Rıfat Ilgaz'a ilk sayıdan 15 tane gelmişti. Bir ikisini yanına aldıktan sonra geri kalanları Muhittin adındaki bayiye bıraktı. Bayi iyimser değildi:

... "Satılmaz bunlar burada" diyor. "Sen aldırma, bir iki tanesini şöyle vitrine asıver de alan alır" dedim. Asmış.

18 Çukurkavaklı, s. 91-92.

19 Filiz Ali, *Filiz Hiç Üzülmesin*, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 107.

Akşama doğru kahvede oturuyordum. Muhittin telaşla içeri girmiş, beni arıyor. "Efendim, bu gazetelerin hepsi bitti. Halk çok istiyor. Siz on tane daha isteseniz."

Bu durumu mektupla hemen Aziz'e bildirdim...[20]

İlk sayıdaki ilgi sonraki sayılarda daha da artarak sürdü. İkinci sayı on bin basıldı. İlk sayıya göre iki misline yakın bir artıştı bu. Ancak bu sayıdan da hiç geri gelmedi. Ayrıca yeni istemler oldu. Basılanların çok azı Anadolu'ya gidiyor, büyük bölümü İstanbul'da satılıyordu. Üçüncü sayı on beş bin olarak piyasaya sürüldü. Anadolu'dan da istekler artıyordu. Yollanan yerlerden yeniden istek gelmesi ve geri dönme olmaması kesin satışı gösteriyordu. Bunun üzerine matbaalara baskılar başlayacaktı. Beşinci, altıncı sayılarda ise derginin baskı sayısı altmış bine çıktı. Altmış binlik bir sayı o günün koşulları içinde çok büyük bir satıştı. O zamanın günlük gazeteleri olan *Vatan* ve *Cumhuriyet* bile yirmi bini geçemiyordu; üstelik bu baskılarıydı, satışları daha az oluyordu. Dolayısıyla bu gazeteler bile tedirgin olmaya başladılar. Siyasal baskılar da tiraj artışına uygun olarak yoğunlaşmıştı.[21]

20 Çukurkavaklı, Rıfat Ilgaz'la söyleşisinden, s. 21.

21 Aynı, Haluk Yetiş'le söyleşisinden, s. 92. Aziz Nesin'e göre, üçüncü sayı 15 bin, dördüncü sayı 25 bin basılmıştır. En yüksek baskı sayısı da 80 bindir. Satış ise 60-70 bin dolayındadır.

IV

MARKOPAŞA'NIN MUHALİFLİĞİ

Zekeriya Sertel'in de belirttiği gibi,[22] *Markopaşa* siyasal mizah türünde çıkan ilk gazetedir. İttihatçılar döneminde çıkan *Kalem* ve *Cem* gibi dergiler sayılmazsa mizah anlamında en büyük ilgiyi *Markopaşa* gördü. Yazılarıyla iktidardakileri alabildiğine tedirgin ediyordu. Siyasal konuda bilgisi az olan, yan tutmayan insanlar bile *Markopaşa* yazılarından etkileniyorlardı.[23] Mehmet Ali Aybar bu etkiyi şöyle anlatıyor:

> ... Sabahattin Ali'nin Markopaşa'sı bir muhalefet gazetesi idi. Bu muhalefeti, ağırlığı güldürü olarak sürdürüyordu. Markopaşa'da ciddi yazılar Sabahattin'in yazılarıdır. Küçük bir başyazı ve ondan sonra mizah yazıları yer alırdı. Taşlamalar ve güldürü yazıları. O sıralarda son derece geçerliydi mizah. Düşünün ki, tek parti baskısı altında hükümeti eleştirme olanağı yoktu. İlk kez olarak... (...) Markopaşa ile bu çığır açıldı ve Markopaşa kapışıldı...[24]

Markopaşa'nın çıkış tarihi ilginçtir. II. Dünya Savaşının kazananı ABD'nin başkanı Truman, Avrupa'yı yeniden yapılandırmayı planlamaktadır. 1947'de,-sonradan "Truman Doktrini" adını alacak olan bir eylem planı hazırlamayı önerir. Bu doktrin çerçevesinde, Türkiye gibi bağımsız ülkelerin de ABD yandaşı yapılması için "ekonomik, askeri ve kültürel" yardım yapılmalıdır. Yardım planı da sonradan ABD dışişleri bakanının adını alarak "Marshall Yardımı" olacaktır. Yardım kapsamında korumaya alınacak ülkelerin arasında Yunanistan ile Türkiye de bulun-

22 Çukurkavaklı, s. 240.
23 Aynı, Kemal Sülker'le söyleşisinden, s. 337.
24 Aynı, s. 46.

maktadır. ABD'nin, yardım yapacağı ülkelerden ve özellikle de Türkiye'den "bazı istekleri" vardır. Amerikan yardımının (kendilerince) kökleşmesi ve amacına ulaşması için öncelikle Türkiye'deki toplumsal uyanış durdurulmalıdır. Bunun için ilk olarak köy enstitüleri ile halkevleri kapatılmalıdır. Ancak böylelikle balık (Türkiye) oltaya takılacaktır. Artık oltayı ne tarafa çekersen balık da o tarafa gelecek; üstelik yeme de gerek kalmayacaktır. Görüldüğü gibi 1946 yılı, emperyalizmin çeşitli dümenlerle yeniden Türkiye'ye girmeye başladığı yıldır. Bu girişe Türkiye'de muhalefet edilmemiş, iki parti de ABD taraftarı kesilmiştir. Muhalefetin olmadığı yerde aydına her zamandan daha çok iş düşmektedir. *Markopaşa*'nın çıkış gerekçelerinin başında çoğunlukla bu neden gelmektedir. *Markopaşa*, muhalefetin olmadığı yerde muhalefet edecek; aydının, işçinin, halkın sözcüsü olacaktır. Emperyalizme karşı koyuş ucuz olmayacaktır kuşkusuz. İşin ucunda sürgün de vardır, hapislik de... Hem de çatkapı içeri... Sözlü saldırılar, resmi baskılar, gazeteye el koymalar... Gün gelir bunlar da durduramaz Markopaşacıları.

Bu kez ölüm de onlar için olur. Sabahattin Ali bu uğurda öldürülür. İşte Markopaşacıların önemli bir yönü de bir insanın nasıl yaşaması gerektiğini bize en güzel biçimde öğretmiş olmalarıdır.

Markopaşa'da Kemalizm ve cumhuriyet dışında her konu eleştirilmiştir. Emperyalizme karşı verilen Kurtuluş Savaşı ve devrimler zinciri anlayışından Atatürk'ün ölümüyle birlikte vazgeçilmiş olması, yeniden emperyalizme hizmet eder duruma geçilmesi *Markopaşa*'nın ana hedefi olmuştur.

Markopaşa demokrasiye geçtiğimiz günlerde gerçek muhalefet eden bir kuruluş, bir kurum özelliği taşıyordu.

> ... Hükümetlerin en çok korktuğu yayın araçları arasında mizah başta geliyordu. Mizah insanı bir yandan gıdıklayıp güldürürken, diğer yandan ısırıyordu. Mecliste bile Markopaşa'da yazılan fıkralar konuşuluyordu. Az şey değildi bunlar. Tek parti

dönemiydi. Demokrat Parti yeni kurulmuştu. (...) Ciddi adamlarla alay ediyor görünüyordu çünkü. Halk üzerinde, yeni bir muhalefetin oluşumu bakımından önemliydi girişim. Halk, yöneticiler için söyleyemediklerini Markopaşa'da bulabiliyordu...[25]

Markopaşa, halk ağzıyla ve yüreklice yazdığı için okuyanları alabildiğine etkilemiştir. Düzeyi ile halkın ilgisini daha ilk sayıda çeken *Markopaşa*'nın niteliği ile ilgili olarak Nâzım Hikmet de (Moskova, NOVOYO VREMYA [Yeni Zamanlar] 1952) şunları yazmaktadır:

... İkinci Dünya Harbi biter bitmez Sabahattin Ali Markopaşa gazetesini çıkarmaya başladı. Bu, Türkiye'de o zamana dek olmayan bir politik mizah gazetesiydi. Markopaşa emperyalizmin aleyhinde yazıyor, Türkiye gericiliğiyle ve burjuva partileriyle alay ediyordu. (...) Markopaşa'nın demokrasi, ulusal bağımsızlık ve barış uğrunda ve emperyalizme karşı yürütülen savaştaki rolü çok önemlidir...[26]

25 Aynı, Haluk Yetiş'le söyleşisinden, s. 99-100.
26 (Aktaran) Çukurkavaklı, s. 134.

V

MARKOPAŞA ÇALIŞANLARI

Markopaşa gazetesine yazar, karikatürist, sahip, dizgici, yönetici gibi hizmetlerle çok kişinin emeği geçti.

Markopaşa'da başyazıları Sabahattin Ali yazıyordu. Bu yazılar gazetede siyasal mizah değil, genellikle yabancı sermayenin girişine, iktidarın yanlışlarına, Kemalizmden sapmalara, emekten, halktan konulara değinen oldukça ciddi yazılardı.

Sabahattin Ali, ailesinin bulunduğu Ankara'ya sıkça gidip geldiği için ilk başta gazetenin yazı yükü Aziz Nesin'in üzerindeydi. Nesin, ağır eleştiri yazıları yazıyordu.[27] Sabahattin Ali ile Aziz Nesin'den başka öğretmenlikten atılan Rıfat Ilgaz da gazetenin çıkışından iki ay kadar sonra[28] *Markopaşa*'ya katıldı. Ilgaz, önemli yazı boşluklarını doldurdu, iyi çalıştı.[29] *Markopaşa*'dan 100 lira aylık ücret alıyordu.[30] *Markopaşa*'nın ilk sayılarındaki yazarları anlatırken Rıfat Ilgaz bazı adlara daha değiniyor:

> ... Sonradan öğreniyoruz ki Cevdet Kudret'ler, falan da o sayıda yazı yazmış. Hatta birkaç arkadaş da bunların arasında. (...) Rasih Güran da yazı yazdığını bana söyledi. (...) Yazıların kimin tarafından yazıldığı değil, yazı önemliydi. Hatta ilerdeki sayılarda halktan gelen şiirler bile olurdu. (...) Şunu da belirtmek gerekir ki Aziz Nesin yazar olarak birinci plandaydı kuşkusuz burada. En çok yazıyı o yazıyor. Önemli yazıları da o yazıyor.[31]

Gazetenin ilk sayısından başlayarak karikatürleri "Mim Uykusuz" imzasıyla Mustafa Uykusuz çiziyordu. *Markopaşa*'nın

27 Çukurkavaklı, s. 20.
28 Asım Bezirci, *Rıfat Ilgaz*, Çınar Yayınları, İstanbul, 1992, s. 25.
29 Çukurkavaklı, s. 105.
30 Aynı, s. 25.
31 Aynı, s. 20.

yönetim işleriyle de Haluk Yetiş görevliydi. Bu ikiliye Aziz Nesin ile Sabahattin Ali önceden karar vermişlerdi. *Tan* gazetesi binası yakılıp yıkıldığı için ikisi de boşta geziyordu, ikisini de Aziz Nesin çağırmıştı. M. Uykusuz gazetenin yazılması, resimlenmesi işlerini de yüklenmişti. Kırk lira aylık ücret alıyordu.[32] Uykusuz, yazar arkadaşları içeri girdikçe onların boşluğunu/köşesini doldurmak için yazılar da yazdı.[33] Haluk Yetiş görevlerini anlatırken şöyle diyor:

> ... [Sabahattin Ali] beni ilk gördüğü zaman dahi "bu işi sen yapacaksın" dedi ve yönetimle ilgili olan her şeyi bana bıraktı. Markopaşa'nın bütün hesabı, kitabı da bendeydi. Hiçbir şekilde en küçük bir güvensizliğine rastlamadım. "Ne oldu, ne gitti, nasıl oldu?" endişesi yoktu...[34]

Rıfat Ilgaz, Mustafa Uykusuz, Haluk Yetiş daha sonra arkadaşları cezaevine girdiklerinde gazetede sahipliği ve yazı işleri müdürlüğü görevlerini de üstleneceklerdir. Gazetenin "ayak işlerine" Ali Karcı[35] bakıyordu. Genellikle, Aziz Nesin'in gazeteden gönderdiklerini hastanedeki Rıfat Ilgaz'a ulaştırıyor; ondan da gazeteye yazı götürüyordu.[36]

> ... [Ali Karcı] O zamanlar Adana mı, Gaziantep mi güneydeki bir ilden geldi. Orta mı, lise mi, ya da öğretmen okulu mu, ilk sınıflardan ayrılmış olarak geliyor İstanbul'a. Demek ki yayın işlerine meraktan olacak, ben hastanedeyken tanışıyorum onunla... Bir ay sonra beni hastaneden çıkardıklarında anlıyorum ki, artık matbaayı, kâğıdı, dizgiyi baskıyı da öğreniyordu, işimize yarıyordu yani. Orada yatıp kalkardı.
>
> – Markopaşa'nın idarehanesinde?

32 Aynı, s.105.
33 Aynı, s. 95.
34 Aynı, s. 90.
35 Daha sonra Türkiye İşçi Partisi'nden Adana milletvekili oldu.
36 Çukurkavaklı, s. 23.

– Evet. Güneyden yeni gelmiş, evini köyünü yerli yerine koyamamıştı daha. Sobayı yakardı.[37]

Markopaşa'nın yazılarına o yıllarda "zıt kardeşler" olarak tanınan Mehdi Zıt, skeç yapanlardan Şişman Osman, Mücap Ofluoğlu, Şerif Hulusi, Mediha Berkes (Esenel) ve Şehir Tiyatrosu'nda çalışan Kemal Edige'nin de yardımları oldu.[38] Mücap Ofluoğlu bir süre yazı işleri müdürlüğü de yaptı. *Markopaşa*'nın kaçırıldığı olaylı günlerinde (ileriki sayfalarda açıklanacak) Orhan Erkip de sahip ve yazı işleri müdürlüğü görevlerini üstlendi.

Markopaşa'daki yazılar imzasızdı. Yazıların hangisi Aziz Nesin'in, hangisi Rıfat Ilgaz'ın, hangisi Sabahattin Ali'nin bilmek, bulmak son derece güçtür. Rasih Nuri İleri bu konuya değinirken şöyle diyor:

> ... Yahut da öylesine karışmıştır ki, Markopaşa'daki hangi yazı onun, benim, şunun, bunun olduğu, belli değildir. Belki bazı kişiler "Yalnız ben yazdım" demek isteseler bile bu böyledir.[39]

İleri'nin değindiği gerçekten dolayı elimizdeki kaynaklara dayanarak, bir yazıyı kimin yazmış olduğunu veya olabileceğini belirtsek bile bu tek doğru değildir ve çelişkiler doğabilecektir. Bu açıdan baktığımızda aslında *Markopaşa* gerçeği bir bütündür. Her yazıyı herkes yazma yeterliliğinde ve kararlılığındadır. Yeri gelir, karikatüristi yazı işleri müdürü olur. Yeri gelir, içerideki Aziz Nesin'in yerine ona ait dizi yazının ilerisini aynı biçemle ve onun adına Rıfat Ilgaz sürdürür. Yeri gelir, bir şiir birlikte yazılır ve yeri gelir, bir yazının sonunu bir başkası tamamlar. Ama değişmeyen bir gerçek vardır: Hangi yazıdan kovuşturma açılır, emniyete veya mahkemeye düşülürse o yazıyı yazı işleri müdürü yazmıştır. Bu

37 Aynı, s. 23.
38 Aynı, s. 101.
39 Aynı, s. 414.

benimseyiş bile yumurtaları tokuşturmak yerine "Her yazı herkesin olabilir" düşüncesini akla uygun düşürmektedir.

Yazarıyla, çizeriyle, yöneticisiyle *Markopaşa* çalışanları (Orhan Erkip dışında) birer mizah şövalyesidir.

> İsmet Paşa'ya karşı Markopaşa'nın şövalyeleri. Milli Şef'in otoritesi önünde Celal Bayar'ın gıkı bile çıkmazken, bu delikanlılar tam bir demokrasi mücadelesi veriyorlar. Hem de nasıl bir çarpıcı mücadele. Vardiya usulü hapse giriyorlar. Biri çıkarken biri giriyor.[40]

40 Bezirci, s. 9.

VI

MARKOPAŞA SOYUNDAN GAZETELER

Markopaşa 22. sayıya kadar kesintisiz çıktı. 19 Mayıs 1947'deki 22. sayısından sonra bir süre çıkamadı. 26.5.1947'de *Merhumpaşa* olarak çıktı. Kovuşturmaya uğradı, 8 Eylül 1947'de aynı soydan *Malûmpaşa* çıktı. 10.10.1947'de *Markopaşa* olarak 23. sayı çıktıysa da bundan sonra öncekilere göre başına daha ilginç olaylar geldi. Çalındı! Bu kez de *Merhumpaşa*'nın 2. sayısı olarak çıktı. Dört sayı sonra o da aynı sona uğradı. Yeni bir ad bulundu: *Alibaba*... Bu adla 25.11.1947'den başlayarak 4 sayı çıktı. 29 Ekim 1948 tarihinde yine *Markopaşa* adıyla ve "1 (35)" sayı numarasıyla çıkmaya başladı. *Markopaşa* 14 Şubat 1949'a kadar bu ikinci döneminde 16 sayı çıktı. Son çıkış tarihi ise Mahmut Kayman'ın sahipliğinde "(36+16) - 1" sayı numarası ile 1 Nisan 1949'dur. Bu tarihten sonra *Yedi-Sekiz Paşa* adıyla çıkabildi. 12 Eylül 1949 tarihindeki 19. sayıya kadar Rıfat Ilgaz tarafından bu kez *Hür Markopaşa* adıyla çıkarıldı. 23.4.1950'de Aziz Nesin'in güdümünde çıkan *Medet* de bu soydan olduğunu vurguladı.

Orhan Erkip'in "taklit" olarak ve Mahmut Kayman'ın çıkardığı sayılar dışında *Markopaşa*'nın çıkış adları ve sayıları şöyledir: *Markopaşa* 40, *Malûmpaşa* 5, *Merhumpaşa* 4, *Alibaba* 4, *Yedi-Sekiz Paşa* 4[41] ve *Hür Markopaşa* 19 sayı olmak üzere (şimdilik) toplam 76 sayı.

Dört yılda çıkan bu gazeteler bilinen nedenlerden (!) yedi

41 Bu arada "Öküz Mehmet Paşa" adı geçiyor. Bu adla gazete Abdullah Işıksel'in yönetiminde 3 sayı çıkmıştır. Gazetede karikatür-vinyet kullanılmamıştır. Markopaşacılar grup olarak yazı yazmadıkları için araştırmamız dışında bırakılmıştır.

ad,[42] dokuz matbaa, yedi yayın yönetmeni değiştirmek zorunda kaldı. Bu gazeteler hakkında 16 dava açıldı. Yazarların mahkûm edildikleri toplam süre sekiz yıl, iki buçuk ayı buldu.[43]

42 Aziz Nesin, *Medet* gazetesinin 23.4.1950 günlü 1. sayısının 4. sayfasındaki "Çıkarken" başlıklı yazısında (ve gazetenin başlığında) bu soydan *Markopaşa, Merhumpaşa, Malûmpaşa, Alibaba, Bizimpaşa, Yedi-Sekiz Hasanpaşa, Öküz Mehmet Paşa* gazetelerinin çıktığını belirtmektedir.
43 Aziz Nesin, *Medet*, Sayı: 1, s. 4.

VII

MARKOPAŞA DİZİSİNİN ÇIKIŞ SIRASI

Tarihi	Gazete Adı ve Sayısı	Sahibi	Müdürü	Matbaa
25.11.1946	Markopaşa 1	S. Ali	S. Ali	Emek
02.12.1946	Markopaşa 2	S. Ali	S. Ali	Tan
09.12.1946	Markopaşa 3	S. Ali	S. Ali	Tan
16.12.1946	Markopaşa 4	S. Ali	S. Ali	Berksoy (?)
06.01.1947	Markopaşa 5	S. Ali	S. Ali	Emek
13.01.1947	Markopaşa 6	S. Ali	A. Nesin	Berksoy
20.01.1947	Markopaşa 7	S. Ali	S. Ali	Berksoy
27.01.1947	Markopaşa 8	S. Ali	S. Ali	Berksoy
03.02.1947	Markopaşa 9	S. Ali	S. Ali	Berksoy
10.02.1947	Markopaşa 10	S. Ali	S. Ali	Berksoy
17.02.1947	Markopaşa 11	S. Ali	S. Ali	Berksoy
24.02.1947	Markopaşa 12	S. Ali	S. Ali	Berksoy
03.03.1947	Markopaşa 13	S. Ali	S. Ali	Stad
10.03.1947	Markopaşa 14	S. Ali	S. Ali	Stad
17.03.1947	Markopaşa 15	M. Ofluoğlu	M. Ofluoğlu	Stad
07.04.1947	Markopaşa 16	M. Ofluoğlu	M. Ofluoğlu	Gutenberg
14.04.1947	Markopaşa 17	M. Ofluoğlu	M. Ofluoğlu	Berksoy
21.04.1947	Markopaşa 18	M. Uykusuz	M. Uykusuz	Berksoy
28.04.1947	Markopaşa 19	M. Uykusuz	M. Uykusuz	Berksoy
05.05.1947	Markopaşa 20	M. Uykusuz	M. Uykusuz	Berksoy
12.05.1947	Markopaşa 21	M. Uykusuz	M. Uykusuz	Berksoy
19.05.1947	Markopaşa 22	M. Uykusuz	M. Uykusuz	Berksoy
26.05.1947	Merhumpaşa 1	S. Ali	S. Ali	Berksoy
08.09.1947	Malûmpaşa 1	O. Erkip	O. Erkip	Büyük Doğu
15.09.1947	Malûmpaşa 2	O. Erkip	O. Erkip	Büyük Doğu
22.09.1947	Malûmpaşa 3	O. Erkip	O. Erkip	Büyük Doğu
29.09.1947	Malûmpaşa 4	O. Erkip	O. Erkip	Büyük Doğu
06.10.1947	Malûmpaşa 5	O. Erkip	O. Erkip	Büyük Doğu
10.10.1947	Markopaşa 23	M. Uykusuz	H. Yetiş	Büyük Doğu
16.10.1947	Merhumpaşa 2	S. Ali	H. Yetiş	Büyük Doğu
25.10.1947	Merhumpaşa 3	S. Ali	H. Yetiş	Büyük Doğu
01.11.1947	Merhumpaşa 4	S.Ali	H. Yetiş	Babıâli
25.11.1947	Alibaba 1	N. Ofluoğlu	H. Yetiş	Büyük Doğu

02.12.1947	Alibaba 2	N. Ofluoğlu	H. Yetiş	Büyük Doğu
09.12.1947	Alibaba 3	N. Ofluoğlu	H. Yetiş	Büyük Doğu
16.12.1947	Alibaba 4	R. Ilgaz	H. Yetiş	Büyük Doğu
29.10.1948	Markopaşa 1 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
05.11.1948	Markopaşa 2 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
11.11.1948	Markopaşa 3 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
19.11.1948	Markopaşa 4 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
26.11.1948	Markopaşa 5 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
03.12.1948	Markopaşa 6 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
10.12.1948	Markopaşa 7 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
17.12.1948	Markopaşa 8 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
24.12.1948	Markopaşa 9 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
31.12.1948	Markopaşa 10 (35)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
07.01.1949	Markopaşa 11 (36)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
07.01.1949	Hür Markopaşa 1	O. Erkip	O. Erkip	Osmanbey
14.01.1949	Markopaşa 12 (36)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
22.01.1949	Markopaşa 13 (36)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
30.01.1949	Markopaşa 14 (36)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
08.02.1949	Markopaşa 15 (36)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
14.02.1949	Markopaşa 16 (36)	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
01.04.1949	Markopaşa (36+16)-1	M. Kayman	M. Kayman	Seyhan
29.04.1949	Yedi Sekiz Paşa 1	O. Müstecablı	O. Müstecablı	Seyhan
06.05.1949	Yedi Sekiz Paşa 2	O. Müstecablı	O. Müstecablı	Seyhan
13.05.1949	Yedi Sekiz Paşa 3	O. Müstecablı	O. Müstecablı	Seyhan
16.05.1949	Hür Markopaşa 2	O. Erkip	O. Erkip	Osmanbey
20.05.1949	Yedi Sekiz Paşa 4	O. Müstecablı	O. Müstecablı	Seyhan
23.05.1949	Hür Markopaşa 3	O. Erkip	O. Erkip	Osmanbey
30.05.1949	Hür Markopaşa 4	O. Erkip	O. Erkip	Osmanbey
06.06.1949	Hür Markopaşa 5	O. Erkip	O. Erkip	Osmanbey
13.06.1949	Hür Markopaşa 6	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
21.06.1949	Hür Markopaşa 7	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
27.06.1949	Hür Markopaşa 8	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
11.07.1949	Hür Markopaşa 10	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
18.07.1949	Hür Markopaşa 11	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
25.07.1949	Hür Markopaşa 12	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
01.08.1949	Hür Markopaşa 13	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
05.09.1949	Hür Markopaşa 18	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
12.09.1949	Hür Markopaşa 19	R. Ilgaz	R. Ilgaz	Osmanbey
23.04.1950	Medet 1	M. Demiray	M. Demiray	Osmanbey

Hür Markopaşa dışında diğer gazetelerin tüm sayıları elimizdedir. *Hür Markopaşa*'nın 9, 14, 15, 16, 17. sayıları elimizde yoktur.

Şimdilik elimizdeki belgelere göre *Markopaşa* dizisi toplam 7 ad, 77 sayı (*Medet*'le birlikte 72'si elimizde), 8 sahip (15 kez değişerek), 10 yazı işleri müdürü (13 kez değişerek), l'i teksir makinesi olmak üzere 9 matbaa (15 kez değişerek), l'i posta kutusu olmak üzere 10 adres (12 kez değişerek) değiştirerek çıkmıştır. *Medet*'in ilk sayısını *Markopaşa* dizisinin son sayısı olarak düşündüğümüzde 3 yıl 4 ay 28 günlük süre 176 hafta etmektedir. Haftalık *Markopaşa* ve soyundan gazeteler 77 sayı çıkabilmiştir. Tam 99 hafta (99 sayı da denilebilir) çıkamamıştır.

Genel bilgilerden sonra *Markopaşa* sayılarını sırayla ele alalım, sayfalarına göz gezdirmeye başlayalım. Artık söz *Markopaşa*'ların...

VIII

SAYI SAYI MARKOPAŞA VE SOYUNDAN GAZETELER

Markopaşa · 25 Kasım 1946 · Sayı: 1

Markopaşa'nın çıkış amacını anlatan yazı ile "Şakalar" köşesindeki "Hakkınızı Helal Edin Dostlar" adlı yazıdan başka birinci sayfada Sabahattin Ali'nin "İstiklâl" adlı başyazısı, "Bir Dargelirsizin İstidası Medeeed Ya Recep Peker Medet!" başlıklı yazı ile "Geçmişte Bugün" adlı köşedeki mizahsal yazılar yayımlandı.

"İstiklâl" başlıklı yazıda, Türkiye'nin Birleşmiş Milletlerdeki temsilcisinin Ürdün Krallığı'nın bağımsız olduğu için Birleşmiş Milletler'e alınmasını istemesi, Mustafa Kemal Türkiye'sinin bağımsızlığı ile kıyaslanarak eleştirilmektedir. Ürdün'de yabancı askerlerin olduğu ve krallıkla yönetildiği vurgulanmakta ve böyle bağımsızlık olamayacağına değinilerek şöyle bitirilmektedir:

> ... On sekiz milyon insan, Ürdün gibi müstakil olmamak için gene silaha sarılmaya her an hazırdır. Bu milletin emperyalistler elinde bir kere daha oyuncak olmaya hiç niyeti yoktur. Aksini düşünenler, Damat Ferit'in hüsranına uğramaya mahkûmdurlar...

Mim Uykusuz karikatürlerinin tüm sayfalardaki yazı aralarına serpiştirildiği gazetenin ikinci sayfasındaki yazı başlıkları da şöyle: "Hayl Hitler! Hayl Cihat Baban", "Memurlar Refah'a Kavuştu", "Yağma Hasan'ın Böreği", "Gaip Aranıyor", Tiyatro Tenkidi". Üçüncü ve dördüncü sayfalarda da benzer mizahsal haber, yorum ve ilanlara yer verilmiş. Bu ilanlarda Ankara Üniversitesi öğretim üyeleri, Cihat Baban ve Halk Partisi hicvedilmiş. İşte bunlardan biri:

> Hurda Muharrir Satılacak:

Partimizin gazeteleri veya partimizi tutan gazetelerin satışı sıfıra indiğinden bu gazetelerde çalışan muharrirlerin [yazarların] yalama ve laçka olduğu kanaatine varılmış olduğundan bu hurda muharrirler açık artırma yoluyla satılacaktır.

Satış toptan veya parça halinde kilo üzerinden yapılacaktır.

Muharrirler her gün, mezkûr gazete idarehanelerinde görülebilir. Ve şartnameler, iki buçuk lira mukabilinde, Ankara'dan her zaman alınabilir...

Markopaşa · 2 Aralık 1946 · Sayı: 2

Markopaşa

HAFTALIK SİYASİ MİZAH GAZETESİ

Markopaşanın Mühim Nutku

Nutuktan sonra hep bir ağızdan «pek perişan olduk Allahım yeter!» şarkısı söylendi.

İkinci sayısı Tan Matbaasında 10.000 adet basılan *Markopaşa*'da yukarıda görülen yazılardan başka, birinci sayfada başyazı; ikinci sayfada Cihat Baban; üçüncü sayfada Refik Koraltan, Kâzım Karabekir, Behçet Kemal ile ilgili yazılar yer almaktadır. S. Ali'nin yazdığı ve bugüne de ışık tutan "Yabancı Sermaye" başlıklı başyazıda, gazetelerin yabancı sermayeyi sevinçle karşıladıkları, resmi makamların da yabancı para girmesini kolaylaştırmak için uğraştıkları vurgulanarak şöyle denilmektedir:

... İyi ya, kırk seneden beri şu yabancı sermayeyi defetmek için sarfedilen gayret neydi?

... Ve dört sene Seferberlikte, ondan sonra üç sene İstiklâl

Harbinde, yabancı sermayenin bizi sürüklediği yarı müstemlekelikten kurtulmak için döğüştüğümüz söylendi. Lozan'ın en şerefli tarafı, bizi yabancı sermaye köleliğinden kurtarması idi.

Arkasından yirmi sene, hep bu yabancı sermayeyi silkip atmağa çalıştık. Mini mini Belçika'nın tramvay şirketindeki sermayesinden kurtulunca bayram ettik. İzmir su şirketi yabancı sermayeden kurtuldu diye tören yaptık. Havagazını aldık, sevincimizden zıpladık, elektriği kurtardık, gazetelere sütun sütun yazı yazdık.

Bütün bunların sonu buna mı varacaktı? El açıp davet edecek olduktan sonra, yabancı sermayeyi ne diye düğün bayramla kapı dışarı ettik?

Bu işte hangi menfaatlerin oyunu var? Dünyayı bir ahtapot gibi sarmaya çalışan emperyalist sermayenin kucağına atılmak, milletin alın terini dolara ve sterline satmak isteyenler kim? Gözü doymaz paranın bu korkunç taarruzu karşısında milletini ve vatanını seven her namuslu insan sesini yükseltmeğe mecburdur.

Çünkü bir memlekete girip yerleşen yabancı sermayeyi çıkarıp atmanın, yabancı orduları sürüp denize dökmekten çok daha güç olduğunu, biz Osmanlı İmparatorluğunun mirasçıları herkesten iyi biliriz.

Sabahattin Ali, eşi Aliye'ye yazdığı 4.12.1946 tarihli mektubunda bu sayının satışından oldukça mutlu görünmektedir:

Gazetenin ikinci nüshası hakkında da senin ve arkadaşlarının fikirlerini bildir. Cevdet [Kudret] bize birkaç yazı gönderdi. Teşekkürlerimizi arzet. Abidin [Dino] resim, Rüştü Şardağ yazı yollayacaktı. Neden lütfetmiyorlar; Cevdet tahkik ediversin. Mediha'ya [Berkes] söyle, halk tarafından en çok beğenilen yazılardan biri, Gelirsizin İstidası idi. Biz yüksek entelektüeller için değil, halk için bu gazeteyi çıkarıyoruz. Nitekim halk da bunu anlamakta kusur etmiyor. İlk nüshayı 6000 basmış idik, hepsi bitti. Elde bir tek yok. İkinciyi on bin bastık, o da bitti ve yetişmedi. Üçüncüyü 12000 basacağız, Zekeriya'nın kanaatine

göre, mecmua yirmi beş bine bile çıkabilir, fakat yavaş yavaş diyor. Ben çok meşgulüm.[44]

Gazetenin dördüncü sayfasında, birinci sayıyı bayilerin satmadıkları, yazarın dört bin adet *Markopaşa*'yı sırtlayıp dağıttığı ve aynı gün gazetecilerde bir tek *Markopaşa* kalmadığı belirtilerek okuyucular sürdürümcü (abone) olmaya çağrılmaktadır.

Markopaşa · 9 Aralık 1946 · Sayı: 3

On beş bin basılan bu sayıda Başbakan Recep Peker *Markopaşa*'yı ziyaret etmiş gibi manşetten haber verilmiştir. Birinci sayfadaki bir başka yazıda "Teşekkür Mektubu" başlığıyla 4 Aralık 1946 Perşembe günü TBMM'de *Markopaşa*'nın onursal olarak reklamını yapan (!) "meşhur matbuat düşmanı ve milletvekili Cemil Sait Barlas'a teşekkür mektubumuzu gelecek sayımızda okuyacaksınız." duyurusu yapılmıştır. "Kem Sözlere, Kem Gözlere" başlıklı yazıda ise *Markopaşa*'nın hangi yandan olduğu açıklanmaktadır:

> Bizi namuslarıyla okuyanlar, ne olduğumuzu, kiminle birlik olduğumuzu anlamakta güçlük çekmemişlerdir. Ama menfaatlerini namuslarından üstün tutanlara şunu hatırlatmak isteriz ki:
>
> Markopaşa içerde ve dışarda bu milletin dostu olana dost, düşmanı olana düşmandır.
>
> Biz ekmeğini alın teriyle kazanan ve yekûnu on sekiz milyonu bulan milletle beraberiz.
>
> Hasretini çektiğimiz şey ne şarkta, ne garpta, ancak ve yalnız bu vatanın mukaddes topraklarındadır.
>
> İnsanlık idealinin ve ilmin vardığı en ileri yollardan geçerek bu milletin kendi saadetini kendine mahsus şekilde kurmasını istiyor, ihtiras ve menfaat düşünceleriyle onu bu yoldan döndürmek isteyenlerle, mizah sahasında mücadeleyi kendimize borç biliyoruz.

44 Filiz Ali ve Atilla Özkırımlı, *Sabahattin Ali*, De Yayınevi, İstanbul, 1986, s. 233.

Birinci sayfadaki Mim Uykusuz'un karikatüründen, gazetenin yönetim yerinde "inceleme" olaylarının başladığı anlaşılmaktadır:

İdaremizde bir ince hastalık: İnceleme ve inceleme

Henüz üç sayısı yayımlanan *Markopaşa* tepkilere neden olmaya başlamıştır. *Tanin* gazetesi (13.12.1946) "İki Dergiye Gösterilen İnfial" başlığıyla gösteriye dönüşmeden önlenen tepkileri vermektedir:

> Diğer taraftan, Balkanlarda ırkdaşlarımıza böyle vahşiyane hareketler yapılırken şehrimizde çıkan "Markopaşa" ve "Ses" gazetelerinin uygunsuz neşriyatı da gençlik arasında büyük bir teessür yaratmış ve gençler dün öğleden sonra üniversite bahçesinde toplanarak bu gazetenin son sayılarından yüzlercesini yırtmışlardır. Üniversite gençliği infiallerini ifade etmek üzere büyük bir miting yapmak istemekte ise de rektör Sıddık Sami Onar buna müsaade etmemiş ve üniversite binasında hiçbir siyasi tezahürat yapılamayacağını bildirmiştir.

Aynı günlerde *Markopaşa*'ya bir saldırı da Necip Fazıl Kısakürek'in *Büyük Doğu* dergisinden (13.12.1946, sayı: 58, s. 9) geldi. "Muhbir" imzalı yazı "Komünistler" başlığını taşıyor ve son cümlesinde herkesi Markopaşa'ya karşı kışkırtıyordu:

> Tan isimli ana gemilerinin batışından sonra, kominist gazete ve mecmuaları, bir zaman şaşkın, boynu bükük, perişan ve imkânsız kalmışlar, hatta kendilerini sükûta vardırmışlardı. Fakat şimdi bu minik hücum botlarının, ana gemiden mahrum da olsalar, bir filotila nizamı içinde birdenbire harekete geçtiklerini görüyoruz. Bu hücum botlarının isimlerini sayalım:

1- Marko paşa 2- Gün 3- Ses 4- Yığın 5- Sendika
(...)

Her şeyden evvel, aziz ve temiz milli mukaddesat köküne bağlı olanlara ait bir hak olan muhalefet modasını istismarla işe başlıyan ve aralarında Müstecabioğlu [Esat Adil], Sebahaddin Ali, Doktor Şefik gibi şahıslar ve bu şahısların tuttuğu maşalar bulunan komünist zümrenin nasıl bir devirde ve ne yapmak sevdasında bulunduğunu, sırasile, devlete, millete, hükümete, gençliğe ve halka haber verir; ve bu âni kemiyet kalabalığına, sonderece pilânlı bir teşebbüs gözile bakılmasını tavsiye ederiz. Biz kendimize düşen vazifeyi yerine getirmeğe çalışırken, bu mevzuda, devletin, milletin, hükümetin, gençliğin ve halkın da vazifelerini görmek istiyoruz.

Markopaşa · 16 Aralık 1946 · Sayı: 4

Gazetenin birinci sayfasındaki S. Ali'nin "Ayıp" başlıklı başyazısı ile Aziz Nesin'in yazdığı "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" başlıklı yazılar oldukça ilginçtir. 4 Aralık 1946 Perşembe günü TBMM'de sıkıyönetimin uzatılmasıyla ilgili görüşmelerde Cemil Sait Barlas bir konuşma yapmış, *Markopaşa*'yı "kökü dışarda" ve "yabancı ideoloji" nitelemeleriyle suçlamıştır:

... İstanbul'da değil şu ve bu partiye mensup gazeteler, hatta kökü dışarıda olan Markopaşa bile çıkıyor. Ve bu gazete çıktığı zaman Sıkıyönetim kumandanı haklı olarak ilan edilmiş olan sıkıyönetimi hüsn-ü idare ederek bunun için tatbik edilecek muameleyi Cumhuriyet Savcılığı'na bırakıyor. Bu da ayrıca şayan-ı şükrandır.[45]

"Kökü dışarıda" terimi ilk kez bu konuşmada *Markopaşa* için kullanılmıştır. C. S. Barlas'ın sözleri ve her iki yazarın verdiği

45 Aziz Nesin, "Cumhuriyet Döneminde Gülmeceye Baskı: Markopaşa Örneği", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 1435.

yanıt sonraki yıllarda da sürekli toplumumuz gündeminde yer almıştır. S. Ali'nin yazısı aynı zamanda yabancı sermayenin girişi sırasındaki uyarıları da içermektedir:

... Bu milletvekili ne yazık ki, bu satırları yazanın elini sıkan ve evine gelen bir adamdır.

Halbuki ben bu milletvekilinin kökü dışarda olduğuna sahiden inanacak olsam, elini sıkmak değil, suratına tükürürdüm.

Bu milletvekili herhalde bu satırları yazanın kitaplarını okumuştur. Bunların içinde bu memleket ve bu millet endişesinden başka bir duyguyu aksettiren, yani kökü dışarda olan bir tek satır gösterebilir mi:

Vatanımızın istiklali üzerine en küçük bir gölge düşmesin, istiklal anlayışımız Atatürk'ün çizdiği yoldan ayrılmasın dediğimiz için mi kökümüz dışarda?

Bin bir hileli yoldan bağrımıza sokulup bizi tekrar yarı müstemlekeliğe sürüklemek isteyen sömürücü yabancı sermayeye karşı uyanık bulunmayı istediğimiz için mi kökümüz dışarda?

Yoksa şu veya bu yabancı devletin, kendi parlamento ve gazetelerinde bile şiddetle tenkit edilen yanlış siyasetini bazı başyazarlarımız gibi dalkavukça övmediğimiz için mi kökümüz dışarda?

Bu milletvekili pek iyi bilir ki bu satırların muharriri sırf kalemini ve kanaatlarını satmadığı için birçok kahırlara uğramış, o milletvekili gibilerin gözünde nimet sayılan şeyleri tepmiştir.

Kökü bu toprakta olanların en kutsal ve en kaçınılmaz vazifesi olan askerlik hizmetini dahi yapmamış bulunan ve şimdi bazı arkadaşlarının kendisinden daha çabuk parlak mevkilere yükseldiğini görüp içi giden bu milletvekilinin kendini göstermek için daha temiz bir yol seçmesi doğru olmaz mıydı?

Siyasi ihtiraslar bir insanı, başkalarının mukaddesatına [kutsal saydıklarına] dil uzatacak kadar mı ileri götürmeli?

Ayıp değil mi?

A. Nesin'in yazısı S. Ali'nin yazısından daha sert görünmektedir:

... Yabancı sermayeye kapıları ardına kadar açarak kul köle oldunuz. Fikre ve ilme [düşünce ve bilime] gümrük duvarları çektiniz. Bu marifetiniz yetişmiyormuş gibi, şimdi de bir kök tutturmuşsunuz: kökü dışarda, kökü içerde, kökü havada ve sizin gibi kökü suda. Çok muzip adamsın vesselam. Nereden de bulursun bu acaiplikleri?

... Neden bizim kökümüz dışarda? Biz hürriyetin yüzüne çul mu örttük? Biz cebimizde firar pasaportları ve sahte nüfus kâğıtları mı taşıyoruz? Cüzdanlarımızda yabancı bankaların hesap defterleri mi var?

... Neden bizim kökümüz dışarda? Tapuları karımızın üzerine yapılmış apartımanlarımız mı var? Biz bu millete uşaklarımızla, bendeganımızla, dalkavuklarımızla, metreslerimizle mi bağlıyız? Biz bu vatana apartımanlarımızın oturduğu toprak parçası ile mi bağlıyız?

Biz misalini [örneğini] dahi gördüğümüz ve her gün kulağımıza bir haberi uçurulan dayak, yağma, talan, ölüm, zindan ve sürgün pahasına da olsa milletin menfaatine [çıkarına] olan hakikatleri söyleyeceğiz. Bunun için mi kökümüz dışarda?

Sizden her zaman daha kolay elde edebileceğimiz refahı teptiğimiz için, lütfedilen sandalyeleri kafalarında parçalayacağımız, tavsiye edilen menfaat ve rütbeleri suratlarına fırlatacağımız için mi kökümüz dışarda?

... Ellerim rahattır Cemil Barlas, sana rey vermediler.

Bir şeycikler demem Vatan, Millet, namus gibi mukaddes kelimelerin, manalarıyla değil, yalnız lafızlarıyla Milleti en hassas yerinden avlamak arzusu ile keselerine ve menfaatlerine köle yapmak isteyen ve bize kökü dışarda diyenlerin kökleri kurusun, topunuzun köküne kibrit suyu!

Ellerim bahtiyardır [mutludur].

Ellerim ve sen Cemil Barlas!

Gazetenin son sayfasındaki "Hangi Birini Düzelteyim Falih Rıfkı?" başlıklı yazı, *Ulus* gazetesinde *Markopaşa* vinyet-resmiyle ilgili iddiaya verilen yanıtı içermektedir:

Ukalanın biri Meclis'te,

– Hasan Hüseyin duhteranı [kızları] Muhammedest, Hendek gazvesinde [savaşında] şehit düştüler demiş.

Mecliste bulunan zarif bir zat da, kızları değil, oğullarıdır, Muhammed'in değil Ali'nin oğullarıdır. Hendek gazvesi değil, Kerbela'dır. Hangi birini düzelteyim demiş. (...) İşte bu hatalar gibi, Ulus Gazetesi de mutadı veçhile büyük bir gaf daha yapmıştır. Hangi birini düzelteyim. Markopaşa Sovyet değildir, selam ayakla değil, tabii elle verilir. Sovyet selamı öyle değildir. Resimde Markopaşa selam vermiyor, elini kulağına götürmüş, dert dinliyor. Ve işin en mükemmeli de bu resim tek çizgi ilave edilmeden Ulus'un arşivinden alınmıştır.

Ey Ulus ve ey Falih Rıfkı,

Neren doğru ki, kalemin doğru olsun.

Bu sayıda bir yanıt da Hüseyin Cahit'e verilmiştir. "Halife Yardakçısı" başlıklı yanıtta şöyle denilmektedir:

... Hüseyin Cahit adındaki yaşlı muharrir, hayatını kurtaranlara şükran borcunu ödemek için aldığı emirlere uyarak bize hücuma geçiyor. Kendisine cevap vermeye bile değmezdi, fakat okuyucuların zihni bulanmasın diye şunları söylemeyi faydalı buluyoruz.

Atatürk'ün nutkunda "Halife yardakçısı" olarak damgalanan bu adam, senelerden beri dünyanın neresinde bir irtica gördü ise onu tutmuş, nerede bir millet ve halk hareketi, hürriyet mücadelesi varsa ona hücum etmiştir.

Aylarca Yuğoslav kralının avukatlığını üzerine almış, Yoğuslav vatanını düşman çizmesinden kurtaran kahramanları yere batırmağa uğraşmıştır.

Dost ve hürriyet sever Yunan milletinin yabancı bir soydan gelen ve yabancı bir devlete dayanan bir krala karşı yaptığı cumhuriyet mücadelesini, Cumhuriyet Türkiyesinin gözünden düşürmek için, hürriyet kahramanlarına haydut ve eşkıya demiştir.

Milli kültürünü ve dilini korumak için mücadele eden kardeş

Azeri Türklerinin mücadelesini bile o sinsi kalemiyle kirletmekten çekinmemiştir.

Sonra da, yüzü kızarmadan, hakikatı söyleyen bizleri, yabancı tezlerin taraftarı olmakla suçlandırıyor. Onun kanatınca, "Biz İngilizlere satılmayalım" demek biz Ruslara satılalım demekmiş.

Belki Yalçın gibilere herhangi bir tarafa satılmadan yaşamak imkânsız görünebilir, fakat biz sadece istiklâl ve hürriyet düşüncelerinin, milli eğemenlik ülküsünün ve hak ve adalet duygularının taraftarıyız ve sadece Türk milletinin hizmetindeyiz.

Halbuki Yalçın, yabancı bazı devletlerin, kendi milletlerince bile kötü görülen cihangirlik ve soygunculuk siyasetlerinin açıkça avukatlığını yapmaktan çekinmiyor.

Bu hilafet kuluna şunu hatırlatalım:

Atatürk yirmi beş yıl evvel bu vatanı ve bu milleti, şimdi Hüseyin Cahit tarafından tekrar peşkeş çekilsin diye emperyalistlerin elinden kurtarmadı.

Tüm yazıların imzasız olduğu *Markopaşa*'nın bu sayısındaki A. Nesin'in yazısından, Cemil Sait Barlas'a hakaret ettiği gerekçesiyle gazetenin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü S. Ali 16 Aralık günü içeri alınarak hakkında dava açıldı. Gazetenin bu sayısı sıkıyönetim tarafından toplatıldı. Bu tarihte "büyük tutuklama" başladı. Aralarında Dr. Şefik Hüsnü, Esat Adil Müstecaplıoğlu, Aziz Nesin, Yusuf Ahıskalı, ressam Faris Erkman olmak üzere kırk-elli kadar kişi birkaç gün içinde tutuklandılar. Birçoğu işkence gördü. İki sosyalist parti, birçok dergi, gazete ve matbaa kapatıldı. *Markopaşa* da kapatılan gazeteler arasında idi.[46] S. Ali 17 gün kadar gözetimde kaldıktan sonra 2 Ocak 1947'de[47] salıverildi. Bir gün sonra da A. Nesin bırakıldı.

İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen dava Matbuat Kanununun 30. maddesine dayanıyordu. Buna göre "... TBMM

46 Ali Nesin, s. 158.

47 1.1.1947 tarih ve 634 sayılı *Tasvir* gazetesi "evvelki gün" diyerek S. Ali'nin 30 Aralık 1946 günü salıverildiğini yazmaktadır.

veya Bakanlar Kurulu veya resmi heyetler üyelerinden veya Devlet memurlarından ad zikretmeyerek bir veya birkaçının veya hepsinin müphem ve suizannı davet edecek mahiyette mütecavizane yazı ve resimlerle şeref ve haysiyetlerini ihlâl edenler" hakkında dava açılıyor, "bu fiil ve hakaretleri işleyenler hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası" istenebiliyordu. Mahkemenin ilk celsesinde S. Ali, bu imzasız yazıyı kendisinin yazdığını açıklıyordu. Dönemin gazetelerinde, duruşma ile ilgili çeşitli haberler yer alıyordu:

> ... bu yazıda sarahaten [açık açık] Cemil Barlas'ı kastettiğini, diğer milletvekilleri hakkında en ufak bir imâ ve telmihte [dokundurmada] dahi bulunmadığını, kendisi hakkında "kökü dışarıda" tabiri kullanıldığı için bu yazıyı da kendisini müdafaa ve cevap maksadile yazdığını, "Topunuzun köküne kibrit suyu" demesinin de bir bedduadan ibaret olduğunu beyan etmiştir. (*Akşam*, 18.2.1947) Bunun tokat vuran bir adama elin kırılsın demekten farkı yoktur. Yazımda imâen ve telmihen Büyük Millet Meclisi veya onun üyeleri zikredilmiş değildir. Bu yazı ile Millet Meclisi üyeleri arasında nasıl bir irtibat tesis edildiğine hayretteyim. Zaten iddianameye geçen parça yanlış alınmıştır. (*Vatan*, 16.2.1947) Yazının başlığında sarahaten Cemil Sait Barlas'a hitap edilmekte ve yazının içinde de altı yerde yine Cemil Barlas ismi zikredilmektedir. Bana bir vatandaşa yapılacak hakaretin en ağırını yapan ve hiç sebep yokken "kökü dışarda" diyene karşı, sadece kendimi müdafaa ettim. (*Tasvir*, 18.2.1947)

Oysa Cemil Sait Barlas da bir milletvekiliydi ve S. Ali'nin yaptığı savunmanın sağlam dayanakları yoktu. Hemen herkes bu durumun farkındaydı. Bu yüzden Sabahattin Ali, Aziz Nesin'in yazmış olduğu yazıyı kendisinin yazdığını söyleyerek cezanın kendisine verilmesini sağlamaya çalışmaktaydı. Savcılık ise yazıyı Aziz Nesin ile Sabahattin Ali'nin ortaklaşa yazdıklarını iddia ediyordu (*Akşam*, 1.3.1947). Aziz Nesin, ifadesini "dava mevzuu

olan yazıyla kendisinin bir alâkası olmadığını" (S. Ali yazı işleri müdürü olarakzaten ceza alacaktır) belirterek verdi: "... bu yazıyı Sabahattin Ali'nin yazdığını, kendisinin sadece eski harflerle yazılmış olan yazıyı mürettipler [dizgiciler] okuyamadığından yeni harflere çevirip mürettiphaneye verdiğini" (*Vatan*, *Cumhuriyet*, 18.2.1947) anlattı. Dava karar için ikinci bir celseye ertelendi.

Dava, 10.03.1947 tarihinde yapılan ikinci celsede, 47/66 esas ve 47/130 karar sayılı kararla S. Ali'nin dört ay hapis ve 66 lira 60 kuruş para cezasına hüküm giymesiyle sonuçlandı (*Cumhuriyet*, 1.3.1947). Aziz Nesin beraat etti. Hüküm, S. Ali'nin avukatları Mehmet Ali Cimcoz ve Mülhime Gökbudak tarafından hemen temyiz edildi. Yargıtayın onayıyla cezanın kesinleşmesi üzerine 28.05.1947 tarihinde S. Ali tutuklandı (*Akşam*, 29.5.1947). Bir süre poliste, sonra Sultanahmet ve Paşakapısı cezaevlerinde üç ay kadar yattı. Eylül 1947'de salıverildi.

Gazetenin 4. sayısı olan bu sayısı Emek Basımevinde dizilmiş ama basıldığı matbaa belirtilmemiş. Nedenini 3. sayfada yer alan "Dikkat!" başlıklı yazıdan öğreniyoruz:

> Markopaşa daha ilk sayısında bayilerin hışmına uğradı. İkinci sayısında baskı güçlükleri başladı. Kendisine çok hürmetimiz olan ve memleketin en büyük matbaasının sahibi en son dakikada basamıyacağını bildirdi. Her gün bize haber gönderiyorlar:
>
> – Döğeceyiz.
>
> – Yıkacağız.
>
> – Baskın yapacağız.
>
> Aynı haberler matbaalara da gittiği için, şüphesiz basamıyorlar. Biz de onlara şunu diyoruz:
>
> – Döğün, yıkın, kırın, basın.
>
> Biz bunlardan hiç birisini yapamayız. Biz yalnız söyleyeceğiz. Bu sayımızı basan matbaaya teşekkür ederiz.

Bu sayının Tan Matbaasında neden basılmadığını ve nerede basıldığını Aziz Nesin şöyle anlatıyor:

... Gazeteyi Tan matbaasında bastırıyorduk. Dördüncü sayı baskı makinasına verildi, ancak makinadan çıkardılar, basmadılar. Halil Lütfi'ye, Sabahattin, hem de ben çok rica ettik, ama kabul ettiremedik. Tan matbaasının bilinen biçimde yıktırılmasından sonra, Halil Lütfi'nin haklı olarak gözü korkmuştu. Bu korkusunun bir nedeni de gazetelerde Markopaşa'ya yapılan hücumlardı. Hüseyin Cahit, başyazısında ilk hücum işaretini vermişti. Arkadan öbürleri saldırmaya başladı.

Çaresiz, makinadan sayfaları aldım. Bütün basımevlerini dolaştım, hemen çoğu işsiz olmasına karşın, Markopaşa'yı basmak istemiyorlardı.

Tan matbaasının yıktırılışı hepsinin gözünü korkutmuştu. Afişlerimiz yırttırılmıştı. Birçok kentte aleyhimize mitingler yaptırılıyor, resimleri gazetelere konuyordu.

Sonradan öğrendik ki, polis de basımevlerine gazetemizin basılmaması için tembihte bulunmuş. Zaman da geçiyordu, gazeteyi basamayacaktık.

En sonunda kendisini önceden tanıdığım Nazım Berksoy, basımevinde basmaya razı oldu...[48]

Gazeteye her gün iki-üç korkutma mektubu ve telgraflar gelmekteydi. İçlerinde sehpa, tabanca, bıçak resimleri olan bu mektuplarda Markopaşacıları döveceklerinden, öldüreceklerinden, asıp biçeceklerinden dem vurulmaktaydı. Dördüncü sayı çıkmadan bir gün önce bazı olaylar olmuştu. Aziz Nesin'den dinleyelim:

15 Aralık 1946 günü basımevine bikaç arkadaş geldi. Ertesi günü aleyhimize miting yapacaklarını, yönetimevini kırıp geçireceklerini haber verdiler. Bunlar olmayan şeyler değildi. Emniyet Müdürlüğüne ve Vali'ye önlem almaları için durumu bildiren bir dilekçe verdik.

Arkadaşlar yönetimevinde bulunmanın doğru olmayacağını

48 Ali Nesin, s. 110-111.

söylüyorlardı. Ancak gazetenin zamanında çıkması için de yönetimevinden ayrılmamıza olanak yoktu.

Ertesi sabah miting yapacaklarını haber aldığım için, işimi bitirip erkenden gitmek istiyordum. Ama o sayıda gazete 25 bine yükselmiş olduğu için, kırıp sayması kolay kolay bitmiyordu. Bir gece öncesinden de uykusuzdum. Gazeteleri sayarken başım düşüyor, uyuyakalıyordum. Uyumamak için su içiyor, yüzümü yıkıyor, yine işimi sürdürüyordum.

Saat 4.30 olmuştu. Yani 16 Aralık 1946 günü, sabahın saat 4.30'u. Nerdeyse bayi gelip gazeteleri alacaktı.

Sokakta bir gürültü oldu. Koşuşma sesleri geldi. Pencereden baktım. Daha gün ışımamıştı. Lüks lambasının ışığında, yirmi otuz adamın han kapısına doğru koştuklarını gördüm. Ve o anda şöyle düşündüm: Herhalde mitingi çok erken saatte yapıyorlardı ki, gazete hiç piyasaya çıkmasın. Koca handa, en üst katta "Associated Press" ajansının adamı, han kapıcısı, bir de ben vardım. İlk işim, gazeteleri yırttırmamak, korumak için gazeteleri oraya buraya saklamak oldu. O sırada hanın kapısı gümbür gümbür vurulmaya başladı. Ben, bu gelenleri, Tan matbaasına yaptıkları gibi, kırıp yıkmaya geliyorlar sanmıştım. Gelenlere, "buyrun, oturun iki dakika, beni dinleyin" diye ricada bulunacak, ondan sonra Markopaşa'nın amacını, halka hizmet arzusunu, görüşlerimiz ayrı da olsa, ülkeye ve halka hizmetten başka bir amacımız olmadığını, halk ve ülkeseverliğin tekele alınmasının doğru olmayacağını tüm içtenliğimle anlatmaya çalışacaktım. Elbet bunlar da insandı, beni dinleyecekler, kandırılmış olduklarını anlayacaklardı...

Hanın kapısı açılmıştı. Gürültüyle yukarı çıktılar. Gelenler arasında yaşlı başlı adamlar da vardı. İlk anda, "bu kez, profesörleri geldi galiba!" diye düşündüm. Hana girenlerin her biri bir odaya dağıldı. Üç kişi de bizim odaya girdi. İçlerinden biri "Kimsin?" diye sordu.

O kadar kılıksızdım, sakallı, bitik ve perişandım ki, "Gazetenin yazarıyım" demeye utandım. Meğer onlar beni tanıyorlarmış.

– Soyun! dediler.

Soyundum. Her tarafımı aradılar. Üstümden çıkan defter, not ve kâğıtları bir paket yaptılar. Başları olduğunu sandığım biri,

– Bunu alıp evine götürün, evini arayın! dedi.

Bu gelenlerin polis olduklarını o zaman anladım. Aynı hanın içinde parti ve sendikaların da odaları varmış. Ben o zamana kadar bilmiyordum. Öbür polisler o odalara dağılmışlardı.

Evimi aradılar. Bu, evimin ilk aranışıydı. Yatakların, şiltelerin içine kadar, her tarafı aradılar.

– Aradığınız neyse, ben vereyim, zahmet etmeyin, dedim, ama ne aradıklarını söylemiyorlardı. Yine not, defter ve kitaplarımı bir çuvala koydular. Bir de zabıt tuttular. Karıma ve bana imzalattılar.

Karım ve çocuklarım şaşırmışlardı. Giderken, memura sordum: Ne zaman döneceğiz, nereye gidiyoruz?

– Akşama dönersiniz sanırım, dedi.

O gün bayiyle hesaplaşıp para alacaktım. Ne evde ne de bende para vardı. Cebimdeki birkaç kuruş bozuk parayı masaya koydum,

– Merak etmeyin, akşama gelirim! diyeevden ayrıldım. Yine arabayla hana geldik. Sabahattin Ali'ye, "Beni götürüyorlar, evde hiç para yok, para gönder!" diye han kapıcısına not bıraktım, önce bu kartı yazıp bırakmama izin veren polisler sonradan bu kartı da almışlar. Herhalde ne yazacağımı merak etmişler.

O güne dek daha Emniyet Müdürlüğünün nerede olduğunu bile bilmiyordum. Emniyet Müdürlüğüne iki sivil polisle birlikte girdik. İkinci katta bir odaya girdik. Bu odada on kadar memur, masaya yığılmış evrak ve kitaplar üstünde harıl harıl çalışıyordu. Bu odadan, ikinci geniş bir odaya geçtik. Karşımda iki adam vardı. Biri meşin ceketli, iri yarı, kabak kafalı, ablak suratlı, arkasındaki şişkinlikten kıç cebinde tabanca olduğu anlaşılıyor. Ayakta ve bir ayağı sandalyenin üstündeydi.

Sonradan öğrendim ki, bu, İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir'miş!

Öbürü kısa boylu, şaşı gözlü biri. O da muavini Kemal Aygün'müş...[49]

Bu gözaltı nedeniyle gazetenin 23 ve 30 Aralık 1947 tarihlerinde çıkması gereken sayıları S. Ali ve A. Nesin'in emniyet

49 Aynı, s. 111-116.

gözetiminde olması ve polisin de matbaaları baskı altına alması yüzünden çıkarılamadı. Bu süre içinde emniyette karşılaştığı olayları Aziz Nesin şöyle anlatıyor:

... Ahmet Demir, odasınagirer girmez, sen misin Aziz Nesin? diye sordu.

Genellikle, tanımayanlar beni iri yarı sanarlar da, sonra ufak tefek olduğumu görünce şaşırırlar... Ahmet Demir de onun için böyle soruyor sandım! Açık bulunan ceketimin önünü ilikleyerek, Ahmet Demir'e yaklaştım ve,

– Evet, benim! dedim.

Söz ağzımdan çıkar çıkmazyüzümde müthiş bir şamar şakladı. Ne olduğumu, neye uğradığını şaşırdım. Bu tokadın arkasından, Ahmet Demir,

– Ulan it, sen misin o, vatanı satacak olan! diye bağırdı.

Ne oluyorduk, ne satıyorduk, kime satıyorduk? Senin "memleket" dediğin pırasa değil ki ona buna satasın! Ben bu şaşkınlıkla kimbilir suratlarına nasıl bakmışım bilmiyorum. Yine bağırdı:

– Ulan, ne bakıyorsun muavin beyin suratına!

Ondan sonra sille, tokat, tekme girişti. Demek ki ben, Emniyet Müdürlüğüne gelmiştim ve bu zat da Emniyet Müdürü (!) idi...

Kolu mu yoruldu, sakinleşti mi, bilmiyorum, yaşamımda duymadığım küfürleri de savurduktan sonra,

– Götürün! diye bağırdı.

Getiren iki memur beni aldı. Oda kapısından çıkınca başka iki memur da önüme arkama geldiler. Sanki oradan kaçacakmışım, yahut kaçabilirmişim gibi, dirseklerimden tutup en üst kata, Birinci Şubeye çıkardılar. Birtakım kapı ve koridorlardan geçtik. Beni birbirlerine teslim ettiler. Yüzüme öyle bakıyorlardı ki, kendi kendimden korkmaya başladım. Üstümü bikez daha aradılar. Sonra tuhaf bir yeregeldik. Kümes kapısı gibi bir kapıyı açıp beni içeri ittiler. Üstüme kapı kapandı. Burası kapkaranlık bir yerdi. Hiçbişey görmüyordum. Elimle etrafı yokladım. İki adım kadar eni, üç adım kadar da boyu... Yerde topak topak bişeyler vardı.

Elimle yokladım. Islak, sert bir şey... Sonradan kapı bir aralık açılınca anladım, maden kömürüymüş. Uykusuzdum, açtım ve yorgundum. Kömürlerin üzerine oturup düşünmeye başladım.

Neden oluyordu bütün bunlar? Böyle bir muameleyle karşılaşacak, suç diye bişey yapmamıştım. Uyumaya çalıştım, uyuyamadım. Bu konuyu daha fazla uzatmayalım. Tam 17 gün, bu ve daha ağır koşullar altında kaldım. Altı gün ne ekmek ne su verdiler. Bizzat Ahmet Demir geceyarılarına dek, kimileyin geceyarısından sonra tehdit ederek sorular sordu. Önündeki dosyadaki kâğıtlara bakıp bakıp soruyordu. Birtakım isimler soruyordu, hiçbirini tanımıyordum. Zaten bende isim belleği azdır. Bu isimleri düşünüyor, acaba şunun ismi miydi, bunun ismi miydi diye düşünüyor, bitürlü bulamıyordum. Yanlış birisini söyleyip onu da bu ne olduğunu bilmediğim belaya sokmaktan korkuyordum. Sonra üsteleyerek, Üsküdar'da bir kahvede konferans verdiğimi söylüyorlardı. Bir paket kaçırdığımı yeri ve saatiyle söylüyorlardı ki, bütün bunlar, tamamen uydurma, aslı astarı olmayan düzme şeylerdi. Ben, "bilmiyorum" dedikçe, tehditleri artıyordu. Onyedi gün sonra salıverdiler. Hâlâ niçin tuttuklarını bilmiyorum, galiba onlar da bilmiyor...

O tarihten sonra iflah olmadım. Sürekli takip, baskı, şiddet, mahkeme, hapis, sürgün...

Bu anlattığım ünlü 16 Aralık tevkifatıdır ki, 200 kişi kadardık. Benim hemen arkamdan Sabahattin Ali'yi tutmuşlar, benden birkaç gün önce salıvermişlerdi.

... O günden sonra Ahmet Demir gazetemin başlıca konusu oldu. Ahmet Demir şahsen bana karşı fena hareket ettiği için değil. Onun başkalarına yaptıklarının yanında, bana yaptıkları solda sıfır kalır. Ahmet Demir'i mahkemeye verdim. Bu olayın üstünden tam üç yıl geçti. Bu zaman zarfında belki on kez evimi aradılar, yedi sekiz kez tutukladılar, ondan fazla mahkemeye verdiler, üç kez mahkûm ettiler, hâlâ Ahmet Demir'le adalet huzurunda hesaplaşacağım. İnşallah...[50]

50 Aynı, s. 116-121.

Markopaşa · 6 Ocak 1947 · Sayı: 5

Sabahattin Ali 2 Ocak, Aziz Nesin de 3 Ocak günü emniyetten salıverilmişlerdi. İlk işl'eri gazetenin beşinci sayısını çıkarmak oldu.

> ... Ordan saç sakal birbirine karışmış çıktım. Herkes bana bakıyordu. Hemen bir arabaya atlayıp yönetimevine geldim. Bütün arkadaşlar oradaydı, kucaklaştım. O anda bütün acılar unutuluverdi. Hemen gazeteyi çıkarmalıydık. Arkadaşlara yapılacak işleri anlattım. Yanıma para aldım. Aynı arabayla eve gittim. Evde ancak bir saat kadar oturdum oturmadım, yönetimevine dönüp yazıları yazmaya başladım...[51]

Emek Basımevinde 60 bin basılan *Markopaşa*'nın bu sayısının birinci sayfasında S. Ali'nin başyazı konusu "Tam Demokrasi". Ayrıca "Markopaşa Asker Kaçağı İmiş", "Hürriyetlerin Tarifleri" adlı mizah yazılarına yer verilmiş. Diğer üç yazı da *Markopaşa* ile ilgili.

"Sahtelerinden Sakınınız!" başlıklı yazıda *Markopaşa*'nın kısa bir süre dinlenmeye çekildiği, bunu fırsat bilen Babıâli'nin açıkgöz leş kargalarının, *Markopaşa* adını "istismar" etme sevdasına düştükleri ve *Markopaşa*'nın sahtelerinin türemeye başladığı belirtilerek "Dikkat! Mühürsüz nüshalar sahtedir." uyarısı yapılmış.

16 Aralık-2 Ocak tarihleri arasında emniyette gözetimde kalan Aziz Nesin veya Sabahattin Ali'den birisinin anıları "Mecburi İstirahat" başlığı ile konu edilmiş:

> Her zaman gazete kapatılmaz, bazan da işte böyle gazeteci kapatılır. Eksik olmasınlar, ne kadar çalıştığımızı, yorulduğumuzu gören ve bizi alâka ile adım adım, nefes nefese takip eden büyüklerimiz, kapama yoluyla bizi bir müddet olsun mecburi istirahate tabi tuttular.

---

51 Aynı, s. 118-119.

Bu müddet zarfında dünya, dört duvar, hayal namütenahi idi. Başımıza bir iş, zihnimize küşayiş geldi.

Bakın ben nelerle meşgul oldum? Bir türlü kâğıttan kayık yapamazdım. Cigara paketinin arasından çıkan renkli kâğıtlarla kayık yapmasını orada öğrendim. Kibrit kutusunu beton döşeme üzerine fırlatarak:

– Cuk otururşa, şapa oturduk; tok gelirse kuma oturduk, diye günler geçirdim.

Penceremin camı cigara dumanından ara sıra buğulanınca parmaklarımla vasiyetimi yazdım.

Üstümdeki düğmeleri, tavandaki tahtaları tek çift sayarak, kuruşlarla yazı tura oynayarak:

– Hapı yuttuk mu, yutmadık mı? diye fal baktım.

Sayılacak ne varsa saydım döktüm. Ölçülecek ne varsa ayaklarımla ölçtüm, elimle karışladım.

Ve bol bol düşündüm, düşündüm... Yine düşündüm.

Eğri oturalım, doğru konuşalım, Allah var, iki elim yanıma gelecek, doğrusu, şunu söylemeyi bir borç bilirim ki, düşünme hürriyetimize karışan görüşen olmadı.

Diğer sayfalarda "Ucuz Hayat", "Otomobil Acentalığı", "Parlamento'da Yeni Bir Keşif", "Bizim Sokaktaki Fener" başlıklı mizah yazılarıyla aynı türden duyurulara yer verildi. Ayrıca Mim Uykusuz'un yazılarla ilgili karikatürleri uygun aralara yerleştirildi.

Bu sayıya bir dava daha açıldı. *Markopaşa*'nın basıldığı Emek Basımevi ile ilgili olarak Basın Kanunu 3. maddesine göre Vilayet'e beyanname verilmesi gerekirken (*Cumhuriyet*, 18.2.1947) verilmemişti. Basın Kanunun 9. maddesinin son fıkrasına muhalif hareket suçuyla açılan dava duruşmasında Sabahattin Ali, bu basımevinin tam bir matbaa olmadığını, yalnızca mürettiphaneden oluştuğunu ve kısa bir süre içinde işletmenin mülkiyetini başkasına devrettiğini belirten bir ifade verdi. Mahkeme, mürettiphanenin matbaa sayılamayacağını karara bağladı ve *Markopaşa* bu davadan beraat etti. (18.2.1947 tarihli *Tanin*, *Akşam*, *Tasvir* ve 4.3.1947 tarihli *Vatan*)

Markopaşa · 13 Ocak 1947 · Sayı: 6

Gazetenin bu sayısı Berksoy Matbaasında basılmış. "Sahibi S. Ali, Yazı işlerini fiilen idare eden: A. NESİN" gösterilmiş. Birinci sayfada manşetten "Hükümetin Yüksek Rakı Siyaseti" başlıklı yazı verilmiş. "Atma'dan Röportaj", "Kara Cehaletin Yüz Karası!" diğer yazı başlıkları. S. Ali'nin başyazısı ise "Kokuyor". Yazı, o günler için değil günümüz için yazılmış gibi...

> Ankara'da bir doktor öldürülüyor, bir başka doktor kendini öldürüyor. Sonra bir vali kendini öldürüyor. Ortaya sahte katil sürülüyor. Mahkemenin yeri değiştiriliyor, işin içine mühim isimler karışıyor, yabancı elçiliklerle temastan bahsediliyor, nihayet sahici katil meydana çıkıyor ama, öldürme sebebi gizli kalıyor. Bazı şeyler açıklanıyorsa da, bazı şeyler saklanıyor.
>
> Bir vapurla altın kaçırılıyor. Avrupa'da kibar bir bayan sınırda altın kaçırırken yakalanıyor. İşe mühim kimselerin, hatta elçilerin adı karışıyor. Gazeteler sütunlar dolduruyor, evvelce daha lüks bir vapurla kaçırılan altınların dedikodusu yapılıyor, birşeyler saklanıyor.
>
> Yirmi seneden beri petrol aranıyor, petrol bulunamıyor. On liralık makinalar on milyona satın alınıp bir kenara atılıyor. Yabancı şirketlerin dalavereleri alıp yürüyor. İş gazetelere düşüyor. Birşeyler açıklanıyor ama, birşeyler de saklanıyor.
>
> Arsa dalavereleri dönüyor, apartmanlar alınıp satılıyor, köşkler elden çıkarılıp parası Amerika'ya yatırılıyor. Bakanlar sorguya çekiliyor. Bakanların kardeşleri mahkemeye veriliyor. Bazı servetlerin hesapları sorulur gibi oluyor, birşeyler açıklansa bile, birçok şeyler saklanıyor.
>
> Ne oluyor, anlayamıyoruz. Ama birşeyler, birşeyler var ki, kokuyor, çok fena kokuyor.

Diğer sayfalarda önceki sayılarda süren dizi yazılarla birinci sayfa yazılarının ilerisi yer almış. Gazetenin niteliğine uygun duyurulara da yer verilmiş. Maliye Bakanlığının "Evrak Sepeti

Alınacak" duyurusu ise şöyle: "18 milyon evrak sepeti alınacaktır. Sepetlere hergün değişen ve bozulan hükümet kararları atılacağından büyük olması lâzımdır. 24356"

Bu sayının yeni bir matbaada basılmış olması yine bazı baskıların olduğunun da göstergesidir. A. Nesin'i dinleyelim:

> Markopaşa'yı bastırabilmek için ne sıkıntılar çektiğimiz anlatmakla biter gibi değildir. Herkes, gazetenin en önemli işinin yazı yazmak olduğunu sanır. Oysa yazı yazmak haftanın ancak bir gününü aldığı halde, işler haftanın öbür günlerine zor sığıyordu. En önce basımevi bulmak çok zordu. Örneğin, Nazım Berksoy büyük bir iyilik yaparak gazeteyi basıyordu ama, normal baskı fiyatından iki katı parayı, hatta daha fazlasını alıyordu. Üstelik, parayı peşin almadan iş görmüyordu...[52]

Markopaşa · 20 Ocak 1947 · Sayı: 7

"Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: S.Ali" olarak gösterilen bu sayıda manşetten köy enstitülerindeki yozlaştırma konu edilmiş. "Köy Medreselerinin Açılmasına Dair Fetva Çıktı. Lillahil Fatiha" başlıklı yazının girişinde şöyle deniliyor:

> Ankara (Markopaşa'nın kelle koltukta cesur muhabiri bildiriyor) – Köy Enstitülerini kökü dışarıda olan muzır ceryanlardan korumak üzere, Maarif nazırı, şeyyy... Maarif vekili... Pardon Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Mollanın riyasetinde geçen hafta karmakarışık bir komisyon toplanmış ve Köy Enstitülerinin lağvile medreseler haline tahviline dair fetva çıkarılmıştır...

Sabahattin Ali'nin yazısı "Akkoyun, Karakoyun!" başlığını taşıyor. "Milletin Anası Ağlıyor" ve "Parti Cilvesi" birinci sayfanın diğer yazıları. Diğer sayfalarda da benzer yazılar var. Üçüncü

52 Aynı, s. 121.

sayfadaki "Bilmeceler"de şöyle deniliyor: "Çakar almaz: Kibrit. Alır vermez: Hükümet. Verir almaz: Millet..."

Markopaşa - 27 Ocak 1947 - Sayı: 8

34 bin basılan[53] bu sayıda S. Ali'nin "Hep Lâf" başlıklı başyazısından başka "Devletlü, İzzetlü, Saadetlü, Haşmetlü Peker'im Efendim!" başlıklı manşet yazısı ve "Caaanım Alkış!" adlı yazı yer almış. Yabancı sermayenin Türkiye'ye girişi yine konu edilmiş. "Sterlin, Dolar ve Ruble" başlıklı yazıda bu kez yabancı sermayeyi öven yazarlar eleştirilmiş:

> Biz diyoruz ki:
> – Dostlar! Kalemimiz, fikrimiz Sterlinin kölesi olmasın. (...) Vicdanımız Doların esiri olmasın. (...) Düşmanın çizmeli istilâsını tepelemek kolaydır. Fakat bir kere sinsi sinsi Dolar ve Sterlin emperyalizminin sömürgesi olduk mu, kurtuluş zordur. Hem uşak oluruz, hem de kendimizi efendi sanırız.
> Biz diyoruz ki:
> – Kara gözlerimize aşık oldukları için bize Sterlin ve Dolar vermez eloğlu.
> Onlar diyorlar ki:
> – Yaaa... Demek ki, vicdanın, fikrin ve kalemin Rublenin kölesi olsun ha...
> Ne diyelim, fakat dünyada, köle olmadan da yaşanır dostlar! Hatta, parti veznesinden alınan Türk lirasının bile uşağı olmadan.

Markopaşa aleyhinde yazılan yazılara ve yazarlarına neden yanıt vermediklerini soran bazı okuyuculara şu yanıt verilmiş: "Evvela iftira ve hezeyan olduğu için, sonra da: Her üren köpeğe taş atsan, taşın miskali bin liraya çıkardı." (da ondan) denilmiş. İki, üç ve dördüncü sayfalarda da güncel olaylar, haberler, kişiler

53 Filiz Ali, s. 107.

konu edilmiş. Bunlardan biri de Necip Fazıl Kısakürek. "Sorun Söyleyelim" başlığı altında şöyle denilmiş:

S – Dağları kim yarattı?
C – Necip Fazıl.
S – Necip Fazıl'ı kim yarattı?
C – Necip Fazıl yaratılmadı ki... Yerden bitti.

İki ve üçüncü sayfaların ortasında her iki sayfaya taşan bir duyuru ve bir karikatür yer almış: "Markopaşa'daki yazı ve resimlerin her hakkı mahfuzdur. Görülen lüzum üzerine ilan olunur." Karikatür, Mustafa Uykusuz'un bu sayıdaki dokuz karikatüründen birisi:

Markopaşa · 3 Şubat 1947 · Sayı: 9

Markopaşa'nın bu sayısı ile kadroya Rıfat Ilgaz da katılmış olmalıdır. Ilgaz, Boğazlayan Ortaokulunda hastalanmış, 2 Ocak 1947'de İstanbul Validebağı Sanatoryumuna gelmişti.[54] Kendi anlatımıyla Boğazlayan Ortaokulundaki görevine başladıktan (2

54 Alpay Kabacalı, *Edebiyatımızın Koca Çınarı Rıfat Ilgaz*, TÜYAP Yayınları, İstanbul, 1993, s. 10.

Kasım 1946'da atanmıştı) bir-iki ay sonra[55] *Markopaşa*'ya katıldı.[56]

Bu sayının konu başlıkları "Alibaba ve Kırk haramiler", "Yıldız Şehriyesi ve Ahtapot" ve "Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Beş Para Etmez" köşesi. Bu köşede 1910'da, 1930'da, 1945'te hürriyet söylevlerinin verildiği ama hapisler, zindanlar, kelepçelerin sürdüğü belirtiliyor. İlerisinde şöyle deniliyor:

> ... Sene 1947... Hürriyet kızı, yine arzı endam etmiştir. Millet hakkını arıyor, sendikalar, partiler kuruluyor, yazılıyor, çiziliyor. Ama... İşte bu kadar. 16 Aralıkta sürgünler, tevkifler, dayaklar...
>
> ***
>
> Evvela, söyletiliyor, sonra da... Şair ne demiş:
> Vakti istibdatta söz söylemek memnu idi.
> Ağzını açsan hükümet ağlatırdı anani.
> Devri hürriyetteyiz şimdi değişti kaide
> Evvela söyletirler, sonra bellerler anani.

S. Ali'nin başyazısı yine günümüze uzanıyor ve irtica tohumlarının nasıl atıldığını anlatıyor:

> ... Gazetelerinde, nutuklarında hep bunu ileri sürüyorlardı. Memlekete rahat nefes almağa bile imkân vermeyen baskılarına bir sebep göstermek gerekince, "ara sıra anarşi olur, düzen bozulur gibi sözler etseler bile" asıl bu irtica bahanesini ele alıyorlar. Yobazlığın hortlamasına müsaade edemeyiz diye yırtınıyorlardı.
>
> Nihayet günün birinde yobazlık kara kuvvet, yeşil sarık, irtica sahiden hortladı. Ama Menemen'de değil, o eline ayağına köstek vurmak istedikleri halkın içinde de değil. Ankara'da ve kendi aralarında.
>
> Yirminci yüzyılın ortasındayız. Sesini günden güne yükselten irtica bağırıyor:
>
> "Kız okullarını oğlan okullarından ayıralım. Kız öğrencileri

55 Bezirci, s. 44.

56 Mehmet Saydur, *Biz de Yaşadık*, Çınar Yayınları, İstanbul, 1998, s. 60-62.

köy enstitülerine almayalım..." (Sanki tarlada ve fabrikada da kadını erkekten ayırabilirlermiş gibi.)

"Ulûmudiniye okutalım da şu bozuk ahlâkımız düzelsin..." (Sanki kendi ahlaklarında din ile düzelecek taraf kalmış gibi.)

Dünyanın neresinde bir gerilik varsa dört elle sarılıyorlar. Hür ve efendi bir milletin içinde yaşadıklarını unutup uşaklara dalkavukluk ediyorlar. Ankara'nın bir camisinde beş on ihtiyar bir hacı babanın eteğini öpünce utançlarından yere geçecekleri yerde sinsi ve memnun gülümsüyorlar. Çünkü onların kanaatlerince, bu millet ne kadar uyuşturulursa, kendi hakedilmemiş ekmeklerini o kadar emniyetle yiyeceklerdir.

Daha dün Atatürk'ün etrafında ileri düşünceli, laik zihniyetli görünmeye çalışan bu ikiyüzlüler, şimdi yeşil sarığı küflü kafalarına geçirip diyorlar ki: Amerika'da da, İngiltere'de de ahlâk dine dayanırmış. Bu ne kadar kökü içerde düşünce böyle? Amerika'da bir sürü de tarikat vardır. Şu halde hemen tekkeleri de açalım. Suriye'ye, Mısır'a giden şeyhleri geri çağıralım, sokakları keşküllü teberli dervişlerle dolduralım.

Ne hallere düşmüşler! Demek halkın gözünü boyamak için ellerinde başka çareleri kalmamış.

Gazetenin ikinci sayfasındaki yazılar arasında "Bizimki Patlıcan mı?" başlıklı şiirsel yazı göze çarpıyor. Şiirin bazı kıtaları şöyle:

Görmüyoruz sanmayın içyüzünü işlerin
O doğru duruşların, o eğri gidişlerin
Ne yolda dolduğunu bu yaldızlı fişlerin
Neler çiğnediğini hiç durmadan dişlerin
Biliriz yenilen ne, kuzu mudur, tavşan mı?
Sizin ki tatlı can da, bizim ki patlıcan mı?

***

Yok mu millet malından azıcık pay bize de
Adımız hiç görülmez pasaportta, vizede
Biz de gezmek isteriz Kahire'de, Cizre'de
İsterlerse gideriz hatta Portekiz'e de

Bizim yerimiz sade Sivas, Erzurum, Van mı
Sizinki tatlı can da, bizimki patlıcan mı?

***

Bizler de sizin gibi yorulmak istiyoruz
Divanda, encümende bulunmak istiyoruz
Kimiz, neyiz, neciyiz sorulmak istiyoruz
İnsanlar sırasında görülmek istiyoruz
On yıl posteki gibi sürünen de insan mı
Sizinki tatlı can da, bizimki patlıcan mı

***

Adam olmak sırrına bir türlü eremedik
Şu ümit ağacından bir yemiş deremedik
Çalıştık, çabaladık bir rahat göremedik
Hasılı güme gittik, bir hasır seremedik
Size apartıman, konak, bize delik tavan mı
Sizinki tatlı can da, bizimki patlıcan mı?

Bu sayıda yayımlanan "Ali Baba ve Kırk Haramiler – Divanhaneden Röportaj" başlıklı yazı yüzünden yeni bir dava daha açıldı. Matbuat Kanununun 30. maddesine dayanılarak açılan davanın sorgusunda S. Ali: "Yazıda müphem ve suizannı bir nokta olmadığını, kimseye hakaret kasti olmadığını, Harami'den maksat hırsız ve soyguncu olmayıp, gizlilik kastedildiği, parti divanı toplantılarının gizli yapılması ve divan azasının kırk kişiden terekküp etmesi [meydana gelmesi] dolayısile bu şekilde bir espri yaptığını, Ali Baba'nın da gizli toplantıya girmeye muvaffak olmuş muharrir olduğunu" (*Tanin*, 28.2.1947) beyan etti. Savcılık anılan maddeye göre sanığın altı aydan iki yıla kadar hapis ve 200 liraya kadar da para cezası ile cezalandırılması talebinde bulundu (*Tasvir*, 4.3.1947). Sanık avukatının, savunmasında, yazının basit bir siyasi toplantı yazısı olduğunu söyleyerek bunun Basın Kanununun 30. maddesi ile ilgisinin olmadığını belirtmesi üzerine yargıç Reşit Nomer, S. Ali'nin beraatına karar verdi (*Vatan*, 4.3.1947).

Markopaşa · 10 Şubat 1947 · Sayı: 10

Birinci sayfada "Islaha Çalışırken" başlığıyla *Markopaşa*'nın çıkış zorluklarına değiniliyor ve şöyle deniliyor:

> ... Bu gazeteyi ne kadar müşkül şartlar altında çıkardığımızı bugün anlatamayız. Çünkü zülfüyara dokanır.
>
> İstanbul'un bütün matbaaları mintarafillâh [Allah tarafından] (!) veya mintarafiliktidar [iktidarın emriyle] Markopaşa'yı basmazlar.
>
> Yazılarımız okunmuyor, baskı fena, klişeler çıkmıyor, bütün bunların hepsini biliyoruz. En yüksek baskı fiyatı vererek, hatta yüz suyu dökerek, ancak bu kadarını çıkarabiliyoruz.
>
> Okuyucularımız, içinde bulunduğumuz şartları gözönünde tutarak, bizi maruz görsünler.
>
> "Markopaşa" da Halk Partisi'ne döndü. Her sayı biraz daha ıslah edelim derken, biraz daha berbatlaşıyor. Bütün zorluklara rağmen Halk Partisi'ne benzememeye çalışacağız.

Sabahattin Ali'nin "Ne İstiyoruz?" başlıklı yazısında anlatılanlar oldukça özet ve bugün için de önemli:

> ... Biz istiyoruz ki, bu memlekette yapılan her iş, üç beş kişinin çıkarına değil, bu toprakları dolduran milyonların yararına olsun. Herhangi bir karar alınırken, İzmir'deki ortak tüccar, İstanbul'daki ortak milyoner değil, bu kararların altında beli bükülen, çoluk çocuk inliyen yığınlar göz önünde tutulsun.
>
> Biz istiyoruz ki, bu topraklar üzerindeki insanlar, kafalarında taşıdıkları fikirlerden dolayı değil, bu yurdun ve bu halkın yararına yahut zararına yaptıkları işlerden hesap versinler. Bu iş incelenirken, koltuğuna ısınmış beş on hazır yiyicinin menfaati, keyfi değil, milletin hayrı düşünülsün. Ve insanları sahiden insan eden o en büyük nimet: Hürriyet, riyakar ağızlarda "Adam avlama yemi" olarak kullanılmasın.
>
> Biz istiyoruz ki, bu topraklar ve onun üzerinde yaşayan in-

sanlar, hiçbir yabancı devletin oyuncağı olmasın. Bir karış toprağımıza, bir tek vatandaşımıza bile göz dikilmesin. İster orduya dayanarak, ister bankaya dayanarak, ister dost görünerek, ister düşman görünerek, bu topraklarda kendi çıkarlarına yerleşmeğe uğraşanlara yüz verilmesin. Dünya işlerinde politikamız, şunun bunun kölece peşinden gitmek değil, bu milletin selâmetini en iyi sağlayacak yolları MÜSTAKİL olarak seçmek şeklinde kendini göstersin.

İşte biz sadece bunları istiyor ve böyle düşünüyoruz.

Eğer böyle düşünmek ve bunları istemek bir suçsa, hemen haber versinler, bu suçu işlemekten, yazmaktan, söylemekten vazgeçelim.

Yok, bunlar suç değilse, o zaman bize açık veya sinsi yollardan kahpece vurmaktan vazgeçsinler. Çünkü namuslu insanlar, bu kadar kirli yollardan gitmeye lüzum da görmezler, tenezzül de etmezler.

"Şakalar" köşesindeki yazının başlığı "Çarıklı Erkânıharp". Yazı, Halk Partisi'ne muhalefet özelliğini en iyi gösteren örneklerden:

Bir çok çarıklı erkânıharp gördüm, geçende gördüğüm hepsine baskın çıktı. Bu bir kayıkçı idi. Hem küreğini çekiyor, hem siyasetten konuşuyordu.

– Bey, dedi, Halk Partisi çekilmiye çoktan razı ha, ne dersin?

– Yerin kulağı var, aman sus, dedim.

Kızdı.

– Zaten kıravatlı millet değil misiniz, dedi, size korkak bile denmez, ötleksiniz. Korkma, suyun kulağı yoktur.

Cesaretimi ispat için: olabilir, belki de çekilmek istiyor, dedim.

– İstiyor ama, çekilemiyor.

– Neden?

– Delikanlının biri, babasına bağırmış: "Baba, hırsız, tutun." "Oğlum al da gel." "Gelmiyor." "Öyle ise bırak da gel." "Bırakmıyor."

Şimdi anladın mı? Halk Partisi de işte böyle.

– Anlıyamadım.

– Senin karnın aç olsa, cebinde de bir liran olsa, bir lokantaya girsen. Cebindeki parayı yeter sanıp, iki kap yemek yesen. Bir de listeye baksan ki, bir buçuk liralık yemek yemişsin. Ne yaparsın? Lokantadan çıkamazsın, rezalet var, akşama kadar da oturamazsın. Elbet bir tanıdık gelir de hesabını görür diye, boyuna yemek yersin. İşte Halk Partisi de öyle. Bir tanıdık çıksın da hesabını görsün diye, boyuna yiyor. Lokantadan çıkmaya çoktan razı ama, hesap vermekten korkuyor.

Bu sayının 2, 3 ve 4. sayfalarında siyasal mizah türünde ilanlar ile okuyucu köşesi gibi yazılar yer almış.

Markopaşa · 17 Şubat 1947 · Sayı: 11

Bu sayıda, *Yeni Sabah* gazetesinde Kenan Öner'in (DP İstanbul il başkanı) yazdığı ve Sabahattin Ali'ye çattığı yazı "Kenan Döner'in Marifetleri" başlığıyla konu ediliyor. Üç satırda altı kez saçmaladığı vurgulanarak şöyle deniliyor:

... Bir kere Sabahattin Ali'nin kızıl mızıl olduğunu nereden uyduruyor? Sabahattin Ali sadece bu yurdun ve bu halkın güzelliklerini, iyiliklerini, dertlerini ve bu yurdun ilerlemekten, bu halkı saadete ulaşmaktan alıkoyan yolsuzlukları, çirkinlikleri, tarafsız ve realist bir şekilde yazmıştır. Kenan Öner dürüst bir adamsa, onun bir tek kızıl satırını göstermelidir.

... Sabahattin Ali'nin Ankara'da Nihal Atsız aleyhinde açtığı dava sadece bir hakaret davası idi.

... Hasan Ali Yücel, Sabahattin Ali'yi asla himaye etmemiş, hatta günün birinde, hiçbir kanuni ve idari sebep göstermeden, "görülen lüzum üzerine" bakanlık emrine almıştır...

... Kenan Öner gibi hukukçu ve profesör geçinen bir adamın, bir satırını okumadığı, şahsiyeti hakkında bilgi sahibi olmadığı bir kimse hakkında ve mahiyetini bilmediği hadiseler üzerinde, şunun bunun lâfına kanarak kalem yürütmesi, başına değilse bile yaşına yakışmaz. Yazık.

Birinci sayfadaki bir başka yazı da "Gelecek Zaman Olur ki Hayali Tüyler Ürpertir" köşesinde "Ağustos Böceği ile Karınca" başlığıyla verilmiş.

1950 yılında, yine bugünkü gibi lapa lapa kar yağıyordu. Ağustos böceği aç ve perişan, soğuktan tir tir titreyerek, karıncanın pencereleri buğu tutmuş apartmanına yaklaştı. Kapıyı çaldı. Şişman ve göbekli karınca, pencereyi araladı.

Tir tir titreyen ağustos böceği:

– Perişanım bayım, bana bir lokma hürriyet, diye yalvardı.

Şişman karınca, altun dişlerini göstererek sırıttı:

– Ha ha hayy... bayım, aklın nerede idi? Sen, demokrasi, hürriyet misakı, anayasa diye, bütün yaz, cır cır öterken, gönül eğlendirirken, ben çalışıyordum. 7 Eylül kararları alıyor; idare kongresi, parti divanı topluyordum. Şimdi ambarımda, dünya kadar, çuval çuval hürriyet var ama, onlar yalnız benim malım. Allah versin, haydi aşağı kapuya...

Ağustos böceği Anglosakson komşunun kapısını çaldı. İçerden bir ses duyuldu:

– Who are you? (Kimsin)

– Ben hürriyet dilencisi, Ağustos böceği kulunuz.

– I do not know Turkish. (Türkçe bilmem)

Zavallı Ağustos böceği, merdivenlerden yuvarlandı ve karlara gömüldü.

2950 yılında bu masalı dinleyen minicik Türk çocuğu:

– Zavallı Ağustos böceği, diye ağlamaya başladı.

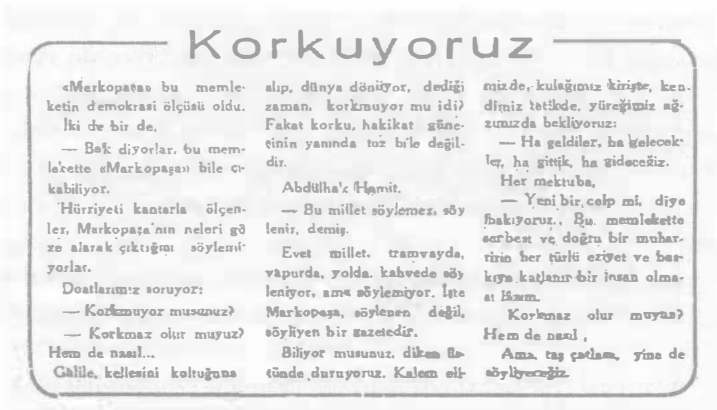
Bir yandan gazete yayımlanırken diğer yandan da mahkemeler sürmektedir. Bu sıralarda *Markopaşa* aleyhine gösteriler de yapılmaya başlanmıştır. Dönemin diğer gazetelerinde, satıcılardan aldıkları *Markopaşa*'ları yırtan yurttaşlardan söz edilmektedir. Eskişehir'de *Markopaşa*'yı getiren Toros Ekspresi'ne saldırı girişimi olur (*Cumhuriyet* ile *Ulus*, 25.3.1937). *Vakit* ve *Son Posta* gazeteleri (19.3.1947), İzmir'in çeşitli yerlerindeki olayları aktarır. Diğer yandan Turancı dergiler tarafından *Markopaşa* sık sık tehdit edil-

mektedir. *Altın Işık* dergisi (15.3.1947), İstanbul Üniversitelileri *Markopaşa*'ya karşı eyleme çağırmakta ve şunları yazmaktadır:[57]

> ... Müjdeler olsun Markopaşa'ya: Ankara Üniversitesinin ateşli gençliği kendisine selam ediyor. Onların elinde baltaları, balyozları yok amma, uyanık şuurları; ruhlarına ekilmek istenen tohumların hangi "orak"la biçileceğini ve bir gün kafalarında hangi "çekiç"in indirilmek istendiğini biliyor. Evet Sabahattinof efendi! Ankara'da üniversite kürsüsüne kadar sokulabilen yoldaşlarınızı lanetliyen ve maskelerini aşağıya indiren Üniversiteli gençler, İstanbul'da muhtelif defalar teşerrüf ettiğiniz [kendi tabirinizle] "barbar sürü"nün ta kendisidirler (...) Ankara Üniversitesinin asil gençleri kulağınıza fısıldıyor: "İstanbul Üniversitelileri geliyor." (15.3.1947)

Markopaşa · 24 Şubat 1947 · Sayı: 12

Birinci sayfada "Korkuyoruz" başlığıyla *Markopaşa*'nın nasıl çıktığı ve hangi koşullar altında yayın yaşamını sürdürdüğü anlatılıyor:

Korkuyoruz

«Markopaşa» bu memleketin demokrasi ölçüsü oldu.

İki de bir de,

— Bak diyorlar, bu memlekette «Markopaşa» bile çıkabiliyor.

Hürriyeti kantarla ölçenler, Markopaşa'nın neleri gözle alarak çıktığını söylemiyorlar.

Dostlarımız soruyor:

— Korkmuyor musunuz?

— Korkmaz olur muyuz? Hem de nasıl...

Galile, kellesini koltuğuna alıp, dünya dönüyor, dediği zaman, korkmuyor mu idi? Fakat korku, hakikat güneşinin yanında toz bile değildir.

Abdülhak Hamit,

— Bu millet söylemez, söylenir, demiş.

Evet millet, tramvayda, vapurda, yolda, kahvede söyleniyor, ama söylemiyor. İşte Markopaşa, söylenen değil, söyliyen bir gazetedir.

Biliyor musunuz, dikenlik tüfünde duruyoruz. Kalem elimizde, kulağımız kirişte, kendimiz tetikte, yüreğimiz ağzımızda bekliyoruz:

— Ha geldiler, ha gelecekler, ha gittik, ha gideceğiz.

Her mektuba,

— Yeni bir celp mi, diye bakıyoruz., Bu memlekette serbest ve doğru bir muhabirin her türlü eziyet ve baskıya katlanır bir insan olması lâzım.

Korkmaz olur muyuz? Hem de nasıl,

Ama, taş çatlasın, yine de söyliyeceğiz.

57 (Aktaran) Levent Cantek, *Markopaşa*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 74-75.

Başyazısında S. Ali "Ne inkılapçılık!" başlığıyla eğitim alanındaki atılımların nasıl tersyüz edildiğine değiniyor:

> İlk öğretim seferberliği yapıldı. Memleketi kalkındıracak tek yol budur, dendi. Köy Enstitülerinde salıiden uyanık gençler yetiştirilecekti. Ümit verici adımlar atılmıştı. Birde baktık, bu kültür yuvaları, eski medreselere rahmet okutan bir yobazlık baskısı altına alınıyor.
>
> ... Hele istiklâl anlayışımızdaki değişiklik? Davalarımızın haklılığına dayanarak, yüz milyonluk devletlerle başa baş ne vekar içinde konuşurduk. Şimdi yüz binlik kukla devletleri etekliyoruz. Dün kovduğumuz yabancı simsarlara şimdi şaklabanlık ediyoruz. Din ile dünyayı ayırmıştık, şimdi devlet eliyle "münevver yobazı" yetiştirileceği söyleniyor. Sebilürreşatlar yeniden çıkıyor. Sayınakla tükenir gibi değil ki...
>
> Ne inkılâpçı insanlar; Milletçe yirmi beş senede aldığımız yolu, yirmi beş haftada nasıl da gerisin geriye gidiverdiler.

Birinci sayfada ayrıca "Dikkat" başlığıyla okuyucuların istekleri üzerine 4, 5 ve 7. sayıların "ikinci tabını" yaptıklarını ve gazete yönetim yerinden sağlanabileceği duyuruluyor.

İkinci sayfada "İşte Bu Adamların İç Yüzü!.." başlıklı yazının bir bölümünde, Beyoğlu'ndaki Foto Süreyya'dan söz açılmış. Süreyya'nın, siyasi havanın yönüne göre vitrini siyasi kişilerin fotoğraflarıyla süslemesi konu edilmiş. Bir matbaacının Süreyya'nın binasını kiraladığı, *Markopaşa*'yı dizmek ve basmak üzere bu matbaacı ile anlaşıldığı, tam basılacak zaman Süreyya'nın yazıları attırdığı haberine yer verilmiş. Süreyya ile matbaacı arasında şu konuşma geçiyor:

> – Gizli beyanname basmıyoruz, kanunsuz iş görmüyoruz. Hem sizinle alâkası ne?
>
> – Dizilen yazıların kurşunları benim birader.
>
> Ben de sizinle beraberim. Yerden göğe kadar haklısınız. Ama bu herifler (aynen) Atın altında buzağı arıyorlar.

İşte bu adamların iç yüzü. İnsan Halk Partisi'ne de, memlekete de acıyor.

Markopaşa · 3 Mart 1947 · Sayı: 13

Stad Matbaası'nda basılan sayının adının altında karikatürist Cemal Nadir'in ölümünden duyulan acıya değinilerek gelecek sayıda Nadir'in karikatürlerine yer verileceği belirtiliyor.

Birinci sayfada "Ricali Devlet Neler Yiyor? Et Yok, Ekmek Yok, Meyva Yoksa Boşan da Semerini Ye" başlıklı haber-yorum ile "Görülmemiş Tiyatro" adlı başyazı verilmiş. "Size Kimler İftira Ediyor" başlıklı yazıdan başka "Şakalar" köşesinde, çıkardığı magazinden Aziz Nesin'in yazdığı anlaşılan "Vallahi Batırırım" başlıklı yazıda şöyle deniliyor:

> ... Düz taban da değilim ama, nedense, üstümde bir uğursuzluk var. Tan matbaasına girdim, yıkıldı. Karagözde çalışırdım, Ankara'ya aldılar. Tan gazetesinde muharrirdim, battı. "Cumartesi" adlı bir magazin çıkardım, battı. "Gerçek" gazetesinin sekreteri idim, battı. "Yeni Dünya"da çalıştım, battı. "Görüşler"de yazı yazdım, battı. "Ses"de makale yazdım, battı.
>
> Hani kayığa binmeye korkuyorum, batacak diye.
>
> Her insan, dünya yüzünde, elbette müsbet bir iş yapmak ister. Şimdi benim de yeni bir niyetim var. Halk particiler sıkı dursunlar; zira niyetim Halk partisine girmektir. Alimallah, iki aya kalmaz, onu da batırır, hâk ile yeksan ederim.

İkinci sayfadaki "Milletin Efendisi İşte Bu" başlıklı şiirsel yazıda toplumun anılan kesiminin durumu anlatılıyor. Son kıtasında şöyle deniliyor:

> Vergisinin hesabını düz verir
> Bahar verir, yaz kış verir, güz verir,
> Bir almadan isteyene yüz verir.
> Milletimin efendisi işte bu.

Diğer sayfalardaki benzer nitelikte olan yazılardan biri de şöyle:

Önemle duruyoruz: Bakanlara her hangi bir memleket meselesini sorsanız,

– Üzerinde önemle duruyoruz, diye cevap verirler.

Başbakan nutuk verir:

– Üzerinde önemli duruyoruz.

Belediye reisimiz Lütfi Kırdar, et meselesinin, süt meselesinin ve diğer meselelerin üzerinde önemle duruyorlar.

Ben yirmi senedir, üzerinde önemle durulan meseleler bilirim ki, hâlâ halledilmemiştir.

Bu önemde bir uğursuzluk var. Allah rızası için, bir kerre de, üzerinde önemsiz dursunlar, belki işler yürür. Yahut ta, önemle duracaklarına, önemle yürüseler.

Markopaşa · 10 Mart 1947 · Sayı: 14

Başyazı "Lanet Olsun"dan başka "Halil Menteşe'ye Açık Mektup" ve Cemal Nadir Güler'le ilgili bir karikatür ile bir yazıya yer verilmiş. Yazılar arasındaki "Tatar Ağaları Yaya Kaldı" başlıklı olanında halka suç atıldığı; halkın, aslında gösterilmek istenenden çok daha ileride olduğu vurgulanıyor:

Kitapçılara sorarsınız:

– Niçin böyle çiğ kapaklar içinde en bayat, en kötü, belden aşağılık ve kan kokan kitaplar basarsınız?

Alacağınız cevap şudur:

– Bayım, anlamıyor, halk anlamıyor.

Sorulacak makama sorarsınız:

– Niçin tam bir hürriyet yoktur.

– Efendim, daha halk yetişmedi, bu kadarını bile kaldıramıyor.

Halk gazetesi diye çıkan zevk ve fikir düşkünü paçavraların sahiplerine sorarsınız:

– Niçin hakikatleri yazmıyorsunuz, neden bu kadar âdi?

– Azizim nasıl anlatmalı. Halk anlamıyor ki...

Adi arap filmlerinin kopyası, gözü yaşlı curcuna ve yaygarayı milli film diye yutturanlara sorarsınız:

– Neden mükemmel eserler meydana getirmiyorsunuz?

– Efendim, gitmiyor... Halk anlamaz, anlamaz bu halk...

Memleketin biricik tiyatrosuna sorun:

– Niçin dört başı mamur yerli eserleri sahneye koymazsınız?

– Sansür bırakmıyor ki... Hem halk ta anlamaz...

Nedir bu halkın çektiği, neden halka bu kadar iftira edilir? Biz halkın iyi, doğru, güzel eserlere susamış olduğunu delillerle ispata hazırız. Halk bu geri zihniyetin çok daha ilerisindedir. Partilerden, resmi ve hususi müesseselerden en küçük sermayedarlara kadar, hepsi dört nala koşup halka yetişmelidirler. Tatar ağaları yaya kaldı.

Gazetenin dördüncü sayfasında "Markopaşa Ansiklopedisi" köşesindeki "Biliyor musunuz" başlıklı yazı yüzünden, Falih Rıfkı Atay'ın başvurusu üzerine, Sabahattin Ali'ye sorumlu yazı işleri müdürü olarak kovuşturma açılacaktır.

4

Markopaşa Ansiklopedisi

Biliyor musunuz?

★ Necip Fazıl C. H. P. nin piyes müsabakasını kazandığı halde, partinin oyun bozanlık ettiğini biliyor musunuz?

★ Karikatürist Ramiz Gökçe'nin on beş senedir kırk yaşında olduğunu biliyor musunuz?

★ Mutad şımarıklık, armaşıklık ve sululukta devam ederse, Doğan Nadi'nin iki seneye varmadan, mayi haline geleceğini biliyor musunuz?

★ Falih Rıfkı'nın apartmanlarından aldığı hava parasile ve zaruret içinde geçindiğini biliyor musunuz?

★ İngiltere, açız diye bağırdığı halde, Şakir Nihat Erim'in, ille toksunuz diye, ayak dirediğini biliyor musunuz?

★ «Markopaşa» nın 13 sayıda 24 matbaa değiştirdiğini biliyor musunuz?

★ Büyük müslüman ve islâm âlimi, Ömer Rıza Doğrulun şaribülleyli vennehar olduğunu biliyor musunuz?

★ Millet mecmuasında din propagandası yapan Cemal Kutay'ın, bir başkasının arkasına gizlenerek, «Çapkın» adlı çırılçıplak ve anadan doğma mecmua çıkardığını biliyor musunuz?

Bu yazıda savlanan suç unsuru Falih Rıfkı Atay'a hakarettir. Atay, dava gerekçelerini gazetelere-basına gönderilmek üzere hazırladığı bir mektupla açıklamıştır:

> Bir İstanbul gazetesinde şu satırları okudum: Falih Rıfkı'nın apartımanlarından aldığı hava parası ile ve zaruret içinde geçindiğini biliyor musunuz? Bir Türk vatandaşının apartıman veya apartımanları olması ayıp değildir. Fakat benim hiçbir apartımanım, gelir getirici hiçbir mülküm yoktur. Bir fikir ve dava gazetesinin başında bulunduğum için, bir de iftira katılarak teşhir edilmek istenilişimden maksad ne olduğu meydandadır. Bu gazeteyi mahkemeye verdim. (*Cumhuriyet*, 13.3.1947).

Dava konusu yazıyı Rıfat Ilgaz ya da Şerif Hulusi yazmıştır. S. Ali, mahkemede yazıyı kendisinin yazdığını söylemiş, "mizah mak-

sadıyla kaleme alınmış olduğunu, başka bir kasıt bulunmadığını" belirtmiştir. Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesindeki yargılama ile ilgili olarak *Akşam* gazetesi (9.4.1947) şu haberi vermektedir:

> [S. Ali] Falih Rıfkı'yı uzun yıllardan beri tanımakta olduğunu, ona başkaları tarafından ağır tarizler (taşlamalar) yapıldığı halde bir şey demediğini, kendisinin bu yazısına kızarak mahkemeye müracaatı hayretle karşıladığını bildirdi...

Buna karşılık Falih Rıfkı'nın avukatı Kemal Oram, "Sabahattin Ali'nin yazısının hakaret kasdile yazılmış olduğunu ve cezalandırılması ile Kızılay'a teberru edilmek üzere ayrıca 10.000 lira manevi tazminata mahkûm edilmesini istemiştir. Savcılık ise, Milli Korunma Kanununa göre suç sayılan hava para alma isnadında [suçlamasında] hakaret kasdının mevcut olduğunu, yazının maksadının Falih Rıfkı'yı siyasi mevkiinde lekelemek olduğunu söyleyerek" (*Tasvir*, 9.4.1947) "Sabahattin Ali'nin Matbuat Kanununun 26 ve Ceza Kanununun 487. maddelerinin işaretiyle aynı kanunun 48. maddesi gereğince cezalandırılmasını" (*Akşam*, 9.4.1947) istemiştir. Bir hafta sonra yapılan duruşmada Sabahattin Ali daha ayrıntılı bir savunma yapmıştır:

> ... Davacı vekilinin gerek arzuhalinde, gerekse mahkememiz huzurundaki sözlerinde bu yazıyı; suret-i mahsusada müvekkili Falih Rıfkı Atay'ı tahri kasıt ve niyetiyle yazdığı ileri sürülmekte, savcılık makamımız da bu yazı ile Falih Rıfkı Atay'ı halkın husumetine maruz bırakacak şekilde tahkir ettiğini iddia etmektedir. (...)
>
> Siyasi bir mizahi gazetesi olan (Markopaşa) bazı tezatlardan istifade ederek bir nükte yapmak istemiş, hadiseleri vakalardan büsbütün uzaklaştırıp tam bir şaka sahasına dökmek için "Falih Rıfkı'nın apartımanlarından aldığı hava parasıyla ve zaruret içinde geçindiğini biliyor musunuz?" diye ciddiyet ve hakikatla alakası olmayan bir cümle tertip ve neşretmiştir. Binaenaleyh,

bir mizah gazetesinde mizahi bir serlevha altında ve baştan başa mizahi cümleler arasında neşredilmiş bulunan bu bir tek satırın Falih Rıfkı Atay'ın şeref, haysiyet ve vakarını kıracak mahiyette bir hakaret telakki edilmesine aklen ve kanunen imkân yoktur. Çünkü bizim yazımızı okuyanın onu ciddi telakki etmesine imkân olmadığı bedihidir [apaçıktır].

Sadece tezatlar, garibeler [tuhaflıklar], imkânsızlıklar biraraya getirilerek mizahi bir tesir yapmaktan başka hiçbir gaye gütmiyen bir latifeden ibaret yazıda hakaret kastinin bulunmayacağı izaha muhtaç bir keyfiyet değildir. Falih Rıfkı Atay'ın bunu vakar, haysiyet ve şeref kırıcı bir hakaret telakki etmesi de yanlıştır. Kaldı ki, Ulus Gazetesi'nde sahibi bulunduğum (Markopaşa) ve dolayısıyla şahsım hakkında latife hududunu bir hayli aşan yazılar intişar etmiştir [yayımlanmıştır]. Bunlardan Markopaşa'nın yeni çıktığı sıralarda Ulus Gazetesi'nde intişar eden [yayımlanan] bir fıkrada Markopaşa Gazetesi başlığındaki resim telmih edilerek [dokundurularak] Sovyet selamı vermekle vasıflandırıldığı gibi, daha bir hafta evvel çıkan Ulus Gazetesi'nin ikinci sayfasındaki bir fıkrasında da; Troçki'nin eski akrabası olmak ve Vişinski'nin masallarını dinlediğim şeklindeki bu yazıları sırf mizah sütunlarından okuduğumuz için ya aynı şekilde yahut da sükutla karşıladığımız halde hiç kimsenin ciddi telakki [kabul] etmeyeceği bir yazıdan dolayı adalet karşısında hesap vermeğe mecbur edilmekliğimizi bir tecelli [alın yazısı] olarak kabul ediyor ve yazıda hiçbir hakaret kasıt ve niyeti mevcut olmadığını arzederek beraatimizi istiyoruz. (*Ulus*, 15.4.1947).

Yargılama sonucunda TCK'nin 482. maddesinin son fıkrası gereğince S. Ali 3 ay hapis, 100 lira para cezası ve 1000 lira da tazminat ödemeye (*Cumhuriyet*, 29.4.1947) mahkûm edilir. Ancak bu karara karşın başarılı bir savunma sonucu ceza ertelenir. Gerekçeli karar şöyledir:

... Sanığın tecile mani mahkûmiyeti bulunmamasına ve ahlaki temayüllerine (eğilimlerine) nazaran cezanın tecili halinde

ileride cürüm işlemekten çekineceğine ve nedamet [pişmanlık] eylediğine mahkemece kanaat geldiğinden sanık hakkında hükmedilen mezkûr [adı geçen] cezanın Türk Ceza Kanunu'nun 89. maddesi gereğince teciline karar verilmiştir. (*Ulus*, 29.4.1947)

Aziz Nesin'in bu davayı değerlendirmesi ilginçtir:

... Aklımda kaldığına göre Markopaşa aleyhine ilk dava Falih Rıfkı tarafından açıldı. Bu davayı kaybettik. Sabahattin bin lira tazminat ödemeye mahkûm oldu. Parayı verdi mi vermedi mi bilmiyorum. Bana kalırsa, Falih Rıfkı'yı aleyhimize dava açmaya sevk eden asıl neden, dava açtığı yazı değil, daha önce, ilk sayımızda çıkan bir manzumedir. Bu manzumeden bizi mahkemeye veremeyen Falih Rıfkı, başka bir yazıdan aleyhimize dava açtı. Her ne olursa olsun, Falih Rıfkı uğurlu geldi, ondan sonra davalar sökün etti.[58]

Markopaşa · 17 Mart 1947 · Sayı: 15

S. Ali kovuşturmaya uğradığı için yeni bir yazı işleri müdürü bulunmuştur: Mücap Nedim Ofluoğlu. O sıralarda İstanbul Şehir Tiyatrolarında figüran olarak çalışan Ofluoğlu şiirle de uğraşmaktadır. Mücap Ofluoğlu, *Markopaşa*'da görev alışını şöyle anlatıyor:

... Aziz Nesin'le tanışmamızın, dost olmamızın sonucu bana "Markopaşa'da Sabahattin Ali'nin bıraktığı neşriyat müdürlüğünü alır mısın?" dediler. Galiba biraz da para alacağım düşüncesiyle (...) yapılan teklifi kabul ettim, neşriyat müdürlüğünü aldım.[59]

Birinci sayfadaki "Anlamıyor musunuz Arkadaşlar!" başlıklı yazıda, ülkedeki çeşitli olayların kaynağı irdeleniyor. Yazı, sonraki yıllarda olacakların bir öngörüsü niteliğinde:

58 Ali Nesin, s. 120-121.
59 Çukurkavaklı, s. 143.

Bu iş, İngiltere'nin uzun yıllardan beri Hindistan'da, Mısır'da, Filistin'de, Yunanistan'da yaptığı iştir, anlamıyor musunuz? Yurdumuz buralara mı benzesin istiyorsunuz.

Minder çürütenler, sandalya sevenler, koltuğa tutkallı kişiler, Türk gençlerini birbirlerine düşürmek istiyorlar.

İç ve dış zorluklardan etekleri tutuşanlar, bazen sağcıları, bazen solcuları tutar görünüyorlar.

Bir iktidar oyununa alet olduğumuzu anlamazsak, belki de yarın birbirimizi boğazlatacaklar, yeni Türk demokrasisinin ve Atatürk'den kalan harici itibarımızın külleri karşısında oturup, sinsi kahkahalarla övünecekler.

Sağcı yahut solcu, iki taraf her türlü kalem ve fikir mücadelesi yapabilir. Fakat, faşist barbarlara taş çıkaracak şekilde birbirimize saldırmıyalım.

Milletini sevenler! Hürriyet ve demokrasi mücadelesinde birleşelim.

Aldatılıyoruz arkadaşlar!

"Şakalar" köşesindeki "Abdesthane İbriği" başlıklı yazıda, *Markopaşa*'da konu edilen kimi kişilerle ilgili olarak gelen eleştiriler şöyle yanıtlanıyor:

Kimseye, gözünün üstünde kaşın var diyemiyorsun. İdarei maslahat icabı, köre şaşı, şaşıya şehla, şehlaya badem gözlü demek lazımmış. Affetsinler; yapamıyorum bunu. Bu yüzden dostlar incinirmiş, arkadaşlar gücenirmiş... Ne yapalım?

Hemen yapıştırıyorlar:

– Bak nanköre, falanca zaman kahve ısmarlamıştım. Şimdi aleyhime döndü.

– Gördünüz mü haini... Tramvayda yerimi vermiştim. Şimdi bana atıp tutuyor.

– Adam ettik, yetiştirdik de işte böyle oldu.

– Besle kargayı, oysun gözünü.

Ne yapalım, kim dedi onlara, papağan dururken, karga beslesinler diye.

Bir gün bir arkadaş gelir:

– Yahu... Herifi rezil etmişsiniz. Bana iyiliği dokunmuştu.

Bari dostlarımız, dostlarının listesini versinler de, zülfü yâra dokunmıyalım, bunu mu istiyorlar?

Biz halkın ve halka dost olanların dostuyuz.

Bir gün Borazan Tevfik'i saraya çağırmışlar. Ser musahip Nadir ağa,

– Tevfik, demiş, taklit yaparak, efendimize hoş vakit geçirteceksin.

– Yapamam efendim.

– Neden?

– Yapamam işte.

Ser musahip ısrar edince, nihayet şöyle demiş:

– Arnavut taklidi yapamam, Tüfekçi Tahir Paşa darılır. Arap taklidi yapamam, Arap İzzet paşa kırılır. Çerkes taklidi yapamam, Çerkes Tahsin paşa gücenir. Zenci taklidi yapsam, zatıaliniz alınırsınız.

Sonra Borazan Tevfik, bir ayağını havaya kaldırır, elini ileri doğru uzatıp boynunu kıvırır.

– Kala kala, bir bu kaldı, der.

– O ne Tevfik?

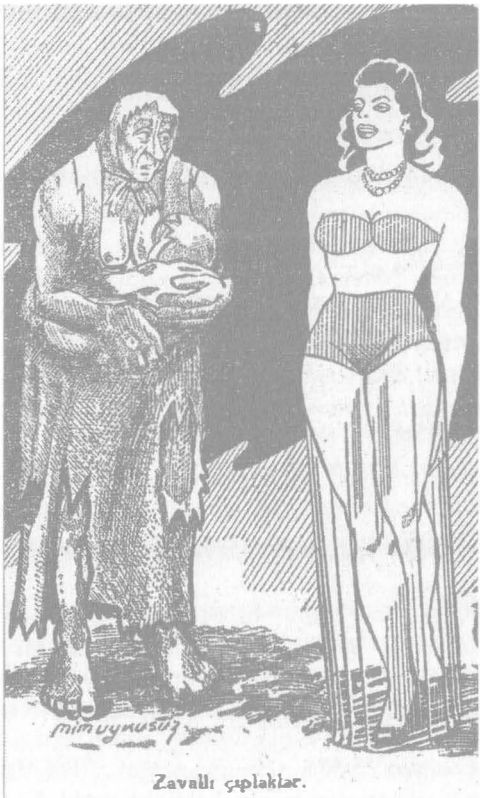
– Apteshane ibriği efendim.

***

Şimdi biz de doğru söylesek, Recep Peker darılır. Güneşe karşı baksak, zülfü yâra dokunur. İstanbul'u ağzımıza alsak Lütfü Kırdar alınır. Hürriyet yok desek...

Kala kala bir apteshane ibriği kalıyor, ondan mi bahsedelim?

Mim Uykusuz'un karikatürleri yine sayfalara serpiştirilmiş. İşte bunlardan biri:

Zavallı çıplaklar.

Diğer sayfalarda siyasi mizah yazıları, aynı nitelikte ilanlar ve yorumlar yer almış.

Bu sayıdan sonra 24 ve 31 Mart günleri çıkması gereken *Markopaşa*'nın iki sayısı zamanında çıkarılamamıştır. Nedeni, Aziz Nesin'in, Amerikan emperyalizmi ve Türkiye'ye uygulanmaya başlanan Truman Doktrini'ne karşı yazdığı "Nereye Gidiyoruz" başlıklı bir broşürden dolayı tutuklanması ve matbaalara yapılan baskılardır. Mücap Ofluoğlu, Aziz Nesin için savcılığa dilekçe ile başvurur ve "Bu hareketin kanunsuz olduğunu ve eğer mevcut

gösterilen bir matbuat suçu varsa bunun takibatını yapmanın savcılığa ait olacağını" bildirir. Şerif Hulusi de vali ile görüşür. Hiçbir sonuç alınamaz. Şerif Hulusi, Sabahattin Ali'ye yazdığı 21 Mart 1947 günlü mektubunda bu durumu şöyle anlatıyor:

> İki gözüm Sabahattin Ali... sana üzülecek bir haber vereyim. İstanbul Emniyet Müdürlüğü dün sabah Markopaşa İdarehanesinde ve Stad matbaasında araştırmalar yapmış. Mevzuu da Aziz'in yazmış olduğu "Nereye Gidiyoruz?" broşürü imiş... Bugün sabah iki polis Aziz'i aldı götürdü. Bu mektubu saat 16'da yazıyorum. Yedi saat olduğu halde, hâlâ Aziz gelmedi... Stad matbaasını tekrar açmışlarsa da, Sacit'ten broşürleri ve Markopaşa'yı basmamak hususunda teminat istemişler... Haluk [Yetiş], [Mim] Uykusuz, Mücap [Ofluoğlu] ve ben gözlerinden öperiz...[60]

Markopaşa'yı çıkarma yolları denenmektedir. Haluk Yetiş, Sabahattin Ali'ye yazdığı iki ayrı mektupta bu konuyu anlatmaktadır:

> Sabahattin Bey... Aziz'den henüz haber alamadık. Maamafih, bugün veya yarın bırakılma ihtimali var. Öğrendiğime göre, maksatları Markopaşa'nın neşrini sekteye uğratmakmış. Her ne ise şimdi ben, bu hafta için Markopaşa'yı çıkarmaya gayret edeceğim. Ümit yüzde doksan, makine ile dizmek şimdilik imkânsız. El dizgisi ile hiç olmazsa 25-30 bin olsun basacağım..." (24 Mart 1947).
>
> ... bütün uğraşmalara rağmen henüz Markopaşa'yı çıkarmak mümkün olmadı. Bazı yeni birtakım usûlleri denemekle meşgulüz. Bugün klişe usulünü deneyeceğiz. Eğer muvaffak olursak yazı dizme meselesinden kurtulmuş olacağız. O da olmazsa belki de mimeografla basacağız... Bir mahkeme davetiyesi geldi. Ben o sırada idarede olmadığım için ne mahiyette olduğunu anlayamadım. Galiba Falih Rıfkı davasına ait... Haluk Yetiş... (1 Nisan 1947).[61]

60 Filiz Ali, s. 108.
61 Aynı, s. 108.

Markopaşa · 7 Nisan 1947 · Sayı: 16

Bastıracak matbaa bulunamaması yüzünden iki hafta çıkamayan gazete "Gutenberg Matbaası" adı verilen teksir makinesi ile basılmıştır. İki yapraklı, ancak sadece ön yüzleri basılan ve arka yüzleri beyaz kalmış olan *Markopaşa*'nın başlığının altında şunlar yazılıdır: "Muharrirleri nezaret altına alınmadığı ve hapse girmediği zamanlarda çıkar. Siyasi mizalı gazetesi. Sayısı 5 kuruştur. Sahip ve yazı işlerini idare eden Mücap Ofluoğlu".

Markopaşa'nın başına gelenler gazetede şöyle konu edilmiştir:

> Dünyaya karşı demokrasi göstermeliğimiz bir Demokrat Partimiz var, Amerikalılardan 150 milyon borç alacak kadar hürriyetimiz var. Ağaçlar bu yıl boy atmadı, otobüste kaba etime kıymık battı, bu nasıl hükümet, diye kokmaz bulaşmaz, tavşan tersi muhalefetleriyle apartman diken muhalif gazetecilerimiz var. Herkes dilediği gibi düşünmekte, düşündüğünü yazmakta serbesttir diyen Başbakanımız var.
>
> Evet bütün bu bol hürriyet numaraları; demokrasi varyeteleri muhalefet cambazlığı arasında şu küçücük mizalı gazetesini çıkarmağa imkân yok...
>
> Markopaşa meğer ne kadar büyük bir kuvvetmiş... Biz onlardan, onlar bizden korkuyor. Korku dağları beklermiş, şimdi matbaaları bekliyor.
>
> Hiçbir matbaa Markopaşayı basmıyor. Muharrirleri nezaret altına alınır. Mahkemeye verilir. Tehdit edilir. Yer yer aleyhlerine nümayişler tertip edilir. Sözüm ona rekabet maksadile sürülerle mizah gazeteleri çıkartılır.

Ey bir cılız kalemden dile gelen hakikat. Sen devleri bile korkutacak kadar mı korkunçsun?

Dünyaya niçin geldiğini, niçin yaşaması ve niçin ölmesi lâzım geldiğini bilen insanlar bu gazeteyi çıkarıyorlar.

İşte, okuyucular, size bir gazete takdim ediyoruz ki, bundan yarın, küçük menfaatleri, mikroskopik kaygıları, günlük endişeleri ve sandalya sevdaları uğruna medeni cesaret göstermeyenler utanacaklardır. Hür (?) matbuat tarihimizin yüzü kızaracaktır. Ve insanlar lâyık oldukları idareye müstehaktırlar.

Şimdi gazetemizi teksir makinası ile basıyoruz. Bu makinaya GUTENBERG Matbaası ismini verdik.

Gazetemizi bastırmamak için bütün matbaalara tesir yapanlar inşallah bu on kiloluk makinayı da mühürlemek, kırıp parçalamak gibi gülünç bir duruma düşmezler...

Teknik olanaksızlık nedeniyle ilk kez karikatür konmayan sayıda çeşitli kısa haber ve yorumlar yer almıştır.

HİNDİSTANDAN ÇUVAL ALINACAK

Hint peygamberi Gandi ile yapılan ticaret anlaşması gereğince Hindistandan on tane delik, yirmi tane delik dokuz, üç tane yamalı çuval almak üzere Ticaret Bakanlığına bağlı 126 kişilik bir heyet Hindistana gitmiştir. Bu heyet çuvalları almağa muvaffak olamazsa, bütün Ticaret Bakanlığının Hindistana taşınması kararlaştırılmıştır.

Çuvallar memleketimize gelinceye kadar beş ayı gibi kısa bir zaman da gelirsiz ve Halk partili vatandaşlara kuponla tevzi yapılacaktır.

Bu suretle halk çuvallarından sonra büyük bir refaha kavuşulacağı umulmaktadır. Ayrıca vatandaşlar arasında çuval müsabakası yapılacak, birinci gelen 1948 Olimpiyatlarına gönderilecektir.

Bu sayının çıkarılışı başka sorunları da getirmiş, yazarlar yine soruşturmaya uğramıştır. İlerisini Haluk Yetiş'den dinleyelim:

... Mahkemeler, sıkıyönetimin baskısı, ikide bir kapatmalar, dava açmalar, toplatmalar başlı başına bir uğraşıyı gerektiriyordu. Bunlarla uğraştığımız kadar Markopaşa'yla uğraşamıyorduk. Matbaa sahiplerini sıkıştırdılar, gazeteyi çıkaracak yer bulamadık. Gutenberg matbaası sorunumuzu çözümledi. Gazeteyi Gutenberg matbaasında çıkardık. Polis seferber oldu, Gutenberg matbaasının yerini bulmak için. Fakat uğraşmaları boşuna gitti. En sonunda bizi sorguya çekmek zorunda kaldılar. Gutenberg matbaası, elimizin altındaki teksir makinasına verdiğimiz addı. Teksir makinası aldık zorunlu olarak. Derginin iç sayfalarını [ön yüzlerini, arka yüzleri beyaz] basabildik ancak. Bu basılmış kâğıtları da birbirine telleyerek tutturduk. Bir gün, gece sabaha kadar sürdü bu işlem. Mehdi Zıt, Osman, Mücap Ofluoğlu, Uykusuz ve ben çalıştık bu işlerde. Fiyatını da beş kuruş koymuştuk, fakat bir liradan alıcı buluyordu. [Her zaman] 60 bin satılan gazeteyi biz ancak yirmi bin kadar hazırlayabilmiştik...[62]

Haluk Yetiş, bu sayıyla ilgili olarak sonradan şunları söylemiştir:

... Matbaa sahiplerine öylesine baskı yapıldı ki, gün geldi gazetenin dizgi tertip işlerini yaptıracak yer bulamadık. Başvurduğumuz hiçbir matbaa olumlu cevap vermeyince bir sayı dizilip basılamadık. Ne yapmalıydık? Ne yapılabilirdi? Düşündük, ölçtük, sonunda bir teksir makinası almaya ve dergiyi bu makinayla çıkarmaya karar verdik. Bildiğimiz teksir makinası ile iki sayfalık gazete çıkardık. Bu işi teksir makinasında ben, Mustafa Uykusuz, Mücap Ofluoğlu, Mehdi Zıt çıkardık. Onlar da ücret falan söz konusu olmadan yardımcı oluyorlardı. Basılan iki yaprağı zımba teliyle birleştirerek ancak on beş bin kadar yapabildik. Buna bir matbaa adı koymak gerekiyordu yalnız. Bakalım ne yapacaklar dedik, basıldığı yerin adını "Gutenberg"

62 Çukurkavaklı, s. 111

matbaası koyduk ve piyasaya sürdük. Teksirle basılan bu sayılar bile bir tek iade dönmemek üzere satıldı.[63]

Basın tarihimizin bu ilginç olayını bir de Aziz Nesin'den dinleyelim:

> ... Bir arkadaş daktilo başına geçti. Durmadan aynı sayfaları tekrar tekrar yazıyordu, öbür arkadaşlar, mumlu kâğıtları teksir makinasında basıyorduk. Bu iş geceli gündüzlü iki üç gün sürdü. Bu suretle ancak yirmi bin gazete çıkardık. Bu iptidai [ilkel] çalışma tarzından dolayı ilk matbaayı icat eden adamın ismine izafeten [ilişik olarak] Gutenberg matbaasında basılmıştır diye yazdık. Vilayet makamına da, teksir makinasından ibaret Gutenberg matbaasını açtığımıza dair müracaatta bulunduk. Bu suretle basılan yirmi bin gazeteyi yalnız İstanbul'a çıkardık. Çıktığı gün gazete kalmamıştı." (*Medet*, 1.6.1950)

Markopaşa · 14 Nisan 1947 · Sayı: 17

Marko paşa

Muharrirleri Polis Nezaretine Ahmadığı ve Hapse Girmediği Zamanlarda Çıkar Haftalık Siyasi Mizah Gazetesi

Yıl: 1 — Sayı: 17 10 Kuruş 14 Nisan 1947

Büyük Ölüler Kongresi

Karacaahmet Mezarlığında Toplanan

Markopaşa'nın bu sayısı yine daktilo dizgisiyle yapılmış ve Berksoy Basımevinde iki misli ücret karşılığında basılmıştır. Sahip ve yazı işleri müdürü Mücap Ofluoğlu görünmektedir.

63 Aynı, s. 93

Aziz Nesin, Ankara'da bulunan S. Ali'ye yazdığı mektubunda "Mutlaka, mutlaka ve yine mutlaka bir baskı makinesine ihtiyacımız var. Ne yapıp yapıp bunu elde etmeliyiz. Baskı makinesi için dilen, borç bul, avans bul, ne yap yap, bu işi yapalım. Kısa zamanda borcu öderiz" demektedir. 18 ve 23 Nisan 1947 tarihli mektuplardan anlaşılan, Berksoy Basımevinin arızalı bir makinesi 200 lira karşılığında tamir ettirilmiş ve ayda 350 lira karşılığında kiralanmıştır. Ama Nazım Berksoy, daha fazla para isteyip sözleşmeyi yapmaktan vazgeçmiştir. 26 Nisan 1947 tarihli mektubun ilerisinde Aziz Nesin şöyle demektedir:

> ... Nazım baktı ki, makine bizim elimize geçince tıkır tıkır işliyor, hayatında 350 lira kazanmamış olan çingene herif mukaveleyi imzalamaktan vazgeçti (...) Şimdilik makineyi zorla kullanıyorum. Mahkemelik olacağız. Her ne olursa olsun, başka yapacak bir şey yok.[64]

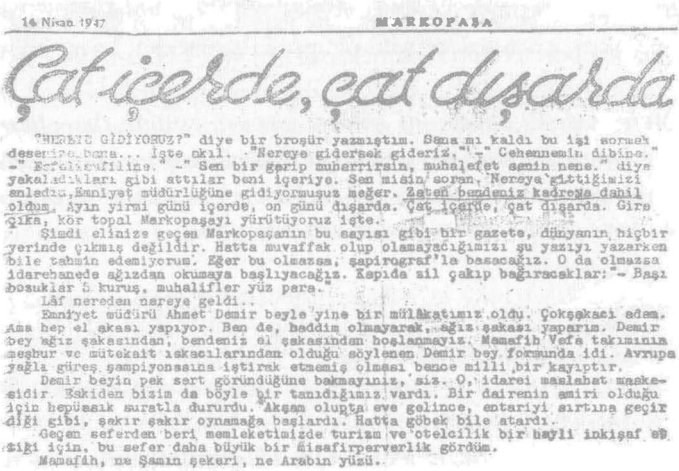
Gazetenin birinci sayfasında "Büyük Ölüler Kongresi" başlığıyla siyasal yergiler ele alınmış. Bir de "mevlût" duyurusu göze çarpıyor. Şöyle deniliyor:

> Ankara nümayişlerinde katledilen sevgili varlığımız Fikir Hürriyeti için ölümünün kırkıncı gününe müsadif pazartesi günü Hacıbayram Camii şerifinde öğle namazını müteakip, afişler yırtılmak suretile, demokrasinin ruhuna rahmet okutulacağından rahmetlinin akraba ve dostlarından arzu edenlerin, bilhassa Şükrü Sökmensüer'le, Reşat Şemsettin Sirer ve Cevdet Kerim İncedayı'nın eşlerile birlikte teşrifleri rica olunur.

Üçüncü sayfada "Çat İçerde, Çat Dışarda" başlığıyla *Markopaşa*'nın ve yazarlarının başına gelenler anlatılmıştır. "Nereye Gidiyoruz diye bir broşür yazmıştım" cümlesinden Aziz Nesin,

64 Filiz Ali ve Atilla Özkırımlı, s. 255.

"Zaten bendeniz kadroya dahil oldum" cümlesinden de Rıfat Ilgaz tarafından yazılmış olabileceği sanılan yazı şöyle:

16 Nisan 1947 MARKOPAŞA

Çat içerde, çat dışarda

"NEREYE GİDİYORUZ?" diye bir broşür yazmıştım. Sana mı kaldı bu işi sormak desenize bana... İşte akıl. "Nereye gidersek gideriz." "- Cehennemin dibine." "- Bolşevikliğine." "- Sen bir gerip muharrirsin, muhalefet şamin nene." diye yakaladıkların gibi attılar beni içeriye. Sen misin sorun. "Nereye gittiğimizi anlediz. Emniyet müdürlüğüne gidiyorsunuz meğer. Zaten bendeniz kadroya dahil oldum. Ayın yirmi günü içerde, on günü dışarda. Çat içerde, çat dışarda. Gire çıka, kör topal Markopaşayı yürütüyoruz işte.

Şimdi elinize geçen Markopaşanın bu sayısı gibi bir gazete, dünyanın hiçbir yerinde çıkmış değildir. Hatta muvaffak olup olmayacağımızı şu yazıyı yazarken bile tahmin edemiyorum. Eğer bu olmazsa, şapirograf'la basacağız. O da olmazsa idarehanede ağızdan okumaya başlıyacağız. Kapıda sil çakıp bağırsaklar: "- Başı bozuklar 5 kuruş, muhalifler yüz para."

Laf nereden nereye geldi..

Emniyet müdürü Ahmet Demir beyle yine bir mülakatımız oldu. Çokşakacı adam. Ama hep el akası yapıyor. Ben de, heddim olmayarak, ağız şakası yaparım. Demir bey ağız şakasından, bendeniz el şakasından hoşlanmayız. Mamafih Vefa takımının meşhur ve mütekait askercilerinden olduğu söylenen Demir bey formunda idi. Avrupa yağlı güreş şampiyonasına iştirak etmemiş olması bence milli bir kayıptır.

Demir beyin pek sert göründüğüne bakmayınız, sizi. O, idarei maslahat maskesidir. Eskiden bizim da böyle bir tanıdığımız vardı. Bir dairenin amiri olduğu için hepimizi suratla dururdu. Akşam olupta eve gelince, entariyi sırtına geçirdiği gibi, şakır şakır oynamağa başlardı. Hatta göbek bile atardı.

Geçen seferden beri memleketimizde turizm ve otelcilik bir hayli inkişaf ettiği için, bu sefer daha büyük bir müsaferperverlik gördüm.

Mamafih, ne Şamın şekeri, ne Arabın yüzü.

Burada sözü edilen broşür, Aziz Nesin'in Amerikan emperyalizmi ve Türkiye'ye uygulanan Truman Doktrini'ne karşı yazdığı bir broşürdür. Bu broşürden dolayı Aziz Nesin 30 Nisan'da sıkıyönetimce tutuklanarak yargılandığı askeri mahkemece "yayın yoluyla milli menfaatlere aykırı eylemde bulunmak" suçundan on ay ağır hapse ve 4,5 ay sürgüne mahkûm edilecektir. Cezaevinde yazı yazacak, kaçırarak *Markopaşa*'da yayımlayacaktır. 20 Şubat 1948'de tahliye edilip Bursa'ya sürgün olarak yollanacaktır.[65]

Markopaşa · 21 Nisan 1947 · Sayı: 18

Bu sayıda, sahibi ve yazı işleri yönetmeni Mustafa Uykusuz'dur. Birinci sayfada "Açtırmayın Kutuyu, Söyletmeyin Kötüyü" baş-

65 Ali Nesin, s. 159.

lığıyla hükümet haberleri yergisel biçimde verilmiş. Ayrıca "Zil Takıp Oynasınlar" başlığıyla kimilerinin *Markopaşa* hakkındaki olumsuz düşünceleri konu edilmiş:

> Ciğeri metelik etmez laf ebeleri vardır; bunlar ömürlerince her başarılı işin dedikodusunu yapmağa mahkûmdurlar. Dost görünürler, düşmana parmak ısırtırlar. Mücadele kudretinden mahsundurlar, açılan mücadeleye de hasetlerinden katılamazlar. Şimdi bu sahte dostlara soruyorlarmış:
>
> "Markopaşa'yı neden kapatmıyorlar?" Bu şekilde müphem imalarla fitil vermeye çalışanlar pek iyi bilirler ki, şu dört küçük sayfalık Markopaşa'nın dört bir tarafını faşist neşriyat kuşatmıştır; her türlü iftira ile onu boğmaya uğraşıyorlar. Buna karşılık sahte dostlarımız ne yapıyor; soruyorlar: "Markopaşa neden kapatılmıyormuş" dert olmuş. İsterlerse, bir istida verip, "gazetemizi kapatın" diyelim. Onlar da zil takıp oynasınlar.

Üçüncü sayfadaki "Küçük Haberler" bölümünde "Aziz Nesin'in devirdiği çamlar, bini geçtiği için, çam kerestesi haline getirilerek İstanbul Emniyet müdürü tarafından ihraç edileceği haberi alınmıştır" denilmektedir.

Aynı sayfada "Büyük Bir İlim Adamımızı Kaybettik" başlığıyla bir bilim adamı tipi tanımlanıp yerilmektedir:

> Tanınmış ilim adamlarımızdan Ahmet Atar, dün geçirdiği mali bir kriz sonunda vefat etmiştir. Merhum, tahsilini hukuk fakültesinde ikmal edip, oradan tüccar olarak mezun olmuş, muhtelif hastahanelerde ihtisasını yaparak uzun müddet Haliç vapurlarında çarkçı başılığı yapmış, bilâhara İstanbul darülfünununda astronomi kürsüsünü selahiyetle idare etmiş, daha sonra siyasi hayata atılarak, CHP tarafından mebus tayin edilmiş, Anakara Üniversitesinde uzvi kimya okutmuş, aynı zamanda H.O.P.T.A.Ş. idare heyeti riyasetindeve Dil kurumu uydurca kolu azalığında bulunarak devlete, millete hizmet etmiştir. Merhum son vazifesi oları kaldırım mühendisliğini büyük bir vukuf ve

ehliyetle idare etmekte iken, bir mali kriz sonunda vefat etmiştir.

Merhumun; "Hamsi balıklarını kara turpla semirtmek" adlı tıbbi bir eseri, "Türkçenin aslı İngilizce, İngilizcenin aslı güneşçe, güneşçenin aslı faslı yoktur" isimli beynelminel bir tezi, "Mübaşirlerin kısa pantolon giymeleri adli esastır" isimli muazzam bir şaheseri ve bine yakın telifatı mevcuttur. Bundan başka, yabancı dillerden eski türkçeye çevrilmiş eserlerden yeni türkçeye çevirdiği yüzlerce tercümesi vardır.

Bütün ilim adamlarımıza taziyelerimizi sunarız.

Son sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" bölümünde okuyucu mektupları ve yergisel yanıtlar ele alınmaktadır. Bu sayıda ise *Markopaşa*'nın sorusuna okuyucuların verdiği yanıtlar konu edilmiştir. İşte bunlardan biri:

> Bir tramvay işçisi yazıyor: 17.3.1947 gün ve 15 sayılı gazetenizin 2. sahifesinin 3. sütunundaki "Bu adam nereye tükürsün?" yazısına cevaptır: Sanatoryumdan aldığı numaraya tükürerek iade etsin. Belki o zaman hastalığın sirayet etmemesi için bu vatandaşımızı ebedi tükürmemek saadetine ulaştırıp cezasız bir dünyaya gönderirler.

Bu sayıdaki başyazısına Sabahattin Ali "Hangi Cepheden Gelirse Gelsin, Emperyalizmin Aleyhindeyiz" başlığını atmış. Bir diğer yazı da "Milli Kalkınma Kalkmıyor". İkinci sayfada da "Radyo Programı" yergi masasına yatırılmış:

–Sabah–

6.30 – Sabah ezanı, Necip Fazıl tarafından

7.00 – Esniyerek uyanma: C.H.P. korosu.

7.30 – Hamdullah Suphi, Şemsettin Yeşil ve Necip Fazıl tarafından ilâhiler. Üç acaip sesle.

8.00 – Mekke'de sabah operasından bir arya. Beste: Kısakürek. Okuyan solfat tiztenor Hamdullah.

–Öğle–

12.00 – Nazari donanma talimleri.

13.00 – A.nerikanca taklit.

–Akşam–

18.00 – Altın kaplamalı saatlerin ayarı. Adi marka saatler başlarının çarelerine baksınlar.

18.05 – Torunum, dadım ve ben: Fatay tarafından monolog.

18.15 – I love you 150 milyon: Recep Peker tarafından.

19.00 – İngilizvari, Amerikanımtırak ve Almanımsı ajans haberleri.

1930 – You are allways lu zıy cüzdan. Mister Yalınan tarafın.

19.45 – Yakında İstanbul'a demir atacak olan Amerikan donanması hakkında iğneden ipliğe malümat. Tatlı su amirali Abidin Daver tarafından.

20.00 – My darling Recep C.H.P. temsil parmağı tarafından.

20.30 – Kaza namazı. Arapçadan Türkçeye sesli.

21.00 – Mali ve mandavi marşlar.

23.00 – Pekerist ninniler ve Radyopalas kepenklerinin inişi. Muvafıklar! Şen ve esen kalın."

Bu sayının ikinci sayfasında yayımlanan bir şiir *Markopaşa*'nın ve yazarlarının başına çok işler açacaktır.

DEDİĞİN

Muallim Naci'ye nazire

Şunların dâmenine yüz mü sürer er dediğin
Öptürür dâmenini kavmi gazanfer dediğin

Senin ey milleti merhume değişmiş lûgatin
Eyi teşhise çalış, kargadır önder dediğin

(İttihad)ında aşındırmış idin dâmenini
Ne atâ (1) etti, bilirsin (Enver) dediğin.

Ayni cinsten ve o maldan bu bakayayı züyuf
Bir çakıl parçasıdır sehv ile cevher dediğin

Kokladım –misk diye– yıllarca o kokmuş eteği
Böyle murdar mı kokar hep, senin anber dediğin

Bak şu insan diye bildiklerinin yüzlerine
Ona nisbetle asaletlidir ester dediğin

Öyle alûdeki: Çirkab ile esnamı zaman
Silemez bunları bir hamlede sünger dediğin

Düşme bir parça zamanın nazarından hazer et
En büyük düşman olur dünkü birader dediğin

Markopaşa bunu öğrendi, fakat bade harap...
Yol kesen çıkmadadır hasıl rehber dediğin.

Lûgat [Sözlük]:

Dâmen – etek, atâ – vermek, sehv – yanlışlık, alûde – bulaşık, esnamı zaman – zamanın put diye tapılanlan, hazer et – kork, bade harap – iş işten geçtikten sonra.

Bu şiirden dolayı sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü M. Uykusuz hakkında soruşturma açılmıştır.[66]

Üçüncü sayfada *Markopaşa*'nın açtığı bir ankete verilen yanıtlar konu edilmiş. Anket şöyle: "Amerikadan borç alınacak 150 milyonu ne yapalım?" Çeşitli yanıtlar arasında Aziz Nesin'in verdiği yanıt ise şöyle:

> Aman bana sormayın! Bir kere ağzımdan (hay ağzım tutulsaydı) 150 lâfı çıktı.
>
> Burnumdan fitil fitil getirdiler. Hem biz kendi kendimize gelin güvey oluyoruz. 150 milyonun ne yapılacağını, Truman cenapları buyurdular ya...

Aynı sayfadaki "Fırlama" başlıklı yazıda da söz 150 milyona getiriliyor:

> Memur maaşlarına zam yapıldı. Üç buçuk kuruş olanlar üç otuz para almağa başladı. Buna mukabil, memur maaşlarına zam yapılır yapılmaz; sinema fiyatları yüzde yetmiş, otel ücretleri yüzde yirmi beş, ev kiraları yüzde kırk arttı.
>
> Hülâza iki ay içinde hayat, yüzde kırk fırladı. Yedi sekiz senedir fırlaya fırlaya bakalım, daha neler fırlayacak?
>
> Bu fırlamalar devam ederse, Amerikadan 150 milyon değil, bütün Amerikayı satın alsak, bize vız gelir.

Markopaşa mizahının en güzel örneklerinden birine yine bu sayfada rastlıyoruz:

> Gemi inşa edilecek: Ulaştırma bakanlığımızdan bildirildiğine göre, memlekette ıspanak ekimine hız verilecektir. Ispanaklar toplandıktan sonra sıkılacak ve terkibindeki çelikler, mikna-

66 Asım Bezirci, *Sabahattin Ali*, Çınar Yayınları, İstanbul, 1992, s. 67. Bu soruşturma sonunda *Markopaşa* 16.5.1947 tarihinde kapanmıştır. *Markopaşa*'nın kapanışı üzerine S. Ali 26.5.1947'de *Merhumpaşa*'yı çıkaracaktır.

tisle çekilerek büyük miktarda çelik istihsalâtı başlıyacaktır. Bu çeliklerle de gemi ve vapur inşaatı kısa zamanda başlıyacaktır.

Bundan başka aynı usulle fasulyeden kükürt, patatesten potasyum, domatesten domatium, hıyardan hiyarium maddeleri istihsal edilecektir.

Dördüncü sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesinde yer alan bir mektup ve verilen yanıt *Markopaşa*'nın başına geleceklerin önsezisini yansıtıyor:

Büyükçekmece Mimar Sinan köyünde Hasan Acar soruyor:

Gazetenize abone olmak istiyorum. Yalnız siz içerde bulunduğunuz zamanlarda çıkmayacak sayıların bedelleri mi iade edilecek, yoksa kalan sayıların ücretlerile Markopaşa'nın ruhuna fatiha mı okutacaksınız? İvedilikle Markopaşa'nın ilk çıkacak sayısında cevap verilmesini rica ederiz.

Markopaşa:

Bu vesile ile bütün okuyucularımıza bildirelim ki, canımız çıkmadıkça Markopaşa çıkacaktır. Halen canımızı çıkardıkları halde bile yine Markopaşa'yı çıkarıyoruz. Bu gayretimize rağmen çıkarmazsak borçlu kaldığımız abonelerimize diğer neşriyatı göndermek suretile veya nakden ödeyerek borcumuzdan kurtulacağımıza emin olabilirler.

Tam üç senedir vaziyet bu şekilde devam etmektedir...

Markopaşa · 5 Mayıs 1947 · Sayı: 20

Gazetenin bu sayısından Ankara ve Samsun'da satışa yasak konulduğu, *Markopaşa*'nın başına yine bir şeylerin gelmekte olduğu[67] "Leb ve Leblebi" başlıklı yazıyla okuyucuya sezdiriliyor. Yazıda şöyle deniliyor:

> Hakikat demir leblebi... Namuslu muhabirler de demir leblebi imal ediyorlar. Pilâv zerde yemiye alışanların bazan çürük dişleri kırılıveriyor. İşte o zaman nümayişler, mitingler, tehditler, mahkemeler, hapisler başlıyor, matbaalar yıkılıyor, gazeteler parçalanıyor. Hülâsa leblebi dedirtmiyorlar. Bugünkü 150 milyon dolarlık demokrasimiz veya Recepkrasimiz ancak "leb" dememize tahammül gösteriyor. Arif olanlar anlar elbet halimizden.
>
> Görüyorsunuz ki, gerek baskı tekniği, gerek yazı kalitesi bakımımdan Markopaşa, her sayıda aynı ayarda değildir. Her iniş çıkış Türk demokrasisinin grafiğini çizmektedir.
>
> Muhakkak olan şu ki, biz her:
>
> – Leb... dedikçe siz,
>
> – ... lebi diyorsunuz ya...

İkinci sayfadaki çeşitli yergiler arasında "Geliyor" başlıkla olanı şöyle:

> Amerikan sermayesi geliyor. Mütehassısları geliyor. Askeri müşavirleri, sivil müşahitleri geliyor. İstihbarat personeli geliyor. Kala kala ne kaldı? Bir demokrasi mi? İstim arkadan gelsin...

---

67 Gazetenin bu sayısı çıkmadan, 30 Nisan 1947 tarihinde sıkıyönetim tarafından A. Nesin tutuklanıyor. Suçu, Amerikan emperyalizmi ve Türkiye'ye uygulanmaya başlanan Truman Doktrini'ne karşı yazdığı "Nereye Gidiyoruz" başlıklı bir broşür. Broşür, baskısı tamamlanamadan toplatılıyor. Tutuklu görülen yargılanması sonucunda askeri mahkemece "yayın yoluyla milli menfaatlere aykırı eylemde bulunmak" suçundan 10 ay ağır hapse ve dört buçuk ay sürgüne mahkûm ediliyor. Bu tarihten başlayarak cezaevine girecek olan A. Nesin yasaklara aldırmadan içerden yazı kaçıracaktır.

Bu sayfada "Bu Kervan Böyle Gitmez" başlıklı şiir yer almış. Üçüncü kıtasında şöyle deniliyor:

Her evde yükselirken avazel selâlet
Cennette yaşarız der, radyo denen kâr âlet
Bizim köyde diyorlar bu işlere rezalet.
150 milyon değil, milyar olsa kâr etmez
Ey serdârı muhterem bu kervan böyle gitmez.

Üçüncü sayfada yergisel yazılar sürmektedir. "Buyura Buyura" başlıklı olanı o günden bugüne bürokraside pek bir şeyin değişmediğinin kanıtı gibidir:

1936 yılında köyleri teftişe çıkan bir bakanımıza köylüler:
– Sıtmadan kırılıyoruz, bataklığı kurutun, diye ricada bulunmuşlar.

Bakan da yanındaki hususi katibine buyurmuş, hususi katip de müsteşara buyurmuş. Müsteşar, dairesine, dairesi şubesine, şubesi heyete buyurmuş. Heyet E cetvelindeki memura buyurmuş. O, buyuracak kimse kalmadığından şu raporu kaleme almış:

"Sivrisineklerin köylüler tarafından yakalanarak, kanatlarının koparılması, günde beş yüz sinek kanadı koparmıyan köylülerden para cezası alınarak, 'sıtma mücadele' memurlarının maaşlarının temini..."

Bu raporun tatbiki için 1958 yılında köye gidilmek lâzım gelmişse de, köyün ancak harita üzerinde ismi kalmış olduğundan, bu ismin de haritadan silinmesine karar verilmiştir.

Markopaşa'nın bu sayısının dağıtımından sonra İstanbul'da üniversite gençliği arasında *Markopaşa*'yı kınamak için miting hazırlığı yapılmıştır. (9.5.1947 tarihli *Son Posta* ile *Ulus*). Polis ve askerin önceden öğrenerek önlem alması sonucu olay önlenmiştir.

"Bir Matbaa Versen, İmdadıma Gelsen" ana başlıklı yazının konusu bir Türk müziği konseri eleştirisidir. Konserde son şarkıyı *Markopaşa* söylemiştir:

> ... En son şarkıyı Markopaşa kart ve çatlak sesiyle Recep Peker'in önünde diz çökerek okudu:
>
> Titrer yüreğim her ne zaman yâdıma gelsen
> Kan ağlar içim hatırı naşâdıma gelsen
> Şu hali perişâruma bir bakıp,
> Bir matbaa versen bize imdadıma gelsen...

Bu yazıdan sonra altına şu not konmuştur:

> NOT: Bu yazının sonundaki "Bir matbaa versen", mürettip hatası yüzünden yanlış dizilmiştir. Aslı "Bir matbaa yıksan" olacak. Tarihe hürmet vazifesiyle düzeltir, okuyucularımızdan özür dileriz. Markopaşa.

Birinci sayfadan verilen bir başka yazı "Satılmıştır" başlığını taşıyor ve ne yazık ki güncelliğinden bir şey yitirmemiş:

> İnsanlar var, mağaza nedir bilmez. İnsanlar var, mağazalar alır. Yine insanlar var. Mağazaların yalnız vitrinlerini seyredebilirler.
>
> Yılanın derisini ayağına, kısrağın karnından sökülen tayın derisini sırtına, timsahın derisini eline, tavşanın derisini boynuna, tilkinin derisini başına geçirip, insanların derisini yüzen ve alsfaltlarda seken bayancıkları, ben bir türlü içine girmediğimiz lüks mağaza vitrinlerine benzetiyorum. Bu belki de, darvinizmi ispat için insanların hayvan aslına dönüşüdür. Gerdanında, bileklerinde bir kuyumcu vitrini, ayak parmaklarındaki ciladan, saçındaki oksijene kadar bir itriyat mağazasının vitrinini taşıyan bu hanımcıklara "Bayan vitrin" demek nasıl olur?
>
> Bu vitrinlerdeki mallar satılmıştır. Üzerlerindeki "satılık"

etiketi aylarca durur. Kime satılmışsa, sahibi gelip bir türlü almaz. "Bayan vitrin" de satılıktır, ama etiketi yoktur. Onun görünmez etiketi, pey sürebileceğini tahmin ettiği "Bay vitrinlere"e lütfettiği tebessümüdür.

– Şu güzel kundura?

– Satılmıştır.

Şu manto nun üzerinde bir etiket: "satılmıştır"... Resim sergisindeki şu tablo satılmıştır. Bu güzel şapka satılmıştır.

Hepsi satılmış. Yalnız vitrindeki malların üstünde etiketleri vardır. "Bayan vitrin"in ise etiketi yok. Etiketi olmıyan satılmış bir mal daha var ki, o da: Kul kalemler ve köle muharrirler.

Markopaşa · 19 Mayıs 1947 · Sayı: 22

Markopaşa'nın bu sayısında "Demokrasi Hortladı", "Gurbet Kuşu", "Dolar Marşı", "Bilmeceler" ile S. Ali'nin "Krediyi Düşüren Kredi" başlıklı yazıları yer almış. M. Uykusuz'un "İnatçı Keçiler" karikatürü de bu sayıda yayımlanmış. S. Ali yazısında, Amerikan yardımının gelişini yeniden konu edinme gereği duymuş:

> Amerikan yardımı hakkında şimdiye kadar duyduklarınızdan ve okuduklarınızdan bir şey anlayabildiniz mi? Ben kendi hesabıma işin içinden hâlâ çıkamadım. Bu yardımın yüz milyon mu, yüz elli milyon mu, askeri mi, iktisadi mi, karşılıklı mı, karşılıksız mı, borç mu, hediye mi, velhasıl memleket için iyi mi, yoksa fena mı, olduğunu kime sordumsa kesin bir cevap veremedi.
>
> Çünkü yasaktır. Ama, öyle resmi yasaklardan değil. Şu nereden geldiğini bilmediğimiz hürriyet ve Demokrasi maskesi altında elimizi kolumuzu bağlıyan, dilimizi kurutan yasaklardandır. Amerikan yardımının asaleti hakkında şüpheye mi düşüyorsunuz? Vatan hainisiniz! Bu yardımın asıl dertlerimize çare bulmadığını, omuzumuzdaki yükü azaltmadığını mı söylüyorsunuz? Bolşeviksiniz. Ve bu damgaları alnınıza vururken ortaya attığınız fikri münakaşaya bile yanaşmıyorlar: Birkaç yüz kişilik bir kafileye bir miktar "milli heyecan" aşılandı mı, siz sokak ortasında yırtılan

gazeteleriniz ve memleket kaygusundan başka suçu olmıyan fikirlerinizle baş başa kalıyorsunuz.

Amerikan mandacılarından başka herkesin aklına takılan: "Bu yardımın sonu nereye varacak?" sorusuna neden açık ve inandırıcı cevap veremediler, hatta işin münakaşasına bile yanaşmadılar? Yardım etrafında bir sürü alkış ve minnettarlık avazeleri, yahut da birbirinden kötü ve manasız birkaç beylik yazı ile Türk milletini kandırdık mı sanıyorlar? Öyle sanıyorlarsa, aldanıyorlar. Çünkü: "Verelim mi, vermeyelim mi?" diye aylarca düşünmek, konuşmak nasıl Amerikan milletinin hakkı ise, "Alalım mı, almıyalım mı" diye düşünmek ve konuşmak ta Türk milletinin hakkıdır.

İkinci sayfada yer alan "Yer Değiştirme" başlıklı yazıdaki önsezinin ne kadar güçlü olduğu bugün kanıtlanıyor:

Bilindiği gibi, Türkiye'den Amerika'ya tetkik heyetleri ve Amerika'dan Türkiye'ye mütehassıslar [uzmanlar] yollanmaktadır. Eğer bu vaziyet biraz daha devam edecek olursa, bu iki memleketin pek yakında haritada yer değiştirecekleri kuvvetle tahmin edilmektedir.

Dördüncü sayfada "Ödünç Para Almanın da Şerefi Paylaşılırmış" başlıklı yazı da oldukça ilginç:

Amerikan yardımı sahneye yeni yeni kahramanlar çıkardı. Bunlardan biri Ulusun [*Ulus* gazetesinin] şeyhi Nurettin Artam'dır. Geçenlerde yazdığı bir yazıda "Vatan" satıcısı Ahmet Emin'in [Yalman] "Türkiye'ye Amerikan yardımını ben sağladım" diye öğünmesine içerlemiş, "Sen o şerefe lâyık değilsin, o şeref bize aittir" diyor da bir daha demiyor.

Hey Allahım, ne günlere kaldık. Borç istemenin de şerefi paylaşılamazmış meğer.

IX

MARKOPAŞA KAPATILIYOR

Markopaşa 22. sayısından başlayarak geçici bir süre kapatıldı. Aslında kapatılış tarihi 16 Mayıs idi. Kapatılış nedeni 19. sayıda yayımlanan "Dediğin" başlıklı şiirdi. Bu şiirden dolayı kovuşturma açılmıştı. Kapatılış öyküsünü, gazeteyi o sırada tüm sorumluluğuyla çıkaran kahramanlardan ikisi, M. Uykusuz ile Haluk Yetiş'in 1970'li yıllardaki söyleşilerinden dinleyelim:

... Haluk Yetiş – ... bir kere "şifahi olarak" toplatılma kararı geldi. 1947 senesinin 19 Mayıs'ı idi. "Bu sayı toplatılmıştır" diye bize bildirildi. Bunu bize şifahi olarak bildiren şimdiki Orhan-Burhan Apaydın'ın babası idi. O zaman Emniyet Birinci Şubede, Basın bürosunda polisti. Hatta Hilmi Yücebaş, o da polisti. Birinci Şubede, Basında görevli idi. Onlar geldiler bana haber verdiler. "Örfi idare (sıkıyönetim) emriyle gazete kapatılmıştır" diye. Aziz de yoktu, Sabahattin Ali de. Hapiste idiler. Galiba Mim Uykusuz yazı işleri müdürü görünüyordu. Demek istediğim polisle ilişki, kapatma toplatma zamanları olurdu. Nitekim yazılı bir talimat getirmedikleri için biz gazeteyi (22. sayıyı) çıkardık. Fakat Mustafa Uykusuz ile beni nezarete aldılar. Bir gece kaldık. Ama bir şey yapamadılar. Çünkü herkes 19 Mayıs törenlerinde idi. Normal polisler bile görevde idi. Ertesi gün serbest bıraktılar.[68]

M. Uykusuz – ... "Markopaşa memleketi Sovyetler Birliği'ne sattı" diyorlardı. Bu yüzden ikide bir baskın yaparak ararlardı her yeri. Satış belgelerini arıyorlarmış. Bu aramaların ve baskınların sonunda ya bizleri Emniyete götürürler, ya da bırakırlardı. Ama alışmıştık artık. 19 Mayıs'ta girdik nezarete. 19 Mayıs'ta nezarete girmek büyük bir şans işiymiş meğer. Değilse o Ahmet Demir adlı hunhar kişiden adamakıllı bir dayak yiyecektik, yemedik. Bir komiser vardı, ne idi onun adı?

68 Çukurkavaklı, s. 98-99.

Haluk Yetiş – Sen içerde masanın üzerinde yattığın zaman mı?

M. Uykusuz – Ben sık sık odasına gidiyordum onun, Süha Hakkı adında bir komiser vardı hani?

Haluk Yetiş – Ünlü komiser Suavi mi?

M. Uykusuz – Tamam tamam. "Suavi bey ne olacak böyle, daha kaç saat bekleyeceğiz?" diyordum. Ama ne yapsak adamın aldırdığı yoktu. "Bekleyin ulan, Demir bey gelsin. Demir bey sizinle özel olarak konuşmak istiyor" diyordu. Demir bey Aziz'i bile dövmüş. Neyse ki biz çok kalmadık. 36 saat kadar bekledik. Öyle bir şey ki, insan yaşamı zorlandığında, özlemleri, arzuları daha güçlü oluyor. Emniyet Müdürlüğü'nün en üst katındaydık. Bu en üst katta Birinci Şube vardı ve siyasal tutuklular da orada bulunuyordu. Bizi bir odaya soktular. Sabahleyin ben pencereden bakıyorum, ortalık aydınlanmaya başlamış, herkes işine gidiyor. Tranvaylar geçiyor ama, sessiz film gibi, sesleri duyulmuyor. Görüntü olarak insanlar geçiyor, pıt biniyorlar, pıt iniyorlar. Şarlo'nun o ilk filmleri gibi izliyorum. Nasıl bir tranvaya binme arzusu sardı içimi... Nezaretten çıktıktan sonra adımımı bile atamadım elbette.

Haluk Yetiş – Oraya girişimizin nedenini biliyor musun?

Kemal Bayram – Nedendi?

Haluk Yetiş – Pazartesi günleri gazete çıkıyordu. Cumartesi günü Emniyetten iki polis memuru geldi. Ortalıkta bizden başka da kimseler yoktu. Aziz Nesin de, Sabahattin Ali de dışarda [Yönetim yerinde değil, tutuklular]. Mustafa Uykusuz yazı işleri müdürü, ben idare müdürüyüm. İki polis geldi içeriye... "Gazeteniz örfi idare tarafından kapatılmıştır. Haberiniz olsun" dediler ve gittiler. Mustafa ile ikimiz, düşünüp taşındık; "bunlar sadece sözle söyleyip gittiler, herhangi bir tebligat yapmış sayılmazlar. İmza vermediğimize göre, bu tebligat yapılmış değildir. Bu nedenle biz gazeteyi normal olarak çıkaralım. Gelenlerin gerçekten polis olup olmadıkları bile belli değil" dedik. Aradan bir gün geçtikten sonra da hiç bir şey olmamış gibi, pazartesi günü gazeteyi satışa çıkardık. Çıktığı gün 19 Mayıs'a rastladı ve biz içerde kaldık. Nezarette. "Bize yazılı tebligat gelmedi. Herhangi bir şey söylenmedi. Gösterin imzamızı böyle bir şey

varsa" dedik. Hem polislerin suçu var, hem müdür Demir'in aslında. Tebligat yapmamaktan, imza almamaktan. Bu yüzden bize pek bir şey yapamadılar. Mahkemeye bile veremediler. Belki 19 Mayıs olmasaydı çok dayak yiyecektik.

M. Uykusuz – Belki seni dövemezlerdi Haluk, çok zayıf bir gençtin o zamanlar. O, komiser Suavi "hadi şansın varmış, esaslı bir dayak yiyecektin ama, dua et ki Ahmet Demir Bey 19 Mayıs stadyumunda meşguldü. Kurtardın paçayı" dedi.

Haluk Yetiş – İlginç bir şey anlatayım, o gün oradan çıktıktan sonra yaşamımızda ilk kez çok önem verdiğimiz bir yerde "Konyalı Restoran"da oturup karşılıklı yemek yedik. Nedeni şu: İkimizi nezarethaneye aldıklarında benim cebimde Markopaşa'nın satış parasından bir tek mor binlik vardı. Nezarete gidişime değil de, "ya bu parayı benden alırlarsa, nasıl hesap vereceğim" diye ödüm patlıyordu. O zaman bin lira çok büyük para, ya alırlarsa?

M. Uykusuz – Cebimde tıraş olmak için sakladığım cileti bile aldılar. Ayakkabı bağlarını, bel kemerini çekip aldılar, güya kendimizi asarmışız...[69]

Basın Savcılığı, 19. sayıda yayımlanan "Dediğin" başlıklı şiirin şairinin bildirilmesini gazeteden istemişti. Gazete, bu tezkereye süresi içinde yanıt vermediği için hakkında dava açıldı ve mahkeme kararıyla kapatıldı (*Ulus*, 29.5.1947). Bin bir zorlukla çıkabilen *Markopaşa*'nın gerçekte kapatılma nedeni neydi? Bunu da Haluk Yetiş şöyle anlatıyor:

... O zamana göre en büyük baskıyı yapan gazete. (...) Öbür gazeteler bu kadar muhalefet yapamıyorlardı. Etkili de olamıyorlardı. Herkesin ağzında Markopaşa'nın yazdıkları vardı. Ayrıca mizahi olduğu için de, dava konusu olmasına karşın gene bir şey yapamıyorlardı. Zaman zaman, daha sonraları da gördüğümüz gibi hükümetlerin en çok korktuğu yayın araçları arasında mizah başta geliyordu. Mizah insanı bir yandan gıdıklayıp güldürürken,

69 Aynı, s. 106-108.

diğer yandan ısırıyordu. Meclis'te bile Markopaşa'da yazılan fıkralar konuşuluyordu. Az şey değildi bunlar. Tek parti dönemiydi. Demokrat parti yeni kurulmuştu. Tan gazetesi iyi muhalefet yaptığı için yıkılmıştı. Bir çok yer susturulmuştu. Arkasından "Gerçek" gazetesi çıktı. O da sıkıyönetim tarafından kapatıldı. Esat Adil'in gazetesiydi Gerçek. Arkasından mizah olarak Markopaşa çıkınca büsbütün tedirgin oldular. Ciddi adamlarla alay ediyor görünüyordu çünkü. Halk üzerinde, yeni bir muhalefetin oluşumu bakımından önemliydi girişim. Halk, yöneticiler için söyleyemediklerini Markopaşa'da bulabiliyordu...[70]

Sabahattin Ali'nin tutuklandığı 28.5.1947 günü Mustafa Uykusuz sanık olarak 7. Asliye Ceza Mahkemesindeki duruşmaya getirildi. Uykusuz ile vekili, *Markopaşa*'nın kapatılma kararına itiraz ettiler. Mahkeme, kapatılma kararının kaldırılmasına lüzum olmadığına karar vererek, müdafaa şahitlerinin dinlenmeleri için duruşmayı 4 Haziran 1947 tarihine bıraktı (*Ulus*, 29.5.1947). Böylece gazetenin iki yazarı ve karikatüristi içeri girmiş oluyorlardı. *Merhumpaşa* da zorunlu olarak bir süre çıkamayacaktı.

22 sayı çıkabilen *Markopaşa*'nın bu birinci devresi ile ilgili olarak ilk açıklama ancak 8 Eylül 1947'de çıkan *Malûmpaşa*'nın 1. sayısında Sabahattin Ali'den geliyordu. S. Ali "Bir Gazete Çıktı" başlığıyla verdiği yazıda bu 22 sayı ile ilgili şunları söylüyordu:

Bir gazete çıktı... 1947 yılında. Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde, dünyanın en medeni şehirlerinden İstanbul'da, haftada bir defa, şu elinizde tuttuğunuz gazetecik kadar dört küçük sayfalı bir gazete çıktı. Bu gazete ancak 22 sayı çıkabildi efendim. Muhtelif fasılalarla, bazen neşriyatını durdurarak, bazan ara vermek mecburiyetinde kalarak, gecikerek, okunmayacak kadar fena baskı ile utanarak çıkmak suretile ve bütün bu mecburiyetlerden dolayı, çok sabırlı okuyucularının tahammülünü suistimal ettiğinden mahcup olarak ancak 22 sayı çıkabildi.

70 Aynı, s. 99-100.

Bu 22 sayı ile Türkiye'de baskı rekoru kırdı. 60 bin basarak bir çok para kazandı. Fakat kendisine, tahmin edilemiyen zorluklar çıkarıldığından, tek yolunda yürüyebilmek için, muhtaç olduğu teknik vasıtalara ve bunların insafsız ve korkak sahiplerine hayret edilecek yüksek fiyatlar ödeyerek, korkak ve aç gözlerini para ile doyurdu.

Bu 22 sayıda, hiçbir gazeteye yapılmadık şekilde ona, gazeteler insafsızca hücum ettiler, iftira ettiler. Matbaacılara basmamaları için, gizli emirler verildi. Bayiler, satmamaları için, el altından tehdid edildi. Bu gazeteyi satıp ekmek parası kazanan çıplak ayacıklı 7-8 yaşındaki çocuklar toplanarak, parmak izleri alınmak suretile sabıkalılar sınıfına ithal edildi. Bir çok vilayetlerde resmi makamlar tarafından sattırılmaması için zorluklar çıkarıldı, hatta men edildi. Bu gazeteyi satanlardan –Türkiye'de ilk defa olarak– seyyar satıcılık vesikası, muayene kâğıdı soruldu. Yine Türkiye'de ilk defa olarak, 15 yaşından küçük diye çocuklara sattırılmadı.

22 sayıda İstanbul, Ankara ve İzmir'de, daha başka vilayetlerde 33 defa nümayişler tertip ettirildi. Gazeteler yırttırıldı, ayaklar altında çiğnetildi. Hatta şöyle bir vak'a [olay] oldu:

Bir vilayette, alakalılar [ilgililer], yahut kendilerini alakalı sananlar işçilere para dağıtarak, bu gazeteyi alıp yırtmaları için emir verdiler. Filhakika [Gerçekten de] miting yapıldı amma, işçiler kendilerine verilen para ile, söylenilen gazeteyi değil, Ulus gazetesini alıp yırttılar.

Bir vilayette de miting hazırlandı. Gazete istasyona çıkar çıkmaz yırtılacaktı. Fakat gazete, çıkarılan zorluklar yüzünden geç kaldığı için o vilayete beklenilen trenle yetişemedi. Bu suretle yapılanıyan miting için, ertesi gün gazetelere şöyle bir havadis iletildi: "Dün ... gazetesi aleyhinde bir miting tertip edilmişse de, idari makamlar mani olmuşlardır."

22 sayıda bu gazete dört neşriyat [yayın] müdürü, biri şapirograf [teksir] olmak üzere 11 matbaa değiştirmek mecburiyetinde kaldı.

Bu 22 sayıda 10 defa mahkemeye verildi, üç muharrir [yazar] muhtelif müddetlerle, üst üste mahkûm oldu. Öyle İzmir'deki

gibi sürülerek değil, takılmak suretile bütün İstanbul'da kelepçeli dolaştırılarak teşhir edildi.

Neler geldi o gazetenin başına efendim. Bütün bunların daha azı, daha çoğu; putperestler tarafından ilâhlara tapanlara, ilâhlara tapanlar tarafından tek Allah'a tapanlara, onlar yahudilere, yahudiler hiristiyanlara, hiristiyanlar İslâmlara, katolikler protestanlara, Fransada kralcılar tarafından Cumhuriyetçilere yapılmıştı.

Şiddet, cebir ve tazyik edenlerin değil, bunlara çarpılanların muzaffer olduğu meydandadır. Nitekim, budandıkça aynı fikrin filiz verdiği, geliştiği görüldü. O gazetenin yerine; aynı yolda kaç gazete çıktı. O gazete, para kazanmayı birinci plâna almıyan arkadaşlarının intişarından [çıkmasından] memnunluk duydu, yeri boş kalmadı.

Bütün bunlar neden yapıldı? O gazete komünistmiş dediler. Halbuki değildi. 22 sayısında, komünizme ait bir kelime bulanların alnı karışlanır.

Bu iftirayı, komünizmin ne olduğunu bilmiyenlerle, bildikleri halde işlerine gelmiyenler yaptı. O gazete, ferdin ve milletin istismarına mani olmak, insanların hakettikleri ve lâyık oldukları kadar kazanmaları, sefaletten kurtulmaları, bir kelime ile demokrasiye kavuşmaları için kendi vadisinde, mütevazi şekilde vazifesini yapmakta idi.

Türk mizalı edebiyatında, günlük gazetelere kadar takip ve taklit edilen bir yeni devir, çığır açmıştı. Ya... İşte böyle efendim, neler geldi o gazetenin başına."

X

MARKOPAŞA TAKLİTÇİLİĞİ TIRMANIYOR

Yıl: 1 Sayı: 1 Fiatı 10 Kuruş 25 Mayıs 1

LALA PAŞA

Tenkit edilmez - Alaysız, nişansız kalaylı özü ve edebî bir, Pazar günleri çıkar Haftalık Siyasî Mizah ve Tenkid Gazetesi

25 Mayıs 1947 tarihinde çıkan taklitçi *Lalapaşa* gazetesinin sahibi Hamiyet Yılmaz, yazı işleri müdürü Abdülkadir Gürol'dur. Gazete Osmanbey Matbaasında basılmış. *Markopaşa*'nın biçem ve şeklini taklit etmiş. *Markopaşa* ile ilgili iki de yazı yayımlanmış. İlki bir şiir ve "Merhum Markopaşanın Mezarını Lalapaşa'nın Ziyareti" başlığını taşıyor:

Dediler ki ıssız kalan idarehanende
Kırmızı mühürler varmış görmeğe geldim
O kızıl alevin nârına sen de
Ne için kellei kübrayı verdin?

Dediler ki sana emel bağlıyan
Kapına yanılıp bir dem uğrıyan
Pek berbat olurmuş ben de bir zaman
Gitmeyin diyerek nasihat verdim.

Şimdi ne gelen var çemenzarına
Ne de uğrayan var cümlegâhına
Haftanın ilk günü ben mezarına
Çelenk takdimine bir karar verdim.

Ey ala haddini bilerek söyle
Hevese kapılıp fırlatma öyle

Benim işim yoktur fesatla böyle
Hakikat bağının gülünü derdim.
K. Alaloğlu

İlgili ikinci yazı da üçüncü sayfada çıkmış. Bu yazı *Markopaşa*'nın son (22.) sayısında çıkan bir yazıya yanıt olarak yazılmış. "Markopaşa'nın Borç Almanın da Şerefi Olur mu imiş Yazısına Karşı Soruyoruz" başlığını taşıyor:

> Borç almanın da şerefi yok mudur? Borç almak fena ve mayup [ayıplı] değildir. Gerçi makbul ve muteber değilse de...
>
> Fakat ödünç almakla, kendini satmak ayrılırsa.
>
> Ahmet Emin Yalman bu yardımı memlekete soktu ise tebrike şayan bir iş yapmıştır. Zira dost bir milletin dostça yardımı hiçbir zaman düşüklük sayılmaz. Böyle bir vaziyette meşhur atalar sözünü unutmamak lâzım gelir: "Borç yiyen kesesinden yer." Borç alıyorsak, ödemek üzere alıyoruz, iane [yardım parası], lütuf veya ihsan [bağış] babından [olarak] değil.
>
> Bu işi başarmak da iyi velâkin yabancı amaçlara hizmet, bu bakımdan para almak büsbütün başka ve hiç de iyi olmıyan bir mahiyet atfediyor ki Paşadan [Markopaşa'dan] soruyoruz: Böyle bir şey biliyorsa neden açıklamıyor; her kelimesinin aradan yok olmuş harfleri bunu yazmağa yetmiyor mu yoksa kendilerini oy dilim diye vasıflandırdığı Markopaşa cenapları dilini mi yuttu.
>
> İkisinden birini soruyoruz?

Sorunun yanıtını S. Ali, *Malûmpaşa*'nın 1. sayısında veriyor. Ancak kimlerin "yabancı amaçlara hizmet ettiği" yıllar sonra bugün ayna gibi ortada. Ne var ki (*Markopaşa* diliyle) o zaman dilimizi döndürürken artık boynumuzu bile döndüremiyoruz. Bir döndürebilsek ve o boynun üstünde taşıdığımız kafalarımız bir "tam bağımsız" düşünebilse... Düşünebilse de hele bir döndürebilsek...

Merhumpaşa · 26 Mayıs 1947 · Sayı: 1

Markopaşa'nın kapanan I. döneminden sonra aynı kalemlerin yönetiminde başka adlarla gazeteler çıkacaktır. Bu gazeteler "Markopaşa soyundan gazeteler" olarak nitelenmektedir. Bu soydan ilk gazete *Merhumpaşa* olmuştur. *Markopaşa*'nın kapatılma olasılığı göz önüne alınarak yeni bir gazete hazırlığının olduğu, *Merhumpaşa*'nın hemen bir hafta sonra çıkışından anlaşılıyor. Birinci sayısı 26.5.1947'de çıkan *Merhumpaşa*'nın sahibi de Sabahattin Ali. Yazı işleri yönetmenliğini de S. Ali üstlenmiş. Adresi, *Markopaşa*'nın adresi: Ankara Cd., Çinili Han, No: 13. Dizgi ve baskı yerleri de aynı.

Birinci sayfada "Okuyucularımıza" başlıklı bir açıklama var:

> Biz bu gazeteyi millet sırtında kene gibi yaşıyan aylakçılar için çıkarmıyoruz.
>
> Biz bu gazeteyi ömürlerini çenelerinde toplamış zevzekler için çıkarmıyoruz.
>
> Hayır, biz bu gazeteyi alnının teriyle topraktan, makineden, kâğıttan, kalemden ekmek çıkarmağa çabalayan namuslu vatandaşlar için çıkarıyoruz.
>
> Bunun için, şu bunak hakkımızda şöyle demiş, bu sersem bize şöyle sövmüş, şu edepsiz bizi şöyle kötülemiş, bunlara kulak astığımız yok.
>
> Ey, gazetemizi okuyan ve sayısı yüz binleri çoktan aşan temiz, namuslu, mert millet! Hakkımızda verilecek en isabetli hüküm senin kanaatindir. Yalnız sana güveniyor, yalnız sana dayanıyoruz.

Yüzümüzü kara çıkarmıyacağından eminiz. Sen de şuna emin ol ki, biz de senin yüzünü kara çıkarmıyacağız.

MERHUM PAŞA

Başyazısında Sabahattin Ali gençlere seslenirken *Markopaşa*'nın başına gelenlerden yola çıkmış:

GENÇ ARKADAŞ: Yurdunu, milletini dünyada her şeyin üstünde tut. Bütün varlığını, bu toprakları şenlendirmek, bu topraklar üstünde yaşayan insanların yüzünü güldürmek yolunda harca. (...) Yurduna açık veya gizli yollardan girmek ve yerleşmek isteyen yabancılara yüz verme. Seni sömürmek ve köle etmek isteyen böyle düşmanlara karşı kafanla, kaleminle, gerekirse kanınla mücadele et.

Bu millete dayanmadıkları için, her halde yabancı bir devlete dayanmak lâzım olduğuna seni inandırmak isteyenlerin sözüne kanma.

Müdafaa edilecek fikirleri olmadığı için her türlü fikre düşmanlık edenleri ve etraflarına sadece kabiliyetsiz, cahil sürüler toplamak isteyenleri arana sokma.

Seni maceralara sürüklemek isteyen gafillere yüz verme. Bu milletin bin bir yarasına merhem olmayı bir yana bırakıp dipsiz maceralar peşinde, yabancı ülkeler zaptetmek hülyalarile halkı kırdırmak, bu arada külahı kapmak istiyen vicdansızların parlak sözlerine kulak asma. Çünkü sen, büyüklük delisi zevzeklerin, Hitler kâhküllü kaçıkların oyuncağı olamayacak kadar ağır başlısın.

Ve hele her şeyin başında, seni aldatarak alçakça işlere oyuncak etmek istiyen düşmanınla, sana hakikati söyleyen dostunu birbirinden ayırmasını bil! Bunu senin zekândan ve namusundan bekleriz.

Birinci sayfadan verilen bir başka yazı "Tutunuyorlar" başlıklı. Yazıda, dönemin siyasileri yergi masasına yatırılmış:

Aşağıdaki gizli toplantı zaptı, Ankara Ekspresi Kızıltopraktan geçerken, yataklı vagonun penceresinden buruşturulup atılmıştır.

Sahibinin aslını idarehanemizden alması rica olunur:

Recep Peker ısrar ediyordu:

– Batmayız, katiyen batmayız!

Muhittin Baha Pars:

– Farzı muhâl batacak olursak... dedi.

Başbakan yine ısrarla:

– Batmayız, diyorum size. Batsak bile, tutunacak bir yer buluruz.

Hamdullah Suphi:

– Hacılara, hocalara tutunuruz.

Başbakan:

– Olmaz! Dedi.

– Öyle ise minarelere tutunuruz.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu atıldı:

– Bana tutunun, dedi. Ne güne duruyorum?

Hazirun hep bir ağızdan:

– Sen evvela kendini tut! diye bağırdı.

Necmettin Sadak:

– Sosyalistlere tutunalım! dedi.

Hemen İçişleri Bakanı cevap verdi:

– Tutmasını bilemeyiz, işi yüzümüze gözümüze bulaştırırız.

Reşat Şemsettin Sirer:

– Osmanlı büyüklerine de tutunsak, meselâ Deli İbrahime, Abdülhamide...

Bu buluş Hüseyin Cahit'in pek hoşuna gitti:

– Ben demez miyim size Reşat Sirer istidatlı, kabiliyetli bir politikacıdır diye? Ama İngilizlere, Amerikalılara da tutunalım.

Başbakan hemen atıldı:

– Onlara sımsıkı tutunuyoruz zaten!

– Faşistleşe de tutunmalıyız.

Falih Rıfkı cevap verdi:

– Modası geçti onların. Ama yine el altında bulunsun. Sakla samanı, gelir zamanı.

Bu gizli toplantıyı fare deliğinden takip eden Merhum Paşa yerinden bağırdı:

– Millete tutunmayı unuttunuz, Millete!

– Milletin eler tutar yeri kaldı mı ki?

Merhum Paşa cevap verdi:

– Kuyruğuna tutunalım, kuyruğuna...

Bütün toplantı erkânı kuyruğu tutacak oldular, lâkin kuyruk koptu, ellerinde kupkuru kemik parçaları kaldı.

Bu yazı yüzünden S. Ali hakkında yeni bir dava açıldı.

Üçüncü sayfadaki "Anglo-Amerikan-Türkiş Limited Ortaklığı Mukavelenamesi" başlıklı yazıya da bakmakta yarar var:

1.- Ortaklığımızın adı: Anglo-Amerikan-Türkiş Limited ortaklığıdır, merkezi İstanbuldur.

2.- Ortaklığı, aşağıda adları yazılı sermayedarlar kurmuştur:

Rockfeller Jr., Petrol kralı, Amerikalı, Florida.

Hearst, Gazete kralı, Amerikalı, New York.

Parkins, Eski Times başyazarı, İngiliz, Londra.

A. Kapar, Müteahhit, gizli sermayedar, Türlü dalevereler mucidi, Türk, Monako.

Mr. Ahmet Emin Yalman. "Vatan" satıcısı ve başyazarı, gönüllü Amerikan, İstanbul.

3.- Ortaklığın faaliyet sahası: Türkiyenin altını üstüne getirmek; üstüne gökdelen binalar, fabrikalar, altına da kazıklar oturtmak. Türkiyeden elde edilecek petrol, kömür, demir, pamuk, ilh... gibi madenleri Amerikaya sevketmek, Türk köylüsünün ayağındaki tek donu da verinceye kadar yükseltmek ve boğaz açlığına çalıştırmak, bütün bu işlere Türk milletinin tahammülü tükeninceye kadar devam etmek.

4.- Ortaklık işletme umum müdürünün başında idare kurulunun kılıcı daima asılı durur.

5.- Türkiyenin sömürülmesinden elde edilecek servetin hangi eğlence yerlerinde harcanacağını idare kurulu tayin eder. Bu masraftan geri kalan paralar da Amerikadaki bankalardan birine yatırılır.

6.- İdare kurulu, ortaklık müesseselerinin teftişi işini zengin tahsisatla eski İngiliz Başbakanı Çörçile emanet etmiştir.

7.- Bu mukavelenin geri kalan maddelerini de okuyucularımız tamamlasınlar.

Merhumpaşa'nın ikinci sayfasındaki "Mahkeme Koridorlarında" köşe başlığı ile verilen "Hasan Ali-Kenan Döner Komedisi" adını taşıyan yazı, daha birinci sayısında *Merhumpaşa*'nın başına iş açtıracaktır:

Hasan Ali-Kenan Döner komedisinin dünkü temsilinde Hitlerin acemi çırakları gülünçlü nutuklarına devam etmişlerdir. Nihal Atsız gezici kumpanyasını seyre gelenler salonu tıka basa doldurmuşlardı.

Evvela Kenan Döner kantoya çıktı:

"Oğlan döne, kız döne. Geldim ben döne döne" şarkısını döne döne söylerken, evvelâ gözü döndü, sonra başı döndü, nihayet nevri dönüp, ihtiyar dansör, kumpanya aktörlerinin alkışları arasında yere yuvarlandı.

İkinci perdede yine Kenan Dönerçıktı. Göbek boşluğuna Nihal Atsız yerleşmiş bulunuyordu. İhtiyar Döner ağzını açar açmaz ağzından Adsız Nihalin kafası fırlamış ve "Hayl Hitler!" diye üç defa horladıktan sonra; Hasan Ali'nin Milli Eğitim Bakanlığında Staline, Molotofa iş verdiğine dair tiradına başlamıştır. Nutku sonunda "Hasan Ali bir komünisttir" demiş, sebebi sorulunca:

– Çünkü faşist değildir, diye cevap vermiştir.

Bundan sonra Arnavut oğlu Arnavut olup, kendisi Türk oğlu Türk, büyük ırkçı ve Türkçü İsmet Rasin de Hasan Alinin komünistliğine şahitlik etmiş ve ispat için de, halis kan soyunun, yarım kan ırkının üstüne yemin billâh edince akar sular durmuştur.

Tanık, sanık ve diğer faşist artıklarının numaraları başka güne kalmıştır.

Son sayfada yayımlanan "Tahmil ve Tahliye" başlıklı yazı ise gösterilere neden olacaktır:

Recep Peker ve Sadi Irmak'ın seyahatleri esnasında halkın

sırtına tahmil ve tahliyeleri, Celal Bayar ve ortaklarının halkın omuzuna yüklenmesi, Falih Rıfkı ve Kumpanyasının halkın başına çıkması ve inmesi işleri eksiltmeye çıkarılmıştır. Şartname parasız olarak Halk Partisi indirme bindirme bürosundan alınabilir.

Bu yazı yüzünden Adana'da gösteri düzenlenir. Gösteri, CHP'li Çalışma Bakanı Sadi Irmak'ın katılımı ile kurulan Adana İplik ve Dokuma İşçileri Sendikası tarafından yapılır. Bu protesto mitingi, sendikanın ilk genel kurulundan birkaç gün sonra yapılmıştır. *Ulus* gazetesi "Çukurova İşçileri Merhumpaşa'yı Takbih Ettiler" başlığıyla haberi verir:

... "Tahmil ve Tahliye" başlıklı yazı, Çukurova işçisi üzerinde çok fena tesir yapmış, bunun üzerine dün bayiler önünde toplanan yüzlerce işçi Merhumpaşa gazetelerini satıcılardan toplayarak ayaklar altında çiğneyip parçalamışlardır.

Bu arada belediye önünde toplanan büyük bir işçi kütlesi "kahrolsun komünistler, kahrolsun komünizm" diye bağırmışlardır.

Daha sonra işçiler büyük bir intizam dahilinde Kuruköprü'ye kadar yürümüşler, bir taraftan ellerindeki Merhumpaşa sayılarını parçalamağa devam etmişler, diğer taraftan da zehirli fikirleri takbih eden [kınayan] nümayişlerde [gösterilerde] bulunmuşlardır.

Çukurova işçisinin asil heyecanını, millet ve memleketseverliğini belirten bu gösteri hadisesiz [olaysız] sona ermiştir. (*Ulus*, 30.5.1947)

XI

BASKILAR... SIKINTILAR...

Merhumpaşa'nın çıkışının ikinci günü (28 Mayıs 1947) Sabahattin Ali içeri alındı.

Sabahattin Ali için *Markopaşa*'nın 16 Aralık 1946 tarihli sayısında çıkan "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" başlıklı yazıyla Cemil Sait Barlas'a, 10 Mart 1947 tarihli sayısında çıkan "Biliyor musunuz" başlıklı yazıyla Falih Rıfkı Atay'a hakaretten dava açılmıştı. Şimdi de *Merhumpaşa*'nın birinci sayısında çıkan "Genç Arkadaş" başlıklı yazıyla Nihal Atsız'a, "Hasan Ali-Kenan Döner Komedisi" başlıklı yazıyla da İsmet Rasin Tümtürk'e "neşren hakaret"ten dava açıldı. Gerçi gazetenin "sahibi ve mesul müdürü" S. Ali'ydi ama "Genç Arkadaş" başlıklı olanı sayılmazsa söz konusu imzasız yazılar onun değil, Aziz Nesin'in, Şerif Hulusi'nin, Rıfat Ilgaz'ındı.[71] İki kişinin birden başı yanmasın diye sorumluluğu o yüklenmiş, arkadaşlarından hiçbirinin adını savcıya vermemişti.

Davalardan C. S. Barlas ile ilgili olanı İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 10.3.1947 gün, 47/66 esas ve 47/130 karar sayılı kararıyla S. Ali'nin dört aya hüküm giymesiyle sonuçlanmıştı. N. Atsız ve İ. Rasin Tümtürk'le ilgili olanı ise İstanbul 6. Asliye Ceza Mahkemesinde görüldü. S. Ali, Ceza Kanununun 482. maddesi gereğince hakaret suçundan yargılandı. Davacı İsmet Rasin Tümtürk, gazetede kendisi için "Hitler'in acemi şakirdi (çırağı) ve Arnavutoğlu Arnavut" yazıldığı için tahkir edilmiş (aşağılanmış) olduğunu ileri sürdü ve bin lira tazminat istedi. Sabahattin Ali de savunmasında "İsmet Rasin'in, Cenap Şahabettin'in oğlu olduğunu, Cenap Şahabettin'in ise Hayat Ansiklopedisi'nde çıkan tarihçesine göre Arnavut olduğu anlaşılmaktadır" diyerek kendini

71 Aziz Nesin 30.4.1947'de tutuklandı. O günlerde, H. Ali-K. Öner davasında Rıfat Ilgaz'ın adı geçmişti. Ilgaz mahkemeye bir dilekçe göndermişti. Bu nedenle son yazıyı Rıfat Ilgaz'ın yazmış olması gerekir.

savundu. S. Ali ayrıca "İsmet Rasin mültecidir. Hitler, ırkçılığın en büyük ustası olduğu için kendisine bu bakımdan Hitler'in çırağı, dedik" (*Tanin*, 19.6.1947) dedi.

Mahkemenin 25.6.1947 gün ve 47/265 esas sayılı hükmüyle S. Ali üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Her iki hüküm de S. Ali'nin avukatları Mehmet Ali Cimcoz ve Mülhime Gökbudak tarafından temyiz edildi. Bunlardan C. S. Barlas ile ilgili olanı kesinleşti. Sabahattin Ali bir süre poliste alıkonuldu. İlkin Sultanahmet, ardından Paşakapısı Cezaevine kondu.[72]

Haziran ayının ilk haftasında bir başka duruşmada da Mustafa Uykusuz mahkemeye çıktı. "Dediğin" başlıklı şiirden dolayı 7. Asliye Ceza Mahkemesinde devam eden davanın duruşmasında M. Uykusuz "... bu şiiri taşradan okuyucunun gönderdiğini, Aziz Nesin tarafından tadilat yapılarak [düzeltilerek] neşredildiğini" belirtti ve tanıklarının dinlenmesini istedi. Tanık olarak mürettip (dizgici) İlhan Hemşehri, Şerif Hulusi, Kemal Yavaşkan, Aziz Nesin ve Haluk Yetiş çağrıldı. Tanıkların hepsi de şiirin bir okuyucu tarafından gönderildiğini fakat kimin yazdığını bilmediklerini, müsveddenin de kaybolduğunu belirttiler (*Vatan*, 5.6.1947). Aziz Nesin, gazetenin koleksiyonu kendisine gösterilecek olursa okuyucuya verilen cevabın izleyen sayılarda bulunabileceğini ekledi (*Tanin*, 5.6.1947). 19.6.1947 tarihindeki duruşmada Aziz Nesin, şiiri yazanın Gümülcineli Hüsnü Yusuf adlı okuyucu olduğunu söyledi. Savcılık ise aksi yönde görüş bildirdi. "Bu yazıların tarzı ifadeleri okuyucu mektubu olmayıp bunların Markopaşacıların kaleminden çıktığını ihsas ediyor [anıştırıyor]" (*Vatan*, 20.6.1947) iddiasında bulundu. Mahkeme, 16.7.1947 günkü kararında, şiiri yazanın karardan önce bildirilmesini cezayı azaltıcı neden olarak gördü ve M. Uykusuz'un altı aylık cezasını üç aya indirdi. *Markopaşa* gazetesinin de karar tarihinden başlayarak üç ay süre ile kapatılmasına karar verildi (17.7.1947 tarihli *Tanin*, *Vatan*

72 Bezirci, *Sabahattin Ali*, s. 68.

ve *Akşam*). Karar temyiz edildi. Temyiz bozulmuş olacak ki 24 Eylül 1947 tarihinde yapılan duruşmada Uykusuz için yeniden tutuklanma kararı alındı (25.9.1947 tarihli *Akşam* ve *Tanin*). 6.10.1947 günü yapılan duruşmada, savcının isteği ve mahkeme heyetinin verdiği kararla salon boşaltılarak gizli oturuma geçildi. "İki saat süren gizli oturumun neticesinde mahkeme heyeti, açık bir duruşmada kararı vermiş ve yazıda suç teşkil edecek bir mahiyet görülmediğinden, sanık Mustafa Uykusuz'un oybirliği ile beraatine karar vermiştir" (7.10.1947 tarihli *Cumhuriyet*, *Tanin*, *Tasvir*, *Akşam*). Bu kararla *Markopaşa* gazetesi de beraat etmiş oldu. Haber, *Markopaşa*'nın beraatinden sonra çıkan 10.10.1947 tarihli 23. sayısında ilk duruşmada beraat etmiş gibi verilmektedir:

> ... 6 Ekim 1947 pazartesi günü bakılan bu davanın daha ilk celsesinde Birinci Ağır Ceza Mahkemesi hükümetin manevi şahsiyetini tahkir ettiği iddia edilen bu şiirde hiçbir suç unsuru görmemiş, müdafiimizin haklı ve yerinde müdafaasını dinledikten sonra beraatımıza karar vermiştir.

Tüm olanlar ile gazetenin toplatılması, yasaklanması ve baskı zorlukları üst üste gelmişti. Olayları, Haluk Yetiş'den dinleyelim:

> Toplama kararları yakamızı bırakmıyordu. O zamana göre elimizde biraz para birikmişti. Bu para ile bir makine getirmeye karar verdik. "Kendimize ait bir makine olsun. Hiçbir uğraşıya engel olunmasın" istiyorduk.
>
> ... Savaştan yeni çıkıldığı için kullanılmış makinaları getirme olanağı vardı. Selanik Bankası'ndan akreditif açtırdık. Hesap bankada benim adıma açıldı. Akreditif de benim adıma oldu. Hepsini yatırdık ve makinanın gelmesini bekledik. Makinayı beklerken mahkemeler çoğaldı ve Sabahattin Ali bir ara hapse girdi. Aziz Nesin tutuklandı. (...) Gerek Paşakapısı Cezaevine, gerekse Harbiye'ye gidişlerimde hem ziyaret yapıyor hem de gizli olarak bir miktar yazı da alıp getiriyordum...

(...) İşte bu koşullar içinde bazı hafta Markopaşa'yı çıkaramadığımız da oluyordu. Zaman zaman kapatılıyordu. Onun yerine bu kez "Merhum Paşa" diye çıkarıyorduk. Sabahattin Ali hapiste olduğu için "sahip" değiştirdik. Bir ara Mustafa Uykusuz da içeri girdi...[73]

Baskı makinesi ile ilgili olarak Haluk Yetiş bir başka söyleşisinde de şunları aktarmıştır:

... Aradan uzun bir süre geçtikten sonra bu makina geldi. ... geldi ama gümrükten çekemedik makinayı. O kadar süre geçmişti ki, dergi kapanmıştı. Maddi sıkıntı başgöstermişti. Para bulup da gümrüğe yatırmak kolay iş değildi. (...) Bu makinayı Sabahattin Ali, Rüştü Diktürk'e sattı...[74]

Markopaşacılar baskı ve sıkıntılar yüzünden ilk sayısı 8 Eylül 1947'de çıkan *Malûmpaşa* gazetesine kadar yayın yapamadılar. Bu geçen zaman içinde, ilk sayısı 12 Haziran 1947 tarihinde çıkan *Geveze* gazetesi vardır. Remzi Gürcan'ın çıkardığı bu gazetede Markopaşacıların yazı yazmaları Ekim 1947'den sonra olmuştur.[75]

Malûmpaşa · 8 Eylül 1947 · Sayı: 1

Malûmpaşa'nın sahipliğini ve yazı işleri yönetmenliğini Orhan Erkip üstlenmiştir. Adres olarak "P.K. 797 İstanbul" denilmiştir. Gazete, Büyük Doğu Basımevinde basılmıştır. Sayısı 10 kuruş olarak gösterilmiştir.

73 Çukurkavaklı, s. 94.

74 Aynı, s. 120.

75 Ali Nesin, s. 159. *Markopaşa* ve bu soydan gelen *Merhumpaşa*, *Malûmpaşa*, *Yedi-Sekiz Paşa*, *Alibaba*, *Hür Markopaşa* ve *Medet*'ten başka gazeteler araştırmamızın dışında tutulmuştur.

Gazetenin ilk sayfasında "Bir Gazete Çıktı" başlığıyla *Markopaşa*'nın başına gelenler özetlenmiştir.[76] "Dikkat! Dikkat! Dikkat!" başlığıyla da gözaltına alınanların başından geçenler anlatılmıştır. İkinci sayfada "Bir Kulağımdan Girdi, Bir Kulağımdan Çıktı" ve "Şehir ve Yurt Haberleri" başlıkları altında çeşitli mizahsal yorumlar yapılmıştır. "Nemenem Yardım" başlığıyla yazılanlar şöyledir:

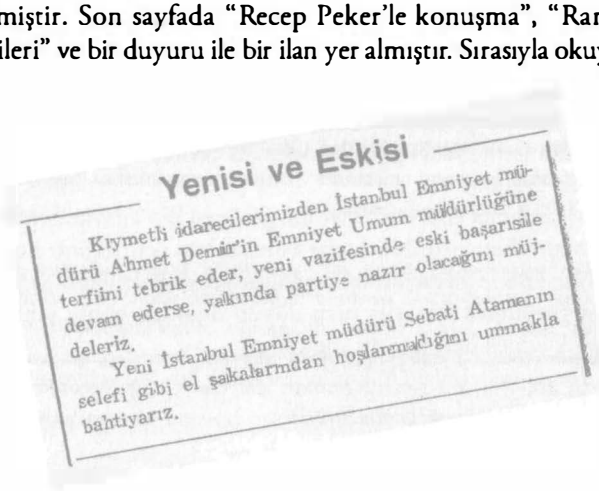
> Washington'dan verilen bir "Associated press" haberine göre, Amerika 100 milyonluk yardıma dahil olmak üzere bize 10 ticaret gemisi satmış. Deniz ticaret filomuzun zenginleşmesinden kim memnun olmaz? Ancak bu alış verişe aklımız ermedi. Bu on gemiye 7 milyon 400 bin lira vererek bunları Amerikan havuzlarında tamir ettirecekmişiz. Buraya kadar anlaşılıyor. Haberin alt tarafını beraber okuyalım:
>
> "Bu gemiler, yardım proğramı cümlesinden verilmekle beraber, gene bu proğramın bazı hükümleri gereğince bedelleri Türkmaliyesi tarafından ödenecektir." Haberin bu son cümlesini anlıyamadık. Anlıyan beri gelsin. Bizim bundan anladığımız, Amerikadan, 13 milyon 400 bin lirayı peşin peşin sayarak, 10 gemi aldığımızdır. İyi ama yardım bunun neresinde? Acaba Amerika bu gemileri bize peşin para ile satmakla bize yardım mı ediyor, yoksa Amerikanın eski gemilerini almakla biz mi Amerikaya yardım ediyoruz? Yoksa bütün yardımlar da, "yandım

76 *Markopaşa*'nın 22. sayısı konu edilirken verildi.

proğramının bazı hükümleri gereğince" hep böyle mi yapılacak? Yoksa haber mi eksik?

Amerikan gemilerindeki dümencinin donunda kaç düğme olduğunu, ateşçinin saçında kaç kıl bulunduğunu dahi bilen değerli kavanoz amirali Abidin Daver bunun "nemenem yardım olduğunu" da bize anlatırsa, memnun oluruz.

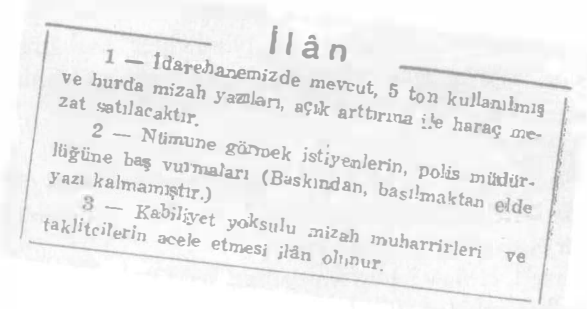
Üçüncü sayfada, önceki sayfalarda başlayan yazıların ilerisi verilmiştir. Son sayfada "Recep Peker'le konuşma", "Ramazan Manileri" ve bir duyuru ile bir ilan yer almıştır. Sırasıyla okuyalım:

Yenisi ve Eskisi

Kıymetli idarecilerimizden İstanbul Emniyet müdürü Ahmet Demir'in Emniyet Umum müdürlüğüne terfiini tebrik eder, yeni vazifesinde eski başarısile devam ederse, yakında partiye nazır olacağını müjdeleriz.

Yeni İstanbul Emniyet müdürü Sebati Ataman'ın selefi gibi el şakalarından hoşlanmadığını ummakla bahtiyarız.

İlân

1 — İdarehanemizde mevcut, 5 ton kullanılmış ve hurda mizah yazıları, açık arttırma ile haraç mezat satılacaktır.

2 — Nümune görmek istiyenlerin, polis müdürlüğüne baş vurmaları (Baskından, basılmaktan elde yazı kalmamıştır.)

3 — Kabiliyet yoksulu mizah muharrirleri ve taklitcilerin acele etmesi ilân olunur.

Başyazısında Sabahattin Ali, Amerikan hükümetinin siyaset gereği "Türkiye'de dehşetli bir demokrasi, mostralık bir basın hürriyeti vardır. Paramız ziyan olmaz" sözünü Recep Peker'in kanıt gösterdiğini belirtiyor ve şöyle diyor:

> ... Türkiye'de basın hürriyetinin ne demek olduğunu, sıkı yönetim emriyle, mahkeme kararıyla gazeteleri kapatılan, gazeteleri çiğnetilen, mahkemeden mahkemeye sürüklenen, hapislere atılan, bileklerine kelepçe vurulan, basın kartı elinden alınan, yabancı ajanı diye damgalanan yüzlerce Türk gazetecisi bilmiyor da, on bin kilometre uzakta politika oyunları çeviren üç beş bezirgân biliyor, öyle mi?
>
> Hiç zahmet etmeyin Peker'im, görünen köy kılavuz istemez.
>
> Memleketi gırtlağına kadar borca sokup getirttiğiniz hurda silahlar, köhne mallar, zehirli naylonlar yetmedi de, şimdi millete şirin görünmek için yüz suyu döküp dışardan çürük şahitler tedarik etmek hevesine mi kapıldınız?
>
> Kendi milletinizin hükmüne bu kadar boş mu veriyorsunuz?
>
> İlâhi şekerim, siz çok yaşayın!

"Recep Peker Hapı Yuttu", "Kazıklı Resmi Tazim" başlıklı yazılardan başka "Hakkınızı Helâl Edin Dostlar" başlığıyla *Markopaşa*'nın birinci sayısında "Şakalar" köşesinde yazılanlar yeniden verilmiş. Bir başka yazı da "Nasıl Girer" başlığını taşıyor. Okuyalım. 1947 yılında yazıldığını düşünerek son cümlesini bir daha okuyalım:

> Nadir Nadi Cumhuriyet'te "Yabancı sermaye nasıl girer?" başlıklı bir başmakale yazmış. Yabancı sermayenin nasıl girdiğini, Nadir Nadi anlamamışsa anlatalım.
>
> Evvelâ, Hellow Johny, My darling. Yes, Okey girer, arkadan Amerikan zırhlıları girer, bahriyelileri girer. Daha arkadan mü-

şavir heyet, kontrol heyeti, murakabe heyeti girer. Ondan sonra, lüzum hasıl olursa, borç verileceğine dair haberler vaitler girer. Bu arada, bazı muharrirler deliğe girer, bazı muharrirler de Türkiye'yi Amerika'nın sınırı olarak gösterirler. Ve nihayet ucu merkezi arzda bulunan asıl kazık girer ki, her kıvranışta biraz daha girer.

Dördüncü sayfasındaki "Küçük İlânlar"dan ikisine bir göz atalım:

SATILIK – İcabı zaman dolaysıyle, üst çenemdeki azı dişimin ve sol alt çenemdeki köpek dişimin altın kaplamaları satılıktır.

HAZIR VE ISMARLAMA – Müsbet rakkamlara ve istatistiklere dayanan hazır ve ölçü üzerine nutuklar satılır. "Basmakalıp" rumuzuna mürücaat.

Şimdi de büyük ilanlardan ikisine bakalım:

Odun alınacak

1 — İdaremizin 1947 - 1948 yılı ihtiyacı için 1800 ton kızılcık sopası cinsinden odun alınacaktır.

2 — Pazarlık gözünün önünde yapılacaktır.

3 — Taliplerin, muhtelif boy ve numarada kızılcık sopasına dair hususî ve gizli talimatı görmek üzere...

Emniyet umum müdürü
Ahmet Demir

Ankara Üniversitesi Rektörlüğünden:

Üniversitemizin muhtelif Fakültelerine siyasî yazı yazmamak, siyasî lâf etmemek, siyasî bakmamak, siyasî lâf işitmemek ve hiç kitap okumamak şartiyle bir sürü profesör, doçent ve asistan alınacaktır. Taliplerden kanlarının katıksız olduğuna dair Reşat Şemsettin muayene kâğıdı aranır.

Not: Hükûmet ve hükûmetin iç ve dış icraatı lehinde yazılan her cins ve nevi yazı gayri siyasî sayılır.

Gazetenin üçüncü sayfasındaki "Mahkeme koridorlarında" köşesinde ve "Gün Uğursuzun" başlığıyla Sabahattin Ali'nin yazdığı yazı yine yakın ilgi (!) uyandıracaktır.

Sakin duruyor, suçlu o değilmiş sanki:

– Suçun ne? diye sordular.

Göğsünü kabartıp, bir matah yapmış gibi:

– Siyasi! dedi.

Bu kendi halinde siyasi suçludan lâf almak ta zordu. Sonra nasılsa çenesi açıldı, bülbül gibi anlatıverdi:

O "gece işi" yaparmış, yani gece hırsızı. Ara sıra üzüntülü bir hal aldığı oluyordu. Sorulardan bir hisse çıkarmış olacak ki, birden:

– Benim teselliye ihtiyacım yok, dedi. Siyasi suçu olan, öyle bir adamdır ki, bugün kıçına tekme vurup rezil edilen, yarın salla sırt edilip, omuzlarda, sırtlarda taşınır. Bugün misallerini görüyorsunuz. Dün dut yemiş bülbül gibi susanlar, bugün luca bülbülü gibi ötmüyorlar mı? Hayat bu, efendim. Benim kadrimi bilmediler, siyasi suçtan dolayı beni huzura çıkarmadılar. Amma, yarın görürsünüz. Halkın sırtına binip, alkışlar arasında nutuk vereceğim.

Kendinden o kadar emin konuşuyordu ki, benim de, herkes gibi onun sahiden siyasi suçlu olacağına inanacağım geldi. Acaba hırsızlığı, sırtta nutuk vermeği ve siyaseti birbirine mi karıştırıyordu? Biraz daha zorlanınca, alçak sesle ve bir sır söyler gibi başladı:

– Efendim, Tophane güllerini cebime doldurdum darıdır diye. Sultanahmet minarelerini belime soktum borudur diye, tutmasınlar mı beni delidir diye! Bereket versin Hacı Canbaza; bana bir beygir verdi dorudur diye, beygiri ahıra bağladım karıdır diye, beygir bana çifte atmasın mı geri dur diye!

Zavallı adam. Hepimiz acıdık. Aklını oynatmış bu zavallı bana sonsuz bir üzüntü verdi. Bununla beraber kendisine hak verdim. Halkın sırtına binmek için bütün şartları tekmillemiş. Bununla beraber siyasi hayat bu, belli olmaz. Yarınından ümitli olduğum için, bu adamı alkışlamak, sırtımda taşımak arzusu içimden geldi: Sırtıma binsin, nutuklar versin, stajını yapsın. Bir baltaya sap olacağımız yok! Bari, bu gece kuşu, zırdeli siyasi suçluya bel bağlıyayım.

Malüm ya, gün uğursuzun.

Sabahattin Ali içerden henüz o günlerde çıkmıştı. (Aziz Nesin ise halen içerdedir.) Bu yazı üzerine "adaleti tahkir" davası açılmış, 14 Kasım'da "tutuklanma" kararı verilmiştir. Sabahattin Ali 19 Aralık'ta tutuklanarak Sultanahmet Cezaevine konmuştur. On iki gün yattıktan sonra ilk duruşmada serbest bırakılmıştır.

Malûmpaşa · 22 Eylül 1947 · Sayı: 3

Sabahattin Ali, bu sayıdaki başyazısında şunlara değiniyor:

Bu memlekette Lozan'da tam istiklâl sağlayan, yabancı orduların ve yabancı sermaye köleliğinin Türkiye'den kovulma ilâmını imzalıyan İnönü'dür.

... Ama şimdi, bir yardımın yanına katılan istiklâl kırıcı şartları sevinçle karşılamak istiyen kimseler, borularını öttüre-

biliyorlar. Tekrar yabancı sermaye köleliğine girmeği özliyenler en iyi vatansever rolündeler.

Onsekiz milyona irfan nurunu götürebilmek yolunu tutan, içerde ve dışarıda, dostun düşmanın hayran olduğu hür düşünce ve çalışma yuvaları, Köy Enstitüleri, atılan tırpanlarla, ortaçağ müesseseleri haline getirilmek üzere.

... Halbuki İnönü bugün de devlet başkanı...

Lozan kahramanının bu korkunç gidişata müdahale edeceği anı beklemek hakkımızdır.

Birinci sayfada "Polis Vazife ve Salâhiyetleri - Hakiki Şekli Veriyoruz" başlığıyla değiştirilmesi için uğraşılan yasa maddeleri yergi konusu yapılmış. Sekiz maddelik yazının ilk üç maddesi şöyle:

Madde (x) – Polis aklına estiği, canının istediği zaman, istediği vatandaşı, istediği yerden kaldırıp çalyaka eder ve yaka paça zifiri, karanlık hücrede keyfi istediği kadar tutabilir. Bu müddet zarfında vatandaş, arayıp soranlara kat'iyen gösterilmez, hayatı ve mematı hakkında bir kelime söylenmez.

Madde (x) – Bu tedbire rağmen "Benim suçum ne?" diye soranlar olursa, fotoğrafhaneye götürülür. Orada merkep sudan gelinceye kadar falaka çekilir. Şikâyet edemeyecek hale getirilinceye kadar döğmek şarttır. Merkebin gittiği çeşmede su bulması belediyenin insafına kalmıştır.

Madde (x) – Bütün bunlara rağmen, vatandaş hâlâ gık diyebiliyorsa, açlıktan ilâhı kesilir, tabutlarda ölmeden mezara sokulur. Daha olmazsa, 1000 mumluk ışık altında veya müteferrikada imanı gevretilir...

Gazetenin birinci sayfasında bir de soru işaretli duyuru var:

Kapanmak ve kapatılmaktan artık bıkıp usandığımızdan ötürü, bu hallerin tekerrür ve devamını önliyebilmek için, hangi soydan yazılarımızın zülfü yâra dokunmadığının insaniyet namına önceden bildirilmesini rica ederiz. Malûm Paşa.

Son sayfada "Yeni Bakanlıklar" başlığıyla yazılanlar da şunlar:

İşlerin daha sür'atle gerilemesi için bazı yeni bakanlıkların daha kurulmasına karar verilmiştir. Kurulması düşünülen yeni bakanlıklar şunlardır:

Avunma, avutma ve oyalama bakanlığı – Münasip bir bakan aranmaktadır. Şimdilik, bu bakanlık yeni başbakanın uhdesinden gelecektir. Bu bakanlığa bağlı bir "gününü gün etme umum müdürlüğü" kurulacaktır.

Atlatma ve vaadetme bakanlığı – Bu bakanlık için doktor Sadi Irmak düşünülmektedir. "Balık kavağa çıkınca umum müdürlüğü" bu bakanlığa bağlanacaktır.

... Fasit daire ve tertip bakanlığı – Bu bakanlığa sakıt bakan Şükrü Sökmensüer'in tekrar getirilmesi mevzubahistir. Bakanlığa bağlı bir "muhalif başı ezme umum müdürlüğü" kurulacak, bu makama Ahmet Demir tayin edilecektir.

MALÛM PAŞA 22 Eylül 1947

Bu sütunlarda, iki ay müddetle, polis ve candarmadan dayak yemiş ve işkence görmüş Türk vatandaşının şikâyetlerini neşredeceğiz. Aşağıda okuyacağınız iki yazı ile kapıyı biz açıyoruz.

Köşedeki açıklamadan sonra ilk yazıyı okuyalım:

Cennetten çıkma: Dayağın cennetten çıkma olduğuna inanmış olan sabık İstanbul Emniyet Müdürü, Emniyet Umum Müdürü, yürü ya kulum şimdi Amasya Valisi Ahmet Demir'in her vurduğu yerde gül bittiği söylenmektedir. Eğer bu rivayet doğru ise, Ahmet Demir bir müddet daha İstanbul'da kalmış olsaydı, İstanbul'da insan kalmayıp, kâmilen insanların birer

yabani gül ağacına döneceği ve bu şehri dilâranın [gönül alan şehrin] balta görmemiş, bâkir bir gül ormanı, gülistan haline geleceğine muhakkak nazarile bakılmaktadır.

Malûmpaşa · 29 Eylül 1947 · Sayı: 4

Bu sayıdaki başyazısında Sabahattin Ali oldukça öfkeli görünüyor:

BİR ALÇAK: Bir alçak, on parmağında on kara, kendisi gibi olmıyanlara, yani namuslu insanlara saldırıyor.

Her şeyi kendi çirkef vicdanı gibi satılık sanan hayasız, bu vatanın şu veya bu gâvura peşkeş çekilebileceğini iddia ediyor.

Dün bu memleketi iki şişe biraya Almanlara devretmeye hazır olan basılı kâğıt bezirgânı, şimdi, istiklâlinin üstüne titrediğimiz aziz yurdumuza üç bardak viskiye müşteri arıyor.

Amma, bu topraklar olsun, bu topraklarda alınlarının teriyle yaşayan asil insanlar olsun, hiçbir zaman o çirkefleri kusan ciğeri beş para etmez kalem orospusu gibi orta malı değildir; ne Moskofa satılır, ne Amerikalıya.

Bu alçak, Amerikanın Türkiye'yi "himaye"sinden bahsediyor. Müstakil bir devlet için "himaye"nin ne demek olduğunu bu millet bilir: Bir zamanlar böyle bir himayeden canını zor kurtarmıştı. Daha geçenlerde Almanlar da Çekoslovakya'yı "himaye"leri altına almışlar ve orada bir "Himaye idaresi" kurmuşlardı. Bugün de bütün müstemlekeler birer sömürücü devletin "himaye"si altındadır.

Atatürk'ün idaresinde koca bir milletin oluk gibi kan dökerek istiklâlini kazandırdığı bu toprakları Amerikan bankerlerinin himayesine vermekte bu ne acele böyle?

Bu alçak, istediği gâvurun himayesine sığınsın; varlığını, sinsi veya açık her tecavüze karşı dişiyle, tırnağiyle korumasını bilen bu millet, elbet dostunu düşmanından ayıracak ve bu satılık işporta malını lâyık olduğu çöplüğe dökecektir.

Bakalım, himayelerine güvendiği misterler onu bu korkunç âkıbetten kurtarabilecekler mi?

Birinci sayfada haber olarak verilen bir başka olay "Umacı Demir Vali Oldu" başlığını taşıyor. Amasya'ya vali olarak atanan Emniyet Genel Müdürü Ahmet Demir hakkında yazılanlar özetle şöyle:

Vah, Amasyalılara vah!: Değerli idarecimiz Haluk Nihat Pepeyi vali iken, Emniyet Umum Müdürü, Demir Ahmet ise, Haluk Nihat'ın tersi oldu. Emniyet Umum Müdürü iken Vali yaptılar. Bir kerre adamın tersi dönmesin; herkes gider Mersin'e, Demir Ahmet gider tersine.

Bana kalsa, Demir Ahmedi Semirkent karakoluna jandarma onbaşısı yapmalı, tam ona biçilmiş kaftandır. Eski onbaşıyı mumla aratırdı.

Elimde olsa ona başka şeyler de yapardım, ona daha ne işler yapardım ya... Amasyalılara ne kasıtları vardı? bilmem; kim etti ise, etti. Demir Ahmedi vali etti. Maamafi Amasyalılar üzülmesin, Amasyanın bardağı, biri olmazsa biri daha... Görüyorsunuz ya, Saraçoğlu olmazsa Peker, Peker olmazsa Saka, Saka olmazsa bir daha İstanbul Emniyet müdürü, olmazsa Emniyet Umum Müdürü, olmazsa vali, olmazsa bir daha. Bu iş olana, oldurana kadar. Üzülmeyin Amasyalılar.

Sıkı bir yerden aldığımız malûmata nazaran:

Demir Ahmedi, Çelik Ahmet yapmak için su verilmiştir.

... İstanbul'daki binlerce zavallı "Demirzede" arasında dolaşan rivayetlere göre, Demir Ahmed'in yapılan muayenesi sonunda, demir olmayıp teneke olduğu anlaşılmıştır.

İkinci sayfada "Partiye Paralı, Yatılı, Giyimli, Kuşamlı Âza Alınacak" başlıklı yazı da düşündürücü olsa gerek:

1 - Partimiz âzalarının günden güne muhalefete geçtiği görüldüğünden, Partimize yeniden sadık âzalar kaydına başlanmıştır.

... Kabul şartları:

a) Ağzı olup dili olmamak.

b) Kırmızı oy pusulası vermemek.

c) Bakıp görmemek, işidip duymamak.

d) Muhalif uyruğu olmayıp, Saka buyruğu ve parti kuyruğu olmak.

3 - Müsabaka sınavları Parti tüzüğünden yapılacaktır. (...)

5 - İsteklilerin sadakat belgeleri, Parti olgunluk diplomaları, Başbakanın eteğini öperken, yahut secdeye kapanmışhalde çekilmiş 6 adet vesikalık fotoğraf, muhalif olmadıklarına ve olmıyacaklarına dair Noter'den tasdikli yüklenme (!) kâğıdı, askerlikten emekliye ayrıldıklarına dair tahdidi sin ve işe yaramaz kâğıdı, kafa kâğıdı, Partimize aşılandığına ve aşının tuttuğuna dair aşı kâğıdı, boş kâğıdı ve dilekçelerile müracaatları ilân olunur. C.H.P."

Son sayfadaki Mustafa Uykusuz'un karikatürü de anlamlı:

Sureti haklan görünen Amerikan yardımı

Malûmpaşa · 6 Ekim 1947 · Sayı: 5

Gazetenin bu sayısında Sabahattin Ali'nin alışılmış köşesi ve yazısı görülmemektedir. Birinci sayfadaki yazılar arasında ikisi ilginçtir. "Dolandırılmışlar" başlıklı ilk yazı şöyledir:

> Amerikadan şehrimizi görmek üzere gelen iki seyyah, Kapalı Çarşının alt başından girip üst başından çıkana kadar, paraların altından girip üstünden çıktıklarını, meteliksiz kaldıklarını, yani

dolandırıldıklarını sanarak şikâyette bulunmuşlar, dolandırıcıları tanıdıklarını söylemişlerdir.

Yapılan tetkik sonunda, Çarşı esnafından normal fiyatlarla mal aldıkları kendilerine anlatılınca:

– Demek, siz her gün dolandırılıyorsunuz! cevabını vermişlerdir.

İkinci yazı da "Polis Resmini Görüp Ölmüş" başlığını taşıyor:

Henüz hüviyeti tesbit edilemeyen bir vatandaş, dün yolda giderken ansızın ödü kopmak suretile düşüp ölmüştür. Yapılan tahkikat sonunda, vatandaşın seyretmekte olduğu fotoğrafçı vitrininde bir polis resmi gördüğü anlaşılmıştır.

İkinci sayfada yayımlanan "Yeni Davetler" başlıklı yazı, çeşitli davetleri anımsatıyor:

Biri size: "Davet ediyorum" dese, hemen yüzünüz güler. Ramazansa, iftara davet aklınıza gelir. Eğer hatırlı bir adamsanız, törene davet edebilirler. Vali iseniz, kordela kesmiye, bakan iseniz açılış merasiminde nutuk vermeğe, hatırlı zenginseniz, hayır cemiyetleri balosuna davet ederler.

Eğer, bizim gibi iseniz, hafta yedi, siz sekiz defa mahkemeye davet edilirsiniz. İşte davetin bu türlüsü fenadır. Mamafih, daha fenaları da vardır. Mesela Saraçoğlu kabinesinde olduğu gibi, bazan adamı askerlik şubesine yoklamıya davet ederler. Şimdi de valileri istifaya davet ediyorlarmış. He'le bu valilerden Balıkesir valisi Güleç: "Recep Peker istifa ederse, göbeğim ona bağlıdır. Ben de istifa ederim" demiş. Şimdi ona: "Et te, görelim" diyorlar. Eder mi, eder.

Fakat, bize kalırsa bu vali paşalar ziyafete, baloya, düğüne, merasime, davete o kadar alışmışlardır ki, istifaya kırmızı dipli balmumu ile davet edilseler de, icabet edeceklerini sanmıyoruz. İyisi mi, onları davetten vazgeçmeli de, sevketmeli. Davet yerine sevkiyat.

Son sayfada "Küçük İlânlar"a yer verilmiş. Bu ilanlar içinde ilginç olanlar da var:

İSTİYOR – İşlek bir mahalde evi olan bir bayan mobilyasiyle birlikte devren evlenmek istiyor. Katakulli Emlak Bürosuna müracaat.

BOŞ TESLİM – Asri mezarlıkta yaptırmış olduğum, büyük adamların mezarlarına karşı, meşhurların mezarlarına bitişik fevkalade manzaralı bir mezar taliplere ehven fiyatla verilecektir.

Markopaşa · 10 Ekim 1947 · Sayı: 23

Markopaşa

Yıl: 1, Sayı: 23 · Halk için Haftalık Siyasî Mizah Gazetesi · 10 Ekim 1947

MARKOPAŞA BERÂAT ETTİ

(Yazının 3 üncü sayfada)

Birinci sayfada ilk olarak "Markopaşa Beraat Etti" başlığı verilmiş. Bu başlıkla ilgili haberlerin yazıldığı üçüncü sayfada şunlara değinilmiş:

Markopaşa'nın dört aydır konuşamamasına sebep, gazetemizin 19. sayısında çıkan "Dediğin" adlı şiirde İstanbul C. Savcılığı'nın hükümetin manevi şahsiyetini tahkir suçu görmesi ve bizi mahkemeye vermesiydi. Üç buçuk ay süren sorgu ve tahkikat sonunda yazı işleri müdürümüz tevkif edilmiş ve dava İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesine verilmişti. 6 Ekim 1947 pazartesi günü bakılan bu davanın daha ilk celsesinde Birinci Ağır Ceza Mahkemesi hükümetin manevi şahsiyetini

tahkir ettiği iddia edilen bu şiirde hiçbir suç unsuru görmemiş, müdafiimizin haklı ve yerinde müdafaasını dinledikten sonra beraatımıza karar vermiştir.

Beraat etmesi üzerine yeniden çıkan *Markopaşa*'nın sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Mustafa Uykusuz, "Müessese sahibi" Haluk Yetiş'tir. Adresi, *Malûmpaşa*'nın "Asmalımescit Çinili Han" adresidir. Basıldığı yer yine Büyük Doğu Basımevidir.

Markopaşa yeniden çıkarılırken Orhan Erkip dışarıda bırakılmıştır. *Malûmpaşa* da Orhan Erkip'e kalmıştır. *Markopaşa*'nın ilk sayfasının alt sütununda yer alan bir duyuru, şimdilik *Malûmpaşa*'nın (hemen sonra da *Markopaşa*'nın) başına geleceklerin ön habercisi gibidir:

Okuyucularımıza

Orhan Erkip'in neşriyat müdürlüğü altında çıkan 1-5 sayılı Malûmpaşa'nın Markopaşa'nın devamı olduğunu, 6 ıncı sayısından itibaren Malûmpaşa'nın Markopaşa ile hiç bir alâkası bulunmadığını ve yazılarından da anlaşılacağı vecihle, 6 ıncı sayısından sonra Malûmpaşa'nın Markopaşa'nın tersine çevrilmiş bir taklidi olduğunu, gördüğümüz lüzum üzerine okuyucularımıza bildiririz.

Markopaşa

Birinci sayfada Sabahattin Ali'nin "Milleti Aldatmasınlar" başlıklı başyazısı bulunmaktadır. Yazıda şunlara değinilmektedir:

> Hasan Saka hükümeti, güya, hayatı ucuzlatacak tedbirler alıyormuş. İlk tedbir Amerikadan ucuzlatma mütehassısı getirtmek olacakmış. O tedbiri alacaklarını biliyoruz. En alamot tedbir odur zaten.
>
> Bize kalırsa, hükümet bu işi yapamaz. Çünkü, bugün Türk piyasasına Amerikan malları hâkimdir. Dışarıdan gelen malların yüzde yetmişi bu mallardır. Bunlar için gümrük tarifesi yüzde elli nisbetinde ucuzlatılmıştır. Aynı zamanda, Türk parası, alış kabiliyeti bakımından, bugün doların elinde oyuncaktır.

Yunanistana, İngiltereye, daha başka yerlere gıda maddeleri gönderiyoruz. Bu maddeler istihsal fazlamız değildir. Bizim yiyeceğimizden kesilerek, midemizden çekip çıkarılarak ihraç ediliyor. Az olan şey ise, derhal kiymet kazanır, pahalılaşır.

(...) Bir Fransız gazetecisinin sözünü değiştirip diyebiliriz ki, Hasan Saka hükümetinin Amerika karşısında elik olu bağlıdır ve bu hükümet hayatı ucuzlatmak gibi müstakil ve milli bir iktisadi politika takip etmek imkânına katiyen malik değildir.

Anlaşılan Hasan Saka hükümeti, yine Halk partisi hükümetlerinin o meşhur yalan vaâdlerile işe başlıyor. Doğru iş, yalnız ve yalnız yapabileceğinden bahsetmektir.

Milleti aldatmaktan artık vazgeçsinler.

İkinci sayfadaki yergiler arasında "Yeni Bütçe" başlıklısı ilginç:

Markopaşa'ya göre yeni bütçe: Bütçe hakkındaki fikirlerini bildirmek üzere, Ankaraya giden Markopaşa, kendi bütçe projesini Başbakana takdim etmiştir. Projenin gelir gider maddelerini veriyoruz:

Gider Bütçemiz

MADDELER	LİRA
Amerikan heyetlerini beslemek için tahsisat	150.000.000
Amerikaya gidenlerimize ziftlenme parası	150.000.000
Hurda Amerikan mallarını almak için tahsisat	150.000.000
Emniyet müsteşarlığı tahsisatı	100.000.000
Polisimizin emniyetini sağlıyacak Amerikan polis kadrosu	80.000.000
Amerikan gemilerinin ziyaret tahsisatı	150.000.000
Amerikadan gelecek Milli Eğitim ve eğritim ithalâtı tahsisatı	150.000.000
Geçmişimizi, geleceğimizi iğneden ipliğe kadar tetkik edecek Amerikan mütehassıslarının tahsisatı	125.000.000
Umumi yekûn	1.205.000.000

Gelir Bütçemiz

MADDELER	LİRA
On altı milyon vatandaşın iliğinin ve kemiğinin satış tutarı	100.000.000
İki milyon vatandaşın lüksünden toplanan hasılat	400.000.000
Yirminci Asır bankasından Amerikanın tavassutiyle hükümetin alacağı borç	705.000.000
Umumi yekûn	1.205.000.000

Üçüncü sayfadaki "Haritada Yer Değiştireceğiz" yazısına da bir bakalım:

Meraklı bir okuyucumuz soruyor:

– Allah aşkına, söyleyin! Türkiyeden Amerikaya heyetler gidiyor, Amerikadan Türkiyeye heyetler geliyor. Bu gidip gelişlerin sonu nereye varacak?

– Sonu nereye mi varacak dostumuz? Türkiye Amerikaya, Amerika Türkiyeye taşınacak. Yani, haritada yer değiştirecekler, yer!

XII

MARKOPAŞA UYDURMACILIĞI YAYGINLAŞIYOR

(Uydurma) Malûmpaşa · 11 Ekim 1947 · Sayı: 6

Malûmpaşa'nın sorumlu müdürü Orhan Erkip, yazı stoklarını ve klişelerini Asmalımescit'teki Çinili Han'dan alarak Babıâli'ye kaçırmıştır. Bedii Faik ile işbirliği yaparak *Malûmpaşa*'yı sağcılar adına çıkarmaya başlamıştır. Olayla ilgili olarak Rıfat Ilgaz'a kulak verelim:

> ... Birde bizlerin sorumlu müdürlük yapamadığımız zamanlar vardır. Bu zamanlarda sorumlu müdürler buluruz. Buna "kiralık" denir. İşte bunlardan bir tanesi Orhan Erkip'tir...[77]
>
> ... Kapı bile açık kalmıştı. Birkaç haftalık yazı birikimimiz olduğu gibi götürülmüştü, karikatürlerimiz de öyle... Sorumlu müdür tüm sorumluluğu ele alarak el koymuştu bütün stoklara...[78]
>
> ... Artık bu yayın organının gerçek sahipleri eline, yani milliyetçilerin eline geçtiğini de belirterek yeni bir sayı çıkarıyorlar. (...) Sanıyorum 15 bin kadar basıyorlar gazeteyi, 2-3 bin satıyorlar ancak. Okuyucu durumu seziyor. 2. sayıyı bin kadar satıyorlar. (...) Halka yutturamıyorlar, ister istemez gazeteyi kapatıyorlar...[79]
>
> ... Yazılar, yazı stokları, ellerindeki bizim yazılar. Yalnız Bab-ı âli'den kiraladığı kalem erbabı buna sağcı bir hava veriyor, başyazı yazıyorlar. (...) Biz ki 40 bin gazeteyi rahat satarken bunlar halka yutturamıyorlar, ister istemez gazeteyi kapatıyorlar. Markopaşa bu duruma girince "artık neye çıkmıyor" sorusu kalmıyor. Evvela sorumlu müdür imtiyazı elimizden kaçırmış. İster istemez bir aralık, bir bekleme süresi geçti...[80]

77 *Zonguldak Uyanış* Gazetesi, 05.07.1993 günlü sayısından.
78 Ilgaz, s. 310.
79 Çukurkavaklı, s. 22.
80 Aynı, s. 22.

... O gün Orhan Erkip'in sağcı yazarlarla işbirliği ederek Markopaşa'yı çıkaracağını öğrenmiş, çok üzülmüştük. Markopaşa bizim her şeyimizdi. Savaşım alanımız, savaşım aracımız, savaşım yöntemimizdi. Bir firmaydı Markopaşa, işimiz, görevimiz, ekmek paramızdı ayrıca. Halk bu firmayı kimde, nerde görürse görsün hemen alışırdığımız gibi benimseyecekti. Ya da biz böyle sanıyorduk!..[81]

Bu olaya ilişkin olarak Mustafa Uykusuz ile Haluk Yetiş, 1970'li yıllarda K. Bayram Çukurkavaklı'ya şunları söylüyorlar:

Haluk Yetiş – ... Mustafa'yı ansızın götürüyorlardı bir keresinde. Kendisi yazı işleri müdürü olduğu için, bazı şeylere gerekli olduğundan boş kâğıda imzasını alıyorduk. Kim içeri girerse onun namına dışardaki işleri yürütebilmek için bu boş kâğıda imza atma işini ihmal etmiyordu. Mustafa'ya da aynı şekilde dört adet boş kâğıda imza attırdım.

M. Uykusuz – Dört adet boş kâğıda imza attım, iyi anımsıyorum.

Haluk Yetiş – Yanımızda, geceleri çalışan ve bize yardımcı olan Orhan Erkip adında birisi vardı. Bu adam herhalde Milli Emniyetin adamı idi. Yaşanan birçok olaydan sonra, birçoğumuz bu kuşkuda birleştik. İşte bu adam ertesi günü geliyor yönetim yerine, Mustafa Uykusuz'un imzaladığı boş kâğıtları alıyor. Üzerini doldurarak gazeteyi kendi adına devir alıyor. Sanki Mustafa gerçekten ona devretmiş gibi resmi işlemi de gidip yaptırıyor.

M. Uykusuz – Ben gazeteyi ona güya 500 liraya satmışım.

Haluk Yetiş – Ertesi günü Orhan Erkip gazeteyi bir başka yerde kendi adına çıkarıyor, ama sağ bir görüşle. Milli Emniyet onu da aramıza koymuş. O zaman "Milli Emniyet" denmiyordu, "Mah" deniyordu...[82]

81 Ilgaz, s. 310.

82 Çukurkavaklı, s. 115.

Uydurma *Malûmpaşa*'nın bu sayısında "İfşa Ediyoruz" başlığıyla Markopaşacılara saldırılmaktadır:

> Vatansızlar, soysuzlar, ne idiği belirsiz sinsi sinsi; kâh bizlerden gözükerek, kâh sureti haktan görünerek çeşitli kılıklara bürünerek memleketi içinden yıkmağa, milli birliği sarsmağa çalışıyorlar.
>
> Namus, iffet, mukeddesat ve hâyâ nedir bilmek istemeyen bu baldırıçıplaklar ellerinden geldiği kadar Bolşevik Rusyanın propagandasını yapıyorlar. Memleketi satmağa yelteniyorlar. Fikirden, düşünceden, iz'andan zerre kadar nasibi olmayan bu zavallılar için vatan, millet, istiklâl her şey, her şey paradır. Dün para için namuslarını satanlar bu gün aynı şey için memleketi satmaktan çekinmiyorlar. Muayyen bir fikirleri, ideolojileri, kanaatleri, içtihatları mı var? ASLA. Gözleri bu tek cihete çevrilmiştir: PARA. Bunlara sosyalist, marksist veya herhangi sol fikirlere intisap etmiş kimseler nazarile bakmağa bile değmez. Bunlar sadece Kızıl Rusyanın gayelerini tahakkuk ettirmek için kiralanmış kimselerdir.
>
> Aziz okuyucular bundan böyle; Moskof ajanları, memleketimizi içinden yıkmak için nasıl çalışırlar, Moskovanın kızıl emirlerini nasıl ustalıkla yerine getirmeğe cehdederler? Bütün bu suallerin cevaplarını gelecek sayımızda "Malûm Paşa'nın fendi Bolşevik taslaklarını yendi" sütunlarında bulacaksınız.

Bu sayıda S. Ali'nin başyazı sütununu Orhan Erkip doldurmuş-

tur. Hedef yine *Markopaşa* yazarlarıdır. Saldırının içeriği, yukarıdaki yazıda da olduğu gibi bugünden bakınca ne kadar gülünç:

> Moskovanın Talimatı: Moskovanın dünyanın her tarafındaki ajanlarına en son verdiği talimat şudur:
>
> Balkanlar ve Yakınşarktaki emellerimizi tahakkuk ettirmek için var kuvvetinizle Amerika'ya hücum ediniz. Her vasıta ve çareye başvurarak sokulabildiğiniz gazete ve dergilerde Amerikanın şark milletlerine yardım kararlarını baltalamağa çalışınız!
>
> (...) Moskova her yerdeki ajanlarına:
>
> – Aman, diyor. Dikkat ediniz. Her yerde, her tarafta, nüfuz edip sokulabildiğiniz gazete ve dergide bir anti Amerikan hareketi yaratmağa çalışınız.
>
> Amerikan yardımından mı bahsediliyor;
>
> – İşte milli istiklâli, milli iktisadı bombalıyan bir tasavvur.
>
> Diye haykırınız...

Gazetedeki diğer yazılar *Markopaşa* yazarlarının kaleminden çıkmış olan ve Orhan Erkip tarafından çalınan yazılardır. Ancak, ilan ve küçük haber olarak bazı sağ içerikli yazılar yazılarakaralara ustaca konmuştur.

(Uydurma) Markopaşa · 16 Ekim 1947 · Sayı: 24

Orhan Erkip ve ekibi bu kez de *Markopaşa*'yı ele geçirdi. Yeni kadro, 16 Ekim 1947 günü *Markopaşa*'nın 24. sayısını çıkardı. Bu sayıda okuyuculara da bir duyuru konuldu:

> Okuyucularımıza: Paşalı, Paşasız bundan sonra çıkması muhtemel gazetelerin "Markopaşa" ile alâkası yoktur.
>
> Geçen sayı "Markopaşa"nın sahtesini çıkaranlar hakkında takibata geçildiğini görülen lüzum üzerine bildiririz. Markopaşa

Markopaşa'nın sonra ne olduğunu Rıfat Ilgaz'dan dinleyelim:

... Derken Markopaşa da çıkmıştı, hemen o günlerde. Önemli bir bölümü yazılarımızdan oluşan gazetede ancak birkaç küçük fıkra vardı, bizim olmayan. Bir başyazıyla, gazetenin milliyetçilerin eline geçtiği açıklanıyor, bundan sonra sola karşı cephe alındığı belirtiliyordu. Başka hiçbir değişiklik olmayacaktı, mizah gücü bakımından. İşte sorumlu müdür, gene eski sorumlu müdürdü, başlıksa, aynı başlık! Biçimse, eski biçim... Köşelerin başlık klişeleri bile aynı klişelerdi.

Bütün bu benzetişlere ek olarak Bedii Faik gibi isim yapmış bir iki fıkracıyı da aralarına aldıkları halde, yirmi beş bin baskı yaptığını izlediğimiz Markopaşa, ancak beş bin satabilmişti. İkinci sayı ise sadece bin! Doğal olarak baskıyla birlikte küt diye gazetenin basımı da duruyordu. Demek halk öyle kolay kolay kandırılamıyordu..."[83]

Orhan Erkip Markopaşacıların arasına nasıl girmişti? Bu sorunun yanıtını da Haluk Yetiş veriyor:

... Orhan Erkip daha Tan gazetesi zamanında oraya gelip gidiyordu. Ve ben Nişantaşı Ortaokulunda öğrenci iken onun anası bizim öğretmenimizdi. Ben oradan tanıdığım için aklımıza hiç öyle bir şey gelmedi. Bir yandan da okulda okuyordu. Atak, girişken bir insandı. Yanımıza sık sık gelip gidiyordu. Yavaş yavaş aramıza girmişti. Yoksa Aziz Nesin'in getirmiş olması diye bir şey yok. Daha önceden oralarda idi. Densizlik yapmak istiyor daha doğrusu..."[84]

Markopaşa'nın başına gelenler, daha gelmeden sezilmiş; 23. sayıda, *Malûmpaşa*'nın 6. sayısı ile ilgili duyuru konmuştu. *Markopaşa* ile ilgili yazı ve klişelerin çalınması üzerine, taklidi *Markopaşa* (24. sayı) daha çıkmadan önlem alınmış olmalıydı. Çünkü, *Markopaşa* yazarları *Markopaşa*'nın 24. sayısı ile aynı tarihte bu

83 Ilgaz, s. 310.
84 Çukurkavaklı, s. 96.

kez de *Merhumpaşa*'nın 2. sayısını çıkarmışlardı. Böylece aynı gün, *Markopaşa*'nın taklit olduğu, *Merhumpaşa* ile okuyucuya duyurulmuştu:

Markopaşa'nın Başına Gelenler: Namertlik mezarına gömdüğümüz Markopaşa yerine, elinize millet menfaatlerinin yeni müdafaacısı MERHUMPAŞAyı veriyoruz: Markopaşa, Ankara caddesinde, bir avuç insan tarafından yalnız ve yalnız Türk milletinin haklarını müdafaa etmek için çıkarıldı. Çıktığı gündenberi her türlü müşküllerle karşılaştı; lâkin, hepsile erkekçesine dövüştü, müşküllerin hepsini de yendi. Bu müddet içinde Merhumpaşa, uzun bir fasıladan sonra Malûmpaşa adile çıkmak zorunda kaldı. Nihayet, geçen hafta da, aylardır sırtında şangırdatarak gezdiği ağır ve kalın basın hürriyeti zincirlerini koparıp atarak, bütün heybetile karşınıza çıktı. Türlü adlara bürünerek, normal istediğimiz şey, sadece ve sadece sevgili Türk milletinin haklarını müdafaa etmekti.

Orhan Erkip'in neşriyat müdürlüğü anında Markopaşanın ikinci oğlu Malûmpaşada, ancak birinci sayısından beşinci sayısına kadar –okuyucularımız da anlamışlardır ki– halk menfaatlerinin müdafaacısı Markopaşa'nın o kuvvetli nefesi vardı. Altıncı sayısından itibaren, yine okuyucularımız anlamışlardır ki, Malûmpaşa halk menfaatlerini birkaç pula satan satılıkların eline düşmüş olduğu için, ilkönce babası Markopaşa tarafından bütün millet huzurunda reddedilmiş bir piçtir.

Bu iş nasıl oldu? Olayı okuyalım:

Markopaşanın devamı olan Malûmpaşayı Orhan Erkip'in neşriyat müdürlüğü altında ve Markopaşa'nın sermayesile çıkardık. Orhan Erkip gazetenin beşinci sayısına kadar bizimle beraberdi. Bu genç bir gece, saat onla onbuçuk arasında, gazetemizin Asmalımescit civarındaki idarehanesine anahtar uydurmak suretile girmiş, birkaç arkadaşının yardımile orada Markopaşa gazetesine ait klişeleri, karikatürleri, yazıları, mühürleri, datörü, abone bandlarını, bayi etiketlerini, hesap defterlerini, fatura

defterlerini, zarf ve kâğıtları, resmi ve hususi bütün evrakı, makası, kitap açmağa mahsus bıçağı, pul defterini alıp kaçmıştır. Ertesi gün vakayı polise haber vererek, zabıt tutturduk, hâdiseyi Müddeiumumiliğe de [Savcılığa] haber verdik.

Bu olanların bizce zerre kadar ehemmiyeti yoktur. Çünkü, bunlar elimizden alındığı halde dahi gazetemiz çıkabilir. Yine çünkü, "Markopaşa gazetesinin sa [okunamadı] mi, yoksa Malûmpaşa gazetesinin altıncı sayısında hortlıyan kötü ruh mu kendisi için çarpıyor?" Türk milleti bu ayırmayı yapacak kadar olgundur. Bundan endişemiz yok.

Orhan Erkip'in, gece idarehanemizden alıp gittiği evrak arasında, Markopaşa'nın neşriyat müdürü Mustafa Uykusuz tarafından imzalanmış bir kâğıt ta vardı. Bizim Arsen Lupen bu kâğıdın üstünü "Mustafa Uykusuz'un Markopaşayı kendisine devrettiği" sözleriyle doldurarak, bu ve buna benzer şekilde tanzim edilmiş sahte bir beyanname ile İstanbul matbuat müdürlüğüne müracaat etmiş, bu makamdan gördüğü emsalsiz kolaylıklar sayesinde Markopaşa'nın sahte imtiyazını ele geçirmeğe muvaffak olmuştur.

Türk milletine açıkça ilân ediyoruz ki, bu hareket, bu aziz milletin haklarını müdafaa eden Markopaşa'yı, Türk milletinin haklarını çiğniyen bir gazete haline sokmak istiyen çirkin ruhlular tarafından yapılmıştır. Ve şu yazımızdan sonra, elinize alacağınız Markopaşa, artık, maalesef, hürriyet, demokrasi ve halk menfaatlerinin o eski müdafaacısı Markopaşa değil, Türk milletini türlü ıztırap içinde davrandırmak istiyen kara vicdanlıların iğrenç fikirlerini neşreden namert Markopaşa'dır. Çünkü, o gazeteyi ilk çıkaranlar, bu aziz milletin menfaatlerini müdafaa yolunda hiçbir zaman mücadeleden geri durmamağa azmetmiş, icap ederse canlarını bu yolda harcamağa hazır alnı açık insanlardır.

Onun içindir ki, namertlik mezarına gömdüğümüz Markopaşa yerine, elinize hürriyet, demokrasi ve halk menfaatlerinin yeni müdafaacısı Merhumpaşa'yı veriyoruz. Kuvvetimizi halktan, halkın ıztırabından, onun engin kudretinden aldıkça, satılıkların bütün şaşırtmalarına, yolumuzu kesmelerine metelik bile vermeyerek, Merhumpaşa adlı yeni halk kürsümüzde bütün kuvveti-

mizle haykıracağımızı Türk efkârı umumiyesine [kamuoyuna] bir kerre daha ilân etmeği lüzumsuz addederiz.

Markopaşa'nın Orhan Erkip yönetimindeki taklit sayısında da *Malûmpaşa*'nın altıncı sayısında olduğu gibi görüntüde Markopaşacıların yazıları konulmuştur. Sütun aralarına yine ustaca yerleştirilmiş sağ yergiler sokulmuştur. Başyazıda Orhan Erkip Markopaşacılara saldırılarını sürdürmektedir:

... Bizdeki; Türklüğün kara ruhlu lekeleri; ibret alacak yerde Moskovadaki kızıl dayılarına bir kat daha yaranmak için millet-lerini ve milliyetlerini inkar etmekten kızarmıyorlar.

(...) Bu milli duygudan mahrum köpekleşmiş riyadan iğrenmek mi, utanmak mı? Lâzım geldiği takdire bırakılır.

Onlar Slav birliğini kökleştirmeye çalışıyorlar. Bunlar, milletlerini ve milliyetlerini inkâra gidiyorlar...

İbret!

Tam bir karmaşa yaşanmakta, yalnızca okuyucunun değil, o sırada hapiste olan Aziz Nesin'in bile kafası karışmaktadır. Nesin, gelişmeleri bir türlü anlayamamakta, kendi yazılarının dayer aldığı gazete kendisine küfretmektedir (*Medet*, 26.6.1950). Orhan Erkip, 4. Ticaret Mahkemesine başvurarak *Markopaşa* gazetesinin eski sahibi Mustafa Uykusuz ve Haluk Yetiş tarafından çıkarıldığını ileri sürmüş ve ihtiyati tedbir alınarak yayının engellenmesini istemiştir (*Tanin*, 16.10.1947):

... Markopaşa Gazetesi imtiyaz sahibi Orhan Erkip Asliye 4. Ticaret Mahkemesine başvurarak Markopaşa Gazetesi'nin imtiyazının 1 Ekim tarihinde kendisine satılmış bulunduğunu, buna rağmen gazetenin imtiyazını satanlar Mustafa Uykusuz ve Haluk A. Yetiş taraflarından kendisinden habersiz olarak yeniden çıkarıldığını ileri sürüp, ihtiyati tedbir kararı alınması talebinde bulunmuştur. Davacıya göre M. Uykusuz, bir basın suçundan dolayı tevkif edilip cezaevine giderken, Markopaşa'nın imtiyazını

300 lira mukabilinde kendisine satmış ve bu hususdaki muamele de Basın Yayın Mıntıka Müdürlüğü'nce tescil edilmiştir. Davalılar vekili ise, devir muamelesinin, Mustafa Uykusuz'un imzası bulunan boş bir kağıdın ele geçirilip doldurulması ile tertiplendiğini iddia etmiştir. (*Cumhuriyet*, 16.10.1947)

Merhumpaşa · 16 Ekim 1947 · Sayı: 2

Sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü S. Ali, "müessese sahibi" Haluk Yetiş'tir. Adres, Asmalımescit Çinili Han'dır.

Birinci sayfada Sabahattin Ali "Aczimiz" başlıklı yazısında *Markopaşa*'nın başına gelenleri konu etmektedir. Kendilerine ve gazetelerine yapılan saldırı çeşitlerini ve bunlarla uğraşılarını özetledikten sonra sözü "acz" oldukları noktaya getirmektedir:

> ... Biz hiçbir zaman, düşmanlarımızın bize karşı kullandıkları silâhları kullanmayacağız. Çünkü bu silâhlar, bizim elimizi süremeyeceğimiz kadar kirli ve korkakçadır.
>
> Bir gazetenin kanun dairesinde çıkmasına müsaade ettikten sonra, onu kanunsuz yollardan sattırmamak, binlerce lira sarfiyle basılan kırk elli bin gazeteyi keyfi bir emirle ve bütün kanunlara rağmen toplatmak, idarehaneleri mühürletip açtırmamak, yahut ta gece vakti, satılmış adamlara idarehane soydurup yazı, resim, evrak, defter çaldırmak, sonra da, hain dedikleri insanlardan çaldıkları bu yazılarla başka bir gazete çıkarıp beş on kuruş kazanmağa kalkışmak..
>
> Hayır, bunlar bizim yapabileceğimiz işler değil... İtiraf ediyoruz. Bu hususta hasımlarımızdan çok gerideyiz...

Bu sayfada "Tavzih" başlığı ve "Merhumpaşa" imzasıyla yine aynı olaylar anlatılmaktadır:

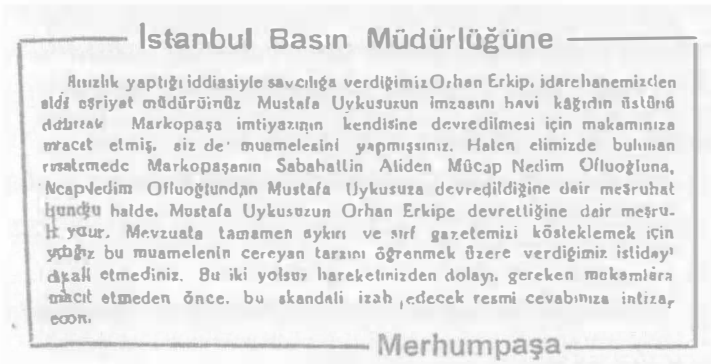
> Türk matbuat tarihinde eşine rastlanmamış ve kaleme gelmez zorluklarla Markopaşa gazetesini, Merhumpaşa gazetesini ve beşinci sayıya kadar Malûmpaşa gazetesini çıkarmıştık. Altıncı

sayıdan itibaren çıkan Malûmpaşa gazetesiyle hiçbir ilişiğimiz yoktur. Yalnız, Malûmpaşanın 6. sayısıyle, ondan sonra çıkacak sayılarındaki mizahi yazıların büyük çoğunluğu bize ait olup bu yazılar bir gece Markopaşa idarehanesine giren Orhan Erkip tarafından zabıtaca tesbit edilen şekilde ele geçirilmiştir. Galiba, bu türlü bir yazı hırsızlığı matbuat tarihinde ilk defa vaki olmaktadır. Yazılarımızı bu şekilde ele geçirenler hakkında mahkemeye müracaat etmiş bulunuyoruz.

Bizim için ne garip bir tecelli, ve kendisine ait olmayan yazıları gazetesinden neşreden için ne büyük bir kabiliyetsizlik ve aciz miealidir ki, 6. sayıdan sonra Markopaşanın bir karikatürü olan Malûmpaşa da bize hücumda bulunurken, halkı aldatmak için bile yazılarımıza muhtaç bulunuyor...

Markopaşa'nın başına gelenler ayrı bir başlık altında birinci ve dördüncü sayfalarda uzunca anlatılmıştır (Bir önceki bölümde verildi).

Gazetenin başına gelen olaylarla ilgili olarak İstanbul Basın Müdürlüğüne de bir duyuru konmuştur:

İstanbul Basın Müdürlüğüne

Hırsızlık yaptığı iddiasiyle savcılığa verdiğimiz Orhan Erkip, idarehanemizden aldığı eşriyat müdürünüz Mustafa Uykusuzun imzasını havi kâğıdın üstüne dahilen Markopaşa imtiyazının kendisine devredilmesi için makamınıza müracaat etmiş, siz de muameleşini yapmışsınız. Halen elimizde bulunan resmetmedc Markopaşanın Sabahattin Alideu Mücap Nedim Ofluoğluna, Ncap Vedim Ofluoğlundan Mustafa Uykusuza devredildiğine dair meşruhat bunduğu halde, Mustafa Uykusuzun Orhan Erkipe devrettiğine dair meşruhat yoktur. Mevzuata tamamen aykırı ve sırf gazetemizi köşteklemek için yapılmış bu muamelenin cereyan tarzını öğrenmek üzere verdiğimiz istidayı dahil etmediniz. Bu iki yolsuz hareketinizden dolayı, gereken makamlara müracaat etmeden önce, bu skandalı izah edecek resmi cevabınıza intizar edeceğiz.

Merhumpaşa

Gazetenin diğer yazıları önceki sayılarda olduğu gibi çeşitli yergilerdir. "Yeni Neşriyat" başlığıyla verileni şöyle:

Öğretmen ve velilere: İlkokuldaki yavrularınızı hayata hazırlamak için Hayat Bilgisi kitabı çıktı. İçinde şu mevzular vardır: Karaborsacılık – inceleme heyetinin seyahatleri – kurdelâ kesme usulleri – parmak kaldırmak – alkışlamada başarı – harama hile katmak – büyükleriniz nasıl yıldız oldu? – Koltuğa nasıl oturulur ve bir daha kalkılmaz – Amerikanın Naylon demokrasisi, vesaire.

Bu kitap üç karaborsacı, beş tüccar siyaset adamı tarafından hazırlanmıştır.

(Uydurma) Markopaşa · 19 Ekim 1947 · Sayı: 25

Uydurmacılar bu sayıda "Satılmışlara Cevabımız" başlığıyla *Merhumpaşa*'nın ikinci sayısında yazılanlara, çirkin hitap ve ağır eleştirilerle yanıt vermeye çalışmışlar:

(...)

Köpekler... satılmış namussuzlar olduğunuzu bilmiyen bugün Türkiye'de tek kişi kalmamıştır. Bilmiyenlere de bunu biz ispat edeceğiz...

Kendilerinin de itiraf ettikleri gibi Malûmpaşa gazetelerinin sahip ve neşriyat müdürü bizdik ve bizim için çok bayağı olan bu işi, bir gayei mahsusla [özel bir amaçla!] üzerimize aldık. Maksadımız bu sefillerin ne olduklarını herkese ilân edip içyüzlerini açığa vurmaktır. Tekrar edelim ki bu alçak heriflerle mücadele etmeyi, kendi vasıtalarile kendilerine darbevurmayı bu memleket üzerine titreyenler için bir vazife olduğuna inanarak bu işe teşebbüs ettik ve muvaffak olduk. Malûmpaşa'nın altıncı sayısı bunun parlak bir delilidir.

Markopaşa'ya gelince:

Markopaşa'nın eski sahibi Mustafa Uykusuz bu gazetenin imtiyazını sattı. O tarihte satmak onlar için mühim bir şey değildi. Çünkü, M. Uykusuz bir gün sonra hapse giriyordu ve Markopaşa gazetesi kapatılmış, işin açıkçası biz gayemize vasıl olmak için bir kumar oynamıştık. Netice kumarda muvaffak olduk. Markopaşa beraat etmişti. İşte o zaman kafalarına dank dedi...

Yazının ilerisinde aynı ağızla yanıtlar sürmektedir. Gazetenin birinci sayfasında "Adaletin Tecellisi" başlığıyla Ticaret Mahkemesinin "10.10.1947 tarihinde M. Uykusuz tarafından ruhsatsız olarak çıkarılan Markopaşa nüshalarının satışının men'ine ve bir daha neşretmemesi" için savcılık basın bürosuna yazı yazılmasına ilişkin kararı haber olarak verilmiştir.

Merhumpaşa · 29 Ekim 1947 · Sayı: 3

"Zabıta Haberleri" köşesinde, taklitçilerin çıkardığı *Markopaşa*'nın 24 ve 25. sayılarında yayımlanan ve kendilerine ait olup çalınan yazı ve karikatürlerin listesi verilmiştir. Sabahattin Ali'nin başyazısı "Milletin Postunu Paylaşıyorlar" başlığını taşıyor. Gazetede, Amerikan emperyalizminin girişine nasıl karşı konulduğunu ve uyarılarda bulunulduğunu da görmek olası. Yazı bugün de geçerliliğini koruyor. Son tümce ise iki binli yıllarda gerçek oldu:

> Bu bir rezalettir: Gazetelerde okuduk ve ürktük. Bizim bakanlardan mürekkep bir komite kuruluyormuş. Komitedeki bakanlar hayat pahalılığı ile uğraşacaklarmış. Uğraşacaklarmış amma, memleketimizin o ticari işlerini tetkik etmek üzere Amerikalı mütehassıslar getireceklermiş.
>
> Bu iş, bir kelime ile ayıptır.
>
> Kendi işimizi, hele iktisadi ve ticari işlerimizi yapmağa, demek ki, Bakanlarımız kâfi değil de Amerika'dan adam getiriyoruz. Peki, bizim Bakanlar ne iş görecekler? Yalnız nutuk, demeç, beyanat verecek kordelâ kesecekler, maaş almakla, sürü sürü heyetlere kokteyl parti vermekle mi ömürlerini tüketecekler?
>
> Her gün gazetelerde okuyoruz. Sağlık işlerimizi düzenlemek için Amerikalı mütehassıs geldi. Bütçeyi hala yola koymak için mister bilmem ne geldi. Madenleri aramak ve işletmek için Amerikalı heyet geldi.
>
> Peki amma, sizin vazifeniz nedir baylar? Açık konuşalım. Ayıp değil a! Gücümüze gidiyor, kanımıza dokunuyor. Oldu olacak,

çekilin bari, Amerikalılar idare etsin bizi. Naylon diş fırçası gibi, sıkıştık mı Amerikalı Bakan da ithal edelim, olsun bitsin.

"Şakalar" köşesindeki "Aristokrat Beygirler" başlıklı yazının konusu da İngiliz prensesi Elizabeth olmuş:

"İngiliz imparatorluk tahtının mirasçısı Prenses Elizabet, yarısı Danimarkalı, üçte biri Yunan, bacakları İngiliz, boynu İtalyan, kulakları Fransız bir prensle evleniyor!" diye bizim gazeteler düğün bayram ediyorlar. Bu prens mitolojideki yarısı insan, yarısı hayvan esatirler gibi karma karışık bir mahluk. Prenses te Allah için yarısı balık bir deniz kızı kadar güzel. Yalnız nedense ağzı hep bir karış açık duruyor.

Laf lafı açtı, nereden nereye geçtik. Prensin ağzına burnuna kadar geldik. Bu düğün dernek ve gerdeği bir Amerikan ajansı şöyle haber veriyor:

"İngilterenin en Aristokrat beygirleri, prenses Elizabet'in düğünü için hazırlık görüyorlar. Kral sarayının ahırlarına radyo konmuş ve Aristokrat beygirlere çalgılar çalınarak hayvanlar hazırlanmış. Aristokrat beygirler, çocukların gürültüsünden korkmamaları için, okullara götürülerek, bahçede oynayan çocukların çığlıklarına alıştırılmıştır."

Ne canına yandığım memleketidir şu İngiltere. Beygirleri bile aristokrat. Hindli bir insan olmaktansa, İngilterede aristokrat bir beygir olmak daha yektir. Hoş İngilizlerden aristokratlık, kibarlık bize de bulaştı ya. Bazılarının esalet paçalarından akıyor. İngilterede aristokrat beygirler varsa, bizde de aristokrat köpekler var. Hem o kadar çoktur ki, aristokrat köpeklerin çalımından, aristokrat olmayan insanlar yollardan geçemez oldu.

Not: Aman Yunanımsı ve Danimarkalımtrak prense tavsiye ederiz, el maliyle gerdeğe girmesin; yoksa, bizim Amerikan kaşığı ile Türk helvası yiyip, demokrasi çıkarmamıza benzer.

Markopaşa'nın kendine özgü mizahına örnek olarak çok sayıda yazının bulunduğu *Merhumpaşa*'nın bu sayısından son bir yazı da-

ha seçelim. Bu yazının başlığı "Eski ile Yeninin Farkı". Okuyalım:

Eskiden bir tane padişah vardı. Şimdi bir sürü krallar var: Şeker kralı, zeytinyağı kralı ve krallar kralı.

Eskiden şehzadeler vardı. Şimdi şefzadeler var.

Eskiden bir tane saray vardı. Şimdi sergi sarayı, Tekel sarayı, mekel sarayları var.

Eskiden rüşvet vardı, şimdi hediye var.

Eskiden iltimas vardı, şimdi tavsiye var.

Eskiden Nemrud Mustafa divan harbi vardı, şimdi Halk partisi var.

Eskiden Zaptiye nazırı vardı, şimdi Polis müdürü Demir Ahmet var.

Eskiden sansür vardı, şimdi Matbuat kanunu ve müdürlüğü var.

Eskiden sefalet vardı, şimdi süper sefalet var.

Yani baylar, tellâklar değişmiş, yoksa eski hamam, eski tas.

(Uydurma) Markopaşa · 26 Ekim 1947 · Sayı: 26 ve 2 Kasım 1947 · Sayı: 27

Uydurmacıların çıkardığı bu sayıda ilk göze çarpan, "Sabahattin Ali" başlıklı bir yazıdır. Yazıda, S. Ali açıkça hedef gösterilmektedir:

(...) Dün ve bugün Amerikan yardımı aleyhinde bulunan, İngiliz aleyhtarlığını fütursuzca haykıran, sırtından İngiliz kumaşı, boynundan Amerikan gravatı eksik olmıyan adam gene Sabahattin Ali'dir.

Yabancı sermayeye dil uzatan, Boğazlar üstündeki Rus isteklerinde dilini yutan, kangren başı olmaya başlayan köy enstitülerinin ıslahını isteyenleri vatan haini, satılmışlar, sahtekarlar demekten korkmayan adam Sabahattin Alidir...

Birinci sayfa sol köşede çerçeve içinde verilen duyuruda, *Markopaşa*'nın taklitçi yapısının neler üstlendiği de ortaya çıkıyor:

> MARKO PAŞA POLİS HAFİYESİ: Türkiye'de komünist ajanları... Sır satın alan mağazalar, bürolar. Emirler nasıl gelir... Komünistlerin Allah'ı kimdir... Hapishaneler arasında komünist posta teşkilatı. Güzel karısı olmak bahtiyarlığı. S. Ali neden Ankara'da oturur... Necip Fazılın komünistleri himaye etmesindeki hikmet... Milleti birbirine nasıl düşürüyorlar, nasıl aldatıyorlar... Gelecek sayımızdan itibaren "Paşanın fendi, Komünistleri yendi" sütunlarında okuyacaksınız.

Sol alt köşeye "Bayilere" başlıklı bir de duyuru konmuş:

> Haluk Yetiş'in ve Merhumpaşa komünist dergisinin Markopaşa ve Malûmpaşa ile alâkası yoktur. Bazı suistimaller yapıldığı öğrenilmiş, haklarında takibata geçilmiştir. Hesapların karıştırılmamasını görülen lüzum üzerine bildiririz. Markopaşa.

Merhumpaşa · 1 Kasım 1947 · Sayı: 4

Sabahattin Ali başyazısında saldırılara yanıt verirken gazetenin başına nelerin geldiğini de anlatmış oluyor. Yazısının başlığı "Fikir ve Küfür". Okuyalım:

> Bir yıldan beri bu gazetede türlü fikirler ortaya attık. Bu fikirler yüzünden türlü hücumlara uğradık. Biz isterdik ki, bize hücum edenler, karşımıza, yani halkın önüne yine birtakım fikir-

lerle çıksınlar. Ne gezer! Onlar sadece sövmüşler. Gaziantepten İstanbula, İzmirden Samsuna ve Çarşambaya kadar, yurdun dört bucağında çıkan bir sürü gazete ve dergide, aleyhimizde üç yüzden fazla yazı çıkmış. Hepsini gözden geçirdik. Bir tekinde olsun, bir tek fikrimiz, bir satırımız ele alınıp, çürütülmemiş. Sadece küfür edilmiş.

Biz demişiz ki: Bu memleketin istiklâli her şeyden üstündür. Milletin oluk gibi kan akıtarak kazandığı bu istiklâli, siyasi oyunlara alet edip, elden kaçırmıyalım. Sömürücü devletlerin elinde oyuncak olmıyalım!..

Cevap vermişler: Hain, satılmış, bolşevik ajanı!..

Biz demişiz ki: Yabancı sermayeye imtiyazlar vermiyelim, memleketin mali ve askeri işlerine yabancılar burunlarını sokmasınlar. Hem soyuluruz, hem de bir dünya patırdısı çıkarsa, arada biz eziliriz.

Cevap vermişler: Demokrasi düşmanı, Moskova ağzı konuşan kızıl!..

Biz demişiz ki: Halkın selâmetini temin ile vazifelendirilmiş olanların siyaset oyunlarına katılmağa, halka zulmetmeğe, onu döğmeye ve halkın sırtına binmeğe, onu tabutluklara kapamağa hakları yoktur. Bunun önüne geçilsin.

Cevap vermişler: Bozguncu, devlet düşmanı, anarşist.

Biz demişiz ki: Yıllardan beri arkası gelmeyen dalavereler, arsa oyunları, memleket dışına para kaçırma rezaletleri, esrarı çözülmeyen cinayetler,[85] millet malı soygunculukları alıp yürümüştür. Öte yanda, millet kara sapanın arkasında donsuz didiniyor. Bu gidişatın sonu hayra çıkmaz.

Cevap vermişler: Müfsid, tezvirci, komünist!...

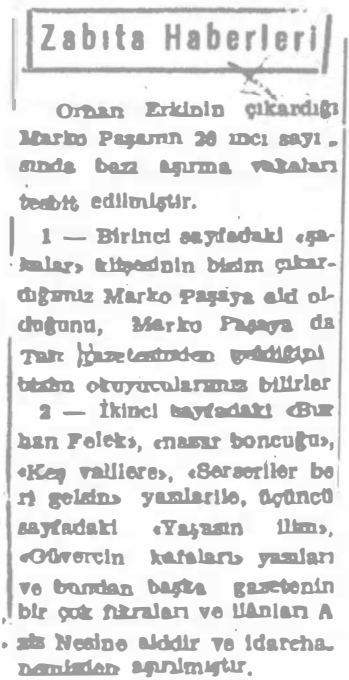
Biz bir fikir ortaya atmışız, onlar bize cevap yerine, küfür savurmuşlar...

Bu türlü bir mücadelenin zevkli olmadığı meydanda... Lâkin, yüreğimizi ferahlatan cihet şu ki, halk, o iyiyi kötüden, doğruyu eğriden ayırmakta hiç şaşmayan varlık, hep bizim tarafımızı tutuyor.

Var olsun...

85 Ne ilginçtir ki kendisi de böyle bir cinayete kurban gidecektir.

Birinci sayfada "Zabıta Haberleri" köşesinde taklitçilerin son sayılardaki aşırdıkları yazıların listesi verilmiş.

Zabıta Haberleri

Orhan Erkinin çıkardığı Marko Paşanın 20 inci sayısında bazı aşırma vakaları tesbit edilmiştir.

1 — Birinci sayfadaki «şamlar» klişesinin bizim çıkardığımız Marko Paşaya ait olduğunu, Marko Paşaya da Tan gazetesinden geldiğini bizim okuyucularımız bilirler

2 — İkinci sayfadaki «Burhan Felek», «nasır boncuğu», «Keş valliere», «Serseriler beri gelsin» yazılarile, üçüncü sayfadaki «Yaşasın ilim», «Güvercin kafaları» yazıları ve bundan başka gazetenin bir çok fıkraları ve ilânları Aziz Nesine aiddir ve idarehanemizden aşırılmıştır.

XIII

MERHUMPAŞA'DAN ALİBABA'YA...

26.5.1947 tarihli *Merhumpaşa*'da yayımlanan "Mahkeme Koridorlarında" başlıklı yazıdan dolayı "adaleti tahkir" suçlamasıyla yeni bir kovuşturma açılmış ve 14 Kasım'da Sabahattin Ali hakkında tutuklama kararı verilmişti. Sabahattin Ali bir süre gizlendi, gizli gizli *Alibaba* için çalıştı. Ankara'daki eşine yazdığı 3 Kasım 1947 tarihli mektubunda S. Ali şunları yazıyordu:

> Çok sevgili Aliye, bugün Pazartesi. Henüz mahkemelerden bir haber yok. Gazetenin para işleriyle uğraşıyorum. Vaziyeti düzeltebilirsem on beş güne kadar "Ali Baba"yı çıkaracağım. Şimdilik Mehmet Aliler'deyim...[86]

Sabahattin Ali'nin eşine yazdığı 10 Kasım 1947 tarihli mektubunda, *Merhumpaşa*'nın çıkmama nedeni azıcık sezilir gibi:

> ... bu hafta Merhum Paşa çıkmadı, çıkmayacak... iki haftaya kadar Ali Baba'yı çıkaracağım. Çünkü paşalar karıştıkça satış düştü, ziyan etmeğe başladık. Çok sıkıntılı vaziyetteyim. Yarın sana 100 lira göndereceğim. İdare et. Zaten sen, ben söylemeden de idare edersin ya, çünkü benim idareli, sevgili karıcığımsın. Bu fena günlerde yalnız seni ve Filiz'i düşünerek kuvvet buluyorum... ben bazen Mehmet Ali Aybarlar'da, bazen Mehmet Ali Cimcozlar'da kalıyorum...[87]

Markopaşa, *Malûmpaşa*, *Merhumpaşa*, uydurma paşalar olan *Lalapaşa*, *Bizimpaşa*, *Cerrahpaşa*... Çoğunun köşe adları, manşetleri aynıdır. Sahip ve yazı işleri yöneticileri sık sık değiştiği için zaten

86 Filiz Ali, s. 112.
87 Aynı, s. 112.

kim oldukları bile belli değildir. Sabahattin Ali'nin anlatımına göre okur, Paşaları karıştırmaktadır artık. Okuyucudaki şaşkınlık Markopaşacılarda paniğe dönüşmektedir.[88] Gerçek Markopaşacıların çıkardıkları gazeteleri en yalın biçimde okuyucuya sunmak artık alabildiğine zorlaşmıştır. "Paşa"ları bırakıp "Baba"lara geçmek daha uygun bulunmuş olmalıdır. Üstelik başına da "Ali" getirilir de "Alibaba" denirse bu adın, *Markopaşa*'ların babası "Sabahattin Ali" olduğu daha kolay anlaşılacaktır. *Alibaba*'ya geçişin önemli nedenlerinden biri de budur.

S. Ali, eşine 10 Kasım 1947 tarihli mektubu yazdığı günlerde bir yandan da *Alibaba* için kolları sıvamıştı. Rıfat Ilgaz'la çalışıyorlardı. Ilgaz'dan dinleyelim:

> ... "Yeni bir hamle lâzım, ALİBABA isimli bir mizah gazetesi çıkaracağız," dedi. Bu isim çok hoşuna gidiyordu. Uzun uzun izah etti. Kırkharamilere karşı Alibaba! Mim Uykusuz'a resimler, yazılar ısmarlandı. Masamın üstüne oturarak "Hadi" dedi, "Seninle bir manzume yazalım. Kırkharamilere karşı olsun!" İki kıtasını ben yazdım, bir kıtasını da o çırpıştırdı. "Tamam" dedi, "Çok güzel. Bu manzumenin adını birinci sahifeye manşet vereceğiz." Bir iki defa okudu çok beğenmişti... (Bkz. s. 154)

Mustafa Uykusuz karikatürleri hazırlıyordu. Ancak bu her zamanki gibi kolay olmuyordu. Nedenini Uykusuz'dan öğrenelim:

> (...) M. Uykusuz – Hapishaneye girmem gerekiyordu. Davaya girip çıktım, tüm gazeteler aleyhime yazdılar. Asmalı Mescit'te "Malum Paşa" ve "Ali Baba Kırkharamilere Karşı" dergilerinin çıktığı dönem. Polis geliyor, o zamanın parasıyla bir buçuk, iki buçuk lira veriyorum, elindeki belgeye "bulunamamıştır" yazıyor ve böylece içeriye girmem gecikiyor. Dergide "Ali Baba ve Kırkharamiler" adında bir kompozisyonum vardı. Bir cumartesi günü onu çiziyorum. (...) polis geldi gene. Efendi, gençten bir

88 Çukurkavaklı, s. 97.

çocuktu. Kapıyı vurdu, açtım. "Ağabey ben geldim" dedi. "İyi ya, hoş geldin" dedim. Cebime davrandım, para çıkaracaktım, bileğimden yapıştı: "Artık yok ağabey, seni götüreceğim" dedi. "Peki gidelim" dedim. Tepebaşı Karakolu da yakındı, Tünel'in hemen yanında. Oraya gittik. Babacan, Zeki adında bir komiser çıktı karşıma. Oturttu beni, uzun uzadıya konuştuk. Çaygetirtti, içtim. Bir ara kendisine dedim ki, "Bak Zeki bey, bana iki saat izin vereceksiniz. Bir karikatürüm var, yapıp mutlaka dergiye yetiştirmem gerekiyor. İki saat çalışabilirsem bu işi yapmış olacağım. İsterseniz yanımda polis de yollayabilirsiniz."

Komiser Zeki bey ciddi ciddi dinledi: "Sen bugün git arslanım, o karikatürünü mutlaka bitir. İyice bir kafayı da çek. Nasıl olsa günlerden Cumartesi. Ayrıca hapishaneden ne zaman çıkacağın da pek belli olmaz. Onun için kafayı iyi doldur ki, içerde bulamazsın uzun süre. Pazartesi günü de bana gel. Yanına polis falan takmağa gerek görmüyorum. Hadi arslanım bir an evvel git" dedi.

Karakoldan doğru iş yerine gittim. Karikatürü yaptım, verdim. Pazartesi günü de karakola uğradım, Zeki beye teslim oldum. Adliye'ye, oradan da Sultanahmet Cezaevine...[89]

Daha *Alibaba* çıkmadan bir üzücü olay da Sabahattin Ali için gerçekleşmişti. Hem bu olayı hem de düşünülen önlemleri, S. Ali'nin eşine yazdığı 14.11.1947 tarihli mektuptan öğreniyoruz:

Şu malum "Adaleti tahkir" davasında sorgu hakimi nihayet evrakı Ağır Ceza Mahkemesine vermiş ve tevkifime karar çıkmış. Bu davada ilk celsede beraat edeceğime emin olmakla beraber, o zamana kadar haksız yere yatırılmak istemediğim için hemen bugün İzmir civarına seyahate çıkıyorum. Mahkeme gününde ve saatinde İstanbul'da hazır bulunacağım. Çünkü adaletin tecellisinden eminim.

(...) Nerelerde seyahat ettiğimin anlaşılmaması için size gittiğim yerlerden mektup yazmayacağım, fakat merak etmeyin,

89 Çukurkavaklı, s. 111-112.

acı patlıcanı kırağı çalmaz. (...) Gelecek günler herhalde güzel olacaktır. Üzülmeyin...[90]

Alibaba · 25 Kasım 1947 · Sayı: 1

ALİBABA
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Sabahattin Ali
Haftalık Siyasi Mizah Gazetesi
Yıl: 1, Sayı: 1 — 25 Kasım 1947
MİLLET HARAMİLERİN ELİNDE

Alibaba'nın ilk sayısı *Markopaşa*'nın ilk sayısından tam 1 yıl sonra, 25 Kasım 1947'de çıkıyordu. Bir yıl içinde *Markopaşa*, *Malûmpaşa*, *Merhumpaşa* ve *Alibaba*...

Alibaba'nın ilk sayısında "sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden" olarak Nedim Ofluoğlu, "müessese sahibi" ise Haluk Yetiş görünüyordu. Adresi yine "Asmalımescit Şeyhbender Sokak No: 18 Çinili Han No: 1/1" idi.

Sabahattin Ali hapisten çıktıktan sonra kafasında bir roman tasarlıyordu. Bu yapıt Ankara'nın yaman bir eleştirisi olacaktı. Adı da Ankara... Gelgelelim ne bu romanı yazabiliyor ne de bir iş tutabiliyordu. Tedirgin ve aylak dolaşıyordu. Öyleyken, polis peşinden ayrılmıyor, sağcı basında karalama ve saldırmalar eksik olmuyordu. Bütün bunlar namuslu kalmanın, yurdunu ve halkını sevmenin, özgürlük ve kardeşliği savunmanın karşılığıydı.[91] Bu sayıdaki "Ne Zor Şeymiş" başlıklı başyazısında S. Ali bu acı gerçeğe parmak basmıştı:

90 Filiz Ali ve Atilla Özkırımlı, s. 264-265.
91 Bezirci, *Sabahattin Ali*, s. 70.

Namuslu olmak ne zor şeymiş meğer. Bir gün Almanların pabucunu yalayan, ertesi günü İngilizlere takla atan, daha ertesi günü de Amerikaya kavuk sallıyan soysuzlar gibi olmak istemedik. Yalnız ve yalnız bir tek milletin önünde secdeye vardık. O da kendi cefakar milletimizdir.

Meğer ne büyük günah işlemişiz! Kanunlu, kanunsuz baskılar altında ezile ezile pestile döndük.

Bu günün itibarlı kişileri gibi, kese doldurmadık, makam peşinde koşmadık. İç ve dış bankalara para yatırmak, han, apartman sahibi olmak, sağdan soldan vurmak ve milleti kasıp kavurmak emellerine kapılmadık. Bütün kavgamızda kendimiz için hiçbir şey istemedik. Yalnız ve yalnız, bu yurdun bütün yükünü omuzlarında taşıyan milyonlarca insanın derdine derman olacak yolları araştırmak istedik. Bu ne affedilmez bir suçmuş meğer! Nerdeyse, yoldan geçerken mide uşakları arkamızdan bağıracaklar: "Görüyor musun şu haini! İlle namuslu kalmak istiyor ve ahengimizi bozuyor..."

Çalmadan, çırpmadan, bize ekmeğimizi verenleri aç, bizi giydirenleri donsuz bırakmadan yaşamak istemek bu kadar güç, bu kadar mihnetli, hatta bu kadar tehlikeli mi olmalı idi?

Namuslu olmak ne zor şeymiş meğer! Bereket, zora katlanmasını bilen bu millet te namuslu.

Gazetenin ilk sayısında, S. Ali ile Rıfat Ilgaz'ın birlikte yazdıkları yergisel anlatım manşetten verilmişti:

Açıl Susam, Açıl

İndi haramiler dağdan, ormandan,
Maldan geçtik, şimdi korkumuz candan,
Ferman okunmuyor tozdan dumandan,
Vurgundan, yangından, selden geçilmez!

*

Bir sürü muharrir, bir sürü ozan,
Yok halkın derdini oturup yazan,
Şöyle kıvamında kaynayan kazan,
Taştı mı kepçeye paha biçilmez!

*

Hürriyet zincirdir kollarımızda,
Boy boy haramiler yollarımızda,
Yad dostlar türemiş illerimizde,
Ama ne dost, haramiden seçilmez!

*

Ezildi her çeşit baskıda millet
Vurguncu elinde kaldı memleket;
Medet ALİBABA, nerdesin medet!
Açıl susam, açıl, derim açılmaz!

Yukarıdaki yazının hemen yanında da *Markopaşa*'nın tipik mizahına örnek bir yazı yayımlanmıştı:

Bir ihtimal daha var

İki ihtimal var.

Memlekete demokrasi ya gelecek, ya gelmiyecek. Gelmezse, kına yaksınlar. Gelirse, iki ihtimal var: Antidemokratik kanunlar ya kalkacak, ya kalkmıyacak. Kalkmazsa, kına yaksınlar.

Memlekete hürriyet ya gelecek, ya gelmiyecek. Gelmezse, kına yaksınlar. Gelirse, iki ihtimal var: Ya hürriyeti kendilerine benzetecekler, ya benzetmiyecekler. Suratlarına benzetirlerse, kına yaksınlar. Benzetmezlerse, iki ihtimal var...

Böylece «iki ihtimal»ler sıralanabilir. Ve her zaman «iki ihtimal» daha vardır. Bu ihtimallerden birine göre, onlar daima kına yakarlar; bize de daima öbür ihtimal kalır, yani gelince, bir ihtimal daha var:

O da ölmek mi dersin?

Gazete çıkmış, Aziz Nesin cezaevinde ilk sayıyı almış eleştiriyordu. Önce işe manzumeden başlamıştı: "Nedir o manzume yahu! Karagöz'e benzettin gazeteyi" diyordu. S. Ali aldırmadı, "Aziz ne anlarmış şiirden..." dedi geçti.[92] Gazetenin çıkış sevincini yaşayamayan yalnız Aziz Nesin değildi; Mim Uykusuz da cezaevindeydi. Zorluklara bağlı ilginçlikler de vardı. Örneğin, *Alibaba*'nın çıkışı ile ilgili olarak okuyucuya ancak ikinci sayıda seslenilebilmişti. "Gazeteler-Gazeteciler" köşesindeki yazıda şöyle denilmişti:

> Babafingo: El etek öpücülerin kaleminde meddahlaşan Türk mizalını "Markopaşa" kurtardığı zaman, bu işi alkış tutmak, rakı masasında efendilerinin önünde göbek atmak kadar kolay zannedenler, paçayı sıvayıp, sözüm ona Markopaşayı taklide kalkmışlardı.
>
> Birçok defa yazdığımız–hani şu Türkiye'de mevcut olmayan– baskı ve antidemokratik kanunlar yüzünden, Markopaşanın adını Merhumpaşa, daha sonra Malûmpaşa olarak değiştirmek zorunda kalmışlık. (...) Bir sürü "Paşa" adlı gazete piyasayı doldurdu...
>
> İşte şimdi, hakiki Markopaşa, Merhumpaşa, Malûmpaşada tanıdığınız aynı kalemler "Alibaba" gazetesini çıkarıyorlar. Bu gazete kırk haramilere karşı çıkıyor. Şüphesiz, paşaları taklid edenler, Alibabayı da taklide yelteneceklerdir. Fakat, yine adını çalmaktan başka bir iş yapamayacakları muhakkaktır. Yine piyasayı Ballıbaba, Hasanbaba, Cambazbaba, Şambaba gibi sahte mizah gazeteleri dolduracaktır. Hatta mizah diye "babafingo"yu bile çıkarmaları kabildir.
>
> Biz müsamahakâr insanlarız. Paşayı elimizden alanların, bu sefer Babayı da almalarına göz yumarız.

Alibaba'nın sayfalarındaki köşeler öncekilerde olduğu gibi korunmuş. İç sayfalara "Alibaba'nın Yarenlikleri" ve "Haydi Hayırlısı" adlı köşeler eklenmiş. Son sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesi duruyor. Ancak adı *Alibaba*'ya uyarlanmış ve çizgiler değişmiş.

92 Bezirci, Aynı, s. 69.

Sabahattin Ali İstanbul'a dönmüş ama teslim olmamıştır. Nedenini, eşine yazdığı 8.12.1947 tarihli mektubundan öğreniyoruz:

Ben tekrar İstanbul'dayım. Hiç olmazsa bir hafta kadar hapis yatmadan bu işi temizleyemiyeceğiz. Çünkü beni tevkif etmeden mahkeme gününü tespit etmiyorlar. Herkes beraat edeceğimi muhakkak sayıyor. Fakat ben dışarıdaki işlerimi halletmeden içeri giremezdim. Eğer ilk tevkif çıktığı günü yakalansa idim, ne Alibaba çıkardı, ne de Sırça Köşk. Eh, şimdi gazete biraz yoluna girdi. Hikâye kitabı da çıktı... Bir iki ufak işim daha var, onları da yoluna koyarsam, bir hafta sonra Müddeiummiliğe [savcılığa] müracaat etmek niyetindeyim...[93]

Alibaba · 2 Aralık 1947 · Sayı: 2

Manşetten verilen haberle ilgili olarak yazılanlar şöyle:

Aşağıdaki Beyanname Jan Jak Marsuvan tarafından kaleme alınmıştır:

1. Bütün eşekler eşek olarak doğar, eşek olarak ölürler; hür olarak doğar, esir olarak ölürler.

2. Bütün eşekler görünüşte eşit, hakikatte çeşit çeşittirler.

3. Eşeklerin ahırları her türlü taarruzdan masun ise de, sahipleri semere kızıp eşeği döğebilirler.

4. Bütün eşekler anırma hürriyetine sahiptirler. Ancak başkalarına çifte atmamak şartile.

93 Filiz Ali ve Atilla Özkırımlı, s. 265.

5. Ömrü billâh eşekler, hoşaftan anlamayacaklardır. Suyunu içip, tanelerini, efendilerine bırakacaklardır.

6. Sıpa olarak doğan eşekler, tekâmül ederek eşek olurlar. Marsuvan eşekleri deve kervanlarına ve uyuz eşeklere kılavuzluk ederler.

7. Eşeklerden her türlü asalet unvan ve imtiyazları alınmıştır. Sırma palan vursan eşşek, yine eşşektir.

8. Şeddesiz eşekler, şeddeli eşeklere itaate mecburdurlar.

Birinci sayfadaki "Haftalık Türk-Amerikan Gidiş Geliş Programı"nda yazılanları da okuyalım:

"Pazartesi – Amerikan zırhlıları, bahriyelileri gelecek, Türk inceleme heyetleri gidecek.

Salı – Dört Amerikan senatörü gelecek, iki milletvekili gidecek.

Çarşamba – Amerikadan Naylon kopça gelecek, milyonlarımız gidecek.

Perşembe – Amerikadan borç vaadleri gelecek, ziyafetler, paralar ve pullar gidecek.

Cuma – Uçak filoları gelecek, kaçak filoları gidecek.

Cumartesi – Kontrol heyeti gelecek, kontrolsuz heyetler gidecek.

Pazar – Müşavir ve müşahit heyetler gelecek. Gidecek bir şey kalmadığından, ne kalmışsa o gidecek.

Amerikadan geleceklere ve Türkiyeden gideceklere haftanın yedi günü kâfi gelmediğinden, haftanın sekiz güne çıkarılması düşünülmektedir.

Amerikan heyetleri konusunda bir yazı daha göze çarpıyor. "Amerikadan Heyetler" başlıklı yazı, mizah açısından olduğu kadar günümüzde gelinen durum açısından da önem taşıyor:

Dün şehrimize, Hasan Efendi adında bir vatandaşın evini idare etmek üzre bir Amerikan heyeti, Hüseyin efendinin karısını

idare etmek üzre üç Amerikan heyeti, Ali efendinin tavuklarını idare etmek üzre bir İngiliz heyeti, ve Mehmet efendinin kendisini idare etmek üzre de 38 Amerikan heyeti gelmiştir.

Bu sayıdan seçeceğimiz son yazı da benzeri içerik taşıyor ve "Yurdumuzun Kalkınması" başlıklı:

Ankara, 30 (Zavallı muhabirimiz göz kırparak bildiriyor) – Türkiyenin iktisadi kalkınması için, hükümetimiz Milletlerarası Kalkınma Bankasından 600 milyon dolar isteyecek. Fakat, banka altıyüz lira dahi vermiyecek, aşağı kapıya havale edecektir. Amerikadaki Aşağıkapı Bankasından 600 milyon dolar istenecek, o dahi bize metelik vermiyeceğinden dahili istikraza başvurulacaktır.

Maliye Bakanına muhabirimiz:

– Nasıl isteyebilirsiniz ki? diye sormuş. Sayın Kişmir Nazmi de:

– İsteyenin bir gözü kara, vermiyenin iki yüzü kara! cevabını vermiştir. Bunun üzerine muhabirimiz:

– Tencere dibin kara, seninki benden kara! diyerek Sayın Bakanın huzurundan dört nala kaçmıştır.

Alibaba · 9 Aralık 1947 · Sayı: 3

Gazetenin birinci sayfasında S. Ali'nin başyazısından başka "Türkiye'de İlk Faşist Nasıl Doğdu?", "Gelecek Zaman Olur ki Hayali Beş Para Etmez" ve "Aforizmalar" başlıklı haber-yorumlar yer almış. Birinci sayfa sol altta çerçeve içinde bir açık dilekçe verilmiş. Dilekçe sahibi Aziz Nesin...

İstanbul Cumhuriyet Savcılığına: İstanbul'un eski Emniyet Müdürü Ahmet Demir hakkında, döğmek, küfretmek, aç bırakmak, tehdit etmek fiillerinden dolayı dört ay önce verdiğim dilekçemin, ben ölmeden evvel gereğinin yapılmasını dilerim.

Sultanahmet Cezaevi'nde mahkûm Aziz Nesin

Üçüncü sayfadaki yazıların içinde birinin başlığı, diğerinin içeriği ilginç. İlginç başlık "Prenses Düttürü Leyla". "Ayda İnsan Var mı?" başlıklı yazının da içeriği şöyle:

Hikâye bu ya... Hangi millet daha akıllı diye, milletleri imtihan edecek bir heyet kurulmuş. Her milletten rastgele ikişer adam seçip, imtihan heyeti huzuruna çıkarmışlar. Evvela imtihana giren Almanlara sormuşlar:

– Ayda insan var mı, yok mu?

– Katiyen yoktur.

– Neden?

– Eğer Ayda insan olsa idi, istilâ ederdik.

İngilizlere sormuşlar:

– Ayda insan var mı?

– Katiyen yoktur.

– Neden?

– Eğer Ayda insan olsa idi, bizim müstemlekemiz olurdu.

Sıra Amerikalılara gelmiş. Onlar da:

– Ayda insan yoktur. Eğer olsa idi, orada Pazar kurardık, çürük malı satardık, atom patlatırdık, diye cevap vermişler.

Yunanlılara sormuşlar, onlar da:

– Hayır yoktur. Eğer olsaydı, borç para isterdik, demişler.

En nihayet bizim Halk Partililere sıra gelmiş, bizim akıllılara sormuşlar:

– Ayda insan var mı?

– Katiyen yoktur.

– Neden?

– Eğer insan olsaydı, sıkıyönetim ilân ederdik.

Son sayfadaki bir habere göz atalım. Haberin sonundaki yorumu yorumlayarak okuyalım:

Solculuk cereyanı: Ankaradan verilen bir haberde, Hasanoğlan Köy Enstitüsünün yüksek kısmı kapatılmış ve 160 öğrenci muhtelif bölgelerdeki teknik okullara çil yavrusu gibi dağıtılmış. Bu lağvın sebebi solculuk cereyanı imiş.

Ha gayret Reşat Şemsettin efendi, bugün enstitünün yüksek kısmı, yarın yüksek okulları, öbürsü gün üniversiteleri kapattın mı, kala kala yalnız alçak kısımlar kalır ve insanlar da sağ ayaklarının üstünde seke seke yürürler.

Alibaba · 16 Aralık 1947 · Sayı: 4

Bu sayı *Alibaba*'nın son sayısı olacaktır. Son sayıda "sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Rıfat Ilgaz; müessese sahibi Haluk Yetiş" tir. Sabahattin Ali iki üç gün içinde cezaevine girecektir. Böylece bu son sayı ile *Alibaba*'nın sahipliği Rıfat Ilgaz'ın üzerinde kalacaktır.

Diğer çok önemli ve en az o kadar acı bir olay da Sabahattin Ali'nin bu sayıdaki başyazısı, *Markopaşa*, *Malumpaşa*, *Merhumpaşa* ve *Alibaba* dizisinde yazdığı son, yaşamında ise sondan ikinci yazısı olacaktır. Paşalar dizisindeki son yazısında Sabahattin Ali bakalım neler söylüyor:

Uşak Ruhu: Bu millet kolay kolay dost seçmez, rasgele de düşman olmaz! Ama dostuna dost, düşmanına düşmandır. İki yüzlülükten hoşlanmaz, döneklikten hazzetmez. Hem ağır başlıdır, hem de mert huyludur.

Peki, nasıl oluyor da aramızda bir takım insanlar türeyebiliyor ve milletin bu erkek huylarına taban tabana zıt cibilliyetsizlikler gösterebiliyor?

Her halde bu milletle bir ilişikleri yok da ondan!

Mesela, bir Alman dostluğudur alıp yürüyor. Alman filimleri, Alman şarkıları, Alman sanatkârların konserleri baş tacı oluyor. Rejimimizi Almanlara benzetmek isteyenler türüyor, ticaretimizin dörtte üçü Almanlara bağlanıyor. Gestapo ile işbirliği ediliyor ve Alman sefirinin bir işaretini emir sayanlar bulunuyor.

Derken havalar değişince dünkü dostlar "Tuu, kaka!" oluveriyorlar. Alman elçiliğinin kokteyl partilerinde basın ateşesinin pabucunu yalayanlar, bu sefer, Alman piyeslerini oynatmıyor, Alman plaklarını çaldırmıyorlar. Bu sefer yeni efendileri vardır.

Haydi İngiliz hayranlığı: Kültür heyeti sergileri, İngiliz konserleri, her yerde Almanca yerine İngilizce, İngiliz subaylar, İngiliz mütehassıslar başta geliyor.

Derken havalar yine değişiyor... Bu sefer Amerikaya kul oluyorlar. Haydi Amerikan gemileri, Amerikan gazetecileri, Amerikan plakları, Amerikan sanatı, Amerikan malları, Amerikan subayları itibarda... Hatta soysuzun biri çıkıyor: "Amerikadan kanunlar alalım. Biz Amerikadan daha iyi mi düşüneceğiz? Her şeyimizi oraya uyduralım!" diye bağırıyor.

Üstelik bu adamlar, yarın yeni efendilerini de yarı yolda bırakırlar. Sırtlarında yumurta küfesi yok ya! Zaten kendi milletlerine dost olmadıktan sonra, kimseye gerçekten dost değildirler. Her şeyleri, hatta ruhları bile, bir yerden aşırma ve sahtedir.

Peki, nasıl oluyor da, aramızda türeyen bu adamlar bu kadar şahsiyetsiz, bu kadar haysiyetsiz, bu kadar uşak ruhlu olabiliyorlar?

Her halde bu milletle bir ilişkileri kalmış ta ondan![94]

Birinci sayfadaki "Şakalar" köşesinin konusu "Çatlasınlar, Patlasınlar". Konuğu da cezaevinde yatan Aziz Nesin. Mim Uykusuz, Aziz Nesin'i yazının ortasına çizmiş. Elleri ve ayakları zincirle bağlı ve oynuyor... Aziz Nesin diyor ki:

Hapishane çeşmesi yandan da akmaz oldu, yirmiye yoğurt. Bununla beraber, rahatım. Ne idi o dışarıda çektiğim. Her gün beş on mektup gelir. İçinde tabanca, kama, kafatası ve idam sehpası resimleri.

Her gün haberler gelir, akşama miting var, sabaha nümayiş var, asacağız, keseceğiz, vuracağız, kıracağız.

Sokağa çıksan, önünde beş on polis, ardında beş on hafiye, sağında birkaç jandarma, solunda birkaç bekçi.

Üstelik her gün düzinelerle mahkemeden celp. "Ha tevkif edildim, ha edileceğim" korkusu.

94 Son tümcede bir dizgi yanlışı olmuştur. "Kalmış" sözcüğü "kalmamış" olacaktır. Bkz. Sabahattin Ali, *Markopaşa Yazıları ve Öteki*ler, YKY, İstanbul, 1998, s. 148.

Oooooh! Ne rahatım burada. Kalın duvarların, demirlerin arasında, arslan jandarmaların muhafazasında, emniyette yaşıyorum.

Çatlasınlar, patlasınlar: celp yok, korku yok, miting yok, takip yok, hafiye yok.

Üstelik bir yanımda hürriyet, bir yanımda demokrasi: İşte hapishane arkadaşlarım.

Bu son sayının son sayfasında Rasih Nuri İleri'nin "Komünist Kime Derler" başlıklı yazısı yayımlandı. Bu yazı, R. N. İleri'nin Paşalar dizisinde yayımlanan ilk yazısıydı.[95]

Gazetenin bundan sonra çıkmama nedenini, birinci şahıs S. Ali'nin eşine yazdığı 19.12.1947 tarihli mektuptan okuyalım:

Benim vaziyetim hâlâ karmakarışık. Hakkımda tevkif kararı verdiler, fakat idarehaneye gidip aramıyorlar. Ben de gönüllü olarak Adliyeye gitmiyorum. Çünkü evrak tamamlanmamış ise ayrıca yatmak lazım gelecek. Galiba işlerin temizlenmesi yılbaşından sonraya kalacak ve kim bilir ne şekilde temizlenecek. Bu vaziyetin devamı benim de sinirlerimi bir hayli bozdu.

(...) "Ali Baba" bu hafta çıkmıyacak. Parasız gazete çıkmıyor. Her taraftan tehdit, sabotaj. Bayilere sattırmıyorlar. Üstelik gırtlağımıza kadar borca girdik, işleri yoluna koyabilmek için daha dört sayı çıkmamız lazımdı, halbuki her sayı bize (750) liraya mal oluyor. Hiçbir yerden hiçbir arkadaştan yardım görmeden buna dayanınama imkân yoktu. Nihayet 2600 lira borçla işi burada kapatıyorum. Bakalım, bundan sonra ne yapacağız.[96]

Çeşitli zorluklara göğüs gerilerek çıkarılan Paşalar dizisi ve özellikle *Alibaba* ile ilgili olarak Kemal Sülker bir anısını 1970'li yıllarda şöyle anlatmıştır:

95 Çukurkavaklı, s. 446.
96 Filiz Ali ve Atilla Özkırımlı, s. 266-267.

... "Ali Baba Kırk Haramilere Karşı" adlı dergideki bir yazıyı Tokat Kütüphane Müdürüne okuduğumda adamcağız ağladı: "Allahaşkına okuma, çoluğum çocuğum var, bu kadar baskı altında kalmış bir toplum olduğumuzu bu yazı ile anlıyorum. Çoluk çocuğum olmasa ben de sizin gibi olur, rejime karşı çıkardım" demiştir. Yani siyasal konuda kafası berraklığa kavuşmamış bir insan bile, Markopaşa türünden, Ali Baba türünden yayınlarla etkileniyordu. Toplumun idareci sınıfını savunmakla görevli siyasi polisin bu kadar etkin dergilerle, haftalıklara ve yazarlara karşı baskı sürdüreceği, yazarlarına işkence yapacağı akla çok yakındır.[97]

Alibaba'nın bu sayısı ile *Markopaşa*'nın 1. dönemi kapanacaktır. Bir yılı az geçen bu dönemde *Markopaşa* 23, *Merhumpaşa* 4, *Malûmpaşa* 5 ve Alibaba 4 sayı çıkabildi. 55 haftanın 36'sında çıktığına göre, 19 hafta gazete engellerle karşılaştı, yayımlanamadı.

Sabahattin Ali 19 Aralık 1947'de içeriye girdi. Gazete üzerinde hükümetin, sıkıyönetimin, polisin baskısı vardı. Matbaacılar basmaktan çekinmekteydiler. Orhan Erkip'in aynı gazeteleri tersyüz çıkarması okuyucuda şaşkınlığa yol açmıştı. Kâğıt ve dağıtım konusunda da türlü engellemelerle karşılaşıyorlardı. Olayların *Alibaba*'yı çıkaranlardaki tepkisi panikti...[98] Bu durumda *Alibaba*'yı kapatmaktan başka bir çözüm kalmamıştı.

97 Çukurkavaklı, s. 336-337.
98 Aynı, s. 97.

XIV

MARKOPAŞACILARIN BAŞLARINA GELENLER

Alibaba 16.12.1947 günlü 4. sayısıyla kapandı. Üç gün sonra Sabahattin Ali teslim oldu ve içeriye girdi. Aziz Nesin zaten içerideydi. Rıfat Ilgaz gazetenin yönetim yerinde yatıyordu. M. Uykusuz da zaman zaman orada yatıp kalkıyordu. Her ikisinin de evleri yoktu. Mustafa Uykusuz henüz bekârdı. Rıfat Ilgaz'ın eşi başka yerde oturuyordu. Kiralar da pahalı olmadığı için Haluk Yetiş, Mim Uykusuz ve Rıfat Ilgaz herhangi bir yayın yapmadan Asmalımescit'teki yerde uzun süre kaldılar. 1948 Nisanı dolaylarında burayı olduğu gibi bıraktılar. Nisan ayı içinde Rıfat Ilgaz, Haydarpaşa'daki İntaniye Hastanesine yattı. Haluk Yetiş, Mayıs 1948'de askere gitti.

Sabahattin Ali 31 Aralık 1947 tarihinde tahliye edildi fakat ortalıklarda görünmüyordu. Parasal sıkıntısı alabildiğine artmıştı. Amerika'dan gazete çıkarmak için getirttiği ve gümrük masraflarını veremediği baskı makinesini Ocak 1948'in sonuna doğru Rüştü Diktürk'e devren sattı ve borçlarını ödedi. Kızı, babasının bu dönemine ilişkin olarak şunları söylüyor:

> ... Babamın durumu ciddiyetini korumakta. Kapana kısılmıştır artık. Gazeteyi çıkarması mümkün değil, hakkında kesinleşmiş ya da kesinleşecek mahkûmiyet kararları var. Kısaca, işsiz, özgürlüğü her an elinden alınacak gibi, eli ayağı bağlanmak üzere. Son çare yurt dışına gitmek. Ancak pasaport alması olanaksız. O halde tek bir çıkar yol kalıyor, o da kaçmak...[99]

Sabahattin Ali 28 Mart 1948 tarihinde eşine ve Cimcoz'lara mektup yazdı. Rasih Nuri İleri'ye verdi. Sınırı geçip geçmediğine ilişkin imli kart, R.Nuri'ye gelecek; geçtiyse R. Nuri mektupları

99 Filiz Ali, s. 114.

postaya verecekti. Kart, "geçti" imiyle geldi ama Sabahattin Ali sonradan öğrenildiğine göre 2 Nisan 1948 tarihinde Kırklareli'nin Üsküp bucağının Sazara köyü yakınlarında öldürüldü. Doğrusu hangi tarihte, nerede, nasıl ve kim/kimler tarafından öldürüldüğü tam olarak belli olmadı. Ölüsü, 16 Haziran 1948 tarihinde Çoban Şükrü tarafından bulundu. Ali Ertekin adlı şahıs, 28.12.1948 tarihinde, Sabahattin Ali'yi öldürdüğünü belirterek katillik görevini üstlendi. Ölüsü 3 ay sonra bulunmuş, 9 ay sonra da cesedin Sabahattin Ali'ye ait olduğu teşhis edilmişti. Ancak katilliğini birisi üstlenmiş olsa da gerçeğin perdesi o gün bu gün yine de aralanmış değildir. Şu kesin ki tam bağımsız bir Türkiye için emperyalizme karşı verilen savaşımda Cumhuriyet döneminin "ilk faili meçhul yazarı" Sabahattin Ali olmuştur. Bir başka açıdan Markopaşacılar her tür baskıyla karşılaşmış; en son, manga komutanı için *Markopaşa* "sonun başlangıcı" olmuştur.

> ... Sabahattin'i birkaç defa hapse attılar. Buna rağmen mücadelesinden vazgeçmedi. O zamanki iç ve dış durum öyleydi ki, mürteci idareciler "Marko Paşa" gazetesini doğrudan doğruya tasfiye etmeye cesaret edemediler. İrtica için, gazeteyi durdurmanın bir tek çaresi vardı: Herhangi bir provokasyon yardımıyla gazete sahibini yok etmek, yani Sabahattin Ali'yi öldürmek! Öyle de yaptılar...[100]

Kimi öldürülmüş kimi hastanede kimi içerde kimi askerde... Tam anlamıyla ortada kalan biri vardı: Mustafa Uykusuz. O da uzun süre boşta gezdi. Kolay kolay işe bile almıyorlardı. Geçinebilmek için zorunlu olarak 13-14 takma ad kullanarak çeşitli gazetelere[101] karikatürler çizdi.

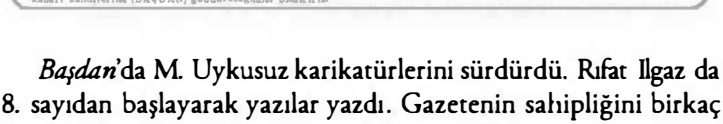
100 Nâzım Hikmet, *Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil*, 4. Baskı, Adam Yayınları, İstanbul, 1993, s. 238.

101 Bu gazetelerden birisi *Geveze*'dir. *Geveze*'nin 12.6.1947 tarihinden başlayarak 13/1, 28, 30, 35 ve 37. sayıları elimizdedir.

Alibaba'nın son sayısının ardından giz kokan suskunlukta Sabahattin Ali'nin yeni çıkan kitabı *Sırça Köşk*, 1948 Ağustosunun son haftası Bakanlar Kurulu kararıyla toplatıldı. Eylül 1948'de de Rıfat Ilgaz'ın yeni çıkan kitabı *Yaşadıkça* Bakanlar Kurulu kararıyla toplatıldı. Ilgaz'ın, dört yıl önce *Sınıf* adlı şiir kitabı ve bir yıl kadar önce Aziz Nesin'in *Nereye Gidiyoruz?* adlı broşürü Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılmıştı.[102]

Aziz Nesin hapisten çıktıktan bir süre sonra 09.07.1948 tarihinde *Başdan* gazetesini çıkardı. İlk sayısındaki "Özümüz ve Sözümüz" başlıklı başyazısında başlarına gelenlerin bir kısmını okuyucuların bildiklerini vurgulayarak şöyle diyordu: "Bütün eski hesapları sildik. Al baştan yapıyoruz. Ve işte yeni (BAŞDAN) konuşmaya başladık."

Başdan gazetesi *Markopaşa*'nın borçlarını da üstlenmişti:

Okuyucularımızın dikkatine Onuncu sayıdan itibaren Markopaşa, Malkarpaşa, Merhumpaşa ve Akbaba gazetelerini çıkardık. Bir kısmı gazetelere abeydeo, bir kısmı ise Yönetim komutanlığı tarafından gazetelere dahil yazdırılmıyan bir çok hadiseler başımıza geldi. Bu hadiseler yüzünden yukarda isimleri yazılı gazetelerin abone defterleri kaybolda. Eski gazetelerimizin aboneleri, kendilerine ne kadar borçlu olduğumuzu ve hangi gazeteye abone olduklarını bize bildirirlerse, kuruşuna ödeyinciye kadar, kendilerine (BAŞDAN) göndereceğimizi bildiririz.

Başdan'da M. Uykusuz karikatürlerini sürdürdü. Rıfat Ilgaz da 8. sayıdan başlayarak yazılar yazdı. Gazetenin sahipliğini birkaç sayı Orhan Müstecaplı yürüttü. 14. sayıdan sonra elimizdeki 27. sayıya kadar[103] "sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden" Rıfat Ilgaz, kurucusu ve sekreteri Aziz Nesin'dir.

---

102 Tüm toplatmalar için "Sonsöz Yerine" bölümüne bakınız.

103 *Başdan* gazetesinin 1'den 25'e kadar ve 27. sayıları elimizdedir. 29 Ekim 1948 tarihinden başlayarak (2. dönem) *Markopaşa* ile iki üç gün arayla çıkmıştır. Bu nedenle, *Markopaşa*'nın 2. dönemine ilişkin kimi olay ve bilgiler *Başdan*'dan alındı.

XV

MARKOPAŞA'NIN II. DÖNEMİ

S. Ali'nin ölümü ile *Markopaşa* cephesi yıkılmıştı kuşkusuz. Rıfat Ilgaz da hastanedeydi. Yine de bir sınav daha verilemez miydi? Sonucu ne olursa olsun başarılı bir deneme vardı ortada. Halk, *Markopaşa*'yı tutmuştu. Tam 10 aylık bekleme dönemini Rıfat Ilgaz'dan dinleyelim:

(...) Bir mizahçı olarak ilk denemelerimi yapmış, kendime güvenim artmıştı. Sabahattin Ali'yle birlikte, Aziz Nesin içerdeyken, hazırladığımız Kırk Haramilere karşı Ali Baba, pek başarılı olmasa da, gene de olumlu bir atılımdı. Genellikle bu dergi için yaptığımız özeleştiriden, herkesten çok ben yararlanmıştım.

Aziz Nesin'le ara sıra buluşuyor, tatlı bir anı gibi Markopaşalardan, Merhum Paşalardan, Malûm Paşalardan konuşuyorduk. Hayır, böyle durmak olmaz, bir atılım daha gerekirdi. Gel gelelim Markopaşa'nın da imtiyazı Orhan Erkip'te kalmıştı. Alibaba'nın imtiyazı bendeydi ama, Alibaba Sabahattin Ali'yi anımsatır, kötü çağrışımlara yol açabilirdi. Ortam tam mizahlık, dergilik ortamdı. Halk Partisine karşı direniş arttıkça önce Saraçoğlu gitmiş, yerine gelen Recep Peker bizim birinci dönem Markopaşa'nın çıkardığı patırtının tozundan toprağından kurtulamamıştı.

İşsizlik yeniden kıskaçları arasına almıştı bizleri... Bütün acımazlığıyla sürüp gidiyordu. Validebağ Prevantoryumunda yattığım sürece aylığımın çoğunu eve bırakabilmiştim. Ne var ki şimdi Asmalımescit'in bir yıllık aylıklı süresi de sonaermişti. Evin bütçesine bir şey katacak yerde evden götürmeğe başlamıştım...

(...)

Ben böyle evsiz barksız hastanelerde mi ömür tüketecektim! Hafta içinde Aziz Nesin'den bir mektup almıştım.[104] Markopaşa'yı yeniden çıkarıyoruz. Orhan Erkip'le imtiyaz için anlaştım, diyor-

104 Rıfat Ilgaz o sırada Cerrahpaşa Hastanesinde yatmaktadır.

du, bize geri veriyor, imtiyazı senin alman koşuluyla... Gazetenin sahibi de sen olacaksın, sorumlu Müdürü de!

Buna karşı o da ortak olacaktı bizimle. Ne kazanırsak beraber[105] diyordu Aziz. Hemen kabul ettiğimi bildirmiş, başlamıştım yazı yetiştirmeye. 1. sayı o günlerde çıkmıştı.[106]

Rıfat Ilgaz kalemine güveniyordu. Bu güveninin köklü bir gelenekten mayalanarak toplumcu-gerçekçilik anlayışıyla yoğrulan bir nedeni de vardı. Ilgaz'dan dinleyelim:

... Ben doğma büyüme Kastamonuluyum. Yani o güne kadar İstanbul'da kentsoylular tarafından çıkarılan mizah dergilerinde alay konusu olan Kastamonululardan biriyim. Karagöz'de, ortaoyunlarında adımız geçer. Hüseyin Rahmi eserlerinde dara geldi miydi, bizlere "hödük" demekten geri durmaz. İstanbul sokaklarında yolunu yitiren, tünellere, tramvaylara korku ile binip inen hödüklerdeniz biz. İşte böyle bir anlayışta olan İstanbul'un kentsoylularını karşımıza almanın tam zamanıydı. Biraz da bizler, Anadolu'dan gelenler, hödükler, bu kentsoylulara takılmalıydık. Yani onların silahını ellerinden alıp onlara çevirmekti benim mizah anlayışım. Alay edenlerle alay etmek biraz da. Bizleri küçük görenlere karşı, çekişmemizi sürdürmek için mizah yazarıyız...[107]

(...) Sözcük, deyim zenginliği ve ses uyumu bakımından Kastamonu çok zengin bir yerdir. Bugün kaba maba diye alay etmeye kalkıyorlar. Markopaşa'daki yazıları yazarken esin kaynağım hep Kastamonu oldu. Halkının dili yani...[108]

105 *Markopaşa* yüzünden bu hastaneden atılacak, payına düşen parayla Heybeli Sanatoryumuna ancak 2 taksit yatırabilecektir.

106 Ilgaz, s. 322, 339-340.

107 Kabacalı, s. 52.

108 Mehmet Saydur, *Rıfat Ilgaz'lı Yıllar*, Çınar Yayınları, İstanbul, 1994. s. 111.

On ay aradan sonra çıkabilen II. Dönem *Markopaşa*'nın sahip ve yazı işleri yönetmenliğini, Aziz Nesin'in mektubunda söylediği gibi Rıfat Ilgaz üstlendi. Aziz Nesin de "müessis ve sekreteri" idi. Adresi, Kumkapı, Derinkuyu Sokak, No: 4; dizildiği ve basıldığı yer Osmanbey Matbaası'ydı. Başlıkta "Sayı: 1 (35)" denilmişti. Bu, Paşalar dizisinin I. Dönemde 35 sayı çıktığı anlamındadır. Ancak 11 sayıda "Sayı: 11 (36)" şeklinde düzeltilmiştir.

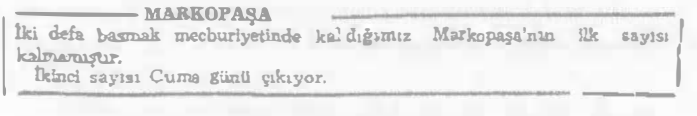
İlk sayıda "Yeniden Çıkarken" başlığı altında şunlar açıklanmıştı:

> Bundan evvel muhtelif isimler altında ancak otuz beş sayı çıkarabildiğimiz mizah gazeteleri yüzünden neler çektiğimiz millete malûmdur. Bunları sayıp dökmeyi lüzumsuz buluyoruz. İşte yeniden dostlarımızın ve düşmanlarımızın karşısındayız.
>
> Markopaşa, mizahı, halk hizmetinde bir vasıta sayar. Bu münasebetle 25 Kasım 946 senesinde çıkan ilk sayımızdaki sözü tekrarlamağı yeter buluyoruz.
>
> "Markopaşa'da okuyucularımız alışılmış olandan ayrı bir mizah bulacaklardır.
>
> Maksadımız, sadece gülmek için değildir. Gülerek düşünmek ve faydalı olmaktır."
>
> Tanrı encamımızı hayreyleye!..

Bu sayının en belirgin özelliği, ilk kez Sabahattin Ali'nin başyazısının yokluğudur. Karikatürler yine M. Uykusuz'undur. Aynı köşe adları, aynı mizah... Örneğin "Şakalar" köşesinin konusu "Mukaddes Zincirlerimiz..." Başından sıkça geçtiği için büyük olasılıkla Rıfat Ilgaz'ın yazmış olması gereken yazının birinci paragrafını okuyalım:

> Bu memleketin insanları, başka memleketlerin insanlarına benzemez. Bizim onlardan eksiğimiz yok, fazlamız var; zincirlerimiz onlardan fazlamızdır. Zincirli doğup zincirli ölüyoruz. O kadar alışmışız, o kadar alışmışız ki zincirlerimize, artık bu zincirler elimiz kolumuz, kaşımız gözümüz gibi, vücudumuzdan ayrılmaz bir uzvumuz olmuş. Et tırnaktan, biz de zincirden ayrılamayız. Devletlû efendilerimiz tarafından elimize kolumuza, ayağımıza, dilimize vurulan bu zincirler, artık vücudumuzun bir parçasıdır...

Markopaşa'nın bu sayısından dört gün sonra aynı yazarlarca çıkarılan *Başdan* gazetesinin 2.11.1948 günlü 13. sayısında *Markopaşa* ile ilgili bir duyuru vardır:

MARKOPAŞA

İki defa basmak mecburiyetinde kaldığımız Markopaşa'nın ilk sayısı kalmamıştır.

İkinci sayısı Cuma günü çıkıyor.

Bu sayının satışı ile ilgili olarak Rıfat Ilgaz anılarında şunları söyleyecektir:

> ... Bu kez ilgi daha da artmıştı. Duman ediyorduk ortalığı. Kimse kurtulmuyordu kalemimizin sivriliğinden. İçerdekilerle yetinmiyor, dışarıdaki kralları da benzetiyorduk...[109]

109 Ilgaz, s. 340.

Markopaşa · 5 Kasım 1948 · Sayı: 2 (35)

Bu sayının birinci sayfasında ilk olarak "Markopaşa'nın Amerikan Milyarderlerine Mesajı" başlıklı yazı göze çarpmaktadır.

> Amerikanın Türkiye'ye kazık atmağa başlamasının üçüncü yıldönümü münasebetsizliği ile, Markopaşa Trumana ve Amerikan milyarderlerine hitaben aşağıdaki mesajı, deliğe girerim korkusu ile gönderememiştir:
>
> Bu hava seferleri çağında ve bu atom devrinde, fenni tenakillerin iki memleketi birbirine yaklaştırmak için, Türkiye'nin altına uskur takılarak yüzdürülmek suretile, yahut tepesine pervane takılıp uçurulmak suretile, çok yakında Amerikaya getirileceğine hiç şüphemiz kalmamıştır.
>
> Harp artığı eski ve yırtık otomobil lâstiklerinden yaptığınız Kovboy çikletlerini Türk milleti evde sokakta, vapurda, trende çiğneye çiğneye demokrasi gevişi getirmekte ve Türk gençliği ağızlarında şişirdiği çiklet balonlarını şerefinize patır patır patlatmaktadır. Çiklet namı adı altında yutturduğunuz eski kamyon lâstikleri çiğnemekten Türk milletinin konuşmağa vakti kalmamıştır. Bu çiklet nam demokratik icadınızla halka konuşmak fırsatı vermediğiniz için, hükümetimiz namına size teşekkürlerimizi sunarız.

Birinci sayfaya bir de "Markopaşa" imzalı teşekkür konmuş:

> Gazetemizin yeniden intişara başlaması dolaysile matbaamıza kadar gelerek bizi tebrik eden sayın okuyucularımıza, ve bu arada aynı zahmete katlanan Şükrü Saraçoğlu, Hasan Saka, Recep Peker, Falih Rıfkı, Hüseyin Cahit, Ahmet Emin, Cevdet İnce Kerimdayı, Şükrü Sökmensüer gibi sabık okuyucularımıza ayrı ayrı teşekküre imkân bulamadığımızdan burada alenen kendilerine teşekkürü bir vecibe biliriz. Markopaşa

Son sayfadaki "Komünizm'le Mücadele" başlıklı yazıdan da bir bölüm okuyalım:

... Eve bir kâğıt bırakmışlar: "Vatandaş! Memleketimizi saran kızıl tehlikeye karşı açtığımız mücadeleye sen de katıl!" Madem ki tehlike varmış, ister kızıl olsun, ister lacivert, katılalım. İkinci kâğıt gelmiş: "Vatandaş! Mücadelemize uzaktan bakma, Allah aşkına sen de katıl!"

Bir Pazar günü kâğıdı getiren delikanlı yine gelmiş. Geçtik karşı karşıya, konuşmağa başladık. Nerede o eski günler diye lafa başladı...

(...)

– Fikir gafada olmaz mı? Biz de gızılların gafasına gafasına, gırbaçlen vuracağız.

– Affedersiniz, kafaları gaf... yani çok gaf yapıyorsunuz.

– Gızıldenizi haritalardan silip, gayfe rengi deniz yapacağız. Bütün gızılbaşları yeşilbaş ördek yapacağız. Gızılderililere ilanı harp edip derilerini yüzeceğiz. Gızıltoprak'ı baştan başa patlıcan rengine boyayacağız. Gızılcık ağaçlarına karşı amansız bir mücadele açacağız. Gızılayı, Alaya çevireceğiz. Gızılırmağı mora boyayacağız. Tutarsa tutar, tutınazsa badana edeceğiz. Gızılcahamam'ı, Gızılcakcak'ı tarumar edeceğiz. Gızıl tehlikeyi yeşil tehlike yapacağız. Gızıl ve gızamık hastalığına yakalananları paramparça edeceğiz.

Markopaşa · 11 Kasım 1948 · Sayı: 3 (35)

Markopaşa'nın bu sayısında birinci sayfadaki "Efendimiz Köylü" başlıklı yazı şöyle:

Sesler karıştı:

Büyük adamlar köye gelmişlerdi. Köy odasında karşılarına birkaç köylü alıp konuşmağa başladılar. Biri "Köyü kalkındırmak için evvelâ yol lâzım", biri "hayır, evvelâ mektep lâzım", bir başkası "bataklıkları kurutmak lâzım" gibi birbirini tutmayan fikirler ileri sürüyorlardı. Konuşma çok kızışmıştı. Kimse kimseyi dinlemiyor ve herkes bildiğini okuyordu. O sırada köy meydanından anırma, kişneme gibi hayvan sesleri duyulmağa başladı.

Köylülerden biri kalkarak,

– Efendiler dedi, teker teker konuşun, sesler birbirine karıştı.

(...)

Babanız

Recep Peker, zaman-ı sadaretinde, her nasılsa yolu bir yetim okuluna düşmüş. Tertip edilen törende, yetim öğrenciler adına konuşan bir çocuk,

– Sayın Başbakanım, biz yetimlerin dertlerini unuttunuz, der.

Recep Peker derhal şu cevabı verir:

– Bu memlekette yetim yoktur. Vatan ananız, biz de babanız.

Biraz sonra bir köylü arkadaşına Recep Peker'i göstererek:

– İşte, dedi, anamızı ağlatan adam.

"Şakalar" köşesinde, Markopaşacılar kendilerini konu edinmişler:

Artık derbeder hayatımı ve ondan daha perişan olan kitaplarımı tanzim ettim. Doğrusu evimi aramağa gelen polislere acıyordum. Bavullar, çuvallar, sandıklar içindeki kitapları karıştırır, aralarken çok zahmet çekiyorlardı. Şimdi bütün kitaplarım, yazılarım, notlarım hepsi raflarda muntazam duruyor. Fişleri, listeleri, kayıtları var. Haftadabir evimi aramadan yapamıyan polisler, ellerile koymuş gibi beğendikleri kitapları, yazıları alıp götürecekler.

Günlerimi de tanzim ettim. Haftabaşı olan pazartesiyi sorguya ayırdım. İstanbul basın savcısı Hicabi'den, sorgu için beni pazartesileri çağırmasını ve programımı bozmamasını rica ederim.

Salı günleri de polise ifade vereceğim.

Çarşamba günleri evim aranabilir. O gün polislere kabul günümdür. Başka günleri rahatsız etmemelerini rica ederim.

Perşembe ve Cuma günlerini de mahkemelerde geçirmeğe karar verdim.

Cumartesi ve Pazar günleri de, polisi, savcıyı ve mahkemeleri boş bırakmamak için gazete çıkaracağım.

Ölüm hiç aklıma gelmiyor, adeta ölmeyeceğim gibime geliyor. Bir gün ölürsem, arkamdan şöyle söyleyecekler:

Oldukça kabiliyetli, müstait, eli kalem tutar bir adamdı. Eğer polisten, mahkemelerden, arama taramalardan, sorgulardan vakit bulabilseydi belki yazı da yazıp iyi bir muharrir olacaktı.

Üçüncü sayfadaki "Ata Sözleri" köşesine de bir göz atalım:

Yakası Açılmadık Laflar

• Bülbülün çektiği dili belasıdır, halkın çektiği dilsizliğinin belasıdır.

• Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar, fakat dünya dokuz köyden ibaret değildir.

• Ayvazoğlu kârdan gelir, eşeği satar yaya kalır. Amerikadan borç alır, ziyafet çeker aç kalır.

• Misafiri Amerikalı olanın memleketinde pasta kalmaz.

• Gün doğmadan şeker fiyatları yükselir.

• Nush ile uslanmayanı etmeli tekdir. Tekdir ile uslanmıyanın hakkı nutuktur.

Son sayfada da bir satın alma duyurusu var:

Cerrahpaşa hastanesi satınalma komisyonundan:

1- Veremliler için iki tabut çürük yumurta satın alınacaktır.

2- Yumurtalar yemek için değil, hastaların yumurta tokuşturup eğlenmeleri ve kırılanların da hastaneyi istila eden kedilere verilmesi içindir.

3- Yumurtalar kapalı göz ve açık tavsiye mektubu usulile satın alınacaktır.

Markopaşa · 19 Kasım 1948 · Sayı: 4 (35)

Bu sayıdaki siyasi yergiler arasında, İstanbul eski Emniyet Müdürü Ahmet Demir yine konu edilmiş:

Kitabe-i seng-i mezar

Allah gecinden versin, eğer bir gün Ahmet Demir aramızdan

ayrılırsa, kelepçe, bukağı ve zincirle süslenecek ve ısırgan otundan çelenkle örtülecek olan mezar taşına, aramızdaki samimi münasebet dolayısile şu kıta tarafımdan naçiz bir hediyedir:

Sopasından titredi millet
Kazık atmağa etti niyyet
Kalmadı lakin kahpe dünya
Gümledi gitti Demir Ahmet

Eski emniyet müdürü konu edilir de polis edilmez mi? Okuyalım:

Ne mühim adamlarız

Doğrusu polise şaşarım. Kurye çantasına altınları doldurup, yabancı memleketlere para kaçıranları serbest bırakır da, bizim ardımıza adam koyar.

Amerikan bankalarına para yatıranlar eli kolu serbest gezerlerken, tutar da bizi takip eder.

Karaborsacılar, hava parası kahramanları dururken, bula bula takip edecek bizi bulurlar.

Bizim neyimizi takip ederler, neyimizi öğrenmek isterler bilmeyiz. Ne kaçıracak altınımız, ne aparacak paramız, ne hava parası alacak apartımanımız var.

Bir arkadaşla bunları konuşa konuşa giderken yine arkamıza polisler düşmüştü. Pek sinirlenen arkadaşıma,

– Şimdi anladım, sinirlenme, biz ne kadar mühim adamlarız ki, polis bile bizim izimizden geliyor, dedim.

"Ata Sözleri" köşesinden de bir alıntı yapalım: "Ağaç yaşken, insan dalkavukken eğilir."

. Şimdi sözü, hastanede yatan sorumlu müdür Rıfat Ilgaz'a verelim:

... Gazetenin kırk bin basıldığını sevinerek öğreniyordum. Dördüncü sayının satışa çıktığı günlerde, Asistan Cemal'le bir mektup göndermiştim Aziz Nesin'e. Bu arada bir de on lira iste-

miştim. Henüz gazetenin para getirmediğini, gönderdiği on lirayı da birinden ödünç aldığını yazıyordu Aziz. Üzülmüştüm, gazetenin para getirmediğine. Yazıları birazdaha vurgulayalım diye yazmıştım ona. Sorumlu müdür ben değil miydim! Ha Cerrahpaşa'da yatmışını ha Sultanahmet Cezaevi revirinde! Ne değişirdi...

... Ali Karcı hastaneye gidip geliyor, yazılarımı alıyor, on beş, yirmi kadar da kendi gazetemizden getiriyordu. Bunları hastanenin Adembabalarına verip kendi hesaplarına sattırıyordum. Hastalar arasında ilgi bile olağanüstüydü. Verem pavyonu için haberler, yazılar eksik olmuyordu. Belediye Başkanı Yardımcısının yeğeni, özel odaya nasıl yatırılır, nasıl özel bir tedavi görürdü? Bu ve buna benzer yazılar nasıl okunmazdı hastalar arasında! Bizim Türk yumurtası gazeteye geçince, nasıl altüst olmazdı ortalık! Servis doktoru Sami Bey pek oralı değildi ama, Başhekim özel olarak çağırtmıştı beni. Halk Partisi İl Başkanı'ydı, Başhekim Esat Duru aynı zamanda. Eğer ayağımı denk almazsam, taburcu edileceğimi de açıklamakta bir sakınca görmemişti. Tedavi için yatan bir hastanın kendini yormaması gerekirdi en azdan...[110]

Yeniden Rıfat Ilgaz'a dönelim ve Ali Karcı ile ilgili olarak Kemal Bayram'a verdiği aynı kaynaktaki yanıtını dinleyelim:

– ... Ali Karcı hastaneye gelip giderdi. Bana gazeteden Aziz'in gönderdiklerini getirirdi. Ben yazdığım yazıları onunla Aziz'e yollardım. Basılmış gazeteleri getirirdi. Gelip gittikçe benim herhangi bir şeye ihtiyacım olup olmadığını sorardı.

– Bu Ali Karcı, sonraları Türkiye İşçi Partisi'nin İstanbul Milletvekili oldu galiba. O Ali Karcı mı sözünü ettiğiniz?

– Tamam, tamam, işte o! (...) yayın işlerine merakından olacak, ben hastanedeyken Aziz Nesin'i buluyor. Hastanede tanışıyorum onunla... Bir ay sonra beni hastaneden çıkardıklarında anlıyorum ki, artık matbaayı, kâğıdı, dizgiyi, baskıyı da öğreniyordu, işimize yarıyordu yani. Orada yatıp kalkardı.

– Markopaşa'nın idarehanesinde?

110 Aynı, s. 340.

– Evet. Güneyden yeni gelmiş, evini köyünü yerli yerine koymamıştı daha. Sobayı yakardı...

Henüz dört sayı çıkan *Markopaşa* yeniden dikkatleri üzerine toplamaya başlamıştı. Nitekim, bu sayı polis tarafından toplatılmış, toplatma nedeni belli olmamıştır.

Markopaşa · 26 Kasım 1948 · Sayı: 5 (35)

Markopaşa'nın bu sayısındaki yazılar arasında biri "prenses", biri de "krallar" ile ilgili iki yazı yayımlandı. Her ikisi de *Markopaşa*'nın başına çok işler açtı. İlkin, birinci sayfadan'verilen "Pamuk Prenses Elizabet doğurdu" başlıklısını okuyalım:

(Ankara radyosunun hırıltı, dırıltı ve gürültüsü arasından güçbela duyulmuştur) – Üstüne güneş batmayan, fakat müstemleke insanları batan şahane İngiltere imparatorluğunun nazenin pamuk Prensesi Elizabet, Eminönü meydan saati ayarile dün gece saat üçü on bir buçuk dakika, dört saniye geçe doğurmuştur.

Krali yumurcağın haşmetli valdesinden hurucu esnasında, İngilterenin İçişleri Bakanı dünya kapısında, Dışişleri Bakanı da dış kapıda nöbet tutuyorlardı.

Doğum münasebetile, yol gitmez, kuş uçmaz, kervan geçmez, doktor bilmez, Bakan uğramaz köylerimizde davullar, zurnalar çalınacak, ricali umur ve ehli kuburun [ölülerin] da etekleri zil çalacaktır. Şahane kral kurusuna şimdiden dalkavukluk için [okunamadı] edenlere emir verilmiştir.

Prensesle Prensin ilk randevularından tam dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika, dokuz saniye sonra dünyaya gelmesi de İngilizlerin ne kadar sözünün eri olduklarını dünyaya bir kere daha isbat etmiştir.

Yaşasın kral kurusu.

Gazetenin üçüncü sayfasında yayımlananı da "Dünya Kralları İşi Azıttılar" başlığını taşıyor:

Son günlerde dikkat ettiniz mi, Krallara ve Kraliçelere bir azgınlık arız oldu. Kimi evleniyor, kimi boşanıyor, kimi doğuruyor... Biz de dünyaya demokrasi gelecek diye, ha babam avucumuzu yalıyoruz.

Bir zamanlar İran Şahı evlenecek oldu. Sanki el malile gerdeğe biz girecekmişiz gibi düğün bayram ettik. Zavallı Türk halkı, bir Pazar olsun seyrana gidemezken İran Şahının düğününe girenbaha hediyeler gönderdik, gazeteciler, muharrirler, bölük bölük askerler gönderdik. Sözüm ona biz cumhuriyetiz de, hani İran da Krallık.

Ne oldu, ne bitti bilmeyiz, İran Şahının karısı, Mısır Kralının da kardeşi güzel Fevziyecik, Şahın burnunu mu beğenmedi, her ne oldu ise, kocasına Dıran Dedenin düdüğü gibi, Şahlık asası elinde sipsivri Tahran sarayında bırakıp, ağabeysi Mısır Kralının yanına kaçtı. Şimdi öğrendik ki boşanmışlar. Biz Cumhuriyetiz, bize ne değil mi? Yooo... Bizimkilerde bir ahi figan, gazetelerimiz, radyomuz iki gözü iki çeşme kan akıyor.

Derken arkadan Kral Faruk da, galiba İran Şahını kıskanmış, o da karısı Prenses Ferideyi boşamışmiş. Resimlerine bakılırsa, hani Feride de Feride...

Nasıl kıydı bilmem? Sebep olarak ta Feride'nin hep kız doğurduğunu, oğlan doğuramadığını ileri sürüyormuş. Bu da gösteriyor ki Kralların gözünde kadın, hala kuluçka makinesinden başka bir mal değildir. Bizim köyde erkek evladı da, kız evladı da yapan erkektir.

Kral Faruk geniş bir araziyi, paha biçilmez mücevherat, muazzam malları hep Prenses Ferideye bağışlamış. Bağışlar a... Bu malı mülkü kazma sallayıp, kafa patlatıp kazanmadı ya. Bu yeni zevce erkek doğurursa ne âlâ, doğurmazsa yallah... Ona beş on çiftlik, haydi yenisi. Amasyanın bardağı, bir olmazsa bir daha... Mısırda arazi mi yok, yoksa karı mı yok... Zavallı Mısır fellahının da Nil bataklıkları içinde iki hurma çekirdeğine anası ağlasın dursun. Bir yandan haşmetli Mısır Kralını, bir yandan daha haşmetli İngiliz imparatorunu beslesin.

Biz Cumhuriyetiz, Mısır Kralından bize ne değil mi? Yooo... baksanıza gazetelerimiz, radyomuz, ajansımız iki gözü iki çeşme

ağlıyorlar. Mısır Kralı, İran Şahını kıskanıp karıyı boşadı. Şimdi ister misin, Türkiye Cumhuriyeti Krallığının da prensleri öbür krallara özenip te karılarını dehlesinler. Sen o zaman gör curcunayı, mahkemeler boşanma davasından adam almaz. Çünkü Mısırda, İranda Kral bir tane, halbuki bizde şahlar, şahbazlar, krallardan geçilmiyor. Şefler, şeflerin kuyruğu, kuyruğunun kuyruğu, şeker kralları, pirinç kralları, hepsi de küçük dağları ben, büyüklerini de o yarattı diyor.

Vallahi bu günlerdekrallar azdı, başlarına galiba bir gelecek var.

Markopaşa'nın dördüncü ve beşinci sayıları polis tarafından toplatıldı. Toplatma olayını 10.12.1948 gün ve "7 (35)" sayılı *Markopaşa*'nın üçüncü sayfasındaki bir haberden öğreniyoruz:

Gazetemiz toplattırıldı

(Bu haber ciddidir) – Gazetemizin dördüncü ve beşinci sayıları İstanbul polisi tarafından toplattırılmıştır.

Memleketimizdeki demokrasi icabı olarak bize bir toplatma emri gönderilmemiş olduğundan, hangi makamın emri ve hangi sebeple toplatılmış olduğunu bilemiyoruz. Herhalde bir zülfiyar meselesidir.

Gazetemizin bu sayılarının, her sayıda olduğu gibi mevcudu kalmadığından, maalesef kendilerini memnun edemedik. Koleksiyon için idarehanemizde bulunan altı yüz kadar gazeteyi teslim ettik. Okuyucularımızın bilgi edinmesi ricasile bu haberin ciddi olduğuna yemin ederiz.

Bu toplama olayı Bakanlar Kurulu Kararına dayanmaktadır. 8.12.1948 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında "3/8379" sayı ile *Markopaşa*'nın 5 ve 6. sayılarının dağıtımının yasaklanması ve elde edilenlerin toplattırılması kararı alınmıştır.

Devlet başkanlarına hakaret edildiği iddiasıyla İngiltere, Mısır ve İran elçilikleri, Dışişleri Bakanlığına başvurdular. Dışişleri Bakanlığının Adalet Bakanlığını haberdar etmesi üzerine İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, gazetenin sahip ve sorumlu yazı işleri

müdürü Rıfat Ilgaz ile Aziz Nesin hakkında dava açtı. Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin "Krallar"a ilişkin yazılardan dolayı 5 Ocak 1949 tarihinde tutuksuz olarak 7. Asliye Ceza Mahkemesinde duruşmaya çıktılar. Davanın bu ilk duruşmasıyla ilgili olarak 11.01.1949 gün ve 23 sayılı *Başdan* şu haberi geçmektedir:

... Saat 10'da, yazıların muharriri Rıfat Ilgaz ve yazıların muharriri olduğu iddia edilen Aziz Nesin ve avukatları Esat Adil Müstecabi mahkemede hazır bulunuyorlardı. İddianamenin okunmasını müteakip, esas hakkında sorgulara geçilmeden evvel, avukat Esat Adil söz isteyerek, "Bu davanın açılabilmesi için, hakaret diye sevkedildiğimiz ceza maddelerinin, İngiliz, Mısır, İran ceza kanunlarında da aynen bulunması gerektiğini, savcılığın ancak bu ciheti işaret ettiği takdirde böyle bir davanın açılabileceğini" anlattı ve "İngiltere hakkındaki yazının Prenses Elizabet'e ait olduğunu, Prensesin ise devlet reisi olmadığına göre, bu davanın diğerlerinden tefriki suretiyle derhal bir karara bağlanması lüzumunu" ileri sürdü.

Yargıç savcıdan mütalaasını sordu. Savcı da: "Bu hususta mevzuatı tetkik etmemiş olduğunu söyleyerek müsaade istedi. (...) 20 dakikalık bir aradan sonra verilen ara kararında "müşteki devletler ceza kanunlarında mütekabiliyet esasının mevcut olup olmadığının Dışişleri Bakanlığı'ndan sorulmasına ve Prenses Elizabet hakkındaki itirazın ise unsuru cürmiye taalluku bakımından hüküm sırasında nazara alınması" tekarrür etti.

İddianamede, mezkur yazıların Aziz Nesin tarafından yazıldığı iddia olunuyor ve delil olarak da üslubu ileri sürülüyor ve beş şahit gösteriliyordu.

Bu beş şahit Aziz Nesin'in evinde arama yapan birinci şube komiser ve memurları idi.

Aziz Nesin bu iddiayı reddetti.

Sorgusu yapılan Rıfat Ilgaz da,

– Bu yazıları ben yazdım. Mahkeme dolaysıyla beni sanatoryumdan çıkardılar. Bu yazıları yazdığım vakit, yatak arkadaşlarıma okudum. Onlar yazıların bana ait olduklarına şahittirler, dedi.

Şahit olarak gelen beş sivil polis şu yolda ifade verdiler:

– Biz arama için saat 11.00'de Aziz Nesin'in yazıhanesine gittik. Kapıdan girince, Aziz Nesin bize,

– Artık valilerle uğraşmıyoruz, bundan sonra krallar, kraliçeler, şahlar ve imparatorlarla davalaşacağız, hem de davanın Lahey adalet divanında görülmesini isteyeceğim, dedi. İstenilen yazı müsveddelerini bulamadık. Fakat Aziz bize, 'bu yazıları ben yazdım amma, iş resmiyete dökülünce, Rıfat Ilgaz yazdı, derim' dedi.

Şahitlerin bu iddiaları üzerinde savcı ve avukat arazında uzun tartışmalar oldu.

Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin'in gösterdikleri müdafaa şahitlerinin dinlenilmesi ve Adalet Bakanlığı'ndan cevabın gelmesi için mahkeme 12 Ocak Çarşamba günü saat 09.30'a bırakıldı.

Markopaşa · 3 Aralık 1948 · Sayı: 6 (35)

Bu sayıda daha çok *Markopaşa*'nın niteliğine uygun yazılar yer almış. Son sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesine gelen bir mektup ve *Markopaşa*'nın yanıtı şöyle:

Afyondan Bekir Erer isimli okuyucumuz soruyor:

Halk Partisi'ne çatıyorsunuz, Demokrat Partiye vuruyorsunuz, Millet Partisine atıp tutuyorsunuz. Peki amma Paşam, siz hangi partidensiniz.

Markopaşa –

Sevgili okuyucum, size bir kıssa anlatayım, siz hisse çıkarın. Vaktile bir vilayette Ali Kıran baş kesenzalim bir vali paşa varmış. Bu vali paşa halktan o kadar çok vergi toplamış ki, artık halkın vergiye verecek ne ipi kalmış, ne de kuşağı.

Halk içinden üç beş kişi gidip, Vali paşaya,

– Aman paşam, halk nerde ise ayaklanacak. Bereket versin ki, sayenizde ayaklanmaya mecali yok.

Vali paşa ferman etmiş:

– O halk dediğiniz nidüğü belirsiz basit giyimliler, falan gün, falan saat, falan meydanda toplansınlar.

Memurin-i devlet [devlet memurları], rical-i umur ve ekabiran-ı

kiram, halkın vali paşayı linç etmesinden korkarak, muhalefet etmek istemişler. Fakat vali paşa dinlememiş.

Ferman edilen saatte halk toplanmış. Biraz sonra da vali paşa, muhafızları arasında gelmiş.

– Ey ehali demiş, şu kadar senedir ben sizin valiniz bulunuyorum. Buraya geldiğimiz zaman dört tane boş tenekemden başka bir şeyim yoktu. Elhamdülillah bunun üçünü sizden aldığım altunlarla doldurdum. Dördüncü tenekenin dolmasına da iki parmak kaldı. Gelin, mırın kırın etmeyin de şu iki parmaklık yeri de tatlılıkla dolduralım.

Halk galeyana gelmiş. Bu sefer vali,

– Ey ahali demiş, şu anda elinizdeyim. Fakat düşünün ki, beni öldürürseniz yerime bir başkası gelecek ama, dört boş teneke ile gelecek.

Bilmem, şimdi neden hiçbir partiden olmadığımızı anlatabildik mi? Mesele hep küp ve lüp meselesidir.

Son sayfadan seçtiğimiz üç tane ilanı da okuyalım:

Mühim İlân

Lâzım gelen makam ile yaptığımız gizli anlaşma gereğince, Tarlabaşında kapatılan evimizin yerine, bu defa Parmakkapıda daha lüks ve modern bir ev açmış olduğumuzu sayın zanpara müşterilerimize bildirmeyi ticaret namına bir vazife biliriz.
MADAM KATARİNA

* * *

Çalar saat alınacak

Milli Eğitim Bakanlığından:

1- Bakanlığımız umum müdürlerini uyandırmağa elverişli, büyük çıngıraklı çalar saatler satın alınacaktır.

2- Saatlerin alaturka ve ezanî saate göre ayarlı olması şarttır.

* * *

Bir kadın aranıyor

Tahtıma vâris olacak bir erkek çocuk doğuramadığından karım Feridecığı talâkı selase ile boşadım. Şimdi bir erkek çocuk doğuracak müceddet bir kadın ve yedek parçaları satın alınacaktır.

Aranan şartlar:

1- Evvelce bu işte çalıştıklarına dair bonservis.

2- Muvaffakiyetlerini gösterir belge.

3- Eski işlerine dair iyi hal kâğıdı.

Bu şartları haiz olanların dört cepheden çekilmiş anadan doğma resimleri, vücut ölçüleri, sağlık raporu ve diğer vesikaları ile sarayıma müracaatları. KRAL FARUK

Son yazıdan dolayı Mısır kralına hakaretten sorumlu yazı işleri müdürü Rıfat Ilgaz hakkında yeni bir dava açılır. 7. Asliye Ceza Mahkemesindeki dosya, diğer "krallara hakaret davası" ile birlikte sonuçlandırılacak; Rıfat Ilgaz yedi, Aziz Nesin beş ay hapse mahkûm olacaktır:

... [Basın savcısı Hicabi Dinç] bu yazıları sen yazmadın, Aziz Nesin yazdı diye tutturmuştu. Sorumlu müdürdüm. Ben de yazsam, Aziz de yazsa benim için bir şey değişmezdi. Nasıl olsa Kürt Mehmet nöbete gidecekti.

"Ben yazdım!" diye diretiyordum.

"Hayır, sen yazmadın. Böyle yazılar yazamazsın, şairsin sen!.."

"Görüyorsunuz ki yazıyorum!.."

"Beni kandıramazsın!.. Bak Rıfat Bey, ben yazmadım de, seni kurtaracağım!.."

"Nasıl ben yazmadım diyebilirim, oturup yazdığım yazıya!.."

Oysa o sırada yazdığım yazıları hastanede yattığım yerden yazıyordum. Hicabi bey oturup da yazdığıma kendisi de inanmamış, polisleri göstermişti de Cerrahpaşa'ya yatağımın içini bile aratmıştı.

"Boşuna zorlanma, sen yazmadın! Bak Rıfat Bey, geçen gün Yeni Işık dergisinin sorumlu müdürüdürdiye bir hamalı getirdi polisler buraya. Sen mi yazdın bu yazıları dedim. Evet, dedi, ben yazdım. Bir de zorladım ki adam okuma-yazma bile bilmiyor! Ne yaptım bu adamı biliyor musun?"

"Ne yaptınız?"

"Salıverdim!.. Söyledi yazıları kimin yazdığını, salıverdim vallaaa!.. Sen de söyle... Hemen şimdi serbest bırakacağım seni!"

"Ben yazmadım, diyemem ki..."

"Neden diyemezmişsin?"

"Önce ben hamal değilim, öğretmenim. Askerde bile okur-yazardan saydıkları için subay yapmadılarsa da çavuş olsun yaptılar beni! Yani okuma yazma biliyorum."

Yazıların müsveddelerini arayıp asıl yazanı ortaya çıkarmak için polisler beni de, Aziz'i de sıkıştırıyorlardı.

Müsveddeler dizgiden sonra kaybolmuştu. (Oysa yasalara göre altı ay saklanması gerekirdi.) Aziz Nesin'in evinin aranması için kendisini de alıp götürürlerken yolda:

"Ben yazdım o yazıları," demekte bir sakınca görmemişti. Sen misin böyle diyen!.. Hemen oracıkta bir tutanak düzenleyivermişlerdi polisler. Bu açıklamaya dayanarak tutuklanan Aziz Nesin'e beş ay, bana da sorumlu müdür olarak yedi ay vermişlerdi. Aziz, bu süreyi günü güne doldurmuş, bense öbür dosyalar için yatarken af çıkmış, aftan yararlanmıştım. Hiç olmazsa bu dosyadan olsun kurtulmuştum.[111]

Markopaşa · 10 Aralık 1948 · Sayı: 7 (35)

Altıncı sayının çıkışını izleyen günlerde dördüncü ve beşinci sayı toplatıldığı için gazetenin bu sayısında "Markopaşa" başlığının üstünde "Toplatılmadığı zamanlarda çıkar siyasi mizah gazetesi" yazısı dikkati çekmektedir. Toplama olayı, birinci sayfada sağ üst köşede yergi masasına "Açık Teşekkür" başlığıyla yatırılmıştır:

111 Rıfat Ilgaz, *Yokuş Yukarı*, Adam Yayınları, İstanbul, 1982, s. 129-130.

Birinci sayfadaki "Şakalar" köşesinde "İki Canbaz" başlığıyla ünlü Basın Savcısı Hicabi Dinç yine konu edilmiş:

Bazan okuyucularımızdan mektuplar alırım. Bir kısmı küfürler savurur, bir kısmı da lâyık olmaya çalıştığım iltifatlarını esirgemezler. Bu mektupların sonunda, "sadık okuyucunuz", "devamlı okuyucunuz" gibi bir söz vardır. Halbuki benim en devamlı, en dikkatli ve en sadık okuyucum İstanbul Basın Savcısı Hicabi'dir. Yazılarımı, kelimesi kelimesine, virgülüne, noktasına kadar dikkatle okur ve hiçbir harfini bile kaçırmaz. Her satırın, her kelimenin, hatta her harfin altını kırmızı kalemle çizer. Basın savcılığına yolladığımız gazeteler, gelincik tarlasına döner. Hatta gazetenin sayısı, tarihi bile kırmızı ile çizilir.

Hicabi Dinç Ceza Kanunu, Matbuat Kanunu önünde "nereden yakalıyacağım, neresinden tutacağım" diye kıvranır, ben nereden açık vermiyeyim diye uğraşırım.

Şimdiye kadar hiçbir iş yapmamış bile olsam, Hicabi Dinç'i, sosyalizme ait Türkçeye tercüme edilmiş birkaç sahife okutmak mecburiyetinde bıraktığım için öğünebilirim.

Benim en sadık okuyucum Hicabi Dinç'tir, hatta şu anda bu satırların altını kırmızıya boyamakla meşguldür.

Üçüncü sayfada da bir ilan var:

Bir müteahhit aranıyor:

Aşağıda yazılı evsafı haiz namuslu müteahhit müessesemiz tarafından aranılmaktadır:

1- Hastalar için vereceği kireçli suyu halis süt diye yutturacak meharet.

2- Veremlilere yedirilecek sığır sinirini taze kuzu eti diye sürecek marifet.

3- 100 kilo odunu, beş yüz kilo olarak deftere geçirme kabiliyeti.

4- İçyağını günlük tereyağ olarak kazıklama bilgisi.

Bu şeraiti haiz [koşulları taşıyan] müteahhitlerin, evvelce resmi dairelerle bu yolda yaptıkları işlere dair bonservislerile birlikte her akşam kerahat vaktinde sürecekleri pey akçelerile birlikte apartımanıma gelmeleri. 2681

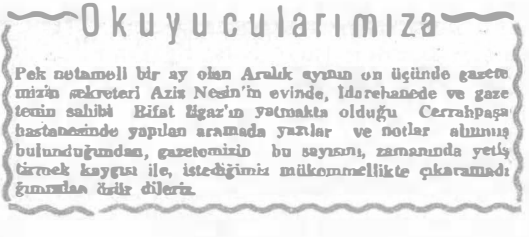
Mim Uykusuz'un birinci sayfadaki karikatürü de *Markopaşa* mizahına uygun düşmüş.

— Bu ne hal ulan; kıçın bütçemiz gibi açılmış!

Markopaşa · 17 Aralık 1948 · Sayı: 8 (35)

Gazetenin birinci sayfasında bir duyuru var:

Okuyucularımıza

Pek netameli bir ay olan Aralık ayının on üçünde gazete müdür sekreteri Aziz Nesin'in evinde, İdarehanede ve gazetenin sahibi Rifat Ilgaz'ın yatmakta olduğu Cerrahpaşa hastanesinde yapılan aramada yazılar ve notlar alınmış bulunduğundan, gazetemizin bu sayısını, zamanında yetiştirmek kaygısı ile, istediğimiz mükemmellikte çıkaramadığımızdan özür dileriz.

Olayı bir de Rıfat Ilgaz'dan dinleyelim:

... siyasal yasalarla, yasanın uygulayıcıları peşimi bırakmıyorlardı. Bir gün Cerrahpaşa hastanesinin Verem Pavyonunu motosikletli polisler sarmıştı. Çember darala darala yattığım odada çöreklenip kalmıştı. Çemberciler, etajerimi aradılar ilkin. Ne aradıklarını bilmiyordum ama dolabımdaki iki parça giysimi çıkarıp silkeliyorlar, defterlerin, kitapların arasını karıştırıyorlardı. Beni yataktan kaldırdıktan sonra pijamamın ceplerini, yatağın içini araştırmaya başlamışlardı. Battaniyeyi kılıfından çıkarıp silkelediler. Arama taramacıların başındaki yetkili bana soruyordu:

– Nerde, yazdığın yazılar?

– Yazdıklarım gitti, yazmakta olduklarım da şunlar işte!.. dedim.

Az önce bakılanlara bir göz daha attıktan sonra:

– Yazdıklarının müsveddeleri nerde?..

– Müsveddesiz yazarım ben yazılarımı!

Anlaşılıyordu artık, çıkmış olan yazılardan birini kimin yazdığını öğrenmek istiyorlardı. Ama hangi yazıydı bu? Ben mi yazmıştım, Aziz Nesin mi, bilmiyordum ki... Onlar, bulamadan gidiyorlardı ama ben gene de üzülüyordum gerçekten. Eğer bu yazıyı ben yazdıysam, bulamadıklarına göre Aziz'i suçlayacaklar demekti. Eğer yazıyı o yazdıysa ben nasıl olsa Sorumlu Müdür olarak okkanın altına gidecektim![112]

112 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 341.

Bu arama *Markopaşa*'nın 5 (35). sayısının üçüncü sayfasında çıkan "Krallar" yazısı yüzündendi. *Markopaşa*'nın bu sayısında, Cerrahpaşa Hastanesinde yatan Rıfat Ilgaz'ın odasında yapılan arama ve polisin buldukları da konu edilmiş:

> Neler bulundu
>
> Cerrahpaşa hastanesinde yatmakta olan Rıfat Ilgaz'ın dolabı, ani bir baskınla zabıta kuvvetimiz tarafından aranmış ve Rıfat Ilgaz'ın sevgilisinden gelen aşk mektupları, ödenmemiş ve ödenmesine şimdilik imkân görülmeyen borç senetleri ele geçirilmiştir. Bilhassa aşk mektupları, genç memurlar tarafından büyük bir heyecanla okunmuştur.
>
> Masanın üstündeki kırmızı etiketli ilaç şişeleri, Basın Savcısı tarafından incelenmek üzere istenmişse de, bu şişeler "esrar-ı hastane" olduğundan dışarı çıkarılmasına doktorlar tarafından müsaade edilmemiştir.
>
> Yapılan aramada bir hayli basile [mikrop] rastlanmışsa da, bu basillerin memleketimize has, kökü içeride ve milli olduğu anlaşıldığından üremelerine müsaade edilmiştir.

"Krallar" yazısı yüzünden İngiliz kraliçesine, İran şahına ve cumhurbaşkanına hakaretten kovuşturma açılmıştı. Rıfat Ilgaz, *Markopaşa* soruşturması yüzünden Cerrahpaşa Hastanesinden atıldı:

> ... Yalnız şu var ki, Markopaşa yüzünden Cerrahpaşa'dan atılınca bu kazancımızın kırıntılarını bir araya getirerek Heybeli'ye taksit yatırdık...[113]

Markopaşa · 24 Aralık 1948 · Sayı: 9 (35)

Birinci sayfada çeşitli yergi yazıları arasında "İkamet Memuru" başlıklısı şöyle:

113 Çukurkavaklı, s. 24.

İstanbulda oturması, Sıkıyönetimce zararlı görüldüğü için bir taşra kasabasında ikamete memur edilmişti. İlk gittiği gün,

– Vazifeniz? dediler.

– İkamete memurum, diye cevap verdi.

Ev sıkıntısı çeken kasaba halkı, ertesi gün, evinin etrafını sardılar:

– Biz, ikamet memurunu göreceğiz, diye bağırıyorlardı.

Markopaşa'nın sayılarında şiirsel yergiler de var. Bu sayıda da "Köylü Böyle Diyor" başlığıyla bir yergi verilmiş:

Köyde heç biri şeker ne soyhadır bilmiyor,
Gıçında galmadı don, dal daban gezilmiyor,
İrezillik diz boyu, hepisi yazılmıyor.
Bilmen büyükler gârik çâre için ne bekler,
Bulmadı mı ölçüyü çatlayası gobekler?

Cıbıllıhtan döllerin bit yürüdü gaşına,
Uyuz ite döndüler hep gaşına gaşına;
Bu gidişle mezerin guşlar işer daşına!
Bilmen büyükler gârik çâre için ne bekler,
Bulmadı mı ölçüyü çatlayası gobekler?

Açlıktan ışılarken koyde milletin gozü
Tahsildara gaptırdık buzağıyı, oküzü.
Çok desen tıhıyorlar, söyletmezler ki sozü!
Gârik böyükler bilmen ne çare için bekler,
Bulmadı mı ölçüyü çatlayası göbekler?

Sıhdık dişimizi de galdık bir gemik deri,
Boş gopanla örtülmez, insanın edep yeri,
Çıra yahtık arıyak çayır yenen günleri.
Gârik böyükler bilmen ne çare için bekler,
Bulmadı mı ölçüyü çatlayası gobekler?

Üçüncü sayfadaki "Gazeteler-Gazeteciler" köşesindeki "Neresi

Yırtılacak" yazısından, Yusuf Ziya Ortaç'ın *Markopaşa*'ya sataştığı anlaşılıyor:

Yirmi küsur yıllık bir mizah gazetesi, ikinci baskımız halinde, kullanılmış nüktelerimizi aktarma ederek, tekrar piyasada boy gösterdi.

6 cı sayımızdaki "muhalif tavuk, muvafık tavuk" fıkramızı, baş makalesinde tekrarlıyor. Hikâye şu:

İki tavuk bir bakkal dükkânı önünden geçerken, biri ... [okunamadı] iri yumurtaları arkadaşına gösterip,

– Bak der, on beş kuruşa satılan bu iri yumurtalar benim.

Öbür tavuk cevap verir:

– Benim horozum bana, hiç nafile beş kuruş için kıçını yırtma, dedi.

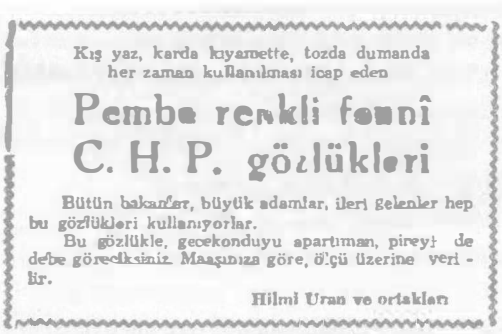
"Oranı yırtma" diye nezaket eseri gösteren Yusuf Ziya yazısının sonunu şöyle bitiriyor:

"Hiçbir siyaset bakkalına beş kuruş değil, beş para ... [okunamadı] kazanması için kendimizi yırtacak değiliz."

İlâhi! Ayol senin yirmi şu kadar yıldır yırtılacak neren kaldı ki...?

Not. Aynı fıkrayı yeni çıkan Tan gazetesinde bir de Ferdi Tayfur yazmış.

Son sayfada yer alan bir ilana da göz atalım:

Başdan gazetesinin 11.1.1949 tarihli 23. sayısında belirtildiğine göre, bu sayı yayımlandığı günün sabahı, saat sekizde toplatıldı. Toplatma nedeni belli olmadı.

Markopaşa · 31 Aralık 1948 · Sayı: 10 (35)

Gazetenin üçüncü sayfasında ve ikinci sayfayla birleşen orta kısmında, yan olarak dikine, sayfa boyu yazılmış bir yazı ile *Markopaşa*'nın çıkış sırası verilmiş:

> İlk sayısı 25 Kasım 946 yılında çıkardığımız Markopaşa muhtelif isimlerle yayınlanmıştır. Bu yayınların tarih sırası ile kolleksiyon numaraları şöyledir: 22 sayı Markopaşa, 1 sayı Merhumpaşa, 5 sayı Malûmpaşa, tekrar Markopaşa 1 sayı, tekrar Merhumpaşa 3 sayı, 4 sayı Alibaba, Markopaşa Neşriyatının birinci devresi olan bu gazetelerin yekûnu 36 sayıdır. Bu 36 gazetenin tam kolleksiyonu elimizde kalmamıştır. Kolleksiyonları ARKADAŞ YAYINEVİ'nden tedarik edebilirsiniz.
>
> ARKADAŞ YAYINEVİ Ankara caddesi No. 59 İstanbul.

Son sayfadaki "Markopaşa Dert dinliyor" köşesinde bir mektup ve verilen yanıtta şunlar yazılı:

> İzmirde Bay H. T. yazıyor:
>
> Evlenmek istiyorum. Sık sık karakola götürdükleri için, bir gözüm kör, bir kulağım sağır, bir ayağım topaldır. Üç tane büyük binam var. İstediğim zaman girer çıkarım; biri Kemeraltındaki karakol, biri memleket hastanesi, birisi de ceza evidir.
>
> Benimle evlenmek isteyen bir kadın arıyorum.
>
> **Markopaşa**:
>
> Sizdeki şartlar, bizde de var. O kadından bir tane de bize lâzım. Kim evvel bulursa, birbirine haber versin.

Birinci sayfadaki M. Uykusuz'un karikatürü de ilginç:[114]

20 ci asrın Musa'sı ve havarileri...

Birinci sayfadaki bir yazı *Markopaşa*'ya yine iş çıkaracaktır:

Marko paşanın Noel münasebetile haşmetlu bir zata gönderdiği mesaj

Şevketlû efendimizin, cehennemmekân Abdülrezil hanın koltuklarında, vücudü âdilerinin bu memlekete bahşayişi rezalet olmakta devamlarını niyaz eyleriz.

Bu devri rezalette, sayei şahanede memleketin şeş cihetinde, bahusus şehri güzinde mahsulü irfanlarından olan kurfanda hıyar, millî şalgam ve bayır turpu yetiştirilmesine germi verilmiştir.

Velinimeti b'minnetimiz şeker, pirinç, et, kömür ve sair krallarımızın Allah belâlarını verdiği günleri görmek le kullarınız bahtiyar olacaktır.

Bu kere şöyle bir varakpâre çıkarmağa cesaretle kellei bidevletimizi tekrar koltuğumuzun altına almış bulunuyoruz. Olbapta emri ferman zâtı rezilânelerinin olmakla, boynumuz açlıktan kıldan incedir şevketlû efendim.

Markopaşa

114 Bu karikatürün altındaki yazıda geçen "Musa", "İsa" olacaktır. *Markopaşa*'nın 7.1.1949 günlü 11 (36). sayısında düzeltilerek yeniden yayımlanmıştır.

Bu yazı yüzünden *Markopaşa*'nın bu sayısı toplatılmış, sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Rıfat Ilgaz hakkında kovuşturma açılmıştır. 2. Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama sonucunda Rıfat Ilgaz üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Toplatma olayıyla ilgili olarak *Başdan* gazetesinin 04.01.1949 günlü 22. sayısında şu haber yayımlandı:

Aziz Okuyucularımıza

(BAŞDAN) GAZETEMİZİN GEÇEN SAYISI TOPLATILMIŞTI. ÇIKARMAKTA OLDUĞUMUZ (MARKOPAŞA) GAZETESİNİN DE SON ÇIKAN ONUNCU SAYISI, DAHA ÇIKTIĞI SABAHI ERKEN SAATLERDE TOPLATILMIŞTIR.

MEMLEKETİMİZDE EN SERİ YAPILAN İŞLERİN BİLE GÜNLERCE, HAFTALARCA, AYLAR HATTA YILLARCA SÜRDÜĞÜ MALÛMDUR. BÖYLE OLDUĞU HALDE, 32 BİN SATILAN VE YÜZ BİNLERCE VATANDAŞ TARAFINDAN OKUNAN MARKOPAŞANIN, DAHA ÇIKTIĞI SAATTE TOPLATILMASI, MEMLEKETİMİZDE ARTIK İŞLERİN SÜRATLE YÜRÜMEĞE BAŞLADIĞINA BİR ALÂMET SAYILDIĞI İÇİN, SEVİNMEKTEYİZ.

BU KADAR SÜRATLE İŞ GÖREN, İLGİLİ MAKAMLARA ÂCİZANE TAKDİRLERİMİZİ SUNARIZ.

BAŞDAN BU SAYISİLE 22 SAYI ÇIKTI.

ÖYLE ANLAŞILIYOR Kİ, BU GİDİŞLE GAZETELERİMİZİN HER SAYISINI TOPLATACAKLARDIR. SONRADAN MAHKEMEDE ADALETİN TECELLİSİ İLE BERAAT TE EDİLSE, BU DEVAMLI TOPLAMAYA BİZİM İMKÂNLARIMIZIN MÜSAİT OLMADIĞI MUHAKKAKTIR. BU SEFER DE TAKTIK, BİZİ BU YOLDAN SUSTURMAKTIR.

ŞİMDİLİK SON GÜCÜMÜZE KADAR DAYANIYORUZ.

Markopaşa ve Başdan yazarları

Toplatma olayıyla ilgili olarak ayrıca *Başdan* gazetesinin 11 Ocak 1949 günlü 23. sayısında şu döküm verilmektedir:

Toplatma Hadisesi

Markopaşa'nın 5 ve 6 ncı sayıları neşirlerinden bir hafta sonra toplatılmıştır.

(Başdan) gazetesinin 21 inci sayısı, neşrinden üç gün sonra toplatılmıştır.

Markopaşanın 9 uncu sayısı neşredildiği günün sabahı saat sekizde toplatıldı.

Markopaşanın 10. sayısı, neşrinden on saat sonra toplatıldı.

Bütün bu toplamalar, son yirmi gün içinde olmuştur.

Bu sayının toplatılması ile ilgili olarak *Markopaşa*'nın 7.1.1949 günlü 11 (36). sayısında da manşetten "Maşallah! Maşallah!.." başlığıyla şu bilgi verilmiştir:

Bir gazete çıktı mı, yirmi dört saat içinde, resmi makamlara verilmek mecburiyeti vardır. Fakat resmi makamlar, Markopaşa için yirmi dört saat dayanamazlar. Daha gazete okuyucunun eline geçmeden, matbaaya adamlar yollayarak, gazete aldırırlar. Kaç defa zahmet etmemelerini, kanuni mühlet içinde gazeteyi göndereceğimizi söyledik. Fakat gazetenin hasretine dayanamıyorlar işte!

Temiz iş altı ayda çıkar, diye bir ata sözümüz vardır. Fakat bu memlekette, temizi şöyle dursun, altmış altı yılda bile bir iş çıkmadığı bellidir. Hatta, et, süt, ekmek, okul programı, anıt-kabir ve saymakla bitmez, öyle işler vardır ki, yirmi beş yıldır tamamlanmış değildir.Bu kaplumbağa gidişile tamamlanacağı da yok.

Markopaşanın toplatılmasında gösterilen akıllara durgunluk veren çabukluk, artık bu memlekette işlerin süratle yürüdüğüne bir alâmet sayılmalıdır.

Markopaşanın geçen sayısını toplattılar. Sabahın saat sekizinden itibaren toplamağa başladılar. Ne zaman aldılar, ne zaman okudular, ne zaman suç buldular? Öyle anlaşılıyor ki, artık bu memlekette işler süratle yürümeğe başlamıştır. Bundan dolayı takdirlerimizi sunarız. Kırk bir buçuk maşallah!

NOT:

Demir Ahmet Polis Müdürü iken şahsıma yaptığı hakaret ve

işkenceden dolayı iki sene evvel mahkemeye vermiştim. Hatta tahkikat da yapılmıştı. İşler hızını almışken, bu arada şu davayı da çıkarıversek fena olmaz.

Markopaşa · 7 Ocak 1949 · Sayı: 11 (36)
Hür Markopaşa · 7 Ocak 1949 · Sayı: 1

Toplatılmadığı zamanlarda çıkar siyasi mizah gazetesi

Marko paşa

Cuma günleri çıkar — Haftalık mizah gazetesi — YIL: 1 , SAYI: 11 (36)

Maşallah Maşallah!..

Markopaşa'nın "11 (36)". sayısı ile *Hür Markopaşa*'nın 1. sayısı çıktı. *Markopaşa*'nın sahibi ve yazı işleri yönetmeni Rıfat Ilgaz, *Hür Markopaşa*'nın ise Arif O. Erkip idi. Her iki gazetedeki yazı, fotoğraf ve karikatürler aynıydı. *Hür Markopaşa*, *Markopaşa*'nın kopyasıydı. O kadar ki, *Hür Markopaşa*'nın kimlik bölümünde "Hür"ü bile konmamış, iki ad dışında yapılması gereken değişiklikler unutulmuştu:

Markopaşa
Halk için
Haftalık Siyasi Mizah Gazetesi
Fiatı: 10 Kr.
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Sahibi ve yazı işlerini fiilen
İrade eden: Arif O. Erkip
Telefon: 21131
Adres: İstanbul, Kumkapı
Derinkuyu Sok. No. 4
Dizildiği ve Basıldığı yer:
Osmanbey Matbaası

Markopaşa
Halk için
Haftalık Siyasi Mizah Gazetesi
Fiatı: 10 Kr.
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Sahibi ve yazı işlerini fiilen
İdare eden: Rıfat Ilgaz
Telefon: 21131
Adres: İstanbul, Kumkapı
Derinkuyu Sok. No. 4
Dizildiği ve Basıldığı yer:
Osmanbey Matbaası

Bu sayının başyazısı "Bize Değil Sizin Arkanıza Polis Lâzım" başlığını taşıyor:

Yüreğimiz ağzımızda, kalbimiz küt küt çarpıyor.

– Geldiler mi?

Yüzümüz sapsarı, bir çıtırtı, bir patırtı olsa,

– Amanı bakın onlar mı?

Beş adam birden hızla gelse,

– Buyurun, aradıklarınızı biz size verelim, ne istiyorsunuz, siz zahmet etmeyin.

Kapı birden açılıp bir tanıdık girse,

– Ay ödümü patlattın, polis zannettim.

İki arkadaştan biri hızla konuşsa,

– Şişşşt... Yavaş, arkandaki sivil polistir.

Ne oluyoruz, ne yapıyoruz, nerede yaşıyoruz? Aramalardan, taramalardan, nezaretten, müdüriyetten bıktık usandık artık...

Bu memlekette gece hırsızları, kasa soyguncuları, namuslu bir gazeteciden daha rahat... Bu memlekette, karısını kızını, anasını avradını bir saat içinde, pırasa gibi doğrayan azılı katiller bir fikir adamından daha serbest... Bu memlekette, Ankara canavarları, İstanbul kurtları, Beyoğlu itleri, bir inkılâpçı münevverden daha mesut...

Her gün gazetelerde beş on tane randevu evi kapandı diye okuyoruz, fakat bir türlü bitmiyor. Öyle sanılır ki, İstanbulda randevu evinden başka ev yok ve randevu evleri, gazete idarehanelerinden daha faal.

Hele yabancı bankalara altın kaçıranların, hele yüz binden yukarı çalanların, hele çantasında para kaçakçılığı yapanların, hele millet namına tetkik seyahatine gidip te, karıları, metresleri namına kürk, mücevher, parfüm kaçıranların üstelik itibarı, şerefi de var.

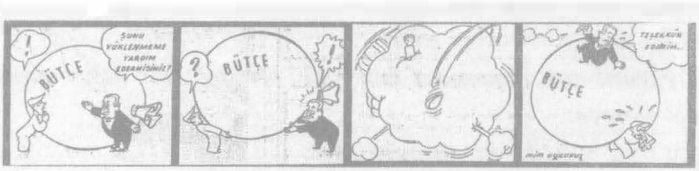
Sevda tellallarının, eroincilerin sayısı düşünen insandan pek çok.

Fakat biz... Nedir suçumuz? Milletimizi sevmek ve onun hayrına olduğuna inandığımız fikirlerimizi söylemek mi?

Hırsızlığa, dolandırıcılığa, fuhşa, cinayet ve rezalete müsait bu muhit, demek bir fikrin yayılmasına müsait değildir. Elbette öyle olacak; hastalık ve aşı yanyana bulunamaz.

Fakat hakikat şu ki, bizim değil, sizin arkanıza polis lâzım. .

M. Uykusuz'un bu sayıda da çokça karikatürü yayımlanmış. Toplumsal içerikli karikatürleri günümüz için çizilmiş gibi.

Yazısız Bütçe masalı

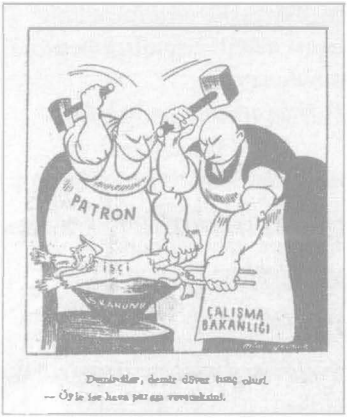
Markopaşa ve *Hür Markopaşa*'nın 7.1.1949 günlü aynı olan sayılarının üçüncü sayfasından da bir yazı seçelim:

Devlet su yolları U. Müdürünün beyanatı.

Tıbbiyeden tüccar olarak mezun olup, mühendislik yapmakta iken, ziraat işlerinde gösterdiği başarıdan ötürü, kendisine haklı bir edebi şöhret temin eden memleketimizin tanınmış kimyagerlerinden ve şimdi de ihtisasına binaen devlet sudan işler ve su yollarının başına geçen umum müdür, dün Ankaradan şehrimize gelerek, gazetemize şu beyanatta bulunmuştur:

– Devlet su yollarının bozuk olduğu malûmdur. Nasıl düzeltileceği hakkında henüz malûmatım yok. Çok rica ederim, bana esrarı hükümete ait bir şey sormayın.

Mim Uykusuz'dan iki karikatür daha inceleyelim:

Demirdirler, demir döver taşa çalar.
— Öyle ise hava parası vereceksiniz.

— Hey, yol parası vereceksin...
— Ne münasebet, ben havada yürüyorum.
— Öyle ise hava parası vereceksiniz.

Markopaşa'nın bu sayısında ikinci sayfada yayımlanan "Al Sözünü Geriye" başlıklı yazı, *Markopaşa* ve yazarlarının yolunu yine adliyeye düşürecektir.[115] Önce yazıyı okuyalım:

Bir perdelik manzum piyes

Perde açıldığı zaman bir kongre topluluğu görülür. Solda muhalifler, sağda muvafıklar, daha sağda münafıklar oturmaktadır.

Reis kürsüsünden:

Açtım oturak âleminin celsesini
Çok söyliyenin patlatırım ensesini
(Soldan bravo sesleri)
Sağdan bir ses – Patlatamazsın.
Reis – Patlatırım.
– Çatlatamazsın.
Reis – Çatlatırım.
Hep bir ağızdan ve makamla:
Patlatamazsın patlatırım
Çatlatamazsın çatlatırım
Atlatamazsın atlatırım
Reis – (Zil çalarak):

115 *Yedi-Sekiz Paşa*, Sayı: 2, s. 3.

Perde kurdum, şema yaktım gösterem zıllû hayal. Benden evvel eylemiş halt eyleyen, yoktur vebal. Sendedir söz kürsüden çık perdeye yavrum Celâl.

(Celâl Bayar, ağır adımlarla kürsüye çıkar.)

Celâl Bayar –

Milletindir söz yeter!

(Bir müddet düşünür ve sonra)

Böyle başlar, böyle biter.

(Ve kürsüden iner, Sağdan ıslık, ayak vurmaları, soldan alkışlar.) Kürsüye muhaliflerden biri çıkar ve söyler:

Yirmi beş yıldır nutku eyledik irat
Demokratız, demokratız, demokratız demokrat

Soldan sesler – İn kürsüden aşağı, yanıma gel yanıma...

(Muvafıklardan biri kürsüye çıkar.)

Başka bir muvafık oturduğu yerden:

Millet dediğin vermelidir, vermelidir, vermelidir

Biraz durduktan sonra,

Altıoktur, altıoktur, altıoktur, altıok
Altı üstünden beterdir, üstü altından beter.

(Oturdukları yerden) –

– Al sözünü.

– Alamam.

– Al diyorum.

– Alamam, alamam, alamam.

Koltuktan biri fırlayarak ileri atılır:

Protesto ederiz, patlatırız gözlerini
İşte yumrukla kabul etmiyoruz sözlerinizi.

Kongre birbirine girer, yumruk, tokat, sille birbirine karışır. İlk sözü söyleyen ağlayarak tekrar kürsüye çıkar:

Demedim, söylemedim, söylemedim
İşte bin bir kere aldım geriye
Böylece hem tükürür hem yutarız
Mide sahipleri gelsin beriye. (Perde iner)

Bu yazı üzerine yine Rıfat Ilgaz hakkında soruşturma açılır.

Tutuklu yapılan yargılamada Rıfat Ilgaz beraat edecek, boş yere kırk gün yatmış olacaktır. *Markopaşa*'nın başına neler geldiğini Rıfat Ilgaz'dan dinleyelim:

CHP İl Başkanı olan Başhekim, sağlık durumum hiç iyi olmadığı halde hemen taburcu edilmemi servis doktoruna bildirmişti...

Kış ortasında paketimizi elimize alıp çıktık Verem pavyonundan! Nereye? Doğru Cağaloğlu'ndaki Mahmudiye Oteli'ne! Aziz Nesin'e bir yardımcı gerekti ama, bana kim yardım edecekti? Bir gün sorumluluktan çekinip de yarıda bıraktığı bir yazısını gördüm masanın üstünde.

"Güzel başlamışsın! dedim. Neden bitirmedin?"

Tahtakılıç'ın Meclis'te yediği bir tokadın taşlamasıydı bu yazı. Gazetelere geçen bir olay, neden bizim Markopaşa'ya geçmezdi? Hele parantez içine, "Bu olay bir iktisat kongresinde geçmiştir." dedikten sonra kim duracaktı üzerinde? Başladık baş başa verip fıkrayı yeniden yazmaya. Meclis'te üç parti vardı artık. Biz biraz da kafiyeli olsun diye, muhalifler, muvafıklar, münafıklar demiştik bu gruplara. Fıkramız, çok neşeli bir yazı olmuştu. Önce okuyup okuyup güldükten sonra koyduk Markopaşa'ya...

Basın Savcısı gazetemizi toplatmak için vesile arıyordu o günlerde. Sevildiğini, okunduğunu bilen savcı, bizi parasal bakımdan da çökertmeyi düşündüğünden, satışa geçmeden toplattığı bile olurdu gazetemizi. Hurda makinelerde gazetemizi zor basıyor, baskı sayısını bile bilmiyorduk. Gündüzleri biz veriyorduk kapıdan dağıtıma, geceleri makineciler pencereden veriyorlardı, kendi hesaplarına... Osmanbey Basımevinin baştan kara gittiği yıllardı. Ne başı belliydi, ne kuyruğu!

İktisat kongresinden söz eden sayımız da bu talihsiz sayılardan biri olmuş, sıcağı sıcağına toplatılmıştı. Osmanbey Matbaasındaki yönetim odasına gelen bir sivil polis beni savcılığa çağırmıştı. Basın savcısı, hastanelerden kolay kolay aldıramıyordu beni; doktor çıkınama izin vermediği için. Eh, bu kez dışarda yakalamıştı.

"Eeee Rıfat Bey!" dedi, odasına girer girmez, "Bakalım nasıl kurtulacaksın elimden bu sefer?"

Hastalığını gözönünde tutarak yer göstermişti. Oturunca sağımda kalan uzunca masada ellerindeki kırmızı kalemle üç dört stajyer bayanın, gazeteleri tarayıp satırların altlarını çizdiklerini gördüm. Demek en sadık okuyucularımız bu hukukçu bayanlardı. Tek satır kaçırmadan okuyorlar, kuşkulandıkları bölümlerin altını çizerek Basın Savcısı Hicabi Dinç'e sunuyorlardı. Onlar, hem vefalı okurlarımızdı, hem ilk suçlayıcılarımız. Amabugün nedense pek çekici bulmuyorlardı işlerini, bizi dinlemek istiyorlardı. Her ne kadar satırların üstlerinde kırmızı kalem dolaştırıyorlarsa da, durumu kurtarmak içindi çabaları.

Önce yazıyı okumuştu Hicabi Bey, kaşlarını çatarak:

"Meclisteki olay anlatılıyor bu yazıda, değil mi?" diye ilk suçlamasını yapmıştı.

"Bu olayın nerde geçtiği, yazının üstünde belirtiliyor"[116] dedim.

"Yani iktisat kongresinde geçiyor. Öyle mi? Peki iktisat kongresinde muhalifler, muvafıklar, münafıklar olur mu?"

Önce yazıyı ben üzerime almalıydım:

"Ben olabilir diye düşünmüştüm yazarken!" dedim.

"Hayır olamaz..."

"Yazının başında açıkça belirttiğime göre başka yerde geçtiği nasıl düşünülebilir? Bu yazı iktisat kongresinde geçmiştir, Meclis'te değil!"

"Hayır Meclis'te geçen bir olay anlatılıyor burda. Meclis'te geçmiştir, bilindiği gibi!"

"Yani Meclis'te muvafıklar, muhalifler, münafıkların üçü de var mı demek istiyorsunuz?"

Birden yüzü karmakarışık olmuştu:

"Kim kimi sorguya çekiyor! Bu yazı Meclis'te geçmiştir, o kadar! Konu herkesçe bilinen bir olaydan alınmış, kesin! Amacınız da Meclis'i tahkir!"

"Bu olay Meclis'te geçmemiştir, iktisat kongresinde geçmiştir. Hele amacım değil Meclis'i, kongredekileri bile tahkir değildir."

---

116 Yazının üstünde böyle bir nota rastlanmamaktadır. Ilgaz, anılarını içeren *Sarı Yazma* kitabını bu tarihten otuz yıl sonra, 1977-1978 yıllarında yazmıştır.

"Yaz kızım. Sanık Rıfat Ilgaz'a soruldu. Bu yazının Meclis'te geçtiği açıkça ortada olduğuna göre, iktisat kongresinde geçtiği açıklansa bile bu davranışı suçun gizlenmesi anlamına gelip gelmeyeceği sorulduğunda... Buyurun. Söyleyin, o anlama gelmez mi bu?"

"Bu tokat Meclis'te atılsa bile ben yanlış anlayışları önlemek için açıklamışım, kongre demişim. Siz ne amaçla ısrar ediyorsunuz anlamıyorum!"

"İnkâra kalkmayın, bu olay Meclis'te geçmiştir çünkü..."

"Hayır efendim. Kongrede... Açıkladığıma göre Meclis düşünülemez."

"Meclis'te geçmiştir. Çünkü bu üç parti de vardır Meclis'te!.."

Stajyer bayanların kalemleri satırlar üzerindeyürümez olmuştu. Direnişim biraz da onların hoşuna gidiyor gibi gelmişti bana. Belki de kırmızı kalemin yaptığı kazanın, tatlıya bağlanmasını istediklerindendi. Vicdanlarının ufak bir zorlaması sonucu... Bir anda onları tedirgin etmek isteği geçti içimden:

"Efendim! dedim. Bu olayın Meclis'te geçmesini neden bu kadar ısrarla bana kabul ettirmek istiyorsunuz? Eğer Meclis'te geçmesini gerekli görüyorsanız sizi yormak istemem... Bu olay Meclis'te geçmiş olabilir."

Karşı masada bir kırmızı kalem birden havaya kalkıp indi. Gerçekten tedirgin olmuştu bayan stajyer. Hayır, onu bu kadar üzmeğe hakkım yoktu. Gel gelelim Hicabi Bey bu son sözüme sıkı sıkı sarılmışa benziyordu:

"Yaz!" dedi. "Sanık Rıfat Ilgaz olayın Meclis'te de geçebileceğini söylemek suretiyle, tevile bile kaçmadan itirafta bulunmuş, böylece olayın Meclis'te geçtiği gerçeğini kabul etmekle hakaretin de Meclis'e müteveccih olduğu sonucuna varılmıştır."

Kapıda dikilen Amber Bacı'ya sözün burasında bir kahve söylemesi gerekirdi. İçmeyeceğimi düşünerek sadece sigara paketini uzatabilirdi bana da... Aldanmamıştı, ciğer hastaları sigara içmezdi. Ama savcılar böyle başarılı anlarında kendilerini bir kahveyle mutlaka ödüllendirirlerdi.

"Eveet..." dedi, "Neden üzersin adamı! Böyle olacak işte! Olay bal gibi Meclis'te geçmiştir!"

"Efendim bir dakika!" dedim, "Sözümü bitirmemiştim henüz. Eğer bu olayın mutlaka Meclis'te geçmesi gerekiyorsa, bu Meclis Ceza Yasası'nın kapsamı dışında kalan Belediye Meclisi'nde geçmiştir. Bu üç partinin de bulunduğu Belediye Meclisleri yok değildir. İşte İstanbul Belediye Meclisi..."

Stajyerler masasından tek heceli, çocukça bir gülüş duyuldu. Hicabi Bey'in başı tam o yana hışımla çevrilmişti ki:

"Sayın Savcı!" dedim, "Son sözlerimin olduğu gibi tutanağa geçmesini rica ediyorum. Sözlerimi olduğu gibi yazdırın, lütfen!"

Soruşturma bitmiş, gene de dosyam Ağır Ceza'ya verilmişti. Davanın başlaması için önce tutuklanınam gerekiyordu, yürürlükteki yargılama yöntemleri yasasına göre.

Oteldeki odam sıcak değildi. Havalar da çok kötü gidiyordu. Hemen her gün kar yağıyordu İstanbul'a. Giyeceklerim de bu soğuğa hiç elverişli değildi. Ateşim otuz sekizden aşağı düşmediğinden olacak, daha da üşüyordum. Parayla olsun yatacak bir hastane bulamaz mıydık? Otel parasına beş on lira eklenirse bir hastane bulmak olanağı yok muydu?

Veremlilerin Heybeli'deki Leman ablası bu işte de yardımcı olmuş, parayla da olsa bir yer bulabilmişti bana.[117]

Rıfat Ilgaz'ın hastaneye yatışı ile ilgili, *Başdan* gazetesinin 28.1.1949 gün ve 25. sayısında şu haber verilmiştir:

... hastaneden çıkan Ilgaz, on gün kadar savcılıkta ifadeler ve muhakemelerle meşgul olmuş ve tekrar hastalığı arttığından yatağa düşmüştür. Rıfatı para ile yatıracak bir hastane dahi bulunamamış, nihayet Vali Vekili Haluk Nihat Pepeyi'nin ve Sağlık Müdürü Faik Yargıcı'nın yardımlarıyle, Heybeli Ada Sanatoryumuna yatırılabilmiştir. Rıfatın sıhhi durumu, henüz düzelmiş değildir.

BAŞDAN – Rıfat Ilgaz'a gösterdikleri iyilikseverlik ve yardımlarından dolayı, Haluk Nihat Pepeyi ve Faik Yargıcı'ya teşekkürlerimizi bildiririz.

117 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 343-346.

Bu arada "Krallar" yazısından dolayı yargılama da sürmektedir. 12 Ocak 1949 günü Yedinci Asliye Ceza Mahkemesinde ikinci duruşma yapılmıştır. Bu duruşmayla ilgili olarak *Başdan* gazetesinin 28 Ocak 1949 günlü 25. sayısının 3. sayfasında şu haber yayımlanmıştır:

> Markopaşa'nın muhakemesi
>
> (...) Gelen müdafaa şahitleri dinlendi. Bu davanın görülebilmesi için davacı kralların memleketlerindeki Ceza kanunlarında da, mezkûr yazıların suç olup olmadığı hakkında, Adalet bakanlığına sorulan suallere henüz cevap gelmediğinden ve bu cevabın gecikmesi ihtimaline binaen muhakeme 27 Ocak gününe bırakılmıştı.
>
> Dünkü celsede, Rıfat Ilgaz'ın dışarı çıkamıyacak kadar hasta olduğuna dair Heybeliada Sanatoryumu başhabipliğinin gönderdiği rapor okundu. Rıfat Ilgaz'ın müdafaa şahitlerinin istinabe yolile alınan ifadeleri okundu ve:
>
> İngiltere, Mısır ve İran Devlet Reislerini tahkirden dolayı dava açılmış bulunduğundan T. C. K.nun 167 inci maddesi gereğince, tahkikatın icrası için, ecnebi Devlet Reisleri hakkında, kanunumuzdaki hükümlerin kabul edilip edilmediğini yani İngiliz, Mısır ve İran ceza kanunlarında 164 üncü madde karşılığının bulunup bulunmadığının bilinmesine ihtiyaç olduğundan, bu cihetin Bakanlıktan savcılıkça evvelce sorulduğu bildirilmiş olduğundan, işbu soru neticesinin bildirilmesi hususunda, tekrar savcılığa yazılmasına ve beklenen cevabın gecikmesi ihtimali bulunduğundan, duruşmanın 16 şubat Çarşamba saat 14 e bırakıldığına karar verildi.

Markopaşa'nın aynısı olan *Hür Markopaşa*'nın sahip ve yazı işleri yönetmeni Orhan Erkip de tutuklanmış, Sultanahmet Cezaevine konmuştur.

Gazetenin bir önceki sayısı ile bu sayı arasındaki sürede Sabahattin Ali'nin ölüm haberi alınmıştır. Bu sayı baskıya verilmeden az bir süre önce haber alınmış olmalı ki yalnızca çerçeve içinde haber konmuştur:

> Sabahattin Ali
>
> Markopaşanın ilk kurucuları arasında bulunan Sabahattin Alinin ölümünden duyduğumuz üzüntü sonsuzdur. 18 Ocak Salı günü çıkacak olan BAŞDAN gazetesinin 24 üncü sayısı, Sabahattin Alinin hatırasına ayrılmıştır.
>
> Sabahattin Ali sayısında, en yakın kalem arkadaşlarının hatıra ve intibalarını bulacaksınız.

Markopaşa'nın bu sayısında birinci sayfadan "Emniyet Müdürlüğü'nün Dikkatine" başlıklı yazı verilmiştir. Yazıda, *Markopaşa*'nın sık sık toplatılma olayı konu edilmiştir:

> Şimdiye kadar 11 sayı çıkabilen gazetemizin dört sayısı, ait olan makamın emirleri ile ve memurlarınız tarafından toplatılmıştır. Toplatılan sayıların adalet huzurunda hesabını vermekten vicdan huzuru ve zevk duyacağız. Biz de hakkını aramasını bilen vatandaşlar sıfatile, muhakkak nazarile baktığımız beraatimizden sonra, polislerin bayilere ve müvezzilere verdikleri makbuzları göstererek gazetelerimizin geriye verilmesini rica edeceğiz.
>
> Halbuki aldığımız birçok haber ve mektuplardan öğreniyoruz ki, bir çok yerlerde, bilhassa taşrada memurlar, makbuz vermeden gazetelerimizi toplamakta, hatta toplama emri olmayan sayıları dahi almaktadırlar. Şüphesiz bu hareketler, vazifelerinde pek nazik ve bize karşı çok kibar davranan emniyet teşkilatına atfedilecek bir hareket olmayıp, birkaç memurun kendi işgüzarlığıdır. Fakat neticede mutazarrır olan biziz. Bu gazetenin ne zorluklar ve ne gibi maddi fedakarlıklarla meydana geldiği, herkesten çok, emniyet memurları tarafından bilinmektedir.

Son günlerde müvezziler elinden alınan gazetelerin yırtıldığı hakkında şikâyetler de çoğalmıştır.

Bütün bunları tevsik edebilecek durumda olduğumuzdan ileride menfaatlerimizi korumak hakkımızın baki kalması için dikkatinizi çeker ve bu hususun önlenmesi için malûmaten arz ederiz. Markopaşa

Sık sık yaşanan toplatma olayları yüzünden okuyucuya da bir duyuru yapılmıştır:

Bu gazete

BU GAZETE CUMA GÜNLERİ SAAT SEKİZDE ÇIKAR. SEKİZİLE DOKUZ ARASINDA FIRSAT BULURSA SATILIR. DOKUZDA TOPLATILIR. SAAT ONDA, MUHARRİRLERİ SORGUYA ÇEKİLEN BASIN HÜRRİYETİNİN KURBANI FELÂKET ZEDE BİR GAZETEDİR.

Yazının ilerisi şöyledir:

Bu gazetede, haklı ile haksız mücadele etmektedir. Bu gazetede, halk kütlesi ile, halktan olmıyan bir avuç insan mücadele etmektedir. Bu gazete, zekâ ile hamakatin [ahmaklığın] mücadelesidir.

Eskiden matbaaları yıktırırlardı. Bütün dünya matbuatında, kendileri için bunun ne fena propaganda olduğunu anlayınca, bu sefer haftada birkaç defa, kasabalara, köylere kadar mitingler yaptırmağa başladılar. Bu da sökmeyince gazetemizi Anadoluya sokmamağa başladılar. Bu da kâr eylemeyince Sıkıyönetimin adaletine (!) sığındılar.

Bütün bu gayretler bizi susturamadı. Şimdi daha yenisini buldular. Biz çıkarıyoruz, onlar toplatıyor. Biz çıkarıyoruz, onlar toplatılıyor.

Bazıları bize,

– Çok ağır yazıyorsunuz, diyorlar.

Böyle söyleyenler, düşünmüyorlar ki, istim arkadan geliyor.

Evvela topluyorlar, sonra da mahkemeye veriyorlar. Sen istersen beraat et.

Onlar; gazeteyi topladılar ya... Halka okutmadılar ya... Seni zarara soktular ya...

Şunu bilin, eğer bu gazeteyi bir sayı da, bomboş, bembeyaz çıkarırsak, yine toplarlar ve bu sefer de boş çıkarmak suretile bilmem kim efendimize hakaret ettiğimizi iddia ederler.

Şu aşağıdaki boş bıraktığımız kısımdan, türlü mânalar çıkarmak için kimbilir, nasıl uğraşacaklardır.[118]

Gazetenin sık sık toplatılmasından doğan sıkıntıyı aşmak için tutulacak yollar da okuyucuya mizahsal biçimde sunulmuştur:

Ötedenberi bilindiği üzere, Markopaşa daima muhalif olarak tanınmıştır. Son baskılar o kadar artmıştır ki, artık muhalefete imkân olmadığını anlayan Markopaşa, bundan sonra muvafıklar safında yer alınağa karar vermiştir. Markopaşa bundan sonra daima ve daima efendilerimize methiyeler yazacak ve kasideler düzecektir. Bu dahi efendileri tatmin etmezse, büsbütün havadan sudan mevzular yazılacak, mesela hıyar sayısı, şalgam sayısı gibi sayılar çıkarılarak, bu gazetelerde yalnız hıyarlara ve şalgamlara methiyeler tanzim edilecek, bamyanın fazileti, kendini nimetten sayan kuru fasulyenin şerefi, milli nohudun asaleti gibi çok değerli mevzular üzerinde ileri geri fikirler yürütülecektir...

Aziz Nesin'in birinci sayfadaki "Leb... Dostlarım Leb!" yazısı *Markopaşa* üzerindeki kara bulutları konu etmektedir:

Affedin beni dostlarım, affedin.

Ne söylesem suç, ne yazsam günah, ne desem kabahat oldu. Arife tarif mi lâzım. Siz olsun anlayın lisanı Azizden dostlarım.

Sağ gözümü kırpınca, anlayın ki papastır, başpapaz... Siz tanırsınız o başpapası, hani dün gece yoksul çocukların şerefine şampanya patlatmıştı.

118 Son satırdan sonra dört satırlık bölüm boş bırakılmıştır.

Sol gözümü kırpınca, papasın oğlanı. Siz bilirsiniz kimdir, Maçabeyinin oğlanını, gerisinde tırnak izi vardır.

Sağa bakarsam, anlayın ki dam, hani dün gece, uyuz itleri koruma cemiyetinde kokteyl vermişti, işte o dam.

Sola bakarsam, Kozbeyi, onu da tanırsınız, vur Kozbeyini, vur...

Anlayın işmardan, anlayın kaş gözden, anlayın kuş dilinden dostlarım.

Her biri sefir süfera, vezir vüzera olan büyük muharrirlerin yılda bir bile semtine uğramıyan, perii ilham, dün gece misafirlerimdi. Dostlarım, sizin şerefinize hindi yolar gibi yoldum ilham perilerini, saçlarım didik didik, sizin için dostlarım sabaha kadar beynimi yedim.

Ne yazsam, ne söylesem?

"Havada bulut" desem nem kapıyorlar.

– Vay! diyorlar, sen bize kaz dersin ha!

O kadar da çok ki kazlar, o kadar da işkilli ki kazlar...

Bir yazıya başladım sizin için, güneşe karşı mürekkep aktı kalemimden.

Sizin için dostlarım, bu gecenin buzlu mehtabını kanımda erittim. Ve işte alacakaranlığında sabahın, kalemim vakitsiz mi öttü yine? Eskiden öküzün altında buzağı ararlardı, şimdi buzağının altında öküz arıyorlar.

Esen bâdısâbâ [sabah rüzgârı] değil, bâdi Hasandır, ki eylemiş bizi berbad dostlarım.

Siz anlayın lisanı Azizden, siz anlayın Leb... dostlarım Leb!

Markopaşa'nın bu sayısı toplatılmamış, ancak adresi değişmiştir: Çemberlitaş Cami Sokak No: 59. Gazete yine Osmanbey Matbaasında dizilip basılmıştır.

Markopaşa · 22 Ocak 1949 · Sayı: 13 (36)

Bu sayının "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesinde bir mektuba verilen yanıt *Markopaşa* yazarları ile ilgilidir:

Eyüp Bahariye mensucat fabrikasından Bay Ali Polat'a:

Bu kadar mühim bir mesleği sarih adresinizle yazdığınız için teşekkür ederim. Okuyucuları kendi şahsi meselelerimizle meşgul etmeğe kendimde hak bulamıyorum. Fakat size şunu söyleyim ki, ben hapishanede iken, yani elim kolum bağlı iken başına o müessif hadise gelmiştir.

Tahliye edildiğim gün, her namuslu ve vicdanlı erkeğin yapacağı gibi hareket ettim.

Benim bu hareketimi, erkek diye yaşayanların pek azı yapabilir. Ne meslek, ne aile, ne hususi hayatımda şahsıma sürülecek bir leke yoktur.

Bana karşı "Kızıl dalkavuğu" demeniz kanunen suçtur. Ben ne kızıl dalkavuğu, ne de emperyalistlerin dalkavuğuyum. Ne rubleye ne de dolara boyun eğerim. Ne komünistim, ne de kapitalist uşağı. Ben memleketim ve milletim için çalışıyorum.

Son sayfadan iki de ilan inceleyelim:

Tekel bayilerinin dikkatine!

Bir gece içinde havadan binlerce lira kazanmak istiyor musunuz?

O halde elinizde ne kadar tekel maddesi varsa, kaldırıp saklayın ve istif edin. Tekel bayilerimizin menfaatini düşünen iraremiz rakı, şarap, tuz, çay fiatlarına ani olarak bir gece içinde arttırmıya karar vermiştir. Halktan gizli yapılacak olan bu artırmayı, halkın çakmaması için, arttırmadan bir gün evvel Tekel Bakanı, bermutad «On para arttırmıyacağız!» diye beyanatta bulunacak ve biz bakanı da mahçup etmemek için fiatları 10 para arttırmıyacağız, 50 kuruş arttıracağız. Şimdiden, evvelcede malûmunuz olan pe birçok kereler tekrarladığınız veçhile icabeden hazırlıkların acele olarak yapılmasını rica ve insaniyet namına ilân ederiz.

TEKEL

BİR AHÇI ARANIYOR

İftar ve sahur yemeklerini pirirecek kadar alaturka, Amerikalı dostlarımıza ziyafet sofrası hazırlayacak kadar alafranga yemekten anlar bir ahçı aranıyor. İstekililerin aşağıdaki adrese müracaatları.

ŞEYHULBAKAN
Hazret - i Şemseddin Günaltay

Birinci sayfa "Şakalar" köşesindeki "Hımıık, Hicabi!" başlıklı yazı gazetenin bir önceki sayısının *toplatılmamasına* ayrılmıştır:

Hayret, hayret oğlu hayret! Yüz milyon kere hayret. Bu hafta Markopaşayı toplatmadılar. Rıfat öksürerek içeri giriyor:

– Toplamağa başladılar mı?

– Hayır.

– Hayret.

Sandalyeye oturuyor,

– Yahu toplamadılar gazeteyi.

Odanın içinde bir aşağı, bir yukarı geziniyor:

– Aziz gazeteyi toplamadılar ha...

– Toplamadılar yahu, ne yapalım?

Biraz sonra,

– Vay anasını toplamadılar be!

Rodosta, Ahmet isminde bir adam varmış. Bütün Rodos Türkleri bu adamla Hımık Ahmet hımık! diye alay ederlermiş. Sokağa çıkacak olsa, çocuklar arkasına takılır, kahveye gitse arkadaşları:

– Hımıık! diye bağırırlar, adama bir dakika rahat vermezlermiş. Zavallı o kadar bizar olmuş, o kadar canına tak etmiş ki, senelerce süren bu hımıklıktan bir türlü yakasını kurtaramayınca, nihayet valiye gidip derdini anlatmış. Vali, kati bir emir vermiş.

– Bundan sonra Ahmet'e kimse hımık demiyecek!

Ahmet sokağa çıkıyor, hımık diye bağıran çocuklarda ses yok,

kahvede aldıran yok. Ahmet bu hali o kadar yadırgamış ki adeta şaşkına dönmüş. Bu sefer o, bakkalın kapısını açıp başını uzatmış.

– Hımıık!

Tütüncünün camından uzanıp:

– Hımıık!

Yolda gördüklerine "Hımık!" diye seslenir, sonra kaçarmış.

Şimdi Rıfat da yerinde duramıyor.

– Toplamadılar gazeteyi.

– Toplamadılar ha...

– Vay anasını toplamadılar be...

Zavallı Rıfat, gazetenin toplatılmasına, günde birkaç kere savcılıkta ifade vermeğe o kadar alışmış ki, artık duramıyor, rahatı kaçıyor. Nerde ise basın savcısı Hicabinin kapısından başını uzatıp,

– Hımıık Hicabi! diye seslenip kaçacak.

Markopaşa · 30 Ocak 1949 · Sayı: 14 (36)

Önceki sayılarda başlığın üstünde yer alan "Toplanmadığı zamanlarda..." yazısı, "Fırsat bulabildiği zamanlarda..." şeklinde değiştirilmiş. Bu da baskıların çeşitlendiğinin ve ağırlaştığının bir göstergesi olsa gerektir.

Manşetten verilen haber "Markopaşa'nın Armağanı Şiir, Piyes, Tıp ve Fen Armağanları Dağıtıldı" başlıklı. Haber şöyle:

> Markopaşa memlekette ilim, sanat ve fenni himaye maksadile, lâyık olanlara verilmek üzere bir armağan tesis etmiştir. Lâyık olanlara dağıtılan bu armağanların listesini ve kazananları bildiriyoruz:

Şiir mükâfatını, (Allaha Ismarladık, güle güle) isimli şiirile milli şair Behçet Kemal Çağlar kazanmış ve kendisine bir baş milli sarımsak armağan edilmiştir.

Piyes mükâfatını, (Namı diğer Kafasız Ahmet) isimli eserle Necip Fazıl kazanmış, kendisine helâlından bir adet Maşallah armağan edilmiştir.

Tıp mükâfatını (Bir yatakta on sekiz hastayı üst üste yatırmak), (Yüz bin veremliyi nutukla tedavi) eserlerinin muharriri Sağlık Bakanı Fazıl Şerafettin Bürge kazanmış ve kendisine vefalı bir vatandaşın iskeleti armağan edilmişse de, mikrop geçer diye Bakan hediyesini almamıştır.

Fen mükâfatını, Topkapı'da oturan Abdüssamet efendi isminde bir emekli memur kazanmıştır. Mükâfatı kazanmasını temin eden eser (Bir düzlemde eşit gerilmeli, üçgen sınırlı olan bir Tıngırtının denge durumunun, belirtili zıngırtısının dik dörtgeninin üç buçuğa çarpayı) isimli kitaptır. Bu mühim eserinden ötürü, Abdüssamet efendiye, ivedilikle iki kıvanç, üç güvenç ve bir Bilinç armağan edilmiştir.

Armağanları kazanacakları seçmek için, bakkal Bogos; Sırık hammalı Memiş; Balatta Mişon ve Langa Bostanında uzman Mişon ağadan mürekkep edebi ve ilmi heyet kurulmuştu.

Birinci sayfada "İnanılmayan Şeyler" başlığıyla değinilen konulardan bazıları da şunlar:

* Bu ay içinde Amerika ve İsviçre bankalarına büyük adamlardan hiç biri para yatırmamıştır.

* Hükümetimiz Amerika'ya, İngiltere'ye ve sarraf Artin efendiye olan bütün borçlarını ödemiş ve meclise denk bütçe getirmiştir.

* Türkiye'de seçimler yenilenmiş, seçim sırasında jandarmalar hiçbir vatandaşın sırtına binmemişler ve hiçbir vatandaşı döğmemişlerdir. Vazifelerini suistimal eden jandarmalar hakkında kanuni takibata geçilmiştir.

* Kasımpaşa'da oturan bir vatandaşımızın, Bitpazarından dün

çocuğuna bir çift eski papuç almağa muvaffak olduğu Anadolu Ajansı tarafından tebliğ olunmuştur.

* İnönü stadında yapılan maçta, hakem dayak yemediğinden, maçın tekrarı için, Beden Terbiyesizliği Genel Müdürü tarafından kulüplere emir verilmiştir.

* Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas dün Bakanlık dairesine beş dakika uğrıyarak, bir cigara içmiş ve ciddi memleket meseleleriyle meşgul olmuştur.

* Dün Avrupa seferinden limanımıza gelen İstanbul vapurunda gelen kıymetli yolcuların hiç birinde kaçak eşya, kürk, mücevher bulunamamış, yolcuların gümrük memurlarına karşı gösterdikleri bu muvaffakiyet takdirle karşılanmıştır.

Son sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesine gelen iki mektup ve verilen yanıtlar da şöyledir:

Kasımpaşa'da Bay Bedri yazıyor:

Geçenler Amerika'dan Patrik getirttiğimizi yazdınız. Acaba bu Amerikalı Patrik Atinagoras benim günahlarımı çıkarabilir mi?

Markopaşa:

Siz günahı, döviz mi zannettiniz? Bu milletin günahını yirmi beş senedir, iktidar bile çıkaramadı.

Vaktile bir papas varmış. Kilisenin mahzeninde yıllanmış şaraplarını saklarmış. Bir gün mahzendeki şarapların aşırıldığının farkına varmış. Bunu yapsa yapsa Zangoç yapar, diye, çağırmış Zangoç'u, günah çıkarma odasına sokmuş. Ve sormıya başlamış:

– Ey Zangoç efendi! Papasın mahzenindeki şaraplarını kim aşırdı?

Zangoç'ta hiç ses yok. Tekrar sormuş, yine ses yok. Bu sefer Zangoç'u dürtüp:

– Neye cevap vermiyorsun? diye sormuş.

Zongoç da:

– Efendim, demiş, sesiniz duyulmuyor. İsterseniz siz buraya gelin, ben size sorayım. Papas, günah çıkarma odasına girmiş, bu sefer Zangoç sormuş:

– Papas efendi! Zangoç'un karısı ile aşna fişna olan kimdiiir?

Papasta ses yok. Tekrar sormuş, yine ses yok. Papas perdeden başını çıkarıp:

– Sahiden duyulmuyormuş Zangoç efendi, demiş.

Bilmem ki, şimdi de kim kimin günahını çıkaracak? Günah bini aşmış.

* * *

Beyoğlu'nda S. O. yazıyor:

Kısa boylu, takma saçlı, takma dişli, çilli, hafif kamburu olan karımı kaybettim, yenisini alacağımdan, eskisinin hükmü yoktur.

Markopaşa:

İki adam ölmüş. Çok günah işledikleri için, cehennemin kapısına gelmişler. Sual meleği öndekine sormuş:

– Sen dünyada evli mi idin?

– Evet, kırk sene bir kadınla evli idim.

– Eh, sen dünyada çekeceğin azabı çekmişsin, haydi... [okunamadı]

Sıra arkadaki adama gelmiş. O kendi kendine:

– Bir kere evlenen cennete giderse, ben dört kere evlendiğime göre, haydi haydi cennete gittim diye düşünmüş.

Melek sormuş:

– Sen?

– Ben dört defa evlendim, der demez, Melek:

– Haydi, yürü, cehennemi esfeli safiline, diye bağırmış.

Azizim, sen de hadi bir kere evlendin. Şansın varmış, karıyı kaybetmişsin. Peki, başımızda böyle hükümet varken, insan bir kere daha evlenir mi? Sen karını değil, galiba aklını kaybetmişsin...

Markopaşa'nın bu sayısı, çıkışından "iki saat sonra" toplatılmıştır. Toplatma olayıyla ilgili 8.2.1949 gün ve 15 (36) sayılı *Markopaşa*'da şu haber-yorum verilmiştir:

Markopaşa toplatıldı

Markopaşanın geçen sayısı yine toplatıldı. Türkiye'deki Demokrasi icabı olarak hangi makamın emriyle ve hangi sebeple toplandığını henüz bilmiyoruz. 14 sayı çıkabilen Markopaşanın

beş sayısı toplatılmış oldu ki bu suretle Markopaşa yeni bir rekor daha kırmış bulunuyor demektir. Türkiyede böyle bir şerefi ilk defa Markopaşa kazandı:

Gazete satışa çıktıktan iki saat sonra tamamen satıldığı için, gazeteyi toplıyan emniyet memurları adeta bizim iade memurluğumuzu yapıyorlar. Emniyet müdürlüğü de iade depomuzhaline gelmiştir. Esasen iadeleri koyacak yerimiz de yoktu. Bize resmi makbuzlar vermek suretile iade hesaplarımızı gayet iyi tutan emniyet teşkilatına alenen teşekkürü bir borç biliriz.

Markopaşa · 8 Şubat 1949 · Sayı: 15 (36)

Bu sayıdan seçeceğimiz ilk yazı "Yan Yan Kiteysun!" başlığını taşıyor. Okuyalım:

Hasan Saka düştü. Biz onun düşeceğini, haddimiz olmayırak çok evvel söylemiştik. Siz şimdi dersiniz ki:

– Hasan Sakanın düşeceğini söyleme de bir keramet mi? Nasıl olsa bir gün düşecek değil mi idi?

Doğru, haklısınız, düşmez kalkmaz bir Allah var, nasıl olsa düşecekti ama, düşmeden düşmiye fark var. Hasan Saka palas pandras düştü.

Karadeniz köylerinden birine, dağdan değirmen taşı indirmek lâzım gelir. Hasan isminde birini köylüler bu işe memur ederler. Hasan dağa çıkar. Değirmen taşını nasıl köye indireceğim diye düşünür, düşünür, nihayet değirmen taşının ortasındaki deliğe girerek yuvarlanmıya karar verir. Köylüler Hasan'ı taşın deliğine sokarlar ve yukardan aşağıya salıverirler. Taş yuvarlana yuvarlana giderken, tabii Hasan'ın da pestili çıkar. Bunun farkına varmıyan köylüler, yuvarlanan taş köy yolundan çıktığı için, ha babam bağırırlarmış:

– Uy Hasan! Yan kideysun. Hasan yan yan kideysun.

Hükümet bir değirmendir, döner. Hasan Saka bu değirmenin taşını dağdan indirmek için, taşın deliğine girip yuvarlanmıya başladığı zaman, biz ona seslenmiştik:

– Uy Hasan, yan yan kideysun.

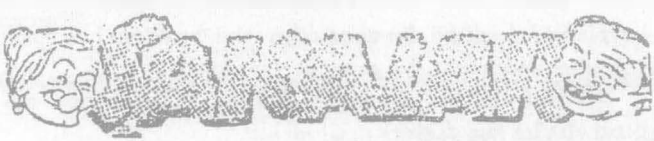
O aldırmadı, nihayet yuvarlandı ve düştü.

Yeni Başbakan Şemseddin Efendi hazretleri için geçen de yazdığım yazıdan dolayı bana çattılar:

– Dur bakalım, dediler. Adam daha koltuğayeni çıktı.

İyi ama, körlempeden çıktı. Zamanın şartlarını bir az anlıyanlar, onun Hasan Sakadan beter yuvarlanacağını söylüyorlar. Görünen köy kılavuz mu ister. Başbakan olduğunun haftası benzine zam yaptı. Günah bizden gitsin. Biz bağırıyoruz: "Uy Şemsettun, yan yan kiteysun!.."

Seçtiğimiz ikinci yazı da "Keklik Geliyy, Pırrr" başlıklı. Bu, Rıfat Ilgaz'ın Heybeliada Sanatoryumunda yazdığı bir yazı:

Keklik geliyy, pırrr

Keklik geliyyy, pırrr...

Dikkat buyruluyor mu, dünya ölçüsünde insanî fikirleri okuyup öğrenmemesi, halkın daima gözü kapalı kalması için bir takım tehlikeler icat ediyorlar. Soğuktan donan vatandaşlarla, kalöriferli salonlarda aşk rüyası görenleri, açlıktan ölenlerle tokluktan mide fesadına uğrıyanları zorla birbirine perçinleyip, bunun adına (millî birlik, ulusal beraberlik) diyorlar. Siz halkı uyandırmıya, menfaaterini, hakkını göstermiye kalktınız mı, sizin için savurmadıkları iftira kalmıyor.

— Aman millî birlik bozulacak, diye korkudan milletin bir ilerine sarılması için .

— Dikkat! Nerdeyse gelecek,

İhtarları bir türlü bitmiyor.

İkisi de bir köylü olan Ahmetle Mehmet yola çıkmışlar. Pek saf olan Ahmet, çok güzel olan karısını da yanına almış. Açık göz olan Mehmet, arkadaşı Ahmedin karısına

göz koymuş. Yolda giderlerken zavallı Ahmet her nasılsa sudan çok korktuğunu ağzından kaçırmış. Mehmet de, lâf olsun diye:

— Ben de keklikten çok korkarım, demiş.

Gide gide yolları bir dereye rastlamış. Mehmet arkadaşlık hatırı için, arkadaşını da, karısını da sırtında karşı tarafa geçirmeye razı olmuş. Evvelâ Ahmetin karısını sırtladığı gibi karşı sahile geçirmiş ve fundalıklara dalmış. Ahmet beklemiş, beklemiş, ne gelen var ne giden. Bir de bakmış ki ne baksın... Arkadaşı ile karısı... Durum çok fena. Ahmet suyu da geçemiyor. Birden Mehmetin keklikten korktuğu aklına gelmiş. Mehmet korksun bıraksın diye:

— Ula Memet, keklik geliy, pırrr, keklik geliyyy pırrr.. diye hem bağırır, hem de ellerini kaba etine vurarak keklik taklidi yaparmış.

Şimdi bizimki de o hesap. Millet bir az gözünü açacak olsa, ellerini kaba etlerine vurarak bağırıyorlar.

— Düşman geliyy, pırrr, düşman geliy, pırrr...

Üçüncü sayfada yayımlanan "Komünizmle Mücadele" başlıklı yazı da şöyle:

Bana anlattılar, ben de size anlatıyorum: İsmi lâzım değil, bir arkadaş bir tanıdığa borç vermiş. Vadesi dolunca gidip parasını istemiş. Öbürü inkâr etmiş. Derken aralarında bir haraza çıkmış. Gırtlağına sarılacak değil a... Bir iki ileri geri söylenmiş, dönmüş evine.

Bizim arkadaşın lafları, borcunu inkar eden namuslu vatandaşı müteessir etmiş. Polise koşup, filanca komünisttir, komünistlik propagandası yapıyor, diye haber vermiş.

Bizim arkadaşın, ne propagandadan, ne polisten haberi var. Dünyadan bile haberi yok. Bir sabah erkenden evlerinin kapusu çat çalınmış. İrili ufaklı dört polis, paldır küldür içeri girmişler. Ara tara; yatakların altını, döşeklerin arasını, oturağın içini, fare kapanını... yok yok.

– Nereye sakladın?

– Neyi

– Komünist propagandasını.

Arkadaş, hık! diye bir gülmüş.

– Çabuk çıkar.

İşin şakaya gelir tarafı yok. Memurların en büyüğü hangisi ise o:

– Biz, demiş, bu evde komünistliği bulmadan bir yere gitmeyiz. Hem biz adama çıkartmasını biliriz. O sırada arkadaşın kitaplarını aramakla meşgul memurlardan biri elinde bir kitapla gelmiş.

– Buldum beyim, demiş.

– Ne buldun?

– Kırmızı kaplı bir kitap.

Kitabı açıp bakmışlar ki, üstünde fransızca bir şeyler var. Nihayet kafa kafaya verip sökdürmüşler. Lâm yukarı lâ; "rı"yı sine vur, rus.. Lârus. Tamam demişler. Lâ Frenkçede harfi tariftir. Malûmatı daha geniş olanı, "hayır, harfi tarif değil articledir" demiş.

– İyi ya, lâ article, rus da rus, demek bu Rus kitabı. Ve böylece ciltlerle Larousseu almışlar.

Lârusun arasından bir fotoğraf çıkmış.

– Bu sakallı herif kim? diye sormuşlar.

– Şekspir, demiş.

– Bu herif gâvur mu? Nerelidir bu kâfir?

– İngilizdir efendim.

– Demek yabancılarla da münasebetin var. Söyle şu sakallı gâvurun adresini.

Bizim arkadaş Şekspir'in adresini verdikten sonra palas pandras götürülmesi lâzım gelen yere götürülmüş. Cümlece malum olan fizik ve metafizik muameleye tâbi tutulmuş ve komünistler arasında Şekspir nam kefere için de bir dosya açılmış.

Kulağınızda bulunsun diye bu fıkrayı yazdım. Benden söylemesi. Zira bu günlerde komünistlikle mücadele var da.. Hani evinizde Larousse bulunur; Şekspir bulunur, sonra karışmam!

Son sayfadan da iki ilan seçelim. İkincisi *Markopaşa* ile ilgili:

Türkiye Ziraî Donatım, Ticarî Batırım, sinaî yutum. Umum müdülüğünden.

Türkiye Ziraî Donatım Umum Müdürlüğümüzü donatıp donanmaya çevirmek üzere. Marşal yardım kredisinden mıcık boncuk mubayaa edilecektir.

Isteklilerin hususî şartlaşmayı görüşmek üzere, Donatım Kurumumuza, el ayak çekildiği sırada gelmeleri ilân olunur. (1883)

Bir hesap mütehassısı aranıyor

Son günlerde gazetemiz aleyhine açılan davalar o kadar çoğalmıştır ki, yaptığımız dâva şemaları, muhakeme grafikleri, sorgu takvimleri birbirine karışmış, yeni hükûmetin programı gibi içinden çıkılmaz bir arap saçı haline gelmiştir.

Bize dâva, sorgu, ifade, muhakeme, istintak günlerimizi muntazam surette bildirir hesaplar tutacak bir hesap mütehassısına ihtiyacımız var. Kendisine güvenenlerin müracaatları. **Markopaşa**

Markopaşa ilanından da anlaşılacağı gibi işler karışmış görünüyor. Nitekim gazetenin bu sayısı da toplatıldı. Son hafta içinde *Markopaşa* ve Markopaşacıların başlarına gelenleri, 11.2.1949 gün ve 27 sayılı *Başdan* gazetesinde yayımlanan "Bir Hafta İçinde" başlıklı bir haberden okuyalım:

Son hafta içinde BAŞDAN gazetesinin bir sayısı ile Markopaşa'nın 14 ve 15. sayıları toplatıldı. (Aziznâme) isimli küçük kitap toplatıldı. Ve kitabın muharriri Aziz Nesin'in Basın Savcılığında sorgusu yapıldı.

(...) Bütün bu faaliyetin bir hafta içinde olduğunu görenlerin umumiyetle kanaatleri şudur:

"Bu devrede yazı yazmak, gazete çıkarmak, kitap yayınlamak imkânı yoktur."

Biz hâlâ bu iddianın aksini isbata çalışıyoruz. Bizim bu ısrarımız, memleketimizde gerçek demokrasinin olduğunu bilmekten ziyade, olmasını arzu ettiğimiz içindir.

Fevkalâde maddi ve manevi sıkıntı içinde olduğumuz için, elinizde tuttuğunuz şu küçük gazetenin kaç sayı daha çıkabileceğini biz de bilemiyoruz.

Son tümcenin altını çizmek gerekir. Parasal sıkıntılar vardır, ama asıl sıkıntı, toplatma ve soruşturmalardır. Burada "neden" gizlenmiş, "sonuç" kestirilerek vurgulanmak istenmiştir. Gerçekten de *Markopaşa* iki sayı daha çıkabilmiş, sonra gazetenin çıkışı yine başka adla sürdürülebilmiştir.

Markopaşa · 14 Şubat 1949 · Sayı: 16 (36)

Fırsat bulabildiği zamanlarda çıkar siyasi mizah gazetesi

Markopaşa

Haftalık Mizah Gazetesi

Ne güo fırsat bulursa O gün çıkar. Çıktığı güo 8 ile 9 arasında satılır. 9 da toplamıya başlarlar. Türkiyedeki demokrasinin ve Basın hürriyetinin miyarı olan, işte böyle bir acaip siyasi mizah gazetesidir.

Markopaşanın fevk'alade Hıyar sayısı

Ne yazsak Markopaşa'yı toplatıyorlar. Onbeş sayı çıkabilen gazetemizin yedi sayısını toplattılar. Biz de zülfiyâre dokunmasın, güneşe karşı desturun su döküp te çarpılmıyalım, evliyayı umuru incitip fincancı katırlarını ürkütmiyelim diye, suya sabuna dokunmadan, havadan sudan yazılar yazmıya karar verdik. Bundan sonra gazetemizin her sayısını, meyva ve sebzelerin methine tahsis edeceğiz. Şimdiye kadar gazetemizi İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı toplattırdı. Bakalım bu sefer de Tarım Bakanlığı toplatacak mı? Gazetemizin bu sayısı Hıyar sayısıdır. Baştan aşağıya kadar hıyarın ve hıyarların methiyesini bulacaksınız.

Hatta memleketimizin hıyarlarını rencide etmemek için, onların aleyhinde bile bulunmıyacağız. Gelecek sayımız da muşmula sayısı olacaktır.

SANSÜR İSTİYORUZ.

Sayın Bedrettin:

Bu sayımızla 17 sayı çıkabilen Markopaşa'nın yedi sayısını toplattınız. Biz de zülfiyare dokunmasın, güneşe karşı desturun su döküp te çarpılmıyalım, evliyayı umuru incitip fincancı katırlarını ürkütmiyelim diye, suya sabuna dokunmadan, havadan sudan yazılar yazmıya karar verdik. Bundan sonra gazetemizin her sayısını, meyva ve sebzelerin methine tahsis edeceğiz. Şimdiye kadar gazetemizi İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı toplattırdı. Bakalım bu sefer de Tarım Bakanlığı toplatacak mı? Gazetemizin bu sayısı Hıyar sayısıdır. Baştan aşağıya kadar hıyarın ve hıyarların methiyesini bulacaksınız.

Hatta memleketimizin hıyarlarını rencide etmemek için, onların aleyhinde bile bulunmıyacağız. Gelecek sayımız da muşmula sayısı olacaktır. Ekseriyetle mu-

Markopaşa'nın bu sayısı "Özel Hıyar sayısı" olarak düzenlenmiştir. Bunun gerekçesi şöyle açıklanmıştır:

> Ne yazsak Markopaşa'yı toplatıyorlar. Onbeş sayı çıkabilen gazetemizin yedi sayısını toplattılar. Biz de zülfiyâre dokunmasın, güneşe karşı desturun su döküp te çarpılmıyalım, evliyayı umuru incitip fincancı katırlarını ürkütmiyelim diye, suya sabuna dokunmadan, havadan sudan yazılar yazmıya karar verdik. Bundan sonra gazetemizin her sayısını, meyva ve sebzelerin methine tahsis edeceğiz. Şimdiye kadar gazetemizi İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı toplattırdı. Bakalım bu sefer de Tarım Bakanlığı toplatacak mı? Gazetemizin bu sayısı Hıyar sayısıdır. Baştan aşağıya kadar hıyarın ve hıyarların methiyesini bulacaksınız.
>
> Hatta memleketimizin hıyarlarını rencide etmemek için, onların aleyhinde bile bulunmıyacağız. Gelecek sayımız da muşmula sayısı olacaktır.

Markopaşa'nın "Özel Hıyar" sayısında hıyarla ilgili şu haber de yer almış:

Hıyar pek lezzetli bir... meyva mıdır, sebze midir? Orası malum olmamakla beraber çok lezzetlidir. Sözüne güvenilir kaynaklardan, yani, büyük adamın karısının berberinden aldığımız malûmata göre, Hıyarın meyva mı, yoksa sebze mi olduğunu tayin için uzmanlardan mürekkep bir komisyon toplanacaktır. Ekseriyetle muhalifler ve bilhassa Demokratlar, hıyarın meyva olduğunu iddia ederek havayı bulandırmaktadırlar. Halk Partililer ise, yirmi beş senelik tecrübelerine dayanarak, hıyarın sebze olduğunda direniyorlar. Bu ehemmiyetli mesele memleketimizde halledilmesi lâzım olan ilk, esaslı ve belli başlı mesele olarak ele alınmış ve iki parti arasında sıkı demokrasi gösterilerine sebebiyet vermiştir. Hatta hıyara ait bu demokrasi münakaşaları sırasında, iki Demokrat dayak yemiş, bir Halkçı da ağır surette yaralanmıştır. Buna rağmen hıyarın ne olduğu henüz anlaşılmadığından dört tane mütehassıs heyetin celbine, Langa bostanında inceleme yapmasına ve ayrıca beş yüz heyetin de yabancı memleketlere gönderilmesine karar verilmiştir.

Hiyar işiyle Milli Eğitim Bakanlığı da ilgilenmektedir. Bir kısım bilginler bu sebze veya meyvaya Hiyar, bir kısmı Salatalık denilmesini istemektedir. Henüz bu ilmî mesele de halledilmediğinden, bir ilmî komisyon çalışmalara başlamıştır.

Dış memleketlerden ithal edilen hıyarları, Ticaret Bakanı Cemil Sait Köküiçerde eğri olduğu için beğenmemiştir. Bu suretle Cemil Sait Köküiçerdeye hiyar beğendirmenin çok zor bir iş olduğu anlaşılmıştır.

Birinci sayfadaki Başbakan'a hitaben "Sansür İstiyoruz!" başlıklı yazıda da *Markopaşa*'nın başına gelenler anlatılmış:

Sayın Başbakan:

Bu sayısiyle 17[119] sayı çıkabilen Markopaşa'nın yedi sayısı toplatılmış bulunuyor. Başdan gazetesinin de üç sayısı toplatıldı. Bir de Azizname isimli kitabımız toplatıldı. Öyle görüyoruz ki, Türkiye'de "var" diye iddia edilen basın hürriyeti, tamamile bir

119 16 olacaktır. Dizgi yanlışı olmuş olmalıdır.

tuzaktan ibarettir. Biz devri saltanatın sansürüne çoktan razı olduk. Biz sansür istiyoruz, sansür... Anladınız mı efendim? Mahkemelerde sürünmek, sorgu suallerle üzülmek, hapislerde çürümek istemiyoruz. Sansür istiyoruz, sansür istiyoruz, yine de sansür istiyoruz.

Türkiye'de demokrasi olduğunu dünyaya ispat için göstermelik bir Basın hürriyeti değil, bir tuzak değil, sansür istiyoruz.

Anti demokratik kanunların değiştirilmesi gibi aslı olmıyan işlerle uğraşacağınıza sansür koyun. Milletin hayrına yapacağınız en müsbet iş budur. Sansür, sansür...

Saygılar...

Sayfanın alt sağ köşesinde de "Hıyara Methiye" yazılmıştır. Methiyenin son dört dizesi şöyledir:

Kadrini takdir ederler cümle saklabân bile,
Bezmi meyi nûşana cilvekârsın ey hiyar!

Her sözüm olmuş günah, her ne desem vebali var,
Neylesem netsem de azdır, ey hiyar oğlu hiyar!

Üçüncü sayfada "Demokrasiye, Hıyara, Muşmulaya ve Turpa Dair" başlıklı yazıda *Markopaşa* konu edilmiş:

Ne kendi eyledi rahet, ne kalk'a verdi huzur
Yıkıldı gitti cihandan dayansın ehli kubur

Markopaşa'nın (5. 6. 10. 11. 14. 15. 16.) sayılarını topladılar. Esasen Markopaşa şimdiye kadar on beş sayı çıkabilmişti. (...) Elbette biz bütün bunları toplansın diye çıkarmıyoruz. O halde ne yapalım, ne edelim ki, nasıl yazalım ki, toplamasınlar. Bence bunun imkânı yoktur. Ne yapsak, neylesek toplıyacaklar. Siz, buluttan nem kapma tabirini bilirsiniz. Vay sen bana kaz dedin, hikâyesini de bilirsiniz. Bizim halimize uygun daha bir çok hikâyeler vardır. Bir öğretmen, senelerce Doğu kasabalarında çalışarak, birkaç kuruş toplamış. Evlenmek üzere, İstanbul'a dö-

nüyormuş. Yolda bir adamla arkadaş olmuş. Bu adam, öğretmenin parasına göz dikmiş,. alacak ama, beraber yiyip içtikleri, yol arkadaşlığı ettikleri için hot be hot, gırtlağına sarılıp alamıyormuş. Bir bahane icadı için uğraşır dururmuş. Öğretmene sormuş:

– İstanbul'da ne yapacaksın?

– Evleneceğim.

– Ben de evleneceğim. Bir oğlum olursa adını Hasso koyacağım. Sen Hasso'yu okutursun değil mi bay öğretmen?

– Ne demek, elbette okuturum.

– Tenbellik ederse döğersin değil mi?

– Yok canım, ne münasebet, hiç çocuk döğülür mü?

– Yaramazlık ederse elbet döğersin.

– Yine döğmem.

– Canım haşarılık ederse, haylazlık ederse, yine döğmez misin?

– Döğmem yahu...

– Başa çıkamazsan ne yaparsın?

– Eh, belki şöyle hafif hafif okşar korkuturum.

Bunu fırsat bilen adam öğretmenin gırtlağına sarılmış:

– Vayy, demek ki sen Hassoyu döğersin ha...

Böylece öğretmenin paracıklarını gırtlağına basa basa basa almış.

Maksat gazeteyi toplamak olduktan sonra, daima, ilerde doğması melhuz Hasso'nun dayak yemesi ihtimaline binaen mühim (!) sebepler bulunabilir.

Bir de kurt kuzu hikâyesi vardır hani. Kuzuyu gözüne kestiren kurt, kendisine göre bir bahane icat etmek vehmine kapılmış. Beraber dereden su içerlerken kuzu derenin alt başından ve suyun akış istikametine göre kurttan daha alt tarafta su içtiği halde, (vay suyu bulandırdın) diye kuzuyu parçalamış.

Biz lisanı hal ile diyoruz ki, siz bize şöyle söyleyin:

– Efendiler, biz size yazı yazdırmıyacağız. Siz gazete çıkarmayın.

Biz buna eyvallah deriz, demeğe mecburuz. Yahut gazetelerimizi toptan kapatın. Siz de kurtulun, biz de. O da olmazsa, yazılarımızı çıkmadan evvel, piyeslerde, film senaryolarında olduğu gibi sansürden geçirin. Onlar da bize yine lisanı hal ile diyorlar ki:

– Hayır. Türkiye'de matbuat hürriyeti olduğu için biz sizin gazetenizi kapatmayız. Türkiye'de basın hürriyeti olduğu için sizin yazılarını sansürde etmeyiz. Böyle bir şey yaparsak, dünyaya karşı ayıp olmaz mı? Biz ancak siz her gazete çıktıkça toplatırız. Ama sen mahkemede beraat etmişsin, et... Kimin umurunda. Ben senin ananı ağlatırım ya... Nasıl olsa sen bizimle başa çıkamazsın, top atarsın.

Tarihe ters taraftan şöhret veren meşhur Halet efendiyi bilirsiniz. O kadar adam, o kadar genci asmış, boğdurmuş ki, bir gün birisi:

– Efendi hazretleri, bu gençlere yazık oluyor, demiş.

Halet efendi şu cevabı vermiş:

– A canım, ihtiyarlara günah oluyor, gençlere yazık oluyor diyorsunuz. Ben her zaman asılacak orta yaşlı adamı nerden bulayım?

İşte bu Halet efendi bir gece rüya görür. Rüyasında, kethüdası Halet efendinin gırtlağına sarılır, boğmaya çalışır. Can havlile uyanan Halet efendi hemen emir verir:

Tiz Kethüdanın canı cehenneme boynunu uçurup. Yerine bir başka kethüda gelir. Kendisinden evvelki kethüdanın başına gelenleri duyunca adam pılısını pırtısını toplar gider. Kapıdan çıkarken hüdamdan biri:

– Nereye böyle? diye sorar.

Kethüda:

– Vallahi ben gidiyorum azizim, der, zira efendi hazretlerinin rüyasına girmemek te benim elimde değil a...

Bu Halet efendinin arkasından şair Figani şu beyti yazmış:

Ne kendi eyledi rahat, ne halka verdi huzur,
Yıkıldı gitti cihandan dayansın ehli kubur.

Yarının şair Figanilerine böyle bir şaheser yazdırmak için müthiş bir gayret var. Fakat efendilerimizin rüyalarına girmemek, onları tatlı uykularından can havlile bam tellerine basılmış gibi zıplatmamak için ne halt edelim? İşte bu elimizde değil!

Ne yapalım ki, kalemimizin ucu efendilere dokunmasın. Bir kolayını bulduk. Bakalım bu sefer ne bahane bulacaklar?

Gazetemizin bu sayısı "Hıyar sayısı" olacaktır. Ondan sonra

da şalgam ve Bayır turpu fevkalâde sayılarını çıkaracağız. Bu kısımları sen bom boş kâğıt ta çıkarsan demokrasiye bu kadar iftira etmeyin.

Benim böyle zerzevatla, bamya ve hıyarla uğraştığımı görünce artık ıslahı hal ettiğimi anlarlar ve gazeteyi toplamazlar. Bakalım kim haklı çıkacak, bakalım âyinci devran ne gösterecek. Ve minallahuttevfik...

Üçüncü sayfada "Hazreti Hıyara Mektup" başlığıyla, "İstanbul hıyarlarının ağzından, Ankara hıyarlarına" şeklinde hitab edilerek kaleme alınan bir mektup yayımlanmış:

İstanbul hıyarlarından Ankara hıyarlarına mektup:
Hıyar cenapları:
ANKARA
Azizim, Ankaralı hıyar cenapları;

Dün Langa bostanında yapılan hıyarlar kongresinin üçüncü dönüm, ikinci oturumunda, Çengelköy hıyarlarile, Langa hıyarları arasında, kongre başkanlığı sebebiyle, gürültülü tartışmalar olmuştur. Malumu âlileri olduğu üzere, Çengelköy hıyarları turşuluk küçük hıyarlar olduklarından, neticede pek iri yarı olan Langa hıyarları, bu demokratik münükaşayı kazanmışlardır.

Reis olan hıyar efendi kürsüye çıktığı zaman, Çengelköylü hıyarlar yapraklarını ve diplerini yerevurarak gürültü ediyorlardı. Reis ilk söze başlar başlamaz, bütün hıyarlar ayağa kalkmak için dikilmişler ve yapraklarını birbirine vurarak alkışlamışlardı.

Pek hararetli geçen kongrede, Ankaralı hıyarlara tazim telgrafı çekilmesine karar verilmiş ve kifayeti müzakere kararı ile, oturuma nihayet verilmiştir.

Zatı haşmet hıyârinize, İstanbul hıyarlarının tazim hislerini sunar ve bostanınızda daim olmanızı, bostan korkuluğundan niyaz eyleriz efendim.

İstanbul hıyarları namına
Tarafsız bir hıyar

Son sayfada bir ilan yer almış:

Cerrahpaşa hastanesi baş hekimliğinden

Verem pavyonu için, kızların kalındaki hususi dairesinde istirahat buyurmakta olan tanınmış bir (beyzade) nin gönlünü eğlendirecek yeni hastalar alınacaktır. Alınacak hastalarda aranan vasıflar :

1 — Hasta kızların 15 den aşağı, 20 yaştan kuyarı olmamaları.

2 — İkişer adet mayolu (Bikini mayosu olacak) boy resimleri.

3 — Yerli filmlerde rol alanlar tercih edilir.

4 — Beyzadenin rahatsız olmaması için, haspaların öksürmemesi şarttır.

NOT: İyi dans bilir, masal ve ninni söyliyen hastabakıcı da müsabaka ile satın alınacaktır.

Gazete sayıları toplatılıyor ama sahibi ve sorumlu yazı işleri yönetmeni Rıfat Ilgaz neden tutuklanmıyordu? Bu sayının çıktığı günlerden birinde, Rıfat Ilgaz Heybeliada Sanatoryumundaki odasında günlük gazeteleri eline almış, göz gezdiriyordu. İşte tam o sırada okuduğu bir haberle irkildi. Kendisinin tutuklanıp cezaevine yatırıldığını yazıyordu...

... Nasıl olurdu? Krallara hakaretten yargılanmam sonuçlansa bile daha Yargıtay'ı vardı işin. Meclis'e hakaret dosyası Ağır Cezaya verildiği gün tutuklanmam gerekirdi. Sanatoryumda yatan mikroplu bir hastayı tutuklayıp cezaevine götürebilirler miydi?

Bunları benden çok daha derin, inceden inceye düşünen

Başsavcılık, Sanatoryum'a hemen Adliye hekimini göndermişti. Durumumu olduğu gibi bütün açıklığıyla inceleyecekti. Ne değişirdi? Tevfik İsmail gereken raporu vermişti önceden. Durumum cezaevinde kalmaya elverişli değildi.

Başsavcılık, Sultanahmet Cezaevi Başhekimliğine sormuştu: "Bu durumda bir hastayı kabul eder misiniz?" diye.

Niçin kabul etmesinlerdi! Tam kuruluşlu bir hastaneydi. Burada gerekirse "Sadır Ameliyatı" bile yapılabilirdi!

Böyle bir yetkili, yetenekli Başhekimliğin raporu üzerine Başsavcılık ne yapsındı? İster istemez hastayı, Heybeli Sanatoryumundan kaldırıp, Sultanahmet Cezaevi'nin tam kuruluşlu Hastanesine gönderecekti!

Bir gün yatağımın çevresinde, görmeğe alıştığım Hereke kumaşından yapılmış kırçıl paltoluları görünce hiç yadırgamadım. Nöbetçi doktorumuzu da almışlardı aralarına. Her şey yönetmeliğe uygun olarak oluşturulup geliştirilmişti.

Böyle anlarımda, nerden geldiğini bilmediğim bir güçle, yatağımdan çıkmıştım:

"Peki!" dedim. "Götürün beni!"

Onlar da işlerinin adamıydı doğrusu:

Nerdeyse pijamalarımla götüreceklerdi, omuzlayıp! Daha pabuçlarımı bile bağlamadan:

"Yürü!" dediler.

"Doktorlar yürüyemeyeceğimi bildirdiler sanıyorum, size!" dedim.

"Bir araba tutun, yürüyemezseniz!"

"Siz" dedim. "Şu kadar yıllık memursunuz... Böyle kendi isteğiyle, kendi parasıyla, kendini zindana attırmak isteyen suçluya rastladınız mı?"

Durdular... Çok bilmiş bir gülüşle beni güzel hemşirelerin, aydın asistanların ve ücretli hastaların önünde bozum etmeden tepeden tırnağa bir süzdüler. Sözlerimin bir şaka olduğunu belirtmek için gülüştüler. İçlerinden birisi, ne düşündüyse düşündü:

"Rıfat Bey!" dedi, "Kapıya kadar bir davransanız... Araba hazır!.."

"Buyurun gidelim!" dedim, "Araba hazırsa!"

Üzerimde (hep böyle söylenir, ama benim ki doğruydu.) beş kuruş para yoktu. Hastanede tanıştığım Karacabeyli Nuri:

"Sanıyorum, paran yok," dedi. "Eğer olsaydı, sen bu adamlara bu lâfları da söyletmezdin! Al şu, sağ kalırsam ödersin, sonra bana!"[120]

... Sultanahmet Cezaevinin kapısından içeri girdiğimde hava kararmıştı.[121]

Markopaşa'nın bu sayısı Bakanlar Kurulu'nun 17.2.1949 tarih ve 3/8814, 3/8822, 3/8823 karar sayılı kararlarıyla toplatılıyordu. Gazetenin kovuşturmaya uğraması ve Rıfat Ilgaz'ın tutuklanmasıyla *Markopaşa*'nın ikinci dönemi de kapanmış oluyordu. Ilgaz bu olayı şöyle anlatıyor:

... Ali Karcı'yı erkenden göndermişti Aziz Nesin. (...) Bir dilekçeyle başka bir arkadaşa aktarmalıydım Markopaşa'yı.

Hesabı görülecek beş altı dosya daha vardı geride. Nasıl olsa içerdeydik, kapatırdık bu dosyaları da. Her biri için teker teker tutuklama kâğıdı kesilmesi bile gerekmezdi artık...[122]

Birinci dönemde çeşitli adlarla 36 sayı çıkabilen *Markopaşa*, ikinci dönemde ancak 16 sayı çıkabilmişti.

120 Nuri hemen o yıllarda öldüğü için Ilgaz borcunu ödeyemedi.
121 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 347-348.
122 Aynı, s. 352.

XVI

MARKOPAŞA'NIN III. DÖNEMİ

Markopaşa · 1 Nisan 1949 · Sayı: (36+16) - 1

Marko paşa

YIL: 3 — Sayı: (36+16) - 1 Cuma günleri çıkar haftalık siyasî mizah gazetesi 1 Nisan 949

HUKUKU MERKEP BEYANNAMESİ

Üçüncü Doğuş

Rıfat Ilgaz içerideydi. Aziz Nesin'i rahat bırakmıyorlardı. *Markopaşa*'yı çıkaramıyordu. Bir buçuk ay sessizlik içinde böyle geçmişti. Derken 1 Nisan 1949 tarihinde bir *Markopaşa* sayısı çıktı. Sayısını gözlere sokarcasına açık seçik verdi. Üstelik yılını da ilk çıkışından başlatarak "3" diyecek kadar açık: "Yıl: 3 - Sayı: (36+16) - 1". Matematik işlemi gibi de olsa öncelikle geçmişini toparlamış oldu.

Markopaşa'nın bu sayısında "sahip ve yazı işlerini" Mahmut Kayman üstlendi. Adresi: Ankara Caddesi, No: 59; dizildiği ve basıldığı yer Seyhan Matbaası'ydı.

İlk sayfada "Üçüncü Doğuş" olayı anlatılmıştı:

> Markopaşa 16 sayı çıkabilen ikinci devre neşriyatından sonra, şimdi üçüncü defa tekrar çıkmaya başlamıştır.
>
> Aynı fikir ve inançlarla yeniden çıkarken, bütün kuvvetimizi okuyucularımızdan aldığımızı tekrarlamak lüzumunu duyuyoruz.
>
> İftira çamurları ve tezvirat zifoslarile üstümüze saldıracaklar yine bulunacaktır. Düşmanlarımızdan tek ricamız, bizi dikkatle okumak zahmetini göstermeleridir. Bize bedava düşmanlık edenlerin, ya aklı ya vicdanı olmadığına inandık.

Kimlerin memleket ve millet aleyhinde çalıştığını zaman gösterecektir. Bugünkü ölçü ve kararda acele etmek yanlış netice verir. Halk aleyhinde çalışan halk düşmanları kahrolsun!..

Birinci sayfa "Şakalar" köşesindeki "Çoban Köpekleri" başlıklı yazıda, *Markopaşa*'daki eski havanın bulunamama nedeni anlatılıyor, söz okuyucuya bırakılıyordu:

Sevgili okuyucularım:

İhtimal Markopaşada alıştığınız eski havayı bulamıyacaksınız. Evet bu esen, o eski kara yel değildir. Şimdi bir tatlı meltem yüzünüzü okşuyorsa biz de ferahlamış, serinlemiş olacağız. Eee mevsim mevsimdir bu hayat...

Ne olursa olsun "Niçin eskisi gibi yazmıyorsun?" diye soracaklar da bulunabilir. Onlara bir hikâye ile cevap vereyim:

Adamın biri bir köy evine gece yatısına misafirliğe gider. Malum, köy evlerinin helası dışardadır. Gece dışarı çıkmak ister. Bir de bakar ki, kapının önünde koca bir çoban köpeği yatıyor. Daha kapıyı açarken, iri köpek hırlar. Korkudan dışarıya çıkamayan misafir, sıkışık durumda da kaldığı için kundaktaki çocuğun bezlerini kullanır.

Sabahleyin uyanan ev sahipleri çocuğun yiyemiyeceği haltı görünce şaşarlar. O zaman misafir:

– Koca köpek kapıda durdukça bu çocuk daha çoook işler yapar der.

Biz yazmasına yazarız, yazarız ama...

Son sayfadan seçeceğimiz yazı da *Markopaşa* ile ilgili. "Gazetemizi Niçin Toplarlar?" başlığını taşıyan yazıda *Markopaşa*'nın yaşamöyküsü özetleniyor:

Markopaşa şimdiye kadar 53 sayı çıktı. Muntazam çıkabilseydi bu tam bir senelik neşriyat idi. Halbuki bu 53 sayı ancak iki buçuk senede çıkabilmiştir.

Markopaşa şimdiye kadar beş ayrı isim altında çıkmıştır: Mar-

kopaşa, Malûmpaşa, Merhumpaşa, Alibaba ve Hür Markopaşa.[123]

Markopaşa, şimdiye kadar altı neşriyat müdürü değiştirmiştir: Sabahattin Ali, Mücap Nedim Ofluoğlu, Mustafa Uykusuz, Orhan Erkip, Rıfat Ilgaz, Mahmut Kayman.

53 sayı çıkabilen bu gazete aleyhine 28 dava açılmıştır. 4 muharrir hapse girmiş 24 ay hapis yatmıştır.

Halen biri Mısır, İngiliz ve İran kralları ile olmak üzere dört tane açılmış davası vardır.

53 sayı çıkan gazetenin 11 sayısı toplatılmıştır.

Şimdiye kadar 11 matbaa değiştirmek zorunda kalmıştır: Emek Basımevi, Tan matbaası, Berksoy Basımevi, Işık Basımevi, Stad matbaası, Gütenberg matbaası, Çelik Cilt Basımevi, Büyük Doğu matbaası, Babıâli matbaası, Osmanbey matbaası, Seyhan Basımevi.

Markopaşa Türk mizah edebiyatında ileri bir hamledir. Bu hususu, müteaddit defalar Avrupa gazeteleri de belirtmiştir.

Bütün bu mücadele sırasında Markopaşa aleyhinde söylenmedik lâf kalmamıştır. Fakat bütün bunlar hiçbir vesika ve delile dayanmıyan dedikodulardan ileriye geçmemiştir.

53 sayı çıkan Markopaşada Türk milletinin menfaatine uymıyan tek satır, tek kelime bulanın alnı karışlanır.

Son paragrafta gazetenin çıkmama olasılığı kokuyor. Gerçekten de *Markopaşa*'nın bu sayısı daha basılırken toplatılmıştır. Sonradan alınan 14.4.1949 tarih ve 3/9149 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla bu sayının dağıtımı yasaklanmış ve toplattırılmıştır. Olayla ilgili olarak, 29 Nisan 1949 günü çıkarılan *Yedi-Sekiz Paşa*'nın ilk sayısının birinci sayfasına şu haber geçilmiştir:

İki Kamçı Bir Kuyruk
Herkes Başına Uyruk
Kim diyebilir ki, bu memlekette demokrasi yok?

123 *Hür Markopaşa* bu tarihe kadar Markopaşacılar tarafından çıkarılmamış olduğuna göre bu ad henüz düşünce düzeyinde olsa gerektir.

Kim diyebilir ki bu memlekette hürriyet yok?

Bu muhakkak satılmıştır!

Kim diyebilir ki bu memlekette gayri kanuni işler yapılıyor.

Bu muhakkak ajandır.

Öyle ya senelerden beri tonlarca demokrasi, kilometrelerce hürriyet, karış karış yeni zihniyet boşuna mı ithal edildi?

Bütün bu demokrasi davası güden gazetelerimize, ajansa, C.H.P. D.P. M.P. Başkanlıklarına ve bütün milletvekillerimize gayri kanuni bir hadiseyi ihbar ediyoruz.

1 Nisan Cuma günü çıkacak olan Markopaşa gazetesinin 17. sayısı henüz matbaada iken 31 Mart perşembe günü akşamı saat 17'de gazetenin basıldığı Ankara caddesindeki Seyhan matbaası emniyet memurları tarafından basılarak makbuz bile vermeden 20.000 gazete müsadere edilmiştir.

Bilâhare bu müsaderenin İçişleri bakanlığı emri ile yapıldığı memurlar tarafından ifade edilmiştir.

Anayasanın mahsus hükümlerine göre (hiçbir matbu'a neşrinden evvel denetlemez ve yoklanamaz). Neşir fiili ise Basın Kanununun 2 inci maddesinde sarih olarak anlatılmaktadır.

Basın kanununun 51 ci maddesi her ne kadar İç İşleri Bakanlığına gazete toplatma yetkisi veriyorsa da bu yetki neşrinden sonraya aittir. Bu itibarla Markopaşanın neşrinden evvel müsadere edilmiş olması polislerin çıkış gününü şaşırmış olmasından değil hâdisenin apaçık meydanda oluşu da gösteriyor ki bir gayretkeşlik eseridir. Fiil hem Matbuat Kanununa, hem de Anayasaya aykırıdır.

Sayın milletvekilleri!

Ve satılmamış halk gazeteleri! Ortada muazzam bir komedya var. Kanunlar hiçe sayılmıştır. Bugün bizim ise yarın da başkalarına niçin susuyorsunuz? Niçin bağırmıyorsunuz?

Yoksa, yoksa demokrasi dedikleri şey bu mu?

Markopaşa'nın bu adla üçüncü dönemi yalnızca bu sayı ile başlayıp yine bu sayıyla son bulacaktır. İlerisi ancak değişik adlardaki Paşalarla sürdürülebilecektir.

Yedi-Sekiz Paşa · 29 Nisan 1949 · Sayı: 1

Yedi-Sekiz Paşa

Yıl: 1 — Sayı: 1 Cuma günleri çıkar haftalık siyasî mizah gazetesi 29 Nisan 949

Geçip gitmişiz Pek hâlâ bir nâm zenginlik hâlâ hüsnü kar

İki Kamçı Bir Kuyruk
Herkes Başına Uyruk

Yedi-Sekiz Paşa'nın sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Orhan Müstecaplı'dır. Adresi, baskı yeri *Markopaşa*'nın son sayısı ile aynı. Gazetenin birinci sayfası ile iki ve dördüncü sayfasındaki birer yazı dışında tüm yazı ve karikatürler *Markopaşa*'nın son sayısındakiler. Yani *Markopaşa*'nın son sayısının tıpkıçekimi gibi. Bu aynılık yazı yokluğundan değil, paşalı paşasız bir sürü gazete arasında *Markopaşa*'nın devamı olduğunu kanıtlama zorunluluğundan kaynaklanmış olmalıdır. Gazetenin çıkış öyküsünü Rıfat Ilgaz'dan dinleyelim:

> ... Çıktığını öğrenen Ali Karcı, Yedi-Sekiz Hasanpaşa için Aziz'den yazı geldiğini söylüyor, benden de yazı istiyordu. Ben harıl harıl yazı hazırladım otelde, ilk sayı için... (...) Yazdığım yazılarla otelin parasını çıkarıyordum. Satış parlak değildi. Aziz Nesin'in Aydın'da bir çiftlikte olduğunu söylüyordu Ali Karcı. Gazete satsa bile geçindirecek gibi değildi bizi. Belli bir idare yeri de yoktu. Basımevi işleri Ali'nin üzerindeydi. Aziz, politik havanındışında kalmıştı. Bense işi benimseyip havasına girememiştim henüz. Sorumluluğun başkasında olması beni ölçülü olmaya zorluyordu. Cezaevi nedir biliyordum, yazılarım yüzünden başka birinin içeri düşmesine gönlüm razı olmadığından ürkek davranıyordum...[124]

124 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 367.

Yedi-Sekiz Paşa'nın birinci sayfasında, *Markopaşa*'nın son sayısının toplatılmasına ilişkin haber ve yorum manşetten verilmiştir (Bir önceki sayıda verildi). İkinci geniş alan kaplayan yazıda da *Markopaşa*'ların ve Markopaşacıların neden başarılı oldukları anlatılmaktadır:

Neden muvaffak oluyoruz?

Bütün gazeteler şanssızlıktan şikâyetçi. Bütün kitapçılar krizden bahsediyorlar. Hepsi birbirinin ağzına tükürmüş:

"Efendim, halk okumuyor" diyorlar.

Biz aksini iddia ediyoruz ve iddiamızı delil vererek ispat ediyoruz. Şimdiye kadar çıkardığımız gazetelerden hangisi okunmadı? Hangisi satılmadığı için kapandı? Hangisi hesabını zararla kapattı? Oysaki gazetelerimiz polisin ve irtica kuvvetlerinin daimi baskısı karşısındaydı.

Oh olsun, çatlasınlar, patlasınlar işte... Ne çıkarırsak en az 10.000 satıyoruz, 63.000 satarak Markopaşa da Türkiye rekorunu kırdık.

Hem de, her çıkardığımız gazete için parasızlıktan esaslı afiş bile yaptıramadığımız halde.

Gazeteciler arasında, gazetenin tirajı bir sırdır, söylenmez. Biz söylüyoruz. Ayrıca, fazla satışın reçetesini de veriyoruz.

Başarımızın âmilleri şunlardır:

1- Bağlı olduğumuz fikirler, dünyaya hesabını vermiş kuvvetli fikirlerdir; geniş halk kütlesinin menfaatini gütmektedir.

2- Fikirlerimizi başkalarının yani halkdan olmayan ukela dümbeleklerinin beceremediği şekilde söylüyoruz. Bu gazeteyi halk çocukları çıkarıyor ve halkın dilini yani kendi dilini konuşuyor.

3- Fikirlerimizi eveleyip gevelemeden, ap açık ve dosdoğru söylüyoruz.

San'atımızı halkın benimsiyeceği, hoşuna gideceği cazip ve yep yeni şekillerde kullanıyoruz.

4- Gerçeklere inandığımız için, halkın aleyhine olan her falsoyu yüzlerine vurmaktan ve bu uğurda başımıza geleceklerden

korkmuyoruz. Kaybedecek artık hiçbir şeyimiz yok. Yalnız kalan namusumuz ve cesaretimiz en büyük sermayemizdir.

5- Ve nihayet, gazetecilikte gayemiz para kazanmak değildir. Bu yolda para kazanmak, gayemize varabilmek için çok lâzım olan bir vasıtamızdır.

Şimdi anladınız mı, bizim gazetelerimiz niçin çok satılır ve okunur.

Haydi güzelim, siz de böyle yapın. Çünkü halk böyle istiyor.

Gazetenin birinci sayfa "Şakalar" köşesindeki yazı da her yeni adla çıkışta verilen yazıdır: "Hakkınızı Helâl Edin Dostlar"... Son sayfada "Markopaşayı Niçin Toplarlar" başlığıyla geçmişin özeti yapılmış; *Markopaşa*'nın (36+16) - 1 sayısında yazılanlardan değişik yanları da var:

1946 yılında Markopaşa nam bir gazete çıktı. Ve 1949 nisanına kadar ancak 53 sayı çıkabildi. Bu muntazam bir çıkış olsaydı bir senelik neşriyat idi. Halbuki bu bir senelik neşriyat tam 2,5 senede çıkabildi. Bu gazete muhtelif zamanlarda ayrı ayrı 6 isim, 8 neşriyat müdürü ve on bir matbaa değiştirdi.

53 sayı çıkabilen bu gazete aleyhine 28 dava açıldı. Dört muharrir hapse girdi ve ceman [toplam olarak] 21 ay hapis yattılar.

Halen karara bağlanmamış üç davası vardır.

53 sayı çıkabilen bu gazetenin 12 sayısı toplatılmıştır.

Bütün bu mücadele sırasında Markopaşa aleyhine söylenmedik laf kalmamıştır.

Bu 53 sayı dahil bütün neşriyatında Türk milletinin menfaatlerine uymayan, onu baltalıyan tek satır; tek cümle hatta tek kelime bulanına kırk bir buçuk kere maşallah...

Yedi-Sekiz Paşa'nın bu sayısı toplatılmamıştır.

Manşetten verilen haber "Fareli Köyde Asayiş Berkemal" başlığını taşıyor. Bu yazıdaki olay için gazetenin soruşturmaya uğrayacağı düşünülerek yazının sonuna öncelikle bir not düşülmüştür: "Not: Bu vaka hiçbir yerde cereyan etmemiştir." *Markopaşa* mizahını yansıtması açısından da seçtiğimiz bu yazıyı okuyalım:

Devriye gezen otomatik fare kapanları üç buçuk atarak, üç buçuk attırıyor

1 Mayıs (Yedi-Sekiz Paşa Radyosu – "Resmi surette gönderemediğimiz arkadaşımız sinekten korkmaz yeşil Bıyık bildiriyor" (İş bu Bıyık bayram münasebetiyle komünizmle mücadele cemiyeti tarafından yeni boyatılmıştır.)

1 Mayısta Sıçanlıköyde yeni bir şey yok. Büyük bir bayram sessizliği büküm ferma... 78 hanelik köyün bütün delikleri dört taraftan ellerinde kaş dökücü, kuyruk yakıcı, bıyık kesici bombalarla mücehhez zenberekli tanklar tarafından sarılmış. Tanklar üzerinde bıyık büken, göz süzen uzun kuyruklu siyah kediler kol gezmekle ve etrafı dikkatle kolaçan etmektedirler. Köy halkı deliklerden olsun başını uzatıp etrafı seyredememektedir. Havada uçan, karada sıçan gören kediler de Nuh Nebiden kalma harp artığı tekli tüfeklerle ve 6176 cm. çaplı çakar almaz toplarla zevkli dakikalar yaşatmaktadırlar. Köyde sıkıyönetim yok ama, sıkı yönetime sık sık rahmet okutan sıkıcı yönetim var.

Ben, köyün sokaklarını tek başıma dolaşırken çatı üzerinden düşen rakıya batmış bir Ateşböceği, birdenbire ortalığın karışmasına sebep oldu.

Devriye gezen otomatik fare kapanları kuru sıkı atan hafif sahra toplariyle hücuma geçmiş, tahta kurşun sıkan mitralyözler bu hücumu desteklemiş, devriyeler üç buçuk atarak, üç buçuk attıran bombalarla etrafı allak pullak etmiş, tozu dumana katmıştır.

Tozlar dumanlar çekilince Ateşböceğinin kaçtığı, fakat 78 hanelik köyden 66 evin yıkılarak sakinleriyle birlikte öldükleri tespit edilmiştir.

Ateşböceğinin bulunamamış olması kolcubaşını kızdırmış, geriye kalan 12 hanelik köye aşağıdaki müthiş notayı vermiştir:

"Kaybolan Ateşböceğinin bütün köy halkı tarafından gece fenerlerle aranması, bulunmadığı takdirde erkeklerin bıyıklarının kesileceği kadınlarının kirpiklerinin rimelle boyatılacağı tebliğ olunur."

Ben size bu teli zımbırtıladığım şu anda bayram bütün haşmetiyle devam ediyor!

Son dakika:

Köy halkı Ateşböceğini yakalayamadığı ve kolcubaşı da makas ve rimel bulamadığı için köyü yer ile yeksan etmiştir.

Son saniye: Muhabirimiz de topu atmıştır.

Not: Bu vaka hiçbir yerde cereyan etmemiştir.

Birinci sayfadaki "Şakalar" köşesinde "Naylon Demokrasi" başlığıyla *Yedi-Sekiz Paşa*'nın birinci sayısının toplatılmadığı duyurulmakta ve *Markopaşa* yazarlarının neler yaşadıkları anlatılmaktadır:

Çok şükür... Geçen sayımızı toplamadılar... Toplamadılar, toplamadılar amma, bizi dokuz değil; 99 doğurttular. Ha geldiler ha gelecekler diye heyecan içinde bekleyip durduk. Matbaanın zili çalar çalmaz makiniste:

– Durdur makineyi kardeşim durdur. Gene geldiler. Kâğıda yazık fazla basmıyalım, diye beş dakikada bir üç dakikada bir adamın beynini bulandırdık durduk.

Bu heyecan, gazetenin basılmasından sonra keserken, ayırırken, baiye teslim ederken son haddini buldu.

Kapı, "çat" diye açılmaya görsün, bizim ödümüz "pat" diyordu.

Bir adam, bir köy evine misafirliğe gider. O gece aksilik bu ya esaslı bir fırtına olur. Rüzgâr kapıyı zorladıkça (yıldırım korkusu ile) yerinden fırlar, uyumadan korku içinde sabahın olmasını beklermiş...

Bizim halimiz de böyle işte. Kocaman kocaman adamlar demokrasinin dört şiarından birisi: KORKUDAN KURTUL-

MA HÜRRİYETİdir diye bağır bağır bağırırlar, diğer taraftan polisleri gölgemiz gibi arkamıza takarlar.

Ne oluyor, dışarıya para mı kaçırıyoruz, afyon kaçakçılığı mı ediyoruz, zimmetimize milyonlar mı geçiriyoruz, yoksa karaborsacılık yapıp milleti mi soyuyoruz?

Halkı sülük gibi emen karaborsacıların, ellerini kollarını sallayarak dolaşabildiği bu memlekette halk menfaatinin bahis mevzuu olduğu zamanlarda gözünü budaktan, lâfını dudaktan esirgemiyen bizleri onuncu köyden de kovmağa alışıyorlar.

İşte bizim naylon demokrasimiz!

Son sayfadaki "Geçmişte Bu Hafta" köşesinde yazılanlar bu korkunun temelini anlatmaktadır:

2,5 sene evvel bugün: Markopaşa nâm bir gazete çıktı.

2,5 sene evvel bugünden bir gün sonra bu gazete toplatıldı.

2,5 sene evvel bugünden 2 gün sonra: Bu gazetenin muharrirleri tevkif edildi.

2,5 sene evvel bugünden 3 gün sonra: Bu gazetenin muharrirleri sorguya çekildi.

2,5 sene evvel bugünden 4 gün sonra: Bu gazetenin muharrirleri mahkemeye verildi.

2,5 sene evvel bugünden 5 gün sonra: Bu gazetenin muharrirleri mahkûm edildi, hapse atıldı ve sürgün edildi.

2,5 sene evvel bugünden 365 gün sonra: Bu muharrirler delikten çıkarıldı.

2,5 sene evvel bugünden 366 gün sonra: Bu gazetenin muharrirleri, gazeteyi tekrar çıkarmayı düşündükleri için beyinlerine baskı yapıldı.

Gazetenin üçüncü sayfasında, 11. sayıdaki "Al Sözünü Geriye" başlıklı yazıdan dolayı tutuklu olarak yargılanan Rıfat Ilgaz'ın beraat ettiği haberi verilmiştir. Gerek *Markopaşa*'nın başına gelenler ve gerekse Rıfat Ilgaz'ın beraat etmesi, üçüncü sayfadaki şu benzetmede işlenmiştir:

Tarumar oldum bugün

"Geçti sevdalarla ömrüm" şarkısından müdahil

Geçti dâvalarla ömrüm ihtiyar oldum bugün,
Çok kararlar dinledim de bikarar oldum bugün!

Bir satırlık arzuhâli çok görürken derdime,
Bir makamdan bir makamâ derkenar oldum bugün!

Ben de sıhhatliydim evvelden, muharrir olmadan,
Turpa benzer bir civandım bir hıyar oldum bugün!

Hem de ev bark sahibiydim, dörtbaşı mâmur idim,
Yerden oldum, yardan oldum, bir bekâr oldum bugün

İtimat mı kaldı bizde hiç bugünden yarına
Bir siyaset tavlasında dört esir oldum bugüm!

Bir basın yağmasıdır ki tüy diken ikbâlime,
Bastırıldım, toplatıldım tarumar oldum bugün!

Rıfat Ilgaz'ın memleketi Kastamonu ağzıyla yazdığı "Yoldan Biya, Durduramâyon!" başlıklı yazı dördüncü sayfadan verilmiştir:

Fi tarihinde Kastamonu'da bir çeşme başında kamyonunu yıkayan acemi bir şoför muavini, işi bittikten sonra direksiyona kuruluyor. Şurasını burasını kurcalarken kamyon başlıyor yürümeğe... Yol oldukça kalabalık. İşin sarpa sardığını anlayan acemi şoför gittikçe hızlanan kamyonun direksiyonuna sarılırken bağırıyor:

– Yoldan biya! Yoldan biya!

İşin ciddiyetini anlayamayan yolculara sesleniyor:

– Vallaa şaka demeeeyon! Yoldan biya!

Herkes kaçışmağa başlıyor. Geride kalmış bir ihtiyarın üzerine doğru kamyon yürürken bağırıyor:

– Yoldan biya! Durduramâyon![125]

Nihayet Kastamonu'nun zerzevatçılarından olan ihtiyar, kamyonun tekerlekleri arasında can veriyor!

Ticaret Bakanının pahalılık karşısındaki feryadı bize şoför muavininin telaşını hatırlattı:

– Yoldan Biyaaa! Durduramaâyon![126]

Malûmpaşa'nın 15.9.1947 günlü ikinci sayısında "Mahkeme Koridorlarında" köşesinde "Gün Uğursuzun" başlıklı bir yazı yayımlanmıştı. Aynı yazı bu sayının üçüncü sayfasına yeniden konmuştur.

Yedi-Sekiz Paşa · 13 Mayıs 1949 · Sayı: 3

Gazetenin bu sayısında toplatma haberi yoktur. Birinci sayfadan "Ne Mutlu Tokum Diyene!" başlıklı yorum verilmiştir. "Şakalar" köşesinde "Sular Akar Yedi Mil, Gemi Gider Altı Mil!" başlıklı fıkra konu edilmiştir. İkinci sayfada "Çarıklı Erkânıharp Anlatıyor" başlığıyla köy kahvesinde konuşulanlara yer verilmiştir. Üçüncü sayfadaki "Şehir ve Yurt Haberleri" köşesinde "İnceleme" başlığıyla şu haber geçilmiştir:

---

125 Rıfat Ilgaz, bu öykünün yerel ağızla tamamını bu kitabın yazarına anlatmıştı. Kendisinin de tanık olduğu olay, Ilgaz'ın okuduğu Kastamonu Muallim Mektebi'nin önündeki şimdi hükümet meydanı ve Cumhuriyet Parkı olan dik yolda olmuştu. Şoför yardımcısının bu satırdaki ivedi ve coşkulu uyarı tümceleri arasında (sırıkaflı ama uyarı amacıyla söylendiğinden sinkaf içermeyen) şu söz de vardır: "Essahdan deeeyon! Üçden dokuza şa'tolsun zaptedemeeeyon! Kaçığ, vâyâ, vallahi .mığıza gor!.."

126 Rıfat Ilgaz bu yazıyı, 1971 yılında Kemal Bayram Çukurkavaklı ile Ankara'da çıkardıkları *Yenigün*'de, o dönemdeki yaşam pahalılığını eleştirmek için yeniden yazacaktır. Aynı gazetede çalışan Hasan Hüseyin Korkmazgil çok beğenecek; her enflasyon artışında "Bidaha Yoldan Biya" esprisine dönüştürecektir.

Marshall planına dahil memleketlerdeki balık ve balık avlama işlerini incelemek için Amerikadan bir heyet gelmiş bütün dalyanları ve balıkavlama yerlerini uzun boylu inceleyen heyetin değerli raporunu okuyalım:

"Balıkçılığınız inkişafta... Avrupaya da geniş ölçüde ihracat yapabilirsiniz!"

Gördünüz mü incelemenin kerametini, böyle bir rapora gerçekten ihtiyacımız vardı... Palamutlarımız, toriklerimiz incelene incelene hamsiye dönecek diye korkuyorduk... Mesela, heyeti Amerikadan değil de Rizeden getirse idik onlar kadar inceleyemezler mi idi.

Her işimizi her yerimizi incelettik... İnceletecek bir balığımız vardı. Onu da yakalayıp inceldiler.

Sanıyorum ki buna da lüzum kalmayacak. Çünkü incelenecek hiçbir şeyimiz kalmadı, tükendi. Artık "Kalınlama"ya başlıyoruz. Mesela bundan sonra gazetelerde şu haberleri okumaya kendimizi alıştıralım:

"Dış ticaretimizden iki yüz küsur milyon lira kazık yemişiz, bu kazıkları 'Kalınlama' yaptırmak için Amerikadan bir heyet çağıracağız vesaire..."

Üçüncü sayfada "Gelecekte Bugün" köşesinde yazılanlar da şöyle:

Bundan bir sene sonra bugünkü gün 7 çocuk babası bir memur bir tütüncü dükkânındaki sol temayüllü bir gazeteye baktığından dolayı, komünist olduğu anlaşılacak ve alâkalı Bakanın emri ile sorgusu-suali yapılmadan tekme-tokat kapı dışarı edilecektir.

Bu sayıda, *Markopaşa*'nın ve Markopaşacıların başına gelenler yine şiirsel anlatımla ele alınmış:

Her Seherde...

Her seherde besmeleyle açılır dükkânımız,
Ensemizde Dinç Hicabi : Pirimiz, üstadımız!

Lep desek helvayı anlar, intikali onda gör,
Babıâli caddesinde hükmeder sultanımız!

Bir güvenlik sağlamaktır maksadı emniyetin.
Bak polisle çevrelenmiş dostlarım, dört yanımız!

Hakkımızda çok masallar dinledik, aldırmadık,
Bursada kestane tartar, söylenen kantarımız!

Havlasınlar arkamızdan yok ki pervamız bizim,
İt ürür, meşhur meseldir, yol alır kervanımız!

Kalmadı ipten, kuşaktan gayri bizde malımülk
Üşrü olmaz, yandı zira ki bütün harmanımız!

Ahdü peyman eyledik, yoktur bu sözde bir hilâf.
Boynumuz bir gün kopar da o'. tıkanmaz çanımız!

Yedi-Sekiz Paşa'nın bu sayısı da toplatılmamıştır.

Muharrirlerin Deliğe Tıkılmadığı Zamanlarda Çıkar

Yedi-Sekiz paşa

Yıl: 1 Sayı: 4 — Cuma günleri çıkar haftalık siyasi mizah gazetesi — 20 Mayıs 949

ŞEYHULBAKAN İSTANBULDA

Yedi Sekiz Paşayı Makamında Ziyaret etti

"Şakalar" köşesinde "Boynuzlu Koyun" başlığıyla sunulan bilgilerin şakayla bir ilişkisi yok:

Boynuzlu koyun

Sevgili okuyucularımız,

İhtimal burada, Markopaşa'daki eski havayı bulamıyorsunuz. Evet bu esen, o eski kara yel değildir. Şimdi tatlı bir meltem yüzünüzü okşuyorsa biz de ferahlamış, serinlemiş olacağız. Eeee... mevsim mevsimdir bu hayat.

Ne olursa olsun "Niçin eskisi gibi yazmıyorsunuz?" diye soracaklar bulunabilir. Onlara şunu söyliyelim ki 16 sayı çıkarabildiğimiz son MARKOPAŞA, Rıfat Ilgaz'a 2 sene 7 aya, Aziz Nesin'e de 7 aya malolmuştur. 230'ar lira da para cezaları vardır. Ayrıca Rıfat Ilgaz 142. maddeye çarpılarak 6 ay da BAŞDAN'dan yemiştir.

Nasıl yazalım... Siz söyleyin sevgili okuyucularımız, başımızda Zaloğlu Rüstemin gürzü gibi bir Matbuat Kanunu, Zülfikârdan keskin bir de Cemiyetler Kanunu bulunursa...

Ama "Niçin eskisi gibi yazmıyorsunuz" diye yine ısrar edecekler çıkarsa onlara şu hikâye ile cevap verelim [Daha önce anlatılan "Çoban Köpekleri" öyküsü "karakoyun"a uyarlanarak anlatılmış ve sonunda şöyle denilmiş]:

– Karakoyun kapıda durdukça bu çocuk daha çoook işler yapar, der.

İşte böyle sevgili okuyucularımız, biz yazmasına yazarız, yazarız amma...

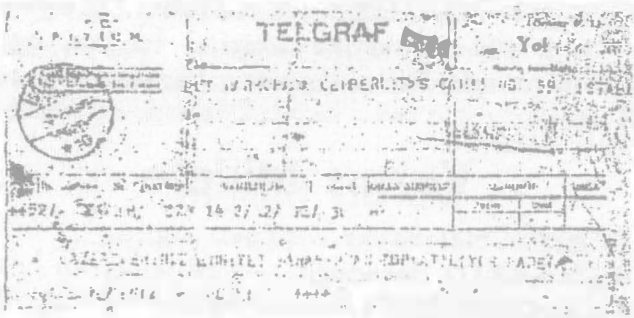
Üçüncü sayfada verilen habere tıpkıçekiminden göz atalım:

Geçmiş Zaman Olur ki hayali Mangır Etmez

Bundan 4 ay evvel bugünkü gün bir bayimizden MARKOPAŞAYA bir telgraf geldi:

«Gazeteniz Emniyet tarafından toplatılıyor bade ma göndermeyiniz» deniyordu.

Gönderilen gazeteler ya postahaneden alınıyor ya yolda iç ediliyor yahut da gittiği yerlerde gayretli polis memurlarımız tarafından büyük bir muvaffakiyetle toplanıyordu.

Birinci sayfada sağ başta "Kahrolsunlar! Kahrolsun" başlıklı yazıyı da okuyalım:

Haktan ve hakikattan ayrılıp halk menfaatlarını baltalayanlar!
Kahrolsunlar;

Emperyalizme uşaklık edip, milletinin sefaleti pahasına saadet ve refah temin edenler!
Kahrolsunlar;

Milyonların ızdıraplarına kulaklarını tıkayıp, [okunamadı] enselerini katmerleştiren göbeklerini kamburlaştıran halk düşmanları!

Kahrolsun;

Irgat Recebin, mürettip Kirkor ustanın, Zillinin Ahmetlerin alınteri pahasına apartman dikenler!

Kahrolsun!

Bir lokma, bir hırka parasına çalışan, 40 derece güneş altında uğraşanların ağzından dilini çalanlar!

Kahrolsun;

Evet Kahrolsun!

Anadolunun her tarafında millete kan kusturan faşist uşakları!

Bir tıpkıçekim de ikinci sayfadaki bir duyuru için yapalım:

Görünüz! Görünüz!

Yirmi milyonun abideleşen ızdırabı, göz yaşından örülmüş büyük bir sanat eseri... İçi kan ağlayan kitlelerin perişan hali... İsabetsiz kararların yarattığı eşsiz saadet...

Vurun Millete

ESER: Celâl Bayar — Fuat Ağralı
SENARYO: Saracoğlu — Hilmi Uran
SESLENDİREN: Recep Peker
DEKORASYON: Hasan Saka, Atıf İnan
Baş rollerde dünyanın en büyük iki karekter artisti ŞEMSETTİN GÜNALTAY, CEMİL SAİT BARLAS
Sayın halkımız bu muazzam eser MİLLET TİYATROSU nda oynamaktadır. Dizin dizin dövünmek için bu fırsatı kaçırmayınız.

Son olarak bu sayıdan bir öykü ve peşinden bir haber okuyalım:

Eşek Şakası

Birgün, hayvanlar kralının emriyle, bütün hayvanatın iştirak

edeceği bir geçit resmi tertip edilir. Yapılan programa eşek dahil edilmez. Sebebini sorduğu vakit, herhangi bir münasebetsizliğinden çekinildiği söylenir. Eşeğin fazla ısrar ve teminatı karşısında kırmazlar, onu da programa dahil ederler.

Merasim başlar... Geçiş sırası eşeğe gelince eşek azametle ilerler ve kralın önüne geldiği vakit, yere dosdoğru uzanıp tepinerek anırmağa başlar. Güçlükle kenara alırlar. Kendisine, verdiği sözü hatırlatılarak niçin böyle yaptığı sorulunca:

– Be brader der, ben eşekliğimi burada göstermezsem; ya nerede göstereceğim?

İşte şimdi bunun gibi... Eh artık arkasını da siz getirin.

Ziyaret ve Ziyafet

Dün Amerikadan 17 toplu iğne, 5 kol düğmesi, 31 saat zembereği, 8 gözlük camı, 3 metre kablo ve 7 merkep nalı ile birlikte bir hayli de Amerikan bahriyelisi gelmiştir.

Gelen denizciler ve malzemeler şerefine penbe köşkte Lütfi Kırdar 1000 kişiye ziyafet çekmiştir.

Hür Markopaşa · 16 Mayıs 1949 · Sayı: 2

7 Ocak günü gazetenin birinci sayısını çıkarıp tutuklanan Orhan Erkip cezaevinden çıkmıştı. *Hür Markopaşa*'nın ikinci sayısını 16.5.1949 tarihinde çıkardı. Oysa daha önce yani Rıfat Ilgaz içerdeyken çıkaracaktı. Ilgaz'ı dinleyelim:

Ben Heybeli'de yatarken bizim ortak Orhan Erkip Asmalı Mescit'te bir sayı çıkıp da toplatılan "Hür Markopaşa"dan hapis

cezasına çarptırılmıştı. O da bu cezaevindeydi. Ben cezaevinin hastanesinde yatarken izin alıp beni görmeğe gelmişti.

Beşinci Kısım dayısı Köfte Mustafa'nın yardımcısıydı. Üç dört ayı kalmıştı çıkmaya. "Hiç korkma" diyordu. "Hür Markopaşa'yı çıkarırız, daha olmazsa. Ben günümü doldurayım, gerisi kolay. Yazarsın içerden yazıları, yollarsın bana!"[127]

Bu ve izleyen üç sayıda Orhan Erkip, *Markopaşa* döneminden ve Markopaşacılardan kalan yazıları koydu. 13 Haziran 1949 günlü 6. sayısında gazeteyi her şeyiyle Rıfat Ilgaz'a devretti. Şimdi bu tarihe kadarki 2, 3, 4 ve 5. sayılara kısaca göz atalım.

Gazetenin ikinci sayısının üçüncü sayfasında Markopaşacıların yargılanmalarına ilişkin bir haber var:

3 yazı kaça mal oldu

Markopaşada çıkan «Markopaşanın Noel münasebetile hâşmetli bir zata gönderdiği mesaj» ve «Dünya Kralları, işi azıttılar», «Bir kadın arıyor» başlıklı yazılar, gazeteye ucuz tarafından şu miktar hapse mal olmuştur.

Mesaj dolayısile İkinci Ağır Ceza mahkemesinde yargılanmakta olan Rıfat Ilgazın 3 sene müddetle hapsine; Bundan başka «Dünya Kralları işi azıttılar» «Bir kadın arıyor» başlıklı yazılardan dolayı, 7 inci Asliye Ceza Mahkemesinde açılan dâva neticelenmiş. Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesinin 7 şer ay hapislerine ve gazetenin kapatılmasına karar verilmiştir.

Ayrıca, «Al sözünü geriye» başlıklı yazı ile Büyük Millet Meclisini tahkir ve tezyif etmekleri iddiasiyle 2 inci Ağır Ceza Mahkemesinde mahkemeleri mevkufen görülen Rıfat Ilgaz ve Orhan Erkip yazıda bir suç unsuru bulunmaması dolayısiyle beraat etmiş, 40 günlük mevkufiyetten sonra tahliye edilmişlerdir.

127 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 368.

"Şakalar" köşesinde "İkisinden Birisi" başlığıyla yazılanlar şunlar:

Son davalar bize çok tuzluya oturdu. Her şey hartada vardı ama, bu kadarı da biraz fazlaca geldi. Yook, bunlardan şikâyetçi olduğumuzu sanmayın! Elbet her mesleğin kendine göre bir sakar tarafı vardır. Gülü seven dikenine katlanır tabi... Eğer muharrirliğin böyle zevkli tarafları olmasaydı, görünür görünmez kazalara, belalara nasıl tahammül edilirdi?

Efendinin biri, yeni tanıştığı bir zata lâflık kıtlığında sormuş:

– Peder rahmetli zurna çalmasını bilirler miydi?

Karşısındaki hayretle:

– Yoook! Niçin sordun??

– Bizim rahmetli de bilmezdi de...

Emin olun, ben de bilmem, bizim peder de bilmezdi. Lâf kıtlığında söylüyorum. Yani, durumdan asla şikâyetçi değilim. İnsan ekmek yediği mesleğinden nasıl dert yanar?.. Hatta şu anlatacağım fıkra bile gelişigüzel söylenivermiştir, lâf kıtlığında:

İçkinin yasak olduğu bir tarihte, kol gezen devriyeler Bektaşi babasını zil zurna yakalamışlar... Buram buram tüten rakı kokusu herşeyi açıklamış... Subaşı hiddetle:

– Yatırın, demiş, keratayı! Üçyüz değnek vurun tabanlarına!

Bektaşinin hiç tınmadığını, üstelik de bıyık altından güldüğünü gören Subaşı:

– Yetmiş sopa fazla vurun!

Yine aldırmadığını görünce sormuş:

– Behey haneharap, bunda gülecek ne var?

Bektaşi dayanamamış:

– Ağam, demiş. Ya senin tabanın yok, yahut da sayı saymasını bilmiyorsun!

Toprağı bol olsun Bektaşi babasının. On gündür sözü dilimizden düşmüyor. Biz de onun gibi, verilen cezaları düşünerek, şöyle söylüyoruz:

– Efendiler: Ya siz "bir yıl kaç gündür?" bilmiyorsunuz, yahut hiç "hapiste" yatmadınız!..

Son sayfadan seçilen yazının da tıpkıçekimini verelim:

Neleri Seçtiler

Amerika'da çıkan pencereyi ve hürriyeti seçme modası naylonla birlikte memleketimize de girdi. Bizde de seçmeler hararetle devam ediyor. Neleri seçtiklerini sorduk cevap veriyorlar:

Şemsettin Günaltay — Başköşeyi seçtim.
Celâl Baya — Halkın sırtını seçtim.
Ahmet Emin Yalman — Doları seçtim.
N. Fazıl Kısakürek Hilâfeti seçtim.
Behçet Kemal Çağlamaz — Terkos musluğunu seçtim.
Cevdo Kero İncedayı — Memoyu seçtim.
Halil Lütfü Dördüncü — Mangırı seçtim.
Fahri Hortoloş — Mahkemeyi seçtim.
Zekeriya Sertel — Sükûtu seçtim.
Lütfi Kırdar — Apartmanı seçtim.
Tahsin Banguoğlu — Medreseyi seçtim.
Atıf İnan — Ortağımı seçtim.
Fon Baban — Hitleri seçtim.
Sedat Simavi — «Hürriyet» i seçtim.
Rıfat İlgaz — Kodesi seçtim.
Halk — Kimseyi seçmedim!

Hür Markopaşa · 23 Mayıs 1949 · Sayı: 4

Üçüncü sayı ile aynı tarihli olan (30.5.1949 olmalıydı) bu sayıdan da Mim Uykusuz'un karikatürünü seçelim.

Sizi müstehçen neşriyat suçundan dolayı, tevkif ediyorum. Anladınızmı? ..

Hür Markopaşa · 6 Haziran 1949 · Sayı: 5

Bu sayıdan da bir yazı seçeceğiz. Yazı birinci sayfada ve "Kendimizi Tanıtalım!" başlığını taşıyor:

Son senelerde yeni bir moda aldı yürüdü. Birtakım gazeteciler, muharrirler, siyaset adamları bar bar bağırıyorlar: "Kendimizi yabancılara tanıtalım."

Yine birtakım ileri gelenlerimiz yabancı memleketlere yaptıkları seyahatlerinden dönüşlerinde ilk sözleri şu oluyor: "Bizi hiç tanımıyorlar, kendimizi tanıtalım."

Yine bazı yabancı misafirlerin, trenden, vapurdan iner inmez ilk sözleri şu oluyor: "Sizi hiç tanımıyoruz, bize kendinizi tanıtın!" Hiç böyle acaip lâf edilmiş değildir. Biz kendimizi zorla mı tanıtacağız. Sanki bizi görmesinler diye yüklere dolaplara mı

saklanıyoruz? Yiğitin malı meydanda. İşte ortadayız. Tanıyacaklarsa tanısınlar. Bu tanımak ve tanıtmak gayretinin altında neler oluyor, neler dönüyor bir bilseniz!

Öyle geliyor ki, biz memleketimizi onlara tanıtacağız, hem de öyle tanıtacağız, öyle tanıtacağız kiiii... Bu gayretle en sonunda, memleketi kendimiz bile tanıyamaz olacağız!..

Gazetenin bu sayısının polis müdürü tarafından toplatıldığı, bir sonraki sayıda yayımlanan "Kanundan Önce Kafanızı Değiştirin" başlıklı yazıdan anlaşılmaktadır.

Hür Markopaşa · 13 Haziran 1949 · Sayı: 6

Gazetenin sahip ve yazı işleri yönetmenliğini Rıfat Ilgaz üstlenmişti. Bu değişim ve gazetenin çıkarılışı ile ilgili olayları Rıfat Ilgaz'dan dinleyelim:

... Orhan Erkip Hür Markopaşa'yı çıkarmaya başlamıştı. Benim sorumlu müdürlüğüm sırasında, üç beş parça yazı kalmıştı elinde. Bunları yayınlayıp bitirdikten sonra, yürütemeyeceğini anlayınca Hür Markopaşa'nın imtiyazını bana devretmiş, kendisi kuru temizleme evi açmak üzere büsbütün ayrılmıştı. Tek başıma yürütebilecek miydim bu gazeteyi? Bir mizah dergisi yalnız yazıyla yürümezdi. Dizgi, baskı, kâğıt işleri de vardı.

Mim Uykusuz'la görüştükten sonra Babıâli dağıtıcılarını dolaştım, Halit'leri, Nail'leri... Her bakımdan destekleyeceklerdi beni. Güveniyorlardı dergiyi tek başıma yürüteceğime.

"Nasıl Gazeteci Oldum?" diye Hür Markopaşa'nın ilk sayısından beri yayınlanan bir dizi vardı, Aziz'den kalma. Olay Sultanahmet Cezaevinde geçiyordu. İçerde yazdıklarını nasıl dışarı çıkardığını anlatıyordu. Taaa 1944'lerden beri yaşadığımız olaylardı bunlar... Markopaşa geleneklerine göre diziyi sürdürmemde hiçbir sakınca görmemiştim.

Dergi bütün saltanatıyla çıkmaya başlamıştı. Mim Uykusuz uzun deneyimlerden geçmiş daha da ustalaşmıştı. Sorumluluğu

her bakımdan üzerime aldığım için bildiğim gibi yazıyordum. O sıralarda askerden izinli gelen Haluk Yetiş, Hür Markopaşa'yı Ankara'da izlediğini söylemişti. Yazıların tümünü benim yazdığımı, Aziz'in Aydın'da olduğunu öğrenince şaşıp kalmıştı. Ne var ki kendisi gibi bir yardımcım yoktu yanımda. Çok yoruluyor, üstelik gazeteyi çok masraflı çıkarıyordum. Ama ne olursa olsun aylarca sürdürebilecek durumdaydım. Askerliğini bitirir, yönetimi alırdı eline...[128]

Rıfat Ilgaz'ın, mizah yanını ve *Markopaşa* mizahını anlatırken söyledikleri, bu anlayışın köklü bir geleneğe, halka dayandığını ve Hoca Nasrettin mizahından mayalandığını ortaya çıkarmaktadır.

6. sayıdaki manşet yazısı aynı zamanda iyi bir uyarı: "Kanundan önce kafanızı değiştirin..." Yazının içeriği *Markopaşa*'lar ve Markopaşacılar hakkında bilgiler de veriyor:

[Biz, yeni demokratik Basın Kanunundan önce, kanunları Halk Partisi lehine tefsire kalkışmıyan iyi niyetli savcılar ve idareciler istiyoruz.]

Ey Bakanlar Bakanı!

Kanunlarla top gibi oynadığın, birini atıp birini tuttuğun bu günlerde biraz da şu bizim meşhur basın kanunundan konuşalım. Bu iş, bizim için çizme dışına çıkmak olacak ama hoş görürsün artık!

Sekiz defa gazetesi toplanan ve on beş gün içinde tam dört sene bir ay matbuat suçundan ceza yiyen bir gazetecinin bu mevzu üzerinde biraz olsun konuşmağa yetkisi olsa gerek.. Biz bu salâhiyetle diyoruz ki:

Basın kanununun, antidemokratiktir diye adı kötüye çıksa bile biz bu vasfı üzerinde duracak değiliz. Hem "gazeteler ancak mahkeme kararıyle kapatılır ve toplatılır" diyen bir kanuna nasıl antidemokratiktir diyebiliriz.

Her ne kadar şu meşhur 51 inci madde onlara hak verdirse

128 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 368.

de (Hani şu Bakanlar kurulunun gazete kapatması meselesi) biz bundan dahi şikâyet edecek değiliz.

Bizim istediğimiz, Türk basınının zararına olduğu iddia edilen bu kanunun şimdilik aynen tatbik edilmesidir. Yani gazetemiz bundan sonra piyasaya çıkmadan bir gün önce toplatılmasın! Bakanlar daha sabah kahvesini içmeden ezbere çıkartılmış kurul kararıyla gazetemizi yağma etmesinler!

Ey Bakanlar Bakanı!

İş kanun çıkarmakla bitmiyor. Zihniyet değişmedikçe demokrasi davası yürümüyor, vesselâm!

Senin yeni Basın kanunun da çıksa, yine bizim gazetenin hâli dumandır. Yine salâhiyetli ve salâhiyetsiz şahıslar, vakitli vakitsiz gelecekler, bize yazılı bir emir, bir karar dahi göstermeden yağma edecekler, biz hangi yazıdan toplatıldığını bir türlü öğrenemiyeceğiz.

Polis müdürünün kendi başına gazete toplattığı dünyanın hangi tarafında görülmüştür?

Bundan önceki sayımız da hususi ve şifahi bir emirle böyle toplatıldı. Biz senden yeni Basın kanunu istemiyoruz. Ceza kanunu dururken böyle bir kanunun lüzumuna da inananlardan değiliz. İstediğimiz: Hiç olmazsa eskisinin, demokrasi zihniyetine göre tatbikidir. Yeni kanunlardan önce ileri anlayışlı, iyi niyetli idareciler ve savcılar istiyoruz.

Senin geceli gündüzlü bu işlerle uğraştığını işitip üzülüyoruz. Bizim için bu kadar külfete ne lüzum var? Şu Abdülhamidin sansür kanununu meclise ver de iş olup bitsin! Neşirden önce, yazılarımız memurlar tarafından gözden geçirilir de tonlarca gazetemiz Emniyet müdürlüğü ardiyesinde depo edilmez. Ve demokrasiyi çok iyi anlayan arkadaşlarımıza, kelepçe vurulup hapishanelere atılmaz!

Ey Bakanlar Bakanı!

Netice lehimize çıkar diye antidemokratik Basın kanununu dahi tatbik etmek istemeyen savcılar, polisler, mülkiye amirleri dururken sen yine geceli gündüzlü hür bir Basın kanunu hazırlamakta devam edebilirsin. Bizim için bu kadar zahmete değmez ama, ne diyelim, hadi Şalcı Nihat yardımcın olsun!

İkinci sayfada "Buna Göre Kes!", "Milletler Arası Büyük İdrar Müsabakası", "Şu Halk Partisi!" başlıklı yazılar yer almış. Ayrıca "Çocuklara Masallar" köşesinde "Kızım Sana Söylüyorum" başlıklı bir masal var:

Kızım sana söylüyorum :

Evvel zama niçinde, kalbur saman içinde ormanlar hâkimi ve hayvanlar kıralı bir aslan varmış. Bu aslan bir gün gezerken bir kediye rastlamış. Aslan kediyi görünce şaşırmış ve:

— Yahu demiş, öyle görüyorum ki, sen de bizim cinsimizdensin. Tüylerin, pençelerin, bıyıkların, kulakların her yerin tıpkı tıpkısına bana benziyor. Fakat sen neden bu kadar ufak tefek, cılız sıska, sünepe kalmışsın.

Kedi içini çekmiş:

— Evet, demiş. Ben de sizin cinsinizdenim. Fakat ne yazık ki, ben insan oğullarının eline düştüm. Eğer sen de benim gibi insanların eline düşse idin, bak o zaman ne olurdun.

Aslan gülmüş ve kediye acıyarak:

— Ben demiş, senin intikamını insanlardan alacağım. Sonra bir kükremiş, dağı taşı inletmiş. Aslanla kedi beraber ormana dalmışlar. Ormanın içinde de zavallı bir oduncu kestiği ağaçları hızarla biçiyormuş. Aslan aslan intikam hissi ile soluyarak, oduncunun karşısına dikilmiş:

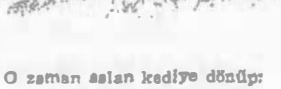
— Ey oduncu demiş, şu zavallı kedinin hesabını ver.

İşin fenaya varacağını anlayan oduncu boynunu bükmüş:

— Ey ormanlar hâkimi, ey hayvanların padişahı demiş, ne söylersen haklısın. Biliyorum beni parçalayıp yiyeceksin. Ye, etim sana anamın ak sütü gibi helâl olsun. Yalnız senden bir dileğim var. Müsaade et, şu odunu biçeyim. Evde çocuklarım aç. Onlara odunu vereyim, satsınlar. Sen de beni istediğin gibi parçala.

Aslan merhamete gelmiş:

— Peki, ben de sana yardım edeyim de çabuk işini bitir demiş. Ve oduncunun odunu kolaylıkla biçmesi için, ön ayaklarını yarığa sokup, odunu açmıya çalışmış. Bunu fırsat bilen oduncu yarığı tutan kamayı çekince aslanın iki eli de odunun yarığı arasında sıkışmış. Oduncu eline büyük bir odun alıp aslanın başına başına vurmıya başlamış.

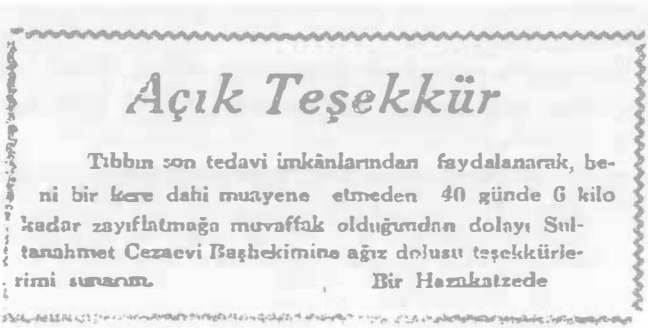

O zaman aslan kediye dönüp:

— Kedi kardeş, demiş. Bu adam vura vura beni de senin gibi küçültecek.

İşte kızım hayat böyledir. Halk bir aslandır ama, bir kere oduncuya ellerini kıstırmıya görsün. Ondan sonrası, oduncunun

Üçüncü sayfada "Geçmişte Bugün", "Köy Kahvesinde", "Nasıl Gazeteci Oldum" köşeleri yer almış. Bu ilginç yazılar içinde bir teşekkür ilanı daha da ilgi çekici:

Açık Teşekkür

Tıbbın son tedavi imkânlarından faydalanarak, beni bir kere dahi muayene etmeden 40 günde 6 kilo kadar zayıflatmağa muvaffak olduğumdan dolayı Sultanahmet Cezaevi Başhekimine ağız dolusu teşekkürlerimi sunarım. Bir Hamkatzede

Gazetenin dördüncü sayfasından da küçük bir fıkra seçelim:

İKİ KÖYLÜ ARASINDA
– Ülen Memet, Başbakan olsan ne yerdin?
– Soğanın yalnız cücüğünü! Ya sen?
– Ne yiyeyim, bana yiyecek iyi bir şey gomadın ki!..

Bu sayının satışa çıktığı günlerdeydi. Rıfat Ilgaz, Osmanbey Matbaasındaki odasında yazı yazıyordu. Kapı vuruldu... Gelen, beklenen görevliler değildi:

... Ben yazdığım yazıya öyle dalmıştım ki karşımda Cezaevi Müdürü'nü görünce, yazdığını da yazacağını da şaşırmıştım. İster istemez yer gösterip, buyur ettim. Çay mı, kahve mi'den başlamıştım işe ama, adamın aklı çayda, kahvede değildi. Lafı hiç dolaştırmadan:

"Rıfat Bey!" diye başladı. "Bu yazıları hemen kesmeniz için ricaya geldim!"

Sözün buraya geleceğini biliyordum ama, bu kadar tepeden

inme olacağını düşünemezdim. Son iki yazımda Sultanahmet Cezaevinde nasıl esrar, eroin içildiğini, bunların nasıl sürüldüğünü, nasıl kumar oynatıldığını, kimlerden ne yollarla haraç alındığını anlatıyordum.

"Hangi yazıları?" diye uzatmaktansa, ben de onun gibi hiç dolaştırmadan:

"Kesemem!" dedim. "Nasıl keserim! Bizlere güveni kalmaz okurlarımızın!"

"Canım siz de ona göre kesersiniz. Bir hayal mahsulü olduğunu da belirtirsiniz bu yazıların..."

"Yapamam!" dedim. "Bu yazı dizisinin nerde, nasıl biteceğini şimdiden ben bile kestiremem! Hem efendim, bu yazının sizinle ne ilgisi var ki, bu kadar duruyorsunuz üzerinde?"

"Nasıl durmam!.. Olaylar Sultanahmet Cezaevinde geçtiğine göre..."

"Yazının neresinde yazmışım Sultanahmet'te geçtiğini?"

"Canım rastlamak mı lâzım? Kim okursa okusun, anlar bu olayların Sultanahmet Cezaevinde geçtiğini."

"Hiç sanmam. Bütün cezaevlerinde aşağı yukarı aynı olaylar geçer. Bu kadar alıngan olmanız yersiz doğrusu..."

"Canım, Rıfat Bey, diyelim ki bütün cezaevlerinde aynı olaylar geçiyor. Sultanahmet de bu cezaevlerinden biri değil mi? Önünde sonunda kabak bizim başımıza patlayacak olduktan sonra... İyisi mi, siz kesin bu yazıları, uzatmayın!"

Getirttiğim kahveler masanın üzerinde duruyordu.

"Buyurun" dedim, "Soğumasınlar!"

Müdürün gözü kahve falan görmüyordu. Yumuşadığımı sanarak:

"Söz, değil mi?" dedi. "Keseceksiniz bu sayı.. Tatlıya bağlayıp son diyeceksiniz... Siz de biliyorsunuz yolunuzun er geç cezaevine düşeceğini, yatağınızı içerde bırakıp çıktığınıza göre..."

"Efendim, hiç telâşlanmayın! Kim okuyacak bizim yazıları da, kim duracak üzerinde... Beş on bin gazeteyi zor satıyoruz."

Acı acı baktı yüzüme:

"Daha yeni gitti müfettişler..." dedi. "Sizin şu İmralı yazısından ötürü... Ne İmralı kaldı alt üst edilmedik, ne bizim hastane."

İçerdekilere söz verdiğim gibi, "Pamuk" yazısını çıkar çıkmaz yayınlamış, posta müdürü Zeki Bey kanalıyla on kadar gazeteyi Cezaevine göndermiştim. Nasıl olmuş da Müfettiş gelmişti bu yazılar üzerine bilmiyordum. Konuyu açacağa da benzemiyordu Müdür.

"Hem o İmralı yazısından size ne?" dedim.

"Evet bana bir şey olmadı ama, sen İmralı Müdürü'ne sor!.. Tam üç müfettiş... Sen gazetem okunmaz de, dur, milletin işi yok! Hep böyle abuk sabuk yazıları okurlar nedense! Sizden son defa rica ediyorum, kesin bu yazıları!"

Gözlerini açmış, ağzımdan çıkacak yanıtı bekliyordu. Ben gecikince üsteledi:

"Keseceksiniz değil mi, en uygun biçimde?.. Evet, değil mi?"

"Özür dilerim Müdür Bey!" dedim. "Kendime göre doğru yanlış, bir gazetecilik anlayışım var. Gazetenin üstünde de adım yazılı... Kendime, okurların gözü önünde kötülük edemem. Sayın Savcı yazılarımda suç bulursa versin mahkemeye! İftira ediyorsam, siz de verin mahkemeye beni! O zaman mahkemede herkesin önünde açıkça söylerim, bu olaylar sırf Sultanahmet'te geçmiyor diye... Üç cezaevi gördüm, hepsinde de aynı olaylar..."[129]

Cezaevi müdürünün ziyaretinden birkaç gün sonraydı. *Hür Markopaşa*'nın 7. sayısının yazıları yazılmış, gazete henüz çıkmamıştı. Rıfat Ilgaz, Cağaloğlu'nda avukat arkadaşı Vasık Balkış'a rastlamıştı. Arkadaşı, bir küçük işi için adliyeye uğrayacak, sonra içmeye gideceklerdi. Adliyeye girdiklerinde "Mareşal" lakaplı mübaşir, Ilgaz'a duruşması olduğunu söyleyiverdi. Biraz beklediler, duruşmaya girdiler. *Markopaşa*'da cumhurbaşkanına hakaretten beraat ettiği bir davaydı bu ve Yargıtay'dan geri dönmüştü. *Sarı Yazma*'dan okumayı sürdürelim:

... (Yargıç Salim Başol) Dava yeniden haşlıyor... Yargılama

129 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 368.

Usulleri Yasasındaki özel maddesine uyarak sanığın tutuklanması gerekmektedir, dedi.

Mahkeme başkanı Başol, bir yıl hapis cezası verdi. Sonra Ilgaz'ı polise gösterdi: "Alın götürün!.."

... Cezaevi Müdürü sanki gurbetten dönen yolcularını beklermiş gibi dikiliyordu kapıda. Bana öfkesini püskürtmek için suratını asmış, kaşlarını çatmıştı:

"Demiştim matbaada!" dedi. (...)

"Arayın şunun üstünü!" dedi. (...) "Saçlar üç numarayla kesilecek! Götür berbere, peşinden de hamam! Elbiseleri etüvden geçecek! Tam âdembaba işi!" (...)

Sırtımda, bir elin beş parmağının uçlarını ayrı ayrı duydum, beş temel çivisi gibi:

"Yürü!"

Yürümek bendendi ama, yürütmek onlardan... Nerdeyse beynime, düşüncelerime de el koyacaklardı. Onlar düşüneceklerdi yapacağım işleri, ben sadece buyruklularına ellerimi, kollarımı, ayaklarımı uyduracaktım.

"O yana değil, bu yana!"

Onlar yön vereceklerdi yürüyüşüme bile...

Birinci sayfadaki "Şakalar" köşesinde çıkan yazı yine kara bulutların dolaştığını haber veriyor:

Bu Akşam Bendensin

Hesaplı yazalım, suya sabuna dokunmıyalım, diyoruz ama bir de ne görelim, kalemin ucu yârin zülfünde.. Etme, gitme demeğe vakit kalmıyor, bir de bakıyoruz ki 159 dan mevkuf, içerdeyiz. Zaten 159 un inceliği de buradan geliyor. Eğer bu madde olmasa hangi babayiğit, basın savcısı olabilirdi. Kulakları çekilmesi icap edenler bir punduna getirilerek bu maddeye çarptırılır. (Hicabinin kulakları çınlasın, bu incelikleri sayemizde pek iyi öğrenmişti)

İçeri girdik mi, bizim kadar gazetemiz de işlerimiz de altüst oluyor. Yenisini kurduğumuz zaman —.

— E, artık diyoruz bu sefer mantara basmayız

Bir gün bakıyoruz ki kalemimizin ucu zülfüyârî darma duman eylemiş.. Ortada yardan bile eser kalmamış. Bu gidişle kürt Mehmed'in nöbetten kurtulacağı yok!

Eski kurtlardan biri rakıya tövbe etmiş. Vakti kerahat gelip evin yolunu tutunca başlamış koşa dönmeğe... Aklı fikri yolun üstündeki meyhanede.. Kendini tutsa da içeri girmese bu ilk akşamı atlattı demek... Ayakları yan yan o tarafa kayarken:

— Dayan, diyor, tut kendini! Bir adım, iki adım daha... Tam meyhanenin hizasına gelince:

— Ha gayret, diyor. Birşey kalmadı! Son kuvvetini harcıyarak meyhaneyi bir iki adım geride bırakınca, kendinden memnun:

— Ulan Hasan, aferin diyor, dediğini yaptın. Gel bu akşam bendensin! Ve meyhanedeki her akşamki yerine kuruluyor.

Bizde: ha şu yazıdan, ha bu yazıdan kurtardık gâyeyi derken bir de bakıyoruz ki 159 uncu maddenin delâletile her zamanki yerimizdeyiz!

Aynı sayfadaki "Bebeğin Küçüğü" başlıklı yazıda da önemli iletiler var:

Çocuk deyip de geçmeyin, biz yaşlılar eğer üzerlerinde durup, içli dışlı olmasını bilirsek, onlardan çok şeyler öğrenebiliriz. Üç dört yaşındakiler bile yerine göre bizim politika ve iktisat bilgimizi alt üst edebilirler.

Benim de hemen bu yaşlarda çok bilmiş bir kızım var.[130] Eğer zaman ve zemin müsaade eder de onunla oturup konuşabilirsem, çok faydalanırım.

Geçenlerde benden bebek istedi. Hemen Halk Partisi usulüne başvurdum, başladım vaadlere:

– Kızım, dedim, çarşıda güzel bebekler kalmamış. Hem olsa bile çok küçük şeyler... Yakında Amerikadan büyük bebekler gelecekmiş, naylon bebekler... Hele bekle de sana onlardan alayım.

Böyle boş vaadlere kulak asmayan kızım, siyaset adamlarımızı çatlatacak kesin cevabını verdi:

– Baba, dedi. Ben küçük bebek istiyorum.

Bebeğin büyüğü yerine küçüğü...

Biz yaşlılar da böyle düşünebilsek!..

İkinci sayfada da bir ses sanatkârı ile yapılan söyleşi mizahsal açıdan konu edilmiş. Yazı şöyle bitiyor:

... Ben, plâk ve değerli sanatkârlarımız hep bir ağızdan söylüyoruz:

Geçti davalarla ömrüm ihtiyar oldum bugün
Çok kararlar dinledim de bi karar oldum bugün!

Üçüncü sayfadaki bir ilan *Markopaşa* ile ilgili:

Depo Aranıyor

Vakitli vakitsiz topladığımız Markopaşalar için ardiyemizde boş yer kalmamıştır. İçine bin ton Markopaşa alabilecek yeni bir depo aramaktayız. Em. Md. İlğü

130 Rıfat Ilgaz'ın kızı Yıldız Ilgaz, 13 Şubat 1946 doğumludur. Yıldız, o tarihte üç buçuk yaşındadır.

"Nasıl Gazeteci Oldum" dizisi bu sayıda sonuna bir not konarak bitirilmiş. Bu arada "Al Sözünü Geriye" köşesindeki yazıdan dolayı 2. Ağır Ceza Mahkemesinde beraatle sonuçlanan dosya temyizde bozulmuştu. Tutuklu olarak yeniden yapılan yargılama sonunda Ilgaz, "cumhurbaşkanına hakaretten" 1 yıl yemiş, Sultanahmet Cezaevine (!) konmuştu. Yazı, Ilgaz'ın tutuklanması, yeniden Sultanahmet Cezaevine girmiş ve müdürün eline düşmüş olması nedeniyle bir not konarak kesilmiş olmalı. Dizinin son yazısını okuyalım:

Nasıl Gazeteci Oldum?

Bu adam güneşleme zamanını geçirmiş. Sıra kendisine gelen bağırmış, bağırmış, gelmeyince, anadan doğma fırlamış. Hikâyeyi dinleyen beyler, çok memnun olmuşlardı. Akla gelmedik kazanç yolları bulan mahkûmlar, beylerin bu memnuniyetinden faydalanmağı bildiler. İki çıplak adamın koşuşmaları bir operet sahnesi yerine geçmişti. Az evvel birbirini öldürecek olan iki mahkûm, avuçlarını açıp bey mahkûmlardan parsa toplamağa başladılar. Ve topladıkları para ile, «beyaz» dedikleri üçte ikisi duvardan kazınmış kireç, üçte biri eroin olan tozu alıp burunlarına çektiler. Donu, güneşleme sırası gelen başka arkadaşlarına verip kendileri de pis bezlerin üzerine uzandılar. Bu suretle kendilerinden geçiyorlardı ki, gizli yerlerindeki kıllar arasındaki bitler bile kendilerini rahatsız etmiyor ve onlar rahat rahat dalga geçebiliyorlardı. Eğer eroin (kendi deyişlerile orain) almağa parsları yetişmeseydi, o zaman bir fındık büyüklüğünde afyon yutup sersemlemeğe mecbur olacaklardı.

Biraz sonra, beni hapisane müdürü çağırdı:

— Sen dedi, yazı yazdığın için buralara tıkıldın. Hâlâ aklın başına gelmemiş. Burada da yazı yazıyormuşsun. Üstelik bu yazıları da dışarı kaçırıyormuşsunu..

Bu mesele üzerinde çok şeyler söyliyecek durumda idim. Fakat aramızdaki geçmişleri hatırlatmadım. Yalnız, yazı yazmanın yasak olmadığını, bu yazıları kaçırmak değil, verdiğim yazıdan evvel hapisane nizamına göre, hapisanede bulunmaması lâzım geldiği halde, bol bol satılan eroin, afyon, esrar, bıçak ve tabancanın yasak olduğunu bir türlü hapisane müdürüne anlatamadım.

— Hangi vasıta ile yazıları dışarı kaçırıyormuşsunuz? diye sordu.

— Eroin ve esrarın hapisaneye girdiği yoldan diye cevap verdim. Pek hiddetlenen ciddi hapisane müdürü, gardiyana emir verdi:

— Bu adama kalem kâğıt yasak! Eşyasını arayın, ne kadar kalem, kâğıt, kitap varsa alın. Bundan sonra da elino kalem, kâğıt, kolem, kitap alırsa müşkülât edin.

Akşam üzeri Adalet Bakanı, hapisaneyi teftişe geldi, ve mahkûmlara bir nutuk verdi:

— Arkadaşlar,! siz şu veya bu sebepten buraya düşmüş bulunuyorsunuz. Hükûmet, sizi burada tutmakla büyük külfetlere katlanıyor. Maksadımız sizi ıslah ederek memlekete hayırlı vatandaşlar kazandırmaktır. Burası bir ıslâh evidir. Ve saire...

Sonra sayın Bakan mahkûmlara mahkûmiyet sebeplerini sormağa başladı. Benim yanıma gelince:

— Sen? diye sordu.

Hapisane müdürü, cevap vermeme vakit bırakmadan:

— Bu dedi, küçük balıkları, büyük balıklar aleyhinde tahrik

Bakan, müdürün sözünü tamamlamasına fırsat vermeden:

— Ne?... diye bağırdı, bunu mahkûmların arasında serbest mi bıraktınız. Bu herif bütün mahkûmları da zehirliyecek. Atın bunu, tecrit edin ve sureti katiyede mahkûmlarla münasebetini men edin.

İki gardiyan beni alıp zindana soktular.

Tefrikamız burada bitiyor. Vaktin erkenli cezaevi ile muayyen bir müddetçeyi kastetmedik. Şahıslar da muayyen değildir.

Göze batan ilk yazı üçüncü sayfada ve Mehmet Ali Aybar'la ilgili:

Kelepcenin Mesajı

Çok sayın basılı kâğıt tacirleri ve sayın kalem sahipleri!

Biz iki kardeş kelepçeyiz. Kardeşim hepiniz tanırsınız. Bir iki sene önce onu İmir'de bir gazetecinin bileklerine vurdular. Resmini mutlaka görmüş olacaksınız. Kardeşim hâlâ İzmir'de vazifede. Ben burada Adliyede kapı altındayım. O dünyaya boş verir. Aklı fikri tombul bir kadının bileğinde. Ne saklıyayım bense büyük işler peşindeyim. Resmim gazetelere geçsin, adım dillerde dolaşsın diye yıllardır bekler dururum.

Kardeşimin bu tarakta bezi olmadığı hâlde talih gitti ona çattı. Sizin gazeteler öyle yaygara koparadılar ki. Tam benim istediğim gibi. Birinci sayfalara resmi kondu. Telgraflarda, telefonlarda adı tekrarlanıp durdu.

Fakat bütün bunlar onun umurunda değil. O tombul, dolgun bir kadın bileğinin hasretini çekmekte.

Benim gözüm başka şeylerde. Bir gazeteci bileği arıyorum. Kalın olsun, ince olsun, kıllı olsun, kılsız olsun umurumda değil.

Yıllardır beklediğim bu fırsatta geçen hafta geldi çattı. Boylu boslu yakışıklı bir delikanlıyı kapı altına getirdiler. Üniversitede vaktile kürsüsü varmış. Arada aradıklarından biri olmasın diye düşünürken gazeteci olduğunu da öğrendim. Zincirli Hürriyet gazetesinin sahibi imiş. Asıl durduğum çevrede keyfimden o kadar fazla oynamışım ki kendimi vodvil buldum.

Tutuklar beni delikanlının eşiğinden alıp bileklerine geçiriverdiler. Bir oooh! çektim. Yıllardır bekledim olmuştu. Merdivenleri çıkarken istiyordum ki, boy boy fotoğrafımı çeksinler. Fakat sal

tanatım çok sürmedi. Mahkemenin koridorunda çözüverdiler. Jandarmanın elinde kalıverdim. İçerde benden hiç şikâyet etmedi yalnız: «demokrasi, baskı hürriyet» bigi lâflar işittim. «Keşki dedim, gelirken adam akıllı bir sıksaydım. Hayır yine şikâyet etmezdi. Milli takımda sporculuk da yapmış, ona yüz gelir.

O gün beklediğim şeyler olmadı. Gazeteciler ne resmimi çektiler, ne de bana bir şey sordular. Hâlâ gazetelerinize resmim geçecek diye bekliyorum.

Şimdi sizden soruyorum:

Çok sayın basılı kâğıt tacirleri ve daha az sayın kalem sahipleri. Kâğıtlarınız, kalemleriniz neye yarar? İzmirdeki kelepçenin ağabeyisi olduğumu söyle-

Yazının ilerisi şöyle:

... dim. O halis demir de ben teneke değilim. Niçin birinci sayfalara benim resmim geçmedi, niçin benden bahsedilmedi? Demokrasi devrinde bu ayrılıktan gayrılıktan bir şey anlıyamadım. Soruyorum çok sayın tacirler, sayın kâtipler! Demokrasi buna mı diyorlar?

Bu sayının birinci sayfasında "Büyük Demokrasi Ziyafeti", "Altıoklu Akrep Muskaları", "30 Sene" başlıklı yazılarla "Şakalar" köşesi ve Mim Uykusuz'un karikatürleri yer almış. İkinci sayfada "Köprüaltılıların Peynir Ekmek Günü" başlıklı yazı yayımlanmış. Yazı, gazetenin ve Rıfat Ilgaz'ın başına ileride işler açacaktır. Son sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesinin klişesi ve adı bile değiştirilmemiş. Yalnızca orta yerine "HÜR" eklenmiş o kadar...

HÜR MARKO PAŞA 27 Haziran 1946

Markopaşa

DERT DİNLİYOR..

HÜR

Bu sayfada okuyucu sorularına Markopaşa nın cevaplarını bulacaksınız. Adressiz mektuplara cevap verilmez. İsteyen okuyucuların isimleri mahfuz tutulur.

Bu köşeden iki mektup seçelim:

Bartın: M. A. isimli okuyucumuz soruyor:

– İstanbuldan bir vapurla memlekete döndüm. Çektiğim sıkıntıyı sormayın. Bir daha deniz yolculuğuna tövbe ettim. Tabii, kamara bileti alamıyacağımız için güvertede geldik. Her taraf pislik içinde... Bir acaip vapur kokusu var ki, deniz sakin

olduğu halde, kusa kusa içim dışıma çıktı. Üstelik vapur da yolsuz mu yolsuz.

Cevap: – Yollu olanlar da var... İstanbulda rastlıyamamışsın demek... Yolsuzluk yalnız vapurlarımızda olsaydı çoktan yaya kalınağa razı olurduk... Neyimiz hızlı gidiyor ki, sen Nuh Nebiden kalma teknelerde sürat mi arıyorsun? Bununla beraber hâlâ istim tutacak diye beklediğimiz demokrasi gemisinin yanında sizin memlekete işliyen bu sakat vapur, hücümbot kalır."

Adapazarı: Nihat Temizer soruyor:

– Hür Markopaşa yavaştan gidiyor?

Cevap: – Çarşaf dolaşmasın diye hızlı gitmiyoruz.

Gazetemizin sık sık toplatılmasını, Bakanlar Kurulu kararıyle kapatılmasını istemiyorsanız hoşgörün!

Hür Markopaşa · 11 Temmuz 1949 · Sayı: 10

Hür Markopaşa'nın dokuzuncu sayısı elimizde yoktur. Gazetenin 10. sayısında, genellikle önceden yazılan yazılar ve Mim Uykusuz'un karikatürleri kullanılmıştır.

Mal beyanı.

Hür Markopaşa'nın bu sayısından seçeceğimiz yazı "Hayırlısından Bir Cenaze" başlığını taşıyor:

Ölü yıkıyan hoca iş olmadığı günler teneşire vurarak:

– Kurudunuz... İçine tükürdüğümün tahtaları... kurudunuz, der dururmuş...

Ölü yıkayıcının, mezar kazıcının cenaze beklemesi, doktorun hasta beklemesi kadar tabii...

Bu günlerde cenaze bekliyenlerin sayısı birdenbire arttı.

Halkın "çantalı" dediği belediye polisleri şimdi otobüslerle çarşıya, pazara baskın yapıyorlar.

Bu otobüsler, belediyenin, cenaze işlerine ayırdığı otobüslerdir. Eğer o gün cenaze olmaz da bu arabalar boş kalırsa polisler, memurlar yıldırım baskını yapıyor. Küçük esnafın tedbir almasına vakit kalmadan dalına biniyorlar.

Bu otobüslü yıldırım baskınlarından gözü yılan küçük esnaf, seyyar satıcılar ve sergiciler her gün şöyle hayırlısından, hali vakti yerinde bir cenaze bekliyor. Madem ki dirilerden medet yok!..

Bu sayının çıktığı günlerde Sultanahmet Cezaevinin karantina bölümüne atılmış olan Rıfat Ilgaz'ın daha önce verdiği dilekçeye savcılıktan yanıt geldi: Guraba Hastanesine gönderilmesi... Emir hemen yerine getirildi:

... Üçüncü gidişimde iç hastalıkları uzmanı, Ahmet Kıcıman'ın önüne oturtulmuştum. Bir sırtımı dinliyor, bir yeni banyodan çıkmış filme bakıyordu. Hastalığım üzerinde bir şey sormasını beklerken:

"Söyle!" dedi. "Kaç yıla mahkûmsun?"

"Bir!" dedim.

"Neden yatıyorsun?"

"Yazıdan."

Doktorun öfkesini üzerime çekmemek için hakaretten diyemiyordum. Peşinden "Kime hakaret ettin?" diye bir soru geleceğini düşündüğümden...

"Yani gazetecisin öyle mi?" diye sordu.
"Evet!" dedim. "Gazeteciyim!"
"Ne gazetesi bu?"
"Hür Markopaşa diye bir mizah gazetesi!"
Adımı da sorup öğrendikten sonra:
"Be oğlum!" dedi. "İnsan bu ciğerle böyle işlere girer mi?"[131]

15 Temmuz 1949 günü dördüncü kez Guraba Hastanesine gidişinde sağlık kuruluna girebildi. Onu kurula, iç hastalıkları uzmanı Dr. Ahmet Kıcıman tanıttı:

(...)
"Bu hasta cezaevinden! Bir gazeteci!"
Başhekim başını kaldırdı, süzdü:
"Gazeteci mi? Ne gazetesi bu?"
Başhekimin bu ilgisi İç Hastalıkları Uzmanı Ahmet Kıcıman'ı sevindirmişe benziyordu. Gülümseyerek:
"Hani var ya bir mizah gazetesi... Onun sahibi işte, Rıfat Ilgaz..."
Başhekim yüzüme dostça bakıyordu:
"Sizsiniz haaa Rıfat Ilgaz!.. Tam düşündüğüm gibi... Hiç yanılmamışım! Yalnız, düşündüğümden daha genç..."
(...)
"Ne dersiniz Rıfat Bey? Sizi cezaevinden çıkarsak da kendiniz bir sanatoryuma tedavi için başvursanız?"
"Siz bilirsiniz!.."
"Bizim bildiğimiz, altı aylık bir hava tebdili görünüyor bu işin ucunda!"
(...)
"Yani, altı ay az mı gelir demek istiyorsunuz? Bir yıl mı yapalım yoksa?"
"Çok teşekkür ederim!"
(...)
Onbaşıya döndü hemen:

131 Ilgaz, *Sarı Yazma*, s. 418-419.

"Buralarda boşuna oyalanmayın! Sen götür Rıfat Bey'i. Öğleden sonra gelir alırsın kurul raporunu, cezaevi müdürlüğüne götürürsün!"

(...)

Elimde bir gazete imtiyazı vardı, nasıl olsa. Siyasal mizah türündeki işçiliğimi tek başıma yürüttüğümü (...) ispatlamıştım okurlarıma. (...) Durum yayına elverişli değilse birkaç hastanede sıram vardı yatacak. Bu kez daha güvenle çıkıyordum cezaevinden. Ses yaklaşa yaklaşa verem koğuşunun kapısına dayanmıştı:

"Rıfat Ilgaz tahliye!.."

Yenmiştim cezaevi müdürünü!..[132]

Hür Markopaşa · 18 Temmuz 1949 · Sayı: 11

Bu sayının manşeti "Ekmeğimizle Oynamayın!". Tüm *Markopaşa* sayılarındaki manşetlerin halk diliyle atıldığı görülmektedir. Manşet ve diğer yazı başlıklarında deyim, deyiş, mani, tekerleme ve atasözlerinden geniş ölçüde yararlanılmıştır. Markopaşacıların anlam, vurgu, etkili olma gibi açılardan başarıya böylece önemli katkı sağladıkları anlaşılmaktadır. Rıfat Ilgaz'ın tüm yapıtlarında kullandığı bu özellikler gazetenin diğer yazı başlıklarında da göze çarpmaktadır: "Halk Böyle mi Sevilir", "Bir Koltuk Tutuştu", "Sen de Kokla!", "Tek Tip Su" ve "Bulgurları Bitmiş Olacak". Son yazı "Şakalar" köşesinde ve bakanları konu ediniyor:

Bakanlar mekik dokumaya başladı; farkında mısınız? Bayındırlık, Tarım, Ulaştırma, Milli Eğitim ve Çalışma bakanları şuraya buraya dağıldılar. Sonunda İstanbul'a yanlıyacaklar. Ama olsun; yine dolaşıyorlar ya!

Yalnız onlar mı yolculukta? Daha büyükleri de geziyor. Halkımız misafirseverdir. Sel, yangın, kuraklık ve emsali felaketler içinde de yine onlara ikram edecek bir acı kahvesi olsun bulunur.

Peki ama onlar böyle sürü sepet neye dolaşıyor. İyi niyetle-

132 Aynı, s. 429.

rine inanalım mı? İnanırsak ne ala, inanmazsak onların da buna aldırdıkları yok ya!

Bizim Hoca Nasrettin, okuttuğu çocuklardan birinin anasına göz koymuş. Çocuğu bir kenara çekerek:

– Anana söyle, bu akşam geliyorum! diye haber yollamış. Anası dürüst bir kadın olduğu için haberi kocasına olduğu gibi yetiştirmiş. Kocası:

– Sen hiç bozma, demiş, namazdan sonra gelsin!

Kararlaştırılan saatte Hoca damlayınca, kadın kapıda karşılamış. Doğru yatak odasına...

Tam kaynatacakları sırada kocası kapıya dikilmiş. Korkudan dili tutulan Hoca'ya vermiş tokadı, vermiş silleyi... Kıçına bir tekme ile tam kapı dışarı edecekleri sırada kadın:

– Şu bizim bulguru çeksin de öyle gitsin! diye tutturmuş. Hocayı bulgur değirmeninin başına oturtmuşlar, gözünün yaşına bakmadan sabaha kadar bulgur çektirmişler.

Aradan bir hafta geçmeden kadın bu sefer gerçekten Hocaya tutulduğunun farkına varmış. Ne olursa olsun, diye çocuklan haber yollamış.

Hoca, elinde havlu yüzünü gözünü kurularken şöyle bir gülmüş:

– Ulan, demiş, ya babanın azgınlığı üzerinde, ya ananın bulguru bitti.

Öyle olacak her halde... Bakanların halkı aramaları da boşuna değil. Bulgurları bitmiş olacak!

İkinci sayfada "Ey Ruhumuzun Ruhu! Tanırmısın Hazreti Nuhu" ana başlığının altında "Nuhun Gemisi Bulundu, Nuh da Bulunmak Üzere!" başlığıyla verilen açıklama şöyle:

Eğer bulunmazsa kaptanlığa meşhur kavanoz amirali Abidin Daver geçecek... Amerikaya bu salpurya ile yoğurt taşıyacaktır. Tam 40 asırdır Ağrı Dağının tepesinde demirli duran bu gemi, müsait bir rüzgarla Ankaraya geçecek ve Ankere Kalesine demirliyecektir.

Gemiyi arıyan Amerikalı heyetin reisi Mister Simit muharririmizle Haydarpaşa'da konuşmuştur...

Yazının ilerisi karşılıklı konuşmaları içeriyor. Konuşmalar arasında şunlar da geçiyor:

– Efendim, Nuh hazretleri her mahlukun çiftini nasıl gemiye doldurmuş. Ne demiş de kandırmış acaba?

– Çok basit; Marşal yardımından bahsetmiştir. Bize mahluklar lazım değil... Elimizde her çeşit hayvan fazlasıyla mevcut. Bize Nuh'un gemisi lazım. (...)

– Böyle gemilere ihtiyacınız varsa size Gülcemali [vapur] de verelim. Nuhun gemisinden hiç aşağı kalmaz.

– Gemi yeni mi?

– Az müstamel. Nuh, onu karaya çıkmak için kullanmış.

– Biraz eskice demek...

– İyi ama biz böyle az müstamel gemileri sizin denizyollarına satıyoruz.(...)

– Nuh'un gemisinde yangın çıkıp da yananlar olmuş mu?

– Zannetmem. Bu gemide canlı mahlukat ambarlarda taşınmazdı. Yangın söndürmek için filler vardı hortumlarile su sıkmasını bilirlerdi.

– Çok güzel. Çok teşekkür ederim. Nuh'un gemisini değil de daha eski devirlere ait gemi arıyorsanız Ağrı Dağına kadar zahmet etmeyin. Tophanede böyle tersanesi yıkılmış gemiler çok var. Yok, Ağrı dağını keşfedecekseniz haydi uğurlar olsun!

Üçüncü sayfadan seçeceğimiz yazı "Toz-Toprak" başlığını taşıyor:

Biraz da duman... Günün meselesi: Toz şeker ve toprak Ofis... Şekerden ve ofisten zaten hayır yok. Geriye toz, toprak kalıyor. Halimizin duman olduğu nasıl meydana çıkıyor değil mi?

Bu sayının birinci sayfadaki yazı başlıkları şöyle: "Bayram Günü, Yas Günü", "Ayrı, Gayrı Yok!", "Amerikan Maliye Bakanı Teftişte" ve "Teessüf Ederim!". İkinci sayfadaki "Büyük Müsabakamız" başlıklı yazıda bir şeyler yergi masasına yatırılmış:

BAYRAM MÜNASEBETİYLE BOL İKRAMİYELİ

Büyük Musabakamız

Sayın Okuyucular,

Gazetemizin pek yakında batmak ihtimali var. Fakat biz yeniden kalkındırmak istiyoruz. Bütün partilere baş vurduk, ipliyen olmadı. Umidimiz Ma şal yardımına kalmıştı, ondan da hava aldık. Biz de tuttuk, can çekişen gazeteler gibi, bir müsabaka açmağa karar verdik. Sorularımız okadar zor değil. B lmiyenler olursa mektupla sorsunlar, el altından kopya da veririz. Kupon koymuyoruz. Gazetemizi olduğu gibi gönderin. İki tane gazete gönderenler yanlış da yapsalar müsabakaya girebilirler.

Bayramdan evvel çekilecek olan kur'a'da kazananlara birer balon verilecek. Bakalım şişirebilecek nefesiniz kalmış mı?

Sorularımız:

1 — Öyle mi derlar, böyle mi derler?
2 — Uçarken mi, kaçarken mi?
3 — El el üstünde, kimin eli var?
4 — Çatal matal, kaç çatal?

Üçüncü sayfadaki "Geçmişte Bugün – Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Metelik Etmez!" başlıklı ve "Hazırlıyan: Cafer Bezgetir" notlu yazı grev hakkını içeriyor:

> 31 yıl önce bugün yani buna benzer bir gün (4 Eylül 1908'de) Millet gazetesinde Kolağası Selim Sırrı (Tarcan), "Grev ve tatili eşgal" başlığı altında şunları yazmıştır:
>
> "Evvela hükümetler greve isyan nazariyle bakar ve yapanları tedip ederdi. Ondokuzuncu asır ortalarında İngiltere'de amele meyanında vukua gelen grev, dehşetli gürültülere sebep olmuş, o tarihten itibaren hükümet, grevi, bazı kuyudat altında milletin

bir hakkı meşruu gibi tanımıştır. Bilahere 1862'de Fransa hükümeti grev hakkını bila kayd ü şart Fransızlara bahşetmiştir. Bazı kimselerin fakr ü zaruret ilcaatiyle hak istemeye kalkışmasını, bir anarşi gibi telakki etmek haksızlıktır."

Fransa ve İngilterenin hemen hemen bir asır önce kabul ettiği grev hakkı, hala memleketimizde bir suçtur.

31 sene önce Millet gazetesinde Selim Sırrı'nın cesaretle söylediği gibi, işçinin hak istemeye kalkışmasından başka hiçbir şey olmayan grevin ancak patron zihniyetiyle hareket eden hükümetlerde suç olması kadar tabii ne olabilir?

Demokrasi yolunda büyük adımlar atıldığı iddia edilen bugünlerdegrev meselesini, daha doğrusu, işçi haklarının korunması işini, ihmal etmekle ne kadar geri kaldığımızı düşünürsek verilen nutukların, parti mücadelelerinin bir kuru gürültüden başka bir şey olmadığına inanmak zorunda kalırız.

Sözde halk menfaatleri adına laf edenlerin greve karşı cephe almaları onların kimler hesabına konuştuklarını açıkça göstermiş olmuyor mu?

İşçi haklarına hor bakanlar demokrasi anlayışında nasıl samimi olabilirler. Bu büyük fikir karaborsacıları, seçim uğruna işçi lehine bazı haklar koparsalar bile bu başarı büyük işçi davasında devede kulak olmaktan öteye geçemeyecektir.

İşçi, kendi haklarını da, şunun bunun yardımile değil, ekmeği gibi ancak kendi alın teriyle kazanmalıdır.

Son sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesindeki sorulardan ikisi ile yanıtlarını okuyalım:

Bilecik – Hasan Diker soruyor:

– Darşal planından gelen traktörlerin, piyasadan serbest alınan traktörlerden daha pahalıya malolduğunu söylüyorlar ne dersiniz?

– Aradaki fiyat farkı, yardımın faizidir.

Bakırköy – T. D. soruyor:

– Genel evlerin kalkması ile Amerikan dergilerinin serbest satılması arasında bir münasebet (ilişki) var mı?

– Olmaz olur mu? Kadın satışı yerine resim satışı!..

Hür Markopaşa · 1 Ağustos 1949 · Sayı: 13

"Hür Markopaşa" yazısının üstündeki "Toplanmadığı için Pazartesi günleri çıkar Siyasi mizah gazetesi" vurgusunun öyküsünü Rıfat Ilgaz, bu satırların yazarına şöyle anlatmıştı:

> Toplatma yöntemleri ilerlemiş, basımı bile engellenmeye başlanmıştı. Gazete basılırken toplamaya geliyorlardı. Buna karşı bizim de yeni ve hızlı yöntemler geliştirmemiz gerekiyordu. İşte bunlardan biri, "Pazartesi günleri çıkar" olayıdır. Biz "Pazartesi çıkar" diyoruz ama Cuma'dan basıp el altından piyasaya veriyoruz... Ne satılırsa kârdı. Böyle dediğimiz için görevliler Pazartesi sabah erkenden geliyor, alıp götürüyor. Oysa elde kalanlar bunlar... Bir de bakıyorlar ki sokakta herkesin elinde... Bir süre işimize yaradı ancak...

Hür Markopaşa'nın bu sayısının birinci sayfasındaki yazı başlıkları şöyle: "O Kamçıyı Biz de Biliriz", "Yanlış mı Anladık", "Sen de mi Alkış Bekliyorsun?", "Halk Nasıl Ağlamasın!"... İkinci ve üçüncü sayfalarda da benzer nitelikte yazılar yer almış.

Son sayfadaki "Markopaşa Dert Dinliyor" köşesinde yayımlanan bir mektup ve yanıtı şöyle:

> İzmit – C. D. isimli bir okuyucumuz soruyor:
>
> – Siz her sayınızda Amerikan yardımının aleyhindesiniz. Bize bu kadar tank, tayyare, tarım malzemesi verdiği halde siz hâlâ aynı fikirdesiniz.

– Biz, verdiklerine bir şey söyledik mi? Aldıkları ve istedikleri için lâf ediyoruz.

Paşalar dizisinde zaman zaman çıkan "Yeni Çıkan Şarkılar" başlıklı şiirsel anlatıma bu sayıda da yer verilmiş:

Sahife: 4

Yeni çıkan şarkılar

10 Kuruş

«Siyah ebruleri duruben çatma!»

Siyah kabukları kurutup atma,
Her akşam yiyip de erkenden yatma
Her şey var içinde bir de kül katma
Benim gözüm nuru, deve hamuru!

★

Arpadır verilen ye, iki gözüm,
Esmerdir demeğe tutmuyor yüzüm,
A somunum benim, aaaah iki gözüm,
Benim gözüm nuru, deve hamuru!

★

Ekmeğim gideli cansız diriyim,
Yemeden, içmeden gezen biriyim.
Ne kemik, ne et var, yalnız deriyim.
Benim gözüm nuru, deve hamuru!

Paşalar dizisinde yayımlanan şarkılar bir araya getirilerek kitaplaştırılmış. Bu sayının son sayfasına da duyurusu konmuş:

Yeni Çıkan
Markopaşa
Şarkıları 10 kuruş
Çıktı okuyunuz!
Hür Markopaşa Yayını Sayı: 1

Hür Markopaşa'nın 14, 15, 16 ve 17. sayıları elimizde yoktur. Gazetenin 18. sayısı 5.9.1949 tarihinde çıktığına göre 8, 15, 22 ve 29 Ağustos 1949 tarihlerinde bu sayılar düzenli olarak çıkmış olmalıdır.

Bu sayıdaki kimi yazı başlıkları şöyle: "Sonbaharın Zevki Hoştur, Tut Elinden Yari Koştur!", "Sen Hemen Ölmeğe Bak!", "Numaralı Nutuklar", "Demokratik Gerilemeler", "Taksim Bir İki!", "Nasıl İtibar Sahibi Oldum?", "Bu Gizli Unsurlar da Kim?"... Son yazıyı okuyalım:

Bu gizli unsurlar da kim ?

Başbakan da nutuk seyahatine çıktı. Oturduğu yerden nutuk söylemenin yersizliğini iyi bilen Başbakanın seyahate çıkması kadar tabii ne olabilir. Ne diyelim, yolu açık olsun!

Biz nutuklarına dokunmayabiliriz ama, bu alâkasızlığımızın kendisini üzeceğini düşünerek Zara'da söylediği nutuktan birkaç satır almayı faydalı buluyoruz.

Diyorlar ki:

«Bazan insanlar iç meselelerle uğraşırken tabii dış tehlikeleri unuturlar. İçimize nifak sokulmak için çalışılmaktadır. Bunun için içimize gizli unsurlar sokulmuştur.»

Gerçekten iş böyle ise çok fena. Elbirliğiyle tedbir almamız lâzım. Başbakanın, iç meselelerle uğraşırken dış tehlikeler, unutulur, demesinin sebebi, iç meselelerle uğraşmayanların mutlaka bu tehlikeyi görebileceğine bir işarettir. Buna güvenerek Başbakandan soruyoruz:

— Bu gerçeği söylemek için tâ Ankara'dan kalkıp ta Zara'ya kadar gitmeye ne lüzum vardı? Söyle de bir an önce herkes duysun. Bu içimize sokulan gizli unsurlar kimlerdir?

Sakın Atatürk'ün her zaman işaret ettiği yabancı cermaye olmasın?

Söyle de bizi meraktan kurtar. Yoksa sen de nutuk tefrikasına mı başladın? Zara'da ortaya koyduğun bu meseleyi Erzincan'da mı açıklıyacaksın?

"Haftanın Dedikodusu" köşesinden iki vapur yorumu seçelim:

* Amerikadan yeni aldığımız Sivas vapuru, ilk Akdeniz seferine çıkmış, havanın çok güzel olmasına rağmen tam 196 saat gecikerek Galataya demirlemiştir. Yapılan incelemede vapurun sağlamlığı meydana çıkmış, bütün kabahatin kaptanın saatinde olduğu anlaşılmış ve saat tamire verilmiştir.

* Amerikadan yeni gelen bir vapurun, Ahırkapı ile Yalova arasında yüzen bir vatandaşla yarışırken Ada açıklarında şaftı kırılmış ve bir hamsi de uskurunu parçalayarak saf harici çıkarmıştır.

Zaten, kazadan önce yüzücü Yalovaya varmış bulunuyordu.

Markopaşa Şarkıları'nın 2. sayısının çıkışı ve "Mim Uykusuz Markopaşa Karikatür Albümü"nün çıkacağı duyuruları geniş bilgilerle verilmiş:

Ne dersin Marko Paşa?

Azizim Marko Paşa;
Yolumuz değil, işimiz düştü.
Dert yandık, dinlemediler,
«Marko Paşa'ya gidin» dediler.
Geldik, yedi iklim öteden,
Başaçık, bağrıyanık, yalnayak geldik.
Çok değil,
bir arzuhallik derdimiz vardı:
Dostlar ekmek diyordu,
Beni üzen bahardı.
Dinlemediler,
Beyler, efendiler
bizi sana gönderdiler;
Ocağına düştük,
Ne dersin Marko Paşa?

Yeni çıkan
MARKOPAŞA ŞARKILARI
10 KURUŞ
Hür MARKOPAŞA YAYINI: Sayı: 2
Çıkıyor: Hafta içinde bayilerden arayınız.

Hür Markopaşa · 12 Eylül 1949 · Sayı: 19
Son Sayı...

Son sayının son başlıkları da şunlar: "Recep Peker'den Başbakana Kapalı Mektup", "Vapur Alaveresi Vapur Dalaveresi", "Haftanın Dedikoduları", "İşsizliğin Protestosu", "Geçmişte Bugün", "Paltosuzluk Programı"...

Birinci sayfada manşetten *Markopaşa Şarkıları*'nın toplatıldığı haberi verilmiş. Bir sayı önce "çıkıyor" duyurusu olduğuna göre "Markopaşa Yayını Sayı: 2" ne zaman toplatılmış olabilir? Okuyalım:

Şarkılarımız toplatıldı

Başbakanın Şarkta ki nutuklarından sonra ilk iş olarak, gazetemizin ikinci yayını, «Yeni Çıkan Markopaşa Şarkıları toplatıldı.

Başsavcılığın dikkat nazarına:

«Yeni Çıkan Markopaşa Şarkıları 10 kuruş» isimli gazetemizin ikinci yayınını teşkil eden bir formalik kitabımız hiçbir kanuni formaliteye iğrum görülmeden toplatıldı. Toplatıldı değil, salı günü satışa çıkacağımız bu kitap, bayiimizin ardiyesinden kaldırıldı.

(Devamı 6 ıncıda)

Yazının ilerisi şöyledir:

Hiçbir memur toplatılma sebebi üzerinde yazılı ve C. Savcısının imzasını taşıyan bir emir göstermediği gibi, şifahen de en küçük bir imâde bulunmadı.

Eğer Başbakanın şark nutukları olmasaydı bu hadise Markopaşaya sık sık yapılan baltalama hareketlerinden biridir der geçerdik.

İçindeki manzumeler yeni yazılmışşeyler değildir, eski sayılarımızda çıkan manzumelerden meydana gelen bu kitapçık, sanıyoruz ki, en küçük bir kontrola dahi tabi tutulmadan toplatılmıştır.

Bir ay, bir sene, hatta iki üç sene evvel neşredilmiş ve suç unsuru görülmemiş bir yazıda bugün suç unsuru görüldüğü nasıl iddia edilebilir? Ortada, Başbakanın nutkundan ve değişen Basın Savcısından başka yeni bir hadise de yok. Çünkü yıllardan beri, biz öyle alıştık ve öyle gördük ki basında en küçük bir kımıldanma olsa, bundan zarar görecek olan, daima gazetemizdir.

Bu icraat öyle sanıyoruz ki yalnız, çıkardığımız bu el kadar

kitapçık da kalmıyacak gazetemize kadar sirayet edecektir. Buna mani olacak elimizde hiçbir kuvvet olmadığına göre, resmi makamlardan ricamız:

Bu toplama işlerinin, elde mevcut kanunların hududu dışına çıkılmadan yapılmasıdır. Anayasanın sağladığı birçok haklar, antidemokratik denilen bir basın kanununun dahi maddeleri dışına çıkılarak elimizden alınırsa bu memlekette insan haklarından, demokrasiden nasıl bahsedebiliriz. Demokrasi anlayışı, her nutuk söyliyenin işaretine göre şekilden şekile girerse, kanunun ne hükmü kalır?

Mizah hudutlarını aşmadığı ve içinde en küçük bir suç unsuru bulunmadığı (evvelce neşredilmiş yazılar olduğu için cesaretle söylüyorum) bu kitapçığın yeniden tetkiki ile toplatılanların en kısa zamanda iadesini istiyoruz. Eğer memlekette, hadi demokrasiyi bir kenara bırakalım, kanun varsa bu en basit hakkımızın çiğnenmemesini mesul makamlardan bekliyoruz.

Şarkıların toplatılışı ikinci sayfadaki "Bizim Yumurcak" başlıklı yazıda da ele alınmış:

Kadının biri, çocuğu koskocaman olduğu halde hâlâ meme verirmiş. Yeni gelen bir misafir bu toramanı meme emerken görünce:

– Maşallah demiş, çocuk memeden kesilecek kadar olmuş. Kessen iyi edersin!

Çocuk, memeyi ağzından çıkararak en sunturlu bir küfürden sonra:

– Hadi ordan demiş. Al voltanı!

Şu bizim şarkıların toplatılışı bana bu fıkrayı hatırlattı. Bizim demokrasi maşallah, kemale gelmiş. Biz onu kucakta gördükçe daha pek küçük sanıyorduk. Aman nazar değmesin:

– Tühhh! Kırk bir buçuk maşallah!

Birinci sayfadaki "Şakalar" köşesinde yazılan "Yüz Değneğin Ellisi..." başlıklı yazı ise tüm basınla ilgili:

Bekri Mustafa, yaşı ilerlediği için, artık çırak çıkarılacak zamanın geldiğini padişaha münasip bir dille anlatmış.

Padişah da:

– İyi ama demiş, yerine kendin gibi münasip birini bul da ondan sonra ayrıl!

Şakadan hoşlanan padişah:

– Eğer bulabilirsen demiş, sana dilediğin bahşiş verilecek!

Padişah bunu söylerken İncili Çavuş gibisinin de bulunamıyacağına inanıyormuş. Ufak bir araştırmadan sonra gayet nekre birine rastlıyan Bekri:

– Seni Padişaha götüreceğim demiş, artık yerime sen geçeceksin!

Ve ilave etmiş:

– Ne kazanırsak ortağız, söz mü?

Adam tabii razı olmuş. Padişahın önünde yapılan imtihanda, bu yeni gelenin, kendi yerini fazlasiyle tuttuğunu görünce, Bekri hem sevinmiş, hem de kızmış.

Padişah:

– Aferin Bekri demiş, tam kendin gibisini bulmuşsun! Dile benden ne dilersin?

Ortağına diş bilemiye başlayan Bekri, yarısını da ona tattırmak için:

– Yüz değnek! demiş. Tabii ellisi ortağına!

Bu sefer Başbakan bize toptan kızdı. Markopaşa'yı ayırmadan matbuatı boyamağa başladı. Yüz değneğin nasıl olsa ellisi onların ya... Ayrı gayrı gözetmeden böyle kızmağa can kurban!

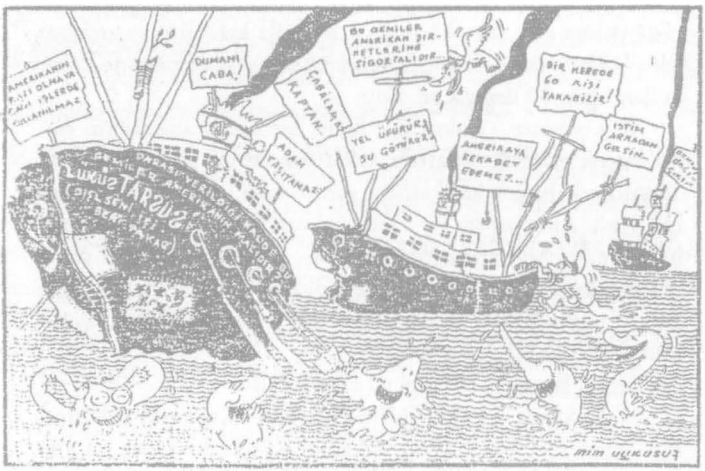
İkinci sayfadaki bir ilan da dikkat çekici:

Satılık Palto

Altı senedir tepe tepe kullandığım paltomu Amerikan usuliyle satıyorum. İstediğim zaman yine palto benimdir. Talip olanlar idarehanemize hemen bir heyet göndersin.

NOT: Paltoyu almadan evvel tamir ettirecek terziyi şimdiden peyleyin!

Birinci sayfadaki Mim Uykusuz'un karikatürüne de son bir kez bakalım:

— Çalsın dürbünler. Amerika'dan gemilerimiz geliyor!...

Mim Uykusuz'un "Markopaşa Karikatür Albümü" duyurusu bu sayının son sayfasına "Yakında çıkıyor!" notuyla yine konmuş. Bu albüm çıkacaktır çıkmasına ama başına gelecekler bellidir. Mim Uykusuz'un da...

(...)

Haluk Yetiş – İşe bile almıyorlardı bizi. Gazeteci bile saymıyorlardı.

M. Uykusuz – Önemli bir noktaya değindi Haluk. Benim şu anda 13-14 takma adım vardır.

Haluk Yetiş – Geçinebilmek için ne yapsın, zorunluluk.

M. Uykusuz – Dünyada rekordur bu. Hatta iki tane takma adla karikatür yapan sanatçı yoktur yeryüzünde.

(...)

M. Uykusuz – Bir yandan adam benden karikatür istiyor,

öbür yandan yaptığım karikatürün altına adımı istemiyor. Ne yaparım bu durumda ben? Aç ölemem ya? Geçimimi sağlamak için kendi adım olacağına, bulduğum bir takma adla, düşündüklerimi, inançlarımı ortaya koyar sanatımı sürdürürüm. Başka çıkış yolum yok. Üstelik değişik bir adla karikatür yapacağım için, kolayca takibata geçmeyecekler. Bu şekilde bugüne kadar kullandığım 13 değişik ad oldu.

M. Uykusuz – Bakın size ilginç bir anımı anlatayım. Bunu birçok yerlerde anlattım, fakat yazmaktan bile kaçındılar. Yeryüzünde birçok karikatürist vardır değil mi? Ben bunlardan birisiyim. Ama benim bir özelliğim var. Evet yeryüzünde belki bin tane, iki bin tane karikatür ustası vardır. Ama hiçbir yerde "Komükarikatürist" yoktur. Nasıl oluyor bu? Albüm çıkardım ben. On gün içinde Bakanlar Kurulu yakından ilgilenmiş benimle. Büyük bir değer vermiş.

Kemal Bayram – Hangi yıl oluyor bu?

M. Uykusuz – 1949. "Mim Uykusuz - Karikatür Albümü" adı. Şimdi hiç yok. Çünkü Bakanlar Kurulu kararıyla on gün içinde toplattılar albümü. Dağıtımcı bir kişiye vermiştim. Bu bana bir belge getirdi. Elinde ne kadar varsa polis almış.

Haluk Yetiş – Ve şimdiye kadar hiçbir karikatür kitabı toplatılmamıştır, bunun dışında.

M.Uykusuz – Bilmiyorum.

Haluk Yetiş – Daha önce olmadı sanıyorum. Sonradan olmuştur da diyemem.

Kemal Bayram – Bu da yeni bir saptama oldu.

M. Uykusuz – Bayinin bana getirdiği gazete kâğıdının beyaz yüzüne yazmışlar "Bakanlar Kurulunun şu tarih ve şu numaralı kararı ile bu kitap toplatıldı" diye. Kese kâğıdından bir parça koparmış, onun üstüne yazmış adam. Düşün, devletin vatandaşa karşı işlemi ne denli ciddiyet taşıyor... Bir resmi kâğıdı bile yok. Başka bir belge daha ilginç. Bunu da bir komiser yazmış. "Bakanlar Kurulunun şu tarih ve şu kararıyla KOMÜKARİKATÜRİST propagandası yaptığı anlaşıldığından toplatılmasına..." Düşün ne kadar bilgili bir komiser ki hem komünizmi, hem de karikatürü birbirine ince bir biçimde bağlıyor. "Komükarikatürizm" diye

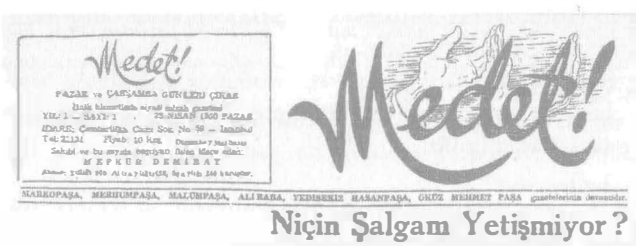
bir icat, bir sanat buluyor. Propaganda vasıtası çıkarıyor ortaya. Karikatürist çoktur ama, "Komükarikatürist" diye tek ben varım dünyada...[133]

Hür Markopaşa'nın son sayısından hemen önce ve hemen sonra Rıfat Ilgaz'ın başından iki önemli olay geçti. Önce olanı eşi Rikkat Hanım'dan anlaşarak ayrılmasıydı.

> ... Benim yüzümden işinden olmaması ve çocuklarımızın bundan zarar görmemesi için anlaşarak ayrıldık. Öğretmenlikten çıkarılmıştım, ikide bir kovuşturmaya uğruyordum. Adım komüniste çıkmıştı. İzleniyordum. Yerim yurdum, ne olacağım belli değildi. Üstelik, verem gibi bulaşıcı bir hastalığım vardı. Bütün bunların eşime de zarar vereceğini, bir gün onun da işinden atılabileceğini düşünüyor, çocuklarım için de kaygılanıyordum... [134]

İkinci olay ise iyice bozulan sağlığı için sanatoryum girişimlerine İzmir Tepecik Hastanesinden olumlu yanıt gelmesiydi. Düzensiz yaşayıştan kaçmak, bozulan sağlığını düzeltmek ve kışı geçirmek için Mustafa Uykusuz'dan yol parası alarak İzmir'e gitti, hastaneye yattı.

Medet · 23 Nisan 1950 · Sayı: 1

133 Çukurkavaklı, s. 113-115.
134 Bezirci, *Rıfat Ilgaz*, s. 45.

Gazetenin sahibi Mefkûr Demiray gösterilmiştir. Adresi, bir ara *Markopaşa* adresi olan Çemberlitaş Cami Sokak No: 59'dur. Basıldığı yer de değişmemiştir: Osmanbey Matbaası. Hatta, telefon da *Hür Markopaşa*'nın numarasıdır: 21131...

Gazetenin dördüncü sayfasında "Çıkarken" başlığı altında yer alan yazılı açıklamalar, asıl çıkaranın Aziz Nesin olduğu işaretlerini vermektedir:

> İlk sayısını sunduğumuz "Medet" gazetesi, ilk sayısı dört yıl evvel çıkmış olan Markopaşa ve ondan sonraki Merhumpaşa, Malûmpaşa, Alibaba, Bizimpaşa, Yedi Sekiz Hasan Paşa, Öküz Mehmet Paşa gazetelerinin devamıdır.
>
> Dört senede aralıklı olarak 60 sayı çıkabilen bu gazeteler sekiz isim, dokuz matbaa, yedi neşriyat müdürü değiştirmek zorunda kalmıştı. Ve bu gazeteler aleyhine açılan 16 davadan,[135] yazarlarının mahkûm edildikleri müddetin yekûnu sekiz sene iki buçuk ayı buldu.
>
> Her hapsegirişimiz, yahut sürgüne gidişimiz, düşmanlarımıza, bazen de dost olarak tanıdıklarımıza fırsat verdi.
>
> Sıkı Yönetim Mahkemesince, Amerikan yardımı aleyhine yazdığım bir broşürden ötürü mahkûm edilmiş bulunmam yüzünden, neşriyat müdürü olamıyordum.
>
> İşte bu, başkalarına imkân buldukça gazeteyi çıkartmak ve benim gazete ile olan maddi manevi alakamı kestirmek fırsatını verdi. Hiçbir zaman muvaffak olamadılar, fakat muvaffak olan bir işi rezil etmekte muvaffak oldular.
>
> Bütün bu olayları, umumi efkâr önünde açıklamaya beni mecbur edenler arasında dostlarımın da bulunmuş olması, en büyük üzüntümüzdür.

---

135 Aziz Nesin *Hür Markopaşa*'yı bu diziden saymıyor. *Markopaşa*'nın 1.4.1949 tarihli (36+16) - 1. sayısına göre, açılan toplam dava sayısı 28'dir. Araştırma sırasında saptayabildiğimiz dava sayısı 14'tür (Bkz. "Sonsöz Yerine" bölümüne).

Gazete, adının altında görüleceği gibi, Paşaların devamı olduğunu yazmıştır. Burada adı geçen Paşalardan *Öküz Mehmet Paşa* gazetesini araştırmamızın dışında tuttuk. Bu gazetenin elimizde herhangi bir sayısı da yoktur. *Bizim Paşa*'nın 24 Haziran 1949 tarihli 1. sayısı ve izleyen 2 ve 3. sayıları elimizdedir. *Bizim Paşa*'da tüm sorumluluğu M. Remzi Gürcan üstlenmiştir. Bazı köşe adları *Markopaşa* dizisine benzemektedir, ancak Paşalar dizisinden olduğuna ilişkin, *Medet*'in bu sayısı dışında hiçbir kaynakta sözü edilmemiştir. Ayrıca *Medet*'in yukarıdaki başlık adı altında verilen Paşalar dizisinin içinde ve "Çıkarken" başlıklı yazıda *Hür Markopaşa*'dan söz edilmeyişi de ilginçtir. Diğer yandan *Medet*'in başlığının altında *Yedi-Sekiz Paşa*'nın adı da *Yedi-Sekiz Hasanpaşa* olarak gösterilmiştir ki bu kesinlikle doğru değildir.

Medet'in elimizde olan 1. sayısında "Şakalar" ve "Şehir ve Yurt Haberleri" köşe adları, Paşalar dizisindeki gibidir. Karikatürler Mim Uykusuz tarafından değil, "A. Şemdinli" imzasıyla Faris Erkman tarafından çizilmiştir.

İkinci sayfada "Ufak Şeyler" köşesinde "Aziz Nesin" imzalı bir dilekçe vardır. Şunlar yazılıdır:

> MEDET GAZETESİ YAZI İŞLERİ Md. Ne
> Aşağıdaki mektubumun neşrini rica ederim:
> "Eski Basın Savcısı Hicabi Dinç'in terfii sırasında, hali firarda olduğumdan bizzat tebrik edemediğim ve param olmadığı için de tebrik telgrafı gönderemediğimden, eski dostluğumuza binaen kendisinden özür diler ve Gazeteniz vasıtasiyle efkârı umumiyeye açıklanmasını rica ederim.
>
> 'Aziz Nesin'"

Son sayfa olan dördüncü sayfada "Markopaşa" köşe adı altında *Markopaşa*'nın çıkışı ile ilgili olarak Aziz Nesin'in ağzından (kitabın başında verdiğimiz) bilgiler sunulmuştur.

(Yeni Seri) Hür Markopaşa · 10 Temmuz 1950 · Sayı: 15

Hür Markopaşa

Millî biraderden sonra Millî damat ve millî kerime Masalı

Bu kitabın ikinci basımı hazırlanırken yeni bir *Hür Markopaşa* sayısı bulduk. Adının altında yay ayraç içinde "Yeni Seri" notu olan sayının sahibi ve yazı işleri müdürü R. Hakkı Dinçer. Adresi, telefonu, basım yeri, Rıfat Ilgaz'ın çıkardığı *Hür Markopaşa* ile aynı. Gazetedeki köşe adları da aynı. Karikatürler yine Mustafa Uykusuz'un:

Gazetedeki yazı içerikleri ve biçem de asıl *Hür Markopaşa*'dakilere uyuyor. Bu sayıdan anlaşıldığına göre en az 15 sayı çıkmış. "Yeni Seri" *Hür Markopaşa* ile ilgili olarak Aydın Ilgaz şunları söylüyor:

> Babamın anlattıklarından aklımda şunlar kalmış: Babam, R. Hakkı Dinçer'e "Ben bu olaydan yoruldum artık. Zaten rahatsızım. İzmir Tepecik Sanatoryumunda yerim hazır. *Hür Markopaşa*'yı ben sana devredeyim. Sahipliğini de, yazı işleri müdürlüğünü de sen yap. Ben de dinleneyim" diyor. R. Hakkı Dinçer de "Hür Markopaşa" adının önüne "Yeni Seri" notunu koyarak 1. sayıdan başlayarak yeniden çıkarıyor.

Bu "Yeni Seri" *Hür Markopaşa*'yı şimdilik *Markopaşa* ve soyundan gelen gazeteler dizisinin dışında tutuyoruz.

XVII

SONSÖZ YERİNE...

Görüldüğü üzere *Markopaşa* siyasi bir halk gazetesidir. Bu özelliğiyle topluıncu bir özellik taşır. Toplumu direkt ilgilendiren gerçek olaylar konu olarak ele alınıp mizah masasına yatırılmıştır. Konular arasında emperyalizm, sömürü, halkın aldatılması vb. olaylar vardır. Yönetenlerin yanında yönetilenlerden, sandalyeyi çekenin yanında sandalyesi çekilenden yana olunmuştur. Bu yan tutma, halktan yana olmanın ötesinde halktan biri olma, halkın gözüyle bakma ve onun diliyle yorumlamaya kadar varır. Deyim ve deyişlerden geniş ölçüde yararlanılır. Amaç, güldürme değil düşündürmedir. Olaylar gibi kişiler de gerçektir: milletvekilleri, bakanlar, il başkanları, cumhurbaşkanları, yabancı ülke kralları, yöneticiler, valiler, emniyet müdürleri, savcılar, doktorlar, tatlı su enteli dönekler...

Markopaşa'da çıkan yazıların her birini yazarlarının hepsi de ayrı ayrı yazma yeterliliğine ve kararlılığına sahiptir. Bu açıdan *Markopaşa* tam anlamıyla bir işbirliği, gönül birliği içinde çıkarılmıştır. Yeri gelir, karikatüristi yazı işleri müdürü olur. Yeri gelir, hapishanedeki Aziz Nesin'in yerine ona ait dizi yazının ilerisini aynı biçemle ve onun adına Rıfat Ilgaz sürdürür. Yeri gelir, bir şiir birlikte yazılır. Ama değişmeyen bir gerçek vardır: Hangi yazıdan kovuşturma açılırsa, emniyete ve mahkemeye düşülürse o yazıyı yazı işleri müdürü yazmış olur.

Şimdilik elimizdeki belgelere göre *Markopaşa* dizisi toplam 7 ad (*Markopaşa, Merhumpaşa, Malûmpaşa, Alibaba, Yedi-Sekiz Paşa, Hür Markopaşa, Medet*), 8 sahip (çeşitli tarihlerde 15 kez değişerek), 10 yazı işleri müdürü (13 kez değişerek), 1'i teksir makinesi olmak üzere 9 matbaa (15 kez değişerek), 1'i posta kutusu olmak üzere 10 adres (12 kez değişerek) değiştirerek 77 sayı (72'si elimizde) çıkabilmiştir. İlk sayısı ile son sayısı arasında

3 yıl, 4 ay, 28 günlük süre vardır ve bu 176 hafta etmektedir. Haftalık *Markopaşa* ve soyundan gelen gazeteler ancak 77 sayı çıkabilmiştir. Tam 99 hafta (99 sayı da denilebilir) çıkamamıştır. İlk sahibi Sabahattin Ali öldürülmüştür. Bu gazeteler aleyhine 28 dava açılmış (14'ünün bilgisi elimizde), yazarları toplam olarak 8 yıl, 3 ay, 7 gün ceza almışlardır.

Sabahattin Ali'nin yeni çıkan kitabı *Sırça Köşk* 1948 Ağustosunun son haftası, Rıfat Ilgaz'ın yeni çıkan kitabı *Yaşadıkça* da Eylül 1948'de bakanlar kurulu kararıyla toplatılmıştır. Bu tarihten dört yıl önce Ilgaz'ın *Sınıf* adlı şiir kitabı, bir yıl kadar önce Aziz Nesin'in *Nereye Gidiyoruz* adlı broşürü bakanlar kurulu kararıyla toplatılmıştır. 1949'da da bu kez Mustafa Uykusuz'un *Mim Uykusuz Karikatür Albümü* bakanlar kurulu kararıyla toplatılmıştır. Bu arada 8.12.1948 tarih ve 3/8379 sayılı bakanlar kurulu kararıyla *Markopaşa*'nın 5 ve 6. sayıları toplatılır. Krallar ve Prenses yazıları gibi kimi yazılar "dış siyasete aykırı" nitelikte görülerek 10.2.1949 tarih ve 2/8757; 17.2.1949 tarih ve 3/8814, 3/8822, 3/8823; 14.4.1949 tarih ve 3/9149 sayılı bakanlar kurulu kararları *Markopaşa* sayıları için alınmıştır. Görüldüğü gibi bu yıllarda, bakanlar kurulu çoğunlukla Markopaşacılar için toplanmaktadır...

Markopaşa'nın başına gelen bunca olaylar onun başarısını gösterir. Peki, bu başarının nedenleri nelerdir? İşte bu sorunun yanıtını Aziz Nesin *Medet* gazetesinin 3. sayısında veriyor:

> Markopaşa'daki başarının birçok sebepleri arasında en önemlileri şunlardır:
>
> 1- Markopaşa o zamana kadar bilinmeyen bir mizah ve hiciv yeniliği getirmiştir.
>
> 2- O zaman ve daha evvel çıkan mizah gazetelerinin bütün maksadı –çok evvelkiler arasında istisnalar vardır– hoşça vakit geçirmekti. Markopaşa ise halk hizmetinde, halk dertlerini belirtmek ve halka faydalı olmak için mizahı bir vasıta olarak kullanırdı.

3- Markopaşa'nın kullandığı dil, halkın kullandığı dilin ta kendisi idi ki bu, bir halk gazetesi için en önemli iştir.

4- Markopaşa'nın çıkış zamanı siyasi olayların en civcivli zamanına rastlamıştı, bu fırsattan istifade edildi.

5- O devrede muhalefet, şimdiki kadar sertleşmemişti. Markopaşa, putlaştırılmış olanları en çirkin yerlerinden halka göstermiş, en cesaretli tenkidi yapmıştır.

6- Gazetede çalışan arkadaşlar arasında ahenkli bir çalışma birliği kurulabilmiştir.[136]

1950 yılı 14 Mayısında önemli bir olay olmuştur. Yapılan genel seçimleri Demokrat Parti kazanmıştır. 15 Temmuz'da da af yasası çıkmış, bu yasadan Markopaşacıların sağ kalanları da yararlanmıştır. Halkın umut bağladığı Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi, artık mizah gazetesiyle muhalefet etme gereğini de ortadan kaldırmıştır. Seçimleri izleyen günlerde İzmir Tepecik Sanatoryumunda yatma sırası gelen Rıfat Ilgaz, şu değerlendirmeyi yapıyor:

> ... Aslında, Markopaşa devrini tamamlamış, tarihsel eylemini yapmıştı. Bugün bile o Markopaşa'yı çıkarsak müşterisini bulamaz. O belli bir tarihsel dönemin, çağın ürünüydü. Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı ilk gerçek muhalefet örneklerini vermişti. Halkın umudunu, isteklerini dile getirmişti. Kısaca, üzerine düşen işi yapmıştı...[137]

Yukarıda anlatıldığı gibi *Markopaşa*'nın etkisi meclis gündemine kadar ulaşmış, günlük yaşamımızdan artık çıkmayan "kökü dışarıda" deyiminin kökleşmesine neden olmuştur. *Markopaşa* sürekli eleştirmiş ve karşılığını da almıştır. Gazete üzerinde polislerin, sıkıyönetimin ve hükümetin sürekli baskıları olmuştur. Aynı gruplar matbaaları etkileyip *Markopaşa*'nın pek çok sayısını

136 (Aktaran) Mehmet Ergün, *Sahte Markopaşa*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 2003, s. 44.

137 Bezirci, *Rıfat Ilgaz*, s. 45.

bastırmamışlardır. Gazete aleyhine gösteriler hazırlanmıştır. Benzer engellemeler kâğıt ve dağıtım konularında da yapılmıştır.

Emperyalizme ve özellikle Amerikan emperyalizmi ile Milli Şef dönemi baskılarına muhalefet eden *Markopaşa* bu uğurda sahibi ve başyazarını kurban vermiştir. 1948 Nisanından beri bir türlü aydınlatılamayan bu cinayet, cumhuriyet döneminin "ilk faili meçhul aydın" cinayeti olarak kabul edilmelidir.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidara gelen Adnan Menderes okuduğu hükümet programına mizah gazeteleriyle mücadeleyi de alıyordu:

> ÜÇÜNCÜ BİRLEŞİM
> 29.V.1950 Pazartesi
> İstanbul milletvekili Adnan Menderes'in kurduğu hükümetin programı
> Adnan Menderes – ...
> Muhterem arkadaşlar,
> Biraz yukarıda millete malolmuş inkılâplarımızın korunmasından bahsetmiştik. Bu konuda bilhassa üzerinde durabileceğimiz mesele memleketi içinden yıkıcı aşırı sol cereyanları kökünden temizlemek için icabeden kanuni tedbirleri almaktır. (Soldan alkışlar). İrtica ve ırkçılık gibi ayırıcı cereyanları vasıta olarak kullanan ve çok defa kendisini bu maskeler altında gizleyen aşırı solcu hareketlere karşı gereken bütün tedbirleri almakta asla tereddüt etmeyeceğiz. Biz bugünün şartları içinde aşırı sol cereyanları fikir ve vicdan hürriyeti mevzuunda mütalâa etmek gafletinde bulunmayacağız. (Soldan "bravo" sesleri). Bugün aşırı sol cereyanlara mensup olanların, mücerret bir fikir ve kanaat sahibi olmaktan ziyade, yıkıcı cereyanların aletleri olduklarına şüphemiz yoktur. Fikir ve vicdan hürriyeti perdesi altında bütün hürriyetleri kan ve ateşle yok etmekten başka bir maksat gütmeyen bu ajanları adalet pençesine çarptırmak için icap eden kıstasları ve vuzuh ve katiyetle tespit etmek zaruretine inanıyoruz. (Alkışlar). Ancak bu suretledir ki, mizah veya siyasi tenkid kisvesi altında ayakta tutulmak istenen ve hakikatte düpedüz aşırı sol cereyan-

ların eseri olan neşriyatın tahribatından memleketi korumak kabil olabilecektir.[138]

Hedef belliydi. Açık olmasa da bu hedefin başında iki mizah yazarı vardı: Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin...

İzleyen günlerde koşullar daha da ağırlaştı. Rıfat Ilgaz bir yandan sanatoryumlarda yaşam savaşımı verirken bir yandan da orada burada yazmaya çalıştı. *Adembaba*'daki yazıları yüzünden hakkında altı dava birden açıldı. Giderek adı bile "yasaklı" oldu. Yazılarını kimseler basmadı, ekmek parasını dizgicilikle kazanmaya başladı... Hapishane-hastane-yazı(matbaa)hane üçgeninde yaşam sınavı verdi. İnatçılığını bırakmadan mizahı sürdürdü. "Stepne" takma adıyla *Hababam Sınıfı*'nı yazdı ve öğretmen olarak halkın gönlüne doldu. Ne var ki cezaevinde geçen günlerinin toplamı beş yıl, beş ay, yirmi beş günü buldu... İlginçtir ki aldığı son ödül TC Kültür Bakanının elinden oldu...

Aziz Nesin ise Fransızca bilmemesine karşın Fransızcadan çevirdiği öne sürülen bir yazı yüzünden 16 ay hapse ve 16 ay güvenlikçe gözaltında tutulmaya mahkûm edildi. Sultanahmet, Üsküdar ve Nevşehir cezaevlerinde yattı. Sık sık yargılandı. Sık sık çıkışlar yaptı. Sivas yangınından şans eseri kurtuldu. Mizahsal açıdan "Aziz Nesinlik" deyiminin sahibi oldu...

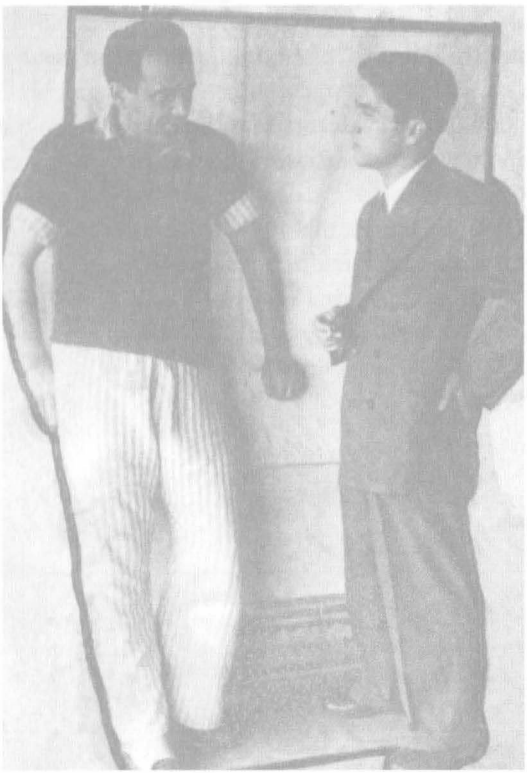
1938'de yalnızca Atatürk ölmedi; onun imzasını taşıyan ne varsa tersyüz edilmeye başlandı. Atatürk döneminde şair ve yazarlar milletvekili, büyükelçi yapılır; bilgi ve görüşlerinden yararlanılırdı. Atatürk döneminde olduğu gibi Markopaşacıların yazdıklarına azıcık kulak verilseydi bugünleri böyle yaşamazdık.

Markopaşa'lardan bugüne pek bir şeyin değişmediği, yalnızca kişilerin değiştiği ama aynı rollerin yine oynandığı görülüyor. Dolayısıyla Markopaşacıların yazdıklarının geçerliliği de sürüyor.

---

138 (TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, C: 1, s. 30'dan aktaran) *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C: 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 1437.

Bugünkü kuşaklar ne Hicabi Dinç'i tanıyacaklar ne Ahmet Demir'i ve hatta ne Cemil Sait'i ne de Recep Peker'i... Ama Sabahattin Ali'yi, Rıfat Ilgaz'ı, Aziz Nesin'i herkes tanıyor. O günlerde birinciler daha güçlü görünseler de bugünlere ikinciler, yani Markopaşacılar ulaştılar.

Markopaşaların çıktığı yıllarda Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin

Haklarındaki vatan hainliğine varan "kökü dışarıda" türünden suç atmalar bugün gülünç kaldı. Köklerinin ne denli ulusal olduğu onlara karşı olanlarca da örnek verilir oldu. Zaten

Markopaşacıların uzun yaşayanları sürekli halkın arasında, yokluk ve sıkıntı içinde sürdürdüler yaşamlarını... Memleket ise görülüyor işte... Markopaşacıların dedikleri bir bir gerçek oldu. Bir kez daha anımsayalım, Sabahattin Ali'nin "Bu Yardımın Sonu Nereye Varacak?" çırpınışlarını, Rıfat Ilgaz'ın "Nasıl Girer?" uyarısını, Aziz Nesin'in "Nereye Gidiyoruz?" sorusunu ve Markopaşacıların diğer yazılarını... Emperyalizmin doyum bilmez sömürüsüne adım adım nasıl düştüğümüz ve bugünkü çıkmazlara nasıl geldiğimiz ortada. Kemalizmden kopuşla başlayan süreçte bugünlere neden ve nasıl geldiğimizin yanıtını Markopaşacılardan öğrenmeliyiz. Çözüm için o nedenleri düşünmeli, yeniden tam bağımsız ulusal bilince dönmeli ve halka inmeliyiz. Halkla birlikte kimin kökünün dışarıda kimin içeride olduğunu kanıtlarıyla ortaya koymalıyız ki çözüm yolları doğru olarak belirlenebilsin.

Tam bağımsızlık uğruna savaşmış kalpaklı, kalpaksız Kuvayi Milliyecilerin anılarına saygıyla...

EK 1: MARKOPAŞA YAZARLARI YARGILANMA CETVELİ (SAPTANABİLEN)

Sıra No	Gazete adı ve tarihi	Sayısı	Yargılama nedeni olan yazı	Yargılama gerekçesi	Yargılanan yazar ve sıfatı	Mahkeme ya da gözaltı	Dosya no ve tarihi	Dava sonucu ve tarihi	Temyiz sonucu	Cezaevine girdiği tarih	Cezaevinden çıktığı tarih	Diğerleri
1	*Markopaşa* 16.12.1946	4	"Topunuzun Köküne Kibrit Suyu"	C. Sait Barlas'a hakaret (Matbuat Kanunu 30. madde)	S. Ali/ Sahip, Sorumlu Yazı İşleri Müd.	Gözaltı	-	-	-	16.12.1946	2.1.1947	17 gün
2	*Markopaşa* 16.12.1946	4	"Topunuzun Köküne Kibrit Suyu"	C. Sait Barlas'a hakaret (Matbuat Kanunu 30. madde)	A. Nesin/ Yazar	Gözaltı	-	Beraat 10.3.1947	-	16.12.1946	3.1.1947	18 gün
3	*Markopaşa* 16.12.1946	4	"Topunuzun Köküne Kibrit Suyu"	C. Sait Barlas'a hakaret (Matbuat Kanunu 30. madde)	S. Ali/ Sahip, S.Y.M.	2. Ağır Ceza/ 2. Asliye Ceza (Cumhuriyet)	47/66 E, 47/130 K. 10.3.1947	4 ay hapis, 66 lira 60 krş. 10.3.1947	Kesinleşmiş 25.6.1947	28.5.1947	10.9.1947	Sultanahmet ve Paşakapısı Cezaevleri, 105 gün
4	*Markopaşa* 6.1.1947	5	-	Basıldığı Emek Basımevinin vilayete bildirilmemesi	S. Ali/ Sahip, S.Y.M.	2. Asliye Ceza	?	Beraat 10.3.1947				-
5	*Markopaşa* 3.2.1947	9	"Divanhanede Bir Röportaj"	Matbuat Kanunu 30. madde	S. Ali/ Sahip, S.Y.M.	2. Asliye Ceza	?	Beraat 3.3.1947				-
6	*Markopaşa* 3.3.1947	13	"Biliyor musunuz"	F. R. Atay'a hakaret Matbuat Kanunu 26. madde, Ceza Kanunu 487. madde delaletiyle 48. madde	S. Ali/ Sahip, S.Y.M.	Ankara Asliye 2. Ceza Mah.	?	3 ay hapis, 100 TL ceza, 1000 lira tazminat 28.4.1947	-	Hapis cezası tecil edilmiştir.	-	-
7	-	-	"Nereye Gidiyoruz" adlı broşür	?	A. Nesin/ Yazar	Sıkıyönetim Askeri Mah.	?	10 ay ağır hapis, 4.5 ay sürgün	?	30.4.1947	20.2.1948 20.5.1948	Bursa'da sürgün
8	*Markopaşa* 28.4.1947	19	"Dediğin" adlı şiir (Gazete kapatılır)	Hükümetin manevi şahsiyetini tahkir	M. Uykusuz/ Sahip, S.Y.M.	7. Asliye Ceza Mahkemesinden 1. Ağır Ceza Mahkemesine sevk	? 6.10.1947	3 ay hapis 16.7.1947	Bozulmuş/beraat 6.10.1947	19.5.1947 24.9.1947	20.5.1947 8.10.1947	1 gün gözaltı 14 gün tutuklu
9	*Markopaşa* 28.4.1947	19	"Dediğin" adlı şiir	Hükümetin manevi şahsiyetini tahkir	H. Yetiş/ Çalışan	?	?	Gazete 3 ay kapatılır	-	19.5.1947	20.5.1947	1 gün gözaltı
10	*Markopaşa* 19.5.1947	22	Kapatılmasına karşın 1 sayı daha çıkarmak	Basın Kanunu 17. madde	M. Uykusuz/ Sahip	6. Asliye Ceza	25.6.1947	500 lira para cezası 3.7.1947	-	19.5.1947	20.5.1947	1 gün gözaltı
11	*Merhumpaşa* 19.5.1947	1	"Hasan Ali-Kenan Döner Komediti"	Kenan Öner ve Nihal Atsız'a hakaret (Ceza Kanunu 482. madde)	S. Ali/ Sahip, S.Y.M.	6. Asliye Ceza	47/625 Esas 25.6.1947	3 ay hapis, 100 lira para cezası, 50 lira manevi tazminat	Bozulmuş	-	-	1 gün gözaltı
12	*Merhumpaşa* 19.5.1947	1	"Genç Arkadaş"	İ. Rasin Tümtürk'e hakaret	S. Ali/ Sahip, S.Y.M.	6. Asliye Ceza	47/625 Esas 25.6.1947	-	Beraat	-	-	-

13	*Malumpaşa* 15.9.1947	2	"Mahkeme Koridorlarında: Gün Uğursuzun"	Adaleti tahkir (TCK 159. madde)	S. Ali/ Sahip, S.Y.M.	2. Ağır Ceza		Beraat 31.12.1947	-	19.12.1947	31.12.1947	12 gün gözaltı
14	*Markopaşa* 26.11.1948	5 (35)	"Pamuk Prenses" (R. Ilgaz yazmış)	İngiliz kraliçesine hakaret	R. Ilgaz/ Sahip, S.Y.M.	?	?	*(Bir sonraki dava ile birleştirilmiş olmalı.)*		-	-	-
15	*Markopaşa* 26.11.1948	5 (35)	"Dünya Kralları İşi Azıtılar"	Mısır, İran ve İngiliz kralına hakaret (TCK 167. madde)	R. Ilgaz/ Sahip, S.Y.M.	7. Asliye Ceza	?	7 ay hapis. 260 lira para cezası	Kesinleşmiş	?	?	?
16	*Markopaşa* 26.11.1948	5 (35)	"Dünya Kralları İşi Azıtılar"	Mısır, İran ve İngiliz kralına hakaret (TCK 167 ve 164. madde)	A. Nesin/ Yazar	7. Asliye Ceza	?	7 ay hapis, 260 lira para cezası	Kesinleşmiş	Ceza infaz edilmiş.		?
17	*Markopaşa* 3.12.1948	6 (35)	"Bir Kadın Aranıyor"	Mısır kralına hakaret	R. Ilgaz/ Sahip, S.Y.M.	7. Asliye Ceza	?	Bir önceki dava ile birleştirilmiş.		-	-	-
18	*Markopaşa* 31.12.1948	10 (35)	"Markopaşa'nın Noel Münasebetiyle Haşmetli Bir Zat'a Gönderdiği Mesaj"	?	R .Ilgaz/ Sahip, S.Y.M.	2. Ağır Ceza	?	3 yıl hapislik	?	-	-	Mahkum/hasta
19	*Markopaşa* 7.1.1949	11 (36)	"Al Sözünü Geriye-Bir Perdelik Manzum Piyes"	BMM'yi tahkir ve teyyif ile Cumhurbaşkanına hakaret	R. Ilgaz/ Sahip, S.Y.M.	2. Ağır Ceza	?	Beraat 1 yıl hapislik	Bozulmuş	?.1.1949 ?.7.1949	Mart 1949 15.7.1949	40 gün hapiste 15-20 gün hapiste
20	*Markopaşa* 1.4.1949	(36+16)-1	*Şu bilgiler vardır (O tarihe kadar): "28 dava açıldı. 4 yazar içeri girdi. 24 ay yattılar."*									
21	*Hür Markopaşa* 13.6.1949	6	"Kanundan Önce Kafanızı Değiştirin"	*Rıfat Ilgaz, "On beş gün içinde 4 yıl 1 ay ceza alan bir gazeteci olarak" diyor.*								
22	*Medet* 23.4.1950	1	*Şu bilgiler vardır: "Yazarlarının mahkum edildikleri müddetin yekûnu sekiz sene iki buçuk ayı buldu."*									
23	*Başdan* 28.1.1949	25	"Türkiyede Sosyalistlik", "Başmakale", "Bir Şarkı Söyleniyor"	TCK 140. madde	R. Ilgaz/ Sahip, S.Y.M.	?	?	6 ay hapislik	?	?	?	

Sabahattin Ali'nin Aldığı Cezalar Toplamı (Saptanabilen):	Rıfat Ilgaz'ın Aldığı Cezalar Toplamı (Saptanabilen):	Aziz Nesin'in Aldığı Cezalar Toplamı (Saptanabilen):	Mustafa Uykusuz'un Aldığı Cezalar Toplamı (Saptanabilen):	Haluk Yetiş'in Aldığı Cezalar Toplamı
- 10 ay hapislik, 1166 lira 63 kuruş Para cezası - 47 gün göz hapsinde kalıyor (Sultanahmet, Paşakapısı) **Genel toplam:** 11 ay, 17 gün	- 4 yıl 7 ay *Markopaşa*'dan dolayı - 6 ay *Başdan*'dan dolayı - 260 lira para cezası - 60 gün beraat öncesi hapis yatmış. **Genel toplam:** 5 yıl, 1 ay (60 gün tutukluluğu dahil)	- 7 ay hapislik *Markopaşa*'dan dolayı - 10 ay hapislik, 4,5 ay sürgün broşürden dolayı - 18 gün gözaltı **Genel toplam:** 1 yıl, 10 ay, 3 gün	- 3 ay hapis - 16 gün gözaltı **Genel toplam:** 3 ay, 15 gün.	- 1 gün gözaltı **Genel toplam:** 1 gün

Ceza Toplamı: 7 yıl, 11 ay, 15 gün
Gözaltı Toplamı: 2 ay, 22 gün
GENEL TOPLAM: 8 yıl, 3 ay, 7 gün

KAYNAKÇA

Araştırmanın asıl kaynakları, kitap içinde verilen *Markopaşa* ve soyundan gelen gazetelerdir. Aşağıda, bu gazetelerin dışında yararlanılan kaynaklar sunulmuştur.

A. Gazeteler

Akşam: 1.3.1947, 9.4.1947, 29.5.1947, 17.7.1947, 25.9.1947, 7.10.1947 tarihli sayıları.

Altın Işık: 15.3.1947 tarihli sayısı.

Başdan: 9 Temmuz 1948, sayı:l ve izleyen 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27. sayıları.

Bekri Mustafa: 1 Nisan 1948, sayı: 41.

Bizim Paşa: 24 Haziran 1949, sayı: 1 ve izleyen 2, 3. sayıları.

Büyük Doğu: 13.12.1946 tarihli sayısı.

Cumhuriyet: 18.2.1947, 11.3.1947, 13.3.1947, 25.3.1947, 29.4.1947, 16.10.1947 tarihli sayıları.

Geveze: 12 Haziran 1947, sayı: 13-1 ve izleyen 13-26, 13-30,13-35, 13-37.sayıları.

Lalapaşa: 25 Mayıs 1947, sayı: 1.

(Taklit) *Malûmpaşa*; 11 Ekim 1947, sayı: 6.

(Taklit) *Markopaşa*: 16 Ekim 1947, sayı: 24 ve izleyen 25, 26, 27. sayıları.

Medet: 1.6.1950, 26.6.1950 tarihli sayıları.

Son Posta: 19.3.1947, 9.5.1947 tarihli sayıları.

Tanin: 18.2.1947, 28.2.1947, 5.6.1947, 17.7.1947, 25.9.1947, 16.10.1947 tarihli sayıları.

Tasvir: 18.2.1947, 4.3.1947, 9.4.1947, 29.4.1947, 7.10.1947 tarihli sayıları.

Ulus: 25.3.1947, 15.4.1947, 9.5.1947, 29.5.1947, 30.5.1947 tarihli sayıları.

Vakit: 19.3.1947 tarihli sayısı.
Vatan: 18.2.1947, 4.3.1947, 5.6.1947, 20.6.1947 tarihli sayıları.

B. Kitaplar

Ali, Sabahattin (Haz. Hikmet Altınkaynak); **Markopaşa Yazıları ve Ötekiler**, YKY, İstanbul: 1998.
Ali, Filiz - Özkırımlı, Atilla; **Sabahattin Ali**, De Yayınevi, İstanbul: 1986.
Ali, Filiz; **Filiz Hiç Üzülmesin**, Sel Yayınları, İstanbul: 1997.
Bezirci, Asım; **Nâzım Hikmet**, Çınar Yayınları, İstanbul: 1993
Bezirci, Asım; **Rıfat Ilgaz**, Çınar Yayınları, İstanbul: 1993.
Bezirci, Asım; **Sabahattin Ali**, Çınar Yayınları, İstanbul: 1992.
Cantek, Levent; **Markopaşa**, İletişim Yayınları, İstanbul: 2001.
Ceyhun, Demirtaş; **Asılacak Adam Aziz Nesin**, AD Yayıncılık, İstanbul: 1995.
Çukurkavaklı, K. Bayram; **Sabahattin Ali Olayı**, Yenigün Yayınları, Ankara: 1978.
Aziz Nesin; "Cumhuriyet Döneminde Gülmeceye Baskı: Markopaşa Örneği", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: 6, İletişim Yayınları, İstanbul: 1983.
Ergün, Mehmet; **Sahte Markopaşa**, Papirüs Yayınları, İstanbul: 2003.
Ilgaz, Rıfat; **Sarı Yazma**, Çınar Yayınları, İstanbul: 1990.
Ilgaz, Rıfat; **Yokuş Yukarı**, Adam Yayınları, İstanbul: 1982.
Kabacalı, Alpay; **Rıfat Ilgaz**, Tüyap Yayınları, İstanbul: 1993.
Kurdakul, Şükran; **Şair ve Yazarlar Sözlüğü**, İnkılap Kitabevi Yayınları, İstanbul: 1989.
Nâzım Hikmet; **Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil**, 4.B., Adam Yayınları, İstanbul: 1993.
Necatigil, Behçet; **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, İstanbul: 1975.
Nesin, Ali; **Gömüyü Arayan Adam**, Sel Yayınları, İstanbul: 1998.

Nesin, Aziz; **Bir Sürgünün Anıları**, Adam Yayınları, İstanbul: 1997.
Saydur, Mehmet; **Biz de Yaşadık**, Çınar Yayınları, İstanbul: 1998.
Saydur, Mehmet; **Rıfat Ilgaz'lı Yıllar**, Çınar Yayınları, İstanbul: 1994.
Yağcı, Öner; **Şükran Kurdakul**, Çınar Yayınları, İstanbul: 1994.

1946-1950 yılları arasında çıkan *Markopaşa* ve soyundan gazeteler birçok açıdan önem taşıyor. İlki, mizah gazetesi olarak halkın gönlünde taht kurmuş olması ve aradan elli yılı aşkın bir süre geçmesine karşın yine de konuşulması. Diğeri de ülke olarak bugün geldiğimiz nokta... Gelinen noktanın asıl kökleri 1946'lara dayanıyor. Atatürk'ün sağlığındaki devrimler coşkusunun durdurulması ve Ulusal Kurtuluş Savaşı kültüründen kopmaya başlayış bu yıllarda oldu. Karşıdevrim, tohumlarını bu yıllarda attı. Hükümetiyle, muhalefetiyle ABD emperyalizmine kucak açıldığı bu yıllarda bir avuç aydının ve onların önde gelenlerinden olan Markopaşacıların canları pahasına mizah silahıyla yaptıkları uyarılar tüm sonuçlarıyla bugün daha da önem taşıyor. Yeniden bağımlı duruma sokulduğumuz günümüzde yaşadığımız sorunların köklerine inmeden çözüm bulmak olası değil. Sorunları saptama açısından "Yanlış ne, nereden ve nasıl başlatıldı?" sorularına en güzel yanıtı Markopaşacılar vermişlerdir.

Mehmet Saydur altı yıl süren araştırmasında asıl kaynaklara indi, Markopaşaları buldu, bir araya getirdi. Sonra da satır satır inceledi. Kendisi az konuşup Markopaşaları çok konuşturarak bu eseri özgün içeriğiyle yazınımıza kazandırdı. Saydur'un titiz çalışmasını okurken yukarıdaki soruların yanıtlarını bulacaksınız ve bu yanıtları günümüze taşıyacaksınız. Ayrıca neyin, ne yönde değiştiği ve kaç arpa boyu yol aldığımız da zaman zaman ortaya çıkacak. Bol bol güleceksiniz... Ama ağlamak yerine güleceksiniz. Gülerken de düşüneceksiniz...

ISBN: 978-975-348-159-5

0506611
AFG